

36171, II, C. f.

36171, II, C, f

267

carb.

Didonou

Jezus Kristus

~~~~~ je ravno tisti včeraj
in danes in vekomaj. ~~~~~
..... Hebr. XIII, 8.

— Prvi zvezek. —

Didonov
JEZUS KRISTUS

je ravno tisti včeraj
in danes in vekomaj.

Hebr. XIII, 8.

Prvi zvezek.

Iz francoskega prevel **P. Bohinjec.**

Iz dal

dr. Anton Jeglič,

knez in škof ljubljanski.

Cena broš. 1 K 50 h, eleg. v platno vez. 2 K 50 h.

V Ljubljani.

Natisnila Katoliška tiskarna.

1900.

030003621

KAZALO.

	Stran		
Čitateljem	I		
Uvod.			
Kritika in zgodovina o življenju Jezusa Kristusa	1		
Prva knjiga.			
Začetek življenja Jezusovega.			
Prvo poglavje.			
Dopolnjeni dnevi	91		
Drugo poglavje.			
Rod Jezusov. — Njegovo spočetje	126		
Tretje poglavje.			
Od Jezusovega rojstva do povrnitve iz Egipta	143		
Četrto poglavje.			
Zgodovinska resničnost čudežnih zgodeb o rojstvu in detinstvu Jezusovem	164		
Peto poglavje.			
Otroška in mladeniška leta Jezusova. — Njegova vzgoja	177		
Šesto poglavje.			
Poklic Jezusov	195		
		Druga knjiga.	
		Sv. Janez Krstnik in prihod Jezusov.	
		Prvo poglavje.	
		Judje v Judeji okrog l. 26. — Prihod Janeza Krstnika	Stran 215
		Drugo poglavje.	
		Verska delavnost Janeza Krstnika. — Krst Jezusov	244
		Tretje poglavje.	
		Jezus v puščavi. — Skušanje	265
		Četrto poglavje.	
		Začetki očitnega življenja	290
		Peto poglavje.	
		Jezus v Jeruzalemu o Veliki noči l. 781. — Prvi apostolat v Judeji	308
		Šesto poglavje.	
		Jezus pri Samaritanih	331
		Sedmo poglavje.	
		Jezus, — Sin božji	350

Čitateljem!

Križani Jezus je središče vsega našega življenja, pa tudi vse zgodovine. Ali se ne sučejo naši srčni boji okoli Jezusa, da li hočemo ali morda nočemo spoznati in priznati Ga za svojega Boga in Kralja in torej vse misli, želje in dela vravnati strogo po Njegovem nauku in po Njegovi volji, ali pa ne? In zgodovina rodu človeškega? Ali se ne suče tudi ona okoli križanega Jezusa, da li naj se Njemu kot kralju pokorava v vsem svojem političnem in družabnem življenju, ali pa naj Ga zatajuje, odbija in pobija. Kaj pa je družabni boj XIX. stoletja drugo, kakor boj za Jezusa in proti Jezusu?

Edino resničen je nauk, da je Gospod Jezus Kristus pravi Bog in pravi človek, edini naš Učenik in Odrešenik, zato tudi naš najviši Kralj in Zapovednik. Kot tacega Ga moramo priznati v našem zasebnem, pa tudi v našem javnem življenju. On je edini temelj, na katerem bi morale stati družine, občine in države, ako hočejo biti mirne, srečne, blagoslovljene. Kako bi pa mogle biti srečne, mirne in zadovoljne, ako bi se postavile na drugi temelj, pa bi Gospoda Jezusa odbijale in proti Njemu se vojevale?

II

Ker je torej nauk o Jezusu-Bogu središče vse zgodovine pretekle in sedanje, ker o tem zavisi vse naše življenje časno in večno, in ker so se tudi sinovi naših slovenskih mater postavili proti Jezusu-Bogu, ter ne samo zanj ne marajo, ampak se kar naravnost drzno proti Njemu vzdigajo, zato sem že 1. 1898 meseca avgusta razpisal nagrado za dober opis življenja Jezusovega, naj bi bil že izviren ali pa prevod. Prepričan sem, da je izvrsten dokaz za Božanstvo Jezusovo že Njegovo življenje, katero naj bi ne samo navadni ljudje, ampak še posebno omikanejši slojevi radi prebirali in s tem se obvarovali prepogubnih zmot za časnost in večnost.

Mojemu povabilu se je odzval veleč. gospod Peter Bohinjec, župnik v Horjulu, ter prevaja lep življenjepis našega Gospoda Jezusa Kristusa, kakor ga je v francoskem jeziku prav duhovito spisal O. Didon. Prvi zvezek se Vam, premili Slovenci, tu podaja, dva slična mu bodeta še sledila.

Vzemite v roke ta zvezek in radi ga prebirajte, da Gospoda Jezusa, Sina živega Boga, bolj spoznate, bolj goreče ljubite, in vse svoje življenje edino po Njegovih naukih vravnate. Ako to storite, bote dobri Slovenci in bote narodu koristili; ako pa tega ne storite, ampak se vere v Jezusa, Sina Božjega, sramujete ali se ji celo odpoveste, potem niste pravi Slovenci, ker Vam manjka najbolj glavnega znaka pravih Slovencev, namreč svete

vere Jezusove, in s svojim delovanjem ne bote slovenskemu narodu nič koristili, pač pa mu bote škodovali in ga porinili v nesrečo, časno in večno.

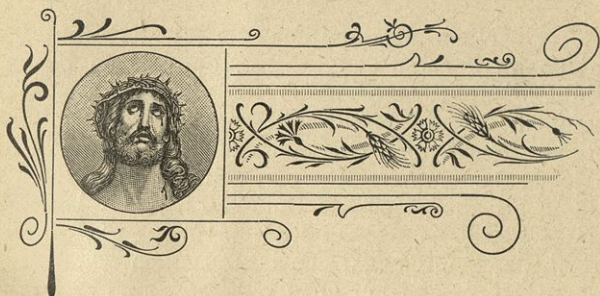
O Marija, Mati Jezusova, to delce Tebi izročim, naj po Tvojem mogočnem varstvu pripomore milemu mojemu slovenskemu ljudstvu, da ostane zvesto Tebi in Tvojemu Božjemu Sinu in se more reči: nad slovenskim ljudstvom zmaga, kraljuje in zapoveduje Jezus, Sin živega Boga, ne pa satan, prvi nasprotnik in upornik proti Bogu in Jezusu, Sinu Njegovemu.

O sveti Mihael, ki stojiš na čelu vse svete cerkve, stopi na čelo mojega slovenskega ljudstva in vodi ga k slavni zmagi zoper luciferja, k slavni zmagi za Kralja Jezusa!

Na praznik sv. nadangelja Mihaela
29. septembra 1900.

† Anton Bonaventura
škof.

Uvod.

Kritika in zgodovina o življenju Jezusa Kristusa.

Jezus Kristus je veliko ime v zgodovini. So i druga imena, za katera se umrje; a njegovo ime se moli v sredi vseh ljudstev, rodov in časov.

Tisti, ki nosi to ime, je poznat po vsej zemlji. Tja do divjakov, do iznarodelih plemen človeškega rodú pridejo apostoli, ne da bi se utrudili, in oznanujejo, da je umrl na križi; in izmeček človeštva se lahko reši, če ga ljubi. Indiferentisti modernega sveta pripoznajo, da ni bil nikdo boljši za male in nesrečne.

Najslavnejši duhovi preteklosti bi bili pozabljeni, ako bi ne bili ohranili kakega spomina v spomenikih, — v palačah, obeliskih in grobiščih — v pisanih spričalih, — v papirji ali pergamentu, v opekah, stebrih ali medaljah. Jezus pa živí v vesti vernikov: to je njegovo spričalo, njegov neporušlivi spomenik.

Po Njem ustanovljena cerkev napolnuje z njegovim imenom čas in prostor. Ona ga pozna, ljubi in moli; kakor on živi v njej, tako ona živi v njem. On je njena dogma, njen moralni zakon, njeno bogočastje. Ona uči vse brez razločka in izjeme, da je se On kot edini Sin božji učlovečil, da je bil spočet od sv. Duha in rojen iz Device; da je prišel na ta svet trpet in umret, da bi nas rešil, da bi premagal smrt po svojem vstajenju; da je šel k svojemu Očetu, da bi nam pripravil prebivališča pri Njem; da bo prišel sodit žive in mrtve, podelivši dobrim večno življenje, hudobne zavrgši v temo in dušno smrt.

Ta „Credo“ je dogmatičen in historičen pregled ob enem, dogma in poljudna zgodovina Jezusova. Verujoč lahko živi v njem. Nekaj priprostih in globokih besed obsega največi dogodek človeštva, prihod Kristusov; Bog ga ljubi, ker je prišel, da ga odreši od hudega in mu da samega sebe; ljubezen je najviša dolžnost, zato je Gospod umrl iz ljubezni do njega; čuvati mora svoj blagor, ker bode Gospod njegov sodnik; nima se strašiti pred smrtjo, ker jo je njegov Gospod premagal in mu je odmenil večno življenje.

Človek, ki veruje ta nauk in tega Kristusa, lahko hodi po poti življenja; ima orožje, da se brani in da se poveljuje. Nič ne ustavi njegove vere. Učenec Jezusov je postal gospodar sveta, a ne z materijelnega in krutega stališča, -- sila ni v duhu križanega Vzveličarja, — pač pa s stališča pravice, dobrotljivosti, zatajevanja, požrtvovalnosti in moralnega dostojanstva. Sejaje te kreposti liki kali življenja, pripravlja in bogati človeško zemljo, ki postane sposobna za vse obdelatve in vse žetve.

A kakor skuša pamet mislečih zaumeti elementarne dogme, takozahteva, da se ji razložé po meri našega nedovršenega in vselej omejenega spoznanja, tako tirja, da se zavrnejo napadi filozofije, vednosti in nasprotne literature, tako tudi se trudi spoznati v podrobnostih človeško in božje življenje Jezusovo, besede ki jih je govoril, zakon, ki ga je predložil, njegov način učenja, oznanovanja, bojevanja, trpljenja in smrti.

Zgodovina Jezusova je podlaga vere. Evangeljski uk, bogoslovje, krščanska morala, bogočastje, hierarhija ali cerkev, vse počiva v nji. Hvala neprestanemu trudu učencikov, nauk Jezusov, njegova morala, njegovo bogočastje in njegova cerkev je postala polagoma predmet jasnih, popolnih in organizovanih vednostij, odgovarjajoča zakonitim težnjam vernikov, ki hočejo biti ljudje vere in ljudje vede; na ta način je potrebno, da se življenje Jezusa Kristusa pripoveduje po zahtevah zgodovine.

In na to globoko potrebo skuša odgovarjati pričujoče delo.

Pristaši teh, ki se dandanes nazivajo kritična šola, hočejo reči: Kristus dogem in izročil, Kristus apostolov in evangeljev, razloženih po nauku svete cerkve, ni in ne more biti zgodovinski Kristus. Ta idealni Kristus, Bog in človek, učlovečena Beseda, spočeta po nezaslišanem čudežu, imenujoč se edini Sin božji, v metafizičnem in absolutnem zmislu, množech čudeže, govoreč, kakor dá govoriti četrti evangelj, vstavši tretji dan od mrtvih, šedši v nebo vpričo svojih apostolov, čez petdeset dnij, to ni resničen človek. Ta le obstoji v pobožni domišljiji vernikov, ki so ga ustvarili iz vseh koncev.

Pravi Jezus, zgodovinski Jezus, je rojen kakor vsi ljudje, je živel kakor drugi, ni storil več čudežev kakor drugi, je učil čistejšo morálo, je ustanovil vero, ki je bolj popolna kakor druge. In kakor vsi reformatorji v obče podležejo trdovratnosti svoje sredine, bil je i on žrtev judovske trdovratnosti; je umrl kakor mi; ni vstal od mrtvih in ne živi pri Bogu.

Razjarjen sem, — naj se mi prizanese ta beseda, — ne samo v svoji krščanski veri, ampak tudi v svoji človeški nepristranosti nad tem protislovjem mej dogmo in zgodovino, ki se postavlja za načelo in nasproti stavi kot začasno vprašanje o življenji Jezusa kot Boga in človeka. Prepričan, da je bil Jezus nevidni Bog v človeški naturi, nam podobni, opazujem ga kot zgodovinar, da je živel tak, kakor je bil, v ti dvojni naturi.

Vprašanje o božanstvu loči največe duhove, odkar je Kristus prišel; in ločilo jih bode brez konca; že to je posebna prikazen, da je le Jezus dvignil tako vprašanje, ki ne zaspi nikdar v vesti človeštva, vprašanje, ki je zmerom gotovo, da vname. Dovolim si tukaj priprosto zgodovinsko premišljevanje na naslov ljudij, ki so brez predsodkov, pravi kritiki, široko odprta srca.

To silovito protislovje, katerega predmet je Jezus, je bilo prorokovano. Nadaljevalo se bode, dokler bode svet; kristijana užali, a ga ne ustraši in ga ne zmede; on vidi v njem znamenje svojega Gospoda. Pokazalo se je, ko je živel sam Kristus. Potem, ko so mu učenci, odgovorivši na vprašanje, rekli: „Ti, ti si Kristus, Sin živega Boga“, dejali so Judje: On ni več kakor prorok; drugi, bolj zaslepljeni, pa so ga naredili za bogokletneža in uporneža.

Jedva je On ostavil zemljo, že so apostoli propovedovali v judovskih sinagogah, da je On Mesija, Bog in človek, napolnen z modrostjo in močjo božjo; prvi krivoverci, Nazarejci in Ebijoniti, pa niso hoteli videti v Njem drugega, kakor človeka.

Boj na tej črti se nadaljuje nekaj stoletij; paganski filozof Celz, ne da bi kar tajil čudeže Jezusove, je smešil njegov nauk, češ da je nespameten, in njegov križ, češ da je sramoten; Origen pa ga zavrne, proglašujoč z velikim glasom božanstvo svojega Gospoda.

Potem je minilo precej časa. Križani se je poveličal, razrušivši paganstvo, iztrebivši modroslovje, prevrgši cesarstvo, prisvojivši zemljo, olivkavši barbarstvo, ustvarivši nov svet.

Kdo je imel prav: ali Judje, ki Jezusa prekolnejo in umoré, pagani, kakor Tacit, Sueton in Plinij mlajši, častni prefekt Bitinije, ki ga prezirajo in katerim se je zdel On in njegovi učenci prezirljiva sekta, filozofi, kako Celz, ki se zadirajo vanj s svojo nespametno modrostjo, — ali pa apostoli, ki molijo v Jezusu Sina božjega?

Ko bi bil Jezus res samo človek, zavržen od Judov in paganstva, kako je zarisal na zemlji tako sled? Kako je ustanovil vero, ki gospoduje nad svetom?

Njegovo delo je nerazložljivo; je poljuden dokaz, da je bil Jezus res to, kar trdi sveta cerkev.

I.

Prvi pogoj vednostne zgodovine je ta, da jo razsvetli modra, jasna in nepristranska kritika. — V tem pa se ne sme zmešati kritika z zgodovino.

vino; dasi ste neločjivi druga od druge, ostati morata vender-le vsaka zá-se.

V svojem najširjem pomenu je kritika uresničenje samo bistvene zmnožnosti vsakega razumnega bitja, namreč sodba. Kritikovati in soditi sta dva sinonimna izraza: zakaj sodba kakor kritika imata za predmet, razločevati mej pravim in napačnim. To je prva pravica, najpotrebnejša dolžnost pameti. Kakršen si že bodi okoliš, ki ga ona preiskuje: vera, filozofija, veda, književnost, estetika, celo matematika, pamet mora biti pazna, da razlikuje mej resničnostjo in navideznostjo, mej pravim, ki je dostikrat neverjetno, in napačnim, ki je časih tako mamljivo.

Kritika torej ne more biti posebna veda, ampak je prej predpogoj za vsako vedo. Uvede v logiko samo, katera označi človeku pravila, da more prav misliti in zdravo soditi. Ta priprosta razmotrivanja pokažejo nečimernost tistih, ki si prisvajajo monopol v kritiki. Kritična šola je šola vsega sveta. Vsak se more in mora za njo poganjati. Najnavadnejša skušnjava izobraženega duha je, da kritikuje čez vso mero, da hoče vse soditi, celo to, česar ne ume. Modrec ublaži to svojo trpko, nezumno voljo; uči se soditi samo o tem, kar zna in nikoli ne pozabi, da je njegova vednost omejena in njegova nevednost neizmerliva.

Lahko je kdo odličen kritik v filozofiji in jako slab sodec v veri ali v zgodovini. Gotove človeške spoznanosti ne zahtevajo samo bistrega duha, ampak tudi dolgotrajno izkušnjo. Moralne nauke bode boljše kritikoval neuki, ki se je vadil v čednosti, kakor pa dvomljivec, ki niti ne sluti resnih radostij požrtvovalnosti. Svetniki, ki živé ob besedi Jezusovi, razumejo jo vselej bolje kakor

helenski ekseget, ki jo zameta ter ne pozna nje sladkostij. Natančen pokuševatelj zapazi barve, katere kemiku uidejo.

Z ozirom na zgodovino ima kritika dobro označeno ulogo. Zgodovina ima za predmet pripovedovati dejstva; dejstva preteklosti pa so nam znana le po listinah, in listine so napisali več ali manj neposredni svedoki dotičnih dejstev. Kritik mora torej preiskovati vse skupaj, dejstva, listine in svedoke.

Nekatera dejstva so nespametna: kritika jih odstrani; so listine, ki so predrugačene in sumlive: kritika jih pokaže in zavrže; in ako svedoki niso verodostojni, jih razkrinka in osramoti.

Kdor to obrne na življenje Jezusovo, ima kritika najprej zahtevati dolžnost in pravico, da preišče listine in svedoke, ki nam pripovedujejo to življenje, starost in pristnost teh, kakor svedoško vrednost onih; ona mora preiskati bistvo dejstev, ki jih označijo listine in sporočé svedoki.

Ti problemi so vzbudili, vzlasti v zadnjem stoletju, toliko debat na Nemškem, v Švici, na Angleškem in na Francoskem, da bi komaj za-doščalo več zvezkov, ko bi o njih obravnavali. Ovržba samo napačnih rešitev bi zahtevala cel zvezek. Mi jih moremo tu obravnavati le v velikih potezah in napraviti nekaj točnih sklepov s tem, da jih dokažemo.

II.

Dela, ki nam priobčujejo podrobno dejanja in besede Jezusove, njegovo rojstvo, življenje in smrt, njegove nauke, naprave in njegova dela, so malo-številna: nekatera pisma, ki so jih spisali apostoli,

nekaj poglavij dejanja apostolskega, in osobito četiri knjige, ki so znane pod imenom kanoničnih evangeljev.

Vkljub malemu obsegu so ti spisi neizcrplivo bogati v izobilji dogodkov in besedij, katere pri-
našajo. Njih prva zasluga kot listin je njihova starost. Sestavljene v letih, ki spremljajo dogodke, so priprost in verodostojen izraz spominov, ki so zapustili v dušah učencev nauke, zapovedi, vzglede, osebo odišlega Učenika. Ker so bili dve leti in pol v vedni dotiki z njim, so se polagoma do cela predrugačili. Bistveno delo Jezusovo, katero pred-
njači drugim in brez katerega pri drugih ne more biti uspeha, je bilo njegova živa in verna podoba, ki se je utisnila v srcih apostolov. Ali niso morali Njega oznanovati vsem stvarjem? in da ga ozna-
nujejo, ali ga niso morali poznati? Le On sam jih je mogel poučiti.

On jim ni ničesar skrival; ravnal je ž njimi, kakor jim je rekel, kot s prijatelji. Odkril se jim je popolnoma. Spoznali so ga kot edinorojenega Sina Očeta in kot Sinú človekovega, rojenega od žene, poslušali so besede njegove modrosti in svetosti, videli nebo odprto nad njegovo glavo in angele božje hoditi gori in doli nad Sinom človekovim; bili so priče njegove neustavljive božje moči; shvačali so skriti vzrok njegovega trpljenja, bolečin, radovoljne slabosti in neuspehov njegovih pri izvoljenem ljudstvu in njegove smrti; videli so tudi slavo od mrtvih vstalega, slavo, katere blesk je bil svetu prikrit in pridržan le učencem; bili so od znotraj in vidno napolnjeni s sv. Duhom. Vzbujeni po tej nadčloveški moči so se čutili poslance Kristusove, nepremaglive širitelje njegove vere, nadaljevalce njegovega dela; in ti neizobra-

ženi, nevedni, boječi Galilejci vržejo od sebe vsako obotavljenje, vsaki strah, petdeset dnij po njegovi smrti, na taistem mestu, kjer je bil Gospod križan, začno oznanovati njegovo ime vpričo ljudstva, ki je zahtevalo njegovo smrt, in vpričo sinedrija, ki je smrt uprizoril. Imenujejo ga „Svetega, Pravičnega, Začetnika življenja“; očitajo Judom z bolestjo, da so ga umorili; zatrjujejo, da ga je Bog od mrtvih obudil; pravijo, da je „Poslanec božji, Prorok, napovedan po Mojzesu“; govoré, da so čudeži, katerih se poslužujejo, izvršeni po moči Jezusa Nazareškega; in v srčnosti svoje vere kažejo na kamen, ki so ga stavitelji zavrgli, pa da je postal v rokah božjih vogelni kamen in kot edini Odrešenik dan ljudem.¹⁾

Njihove besede, njihova srčnost, njihovo prepričanje in njihova gorečnost je bila neustavljiva. Ni prepoved, ni grožnja, ni biči ni verige, ni smrt jih ni ustavila. Nazivali so se priče od mrtvih vstalega; sklicujoč se na vest svojih sovražnikov so dostavljali, da bode sv. Duh, ki ga daje Bog vsem poslušnim, pričal tudi resnico njihovih besedij.²⁾

Ta apostolska propoved je prvi evangelij. Izviral je iz duše neposrednih učencev Jezusovih, pod nagibom sv. Duha. To je beseda božja: človeška zavest ga ni iznašla, on je odmev besede Jezusove.

Nikdo ne more tajiti njegove starosti, pristnosti.

Zgodovinar, navajen pečati se s preteklimi rečmi, vidi s pomočjo listin učence Jezusove zdru-

---

¹⁾ Dej. ap. III, 14 itd.; IV., 11.

²⁾ Dej. ap. V, 30 itd.

žene v spominu in bogočastji svojega Učenika. Njihova združitev je pa tem tesnejša in iskrenejša, čim bolj so osamljeni v sredi sovražnikov. Nič niso sami iz sebe in nimajo ničesar. Vsa njihova sila je v moči božji. Vsa njihova znanost je osredotočena v enem bistvu: Jezusu Kristusu. Vsa njihova modrost je v njem. Ves njihov zaklad je on. Ves njihov smoter je navezan nanj; in kakor obstojé take reči le po veri, je vera za-nje vse: je neizmerna. Njihovo življenje ni njihovo: je v Kristusu.¹⁾ Čutijo se njegove lastne ude in imajo zavest, da jih ne loči nobena sila ne na zemlji ne v nebesih od njegove ljubezni. Nikoli nikoder ne naletimo na slično psihologično prikazen. Kakeršen vpliv že lahko imajo superiorni ljudje na tiste, ki se jim približajo, vendar ne pridejo do tega, da bi jih popolno po sebi preustvarili; prestrojijo jih le po zunanje, nesposobni pa so, da bi jim vlili svojega lastnega duha kot novo, živo in osebno silo. V dvorani, kjer je bila zadnja večerja, je bilo vse življenje Jezusovo iznova poživiljeno. Kot ljudje, ki jih razjeda velika ljubezen, so učenci objavljali mej seboj spomine, si pripovedovali dejanja Gospodova, ponavljali njegove nauke in jih priobčevali svojim novospreobrnencem. Iznova so se pojavljale najmanjše podrobnosti poslednjih dni njegovega zemeljskega teka, zapor, obsodba, Kalvarija, vsi njegovi bolestipolni, pretreslivi prizori.

Nikoli ni Jezus bolj živel v njihovih srcih. To je ločitvi in smrti lastno, da nas z vso močjo sili misliti na odsotne in preminole. Oživé v nas, in zroč na dno duše jih najdemo, vidimo, slišimo. Jezus je res v sredi mej njimi. Oni živé ž njim v mo-

---

¹⁾ Galat, II., 20.

litvi,¹⁾ v izvrševanju čednostij, katere jih je naučil z besedo in vzgledom. Tu je treba iskati prvi izvirek ustnega evangelja, kateri dela prvo oznanovanje apostolov in vir evangelskih spisov.

Apostoli so kmalu skušali potrebo, utrditi nauk svojega Mojstra in zgodovino njegovega življenja. Prvi verniki so morali goreče želeti, da ohranijo v svojem spominu blagovest, ki so jo jim oznanovali Jezusovi poslanci; in ti poslanci so radi dali spričevanje, trpežnejše od svojih besedij, potem ko so popustili nove spreobrnence, katere so združili v mladih občinah. Pisani evangelij odgovarja tem potrebam in silam.

III.

Ne more se natanko označiti čas, ki je pretekkel od začetka apostolskega oznanovanja pa do objave prvega pisanega spomenika. Ta čas je moral biti zelo kratek. Občno izročilo sv. cerkve postavi sestavo prvega evangelja mej letom 33. in 40. krščanske časovne štetve.²⁾ Ta evangelj je sestavil apostol Matevž, mitar. Spisal ga je s hebrejskimi črkami za Jude v Palestini in Jeruzalemu,³⁾ v jeziku, ki se je tedaj govoril, v aramejskem narečju — mešanici iz kaldejščine in sirščine, — ki je bila jezik Jezusov.

Temeljna ideja, okrog katere se suče vsa vera apostolov, je ta, da je bil Jezus pred vsem Mesija Izraelski, napovedan po prorokih. Trudili so se

¹⁾ Dej. ap., I, 14.

²⁾ Euseb., Chronik.; Irenej, Adv. haeres. III., 1.

³⁾ Jeronim, Adv. Pelag., III., 1; Irenej, Adv. haeres. III., 1; Euseb., Hist. eccles., III., 24; Jeronim, De viris illustr.; fragm. Papias.

o tem prepričati vse Jude; njihovo oznanovanje je le javno spričevanje te resnice, kakor nam dokazujejo odlomki pogovorov, ki so nam jih ohranila dejanja apostolov.¹⁾ To, kar je govoril Peter, govorili so njegovi tovariši, navdahnjeni s taisto vero; odkar jih je Jezus zapustil, napolnili so zvesti njegovemu povelju Jeruzalem in vse sinagoge Palestinske s spričevanjem svoje vere na njegov mesijanski poklic.

Ta ideja navdihuje prvi evangelj; je njegova duša; združuje vse delce v celoto.

Lahko se o tem prepričamo, ako preiščemo proroška mesta, na katera se pisatelj sklicuje in katerega lastno pripovedovanje je le komentar in zgodovinska opravičba.²⁾ Ta knjiga je morala imeti naravno in potrebno za naslov rodoslovje Jezusovo, utrdivši njegovo Davidovo pokolenje, zakaj najpopularnejši mesijanski naslov je bil v očeh vseh Judov naslov Sinú Davidovega.

Velika pridiga na gori soglaša z zakonodavcem novih časov; mnogoštevilne prilike o božjem kraljestvu razodevajo tistega, ki je prišel oznanovat evangel ubogim; prokletstvo nad farizeji in prorokbe o bodočnosti Jeruzalema in svetá izdajajo Sodnika, ki ima vevnico v roci in ki je Gospod ljudij in časov.

Neodvisno od svojega apostolskega izvora in od svojega prvenstva mej drugimi evangelji, razjasni ta določni znak knjige veljavo, katere se veseli in izvanredni vpliv, ki ga dobi pri oznano-

---

¹⁾ Primeri: Dej. ap., II., 14 itd.; IV., 8 itd.; V., 29 do 32 itd.

²⁾ Cf. Mat. I., 23; II., 6, 15, 18, 23; VII. 3; IV, 15; VIII., 17; XI., 5, 10; XII., 18; XIII., 35; XXI., 5, 16, 42; XXII., 44; XXVI., 31; XXVII., 9, 35, 43, 46.

vanji evangelja mej Judi. Ali je Jezus napovedani Mesija ali ni? To je tisti veliki razpor mej verujočimi in mej Judi. Evangelj sv. Matevža odgovarja s tem z zmagoslavno očevidnostjo.

Vsi naslovi mesijanski, označeni po prorokih, se uresničijo v Jezusu. Evangelist jih dokaže z življenjem samim svojega Gospoda. Njegova knjiga je tudi živa podoba Jezusova in ob enem dokaz, poljudna apologija njegovega mesijanstva.

Jezik, v katerem je bila sestavljena, se je komaj razumel izven Palestine; toda Jezusovo mesijanstvo ni samo zanimalo Judov v Jeruzalemu, v Judeji, Idomeji in Galileji, ampak tudi one, ki so raztreseno živeli. Ti zadnji so govorili grški, treba jim je bilo raztolmačiti siro-kaldejski evangel. Veliko število se je tega lotilo, kakor povedó odlomki Papiasovi.¹⁾ Neki grški prevod, katerega pisatelj ni znan,²⁾ je zadel prav blizo aramejski izvornik. Vzbudil je spoštovanje bodisi radi veljave prelagateljeve, bodisi radi cerkvenega soglasja; skoro zatemni prvotni tekst. Ta je preminil po razdejanju Jeruzalema s četo judovskih kristijanov, kateri so ga upotrebljali; ako je v rokah Ebijonitov in Nazarejcev ostala neka prestava, se je pokazila kakor vse take, katere sekte premené predelajo, popačijo in preobrnejo po volji svojih naukov.

Nekaj let potem, ko so apostoli dopolnili svojo nalogo v Judeji, dali spričevanje za svojega Gospoda v stolici in se razpršili, da ponesó na daleč veselo oznanilo, spremljal je poglavarja apostolov na njegovih misijonih učenec Petrov,

---

¹⁾ Euseb., Hist. eccles. III., 39.

²⁾ Jeronim, De vir. illustr. III.

njegov tolmač, kakor ga imenuje Papias¹⁾, ali njegov tajnik po besedi sv. Jeronima.²⁾ Klical se je Marka in je najbrže Janez Marka v apostolskem dejanji.³⁾

Pridružil se je Petru okrog l. 42., ko je ta, pregnan od Heroda Agripe, moral bežati iz Jeruzalema in dospel v sami Rim, da oznanuje evangelj. Njegova propoved je dosegla tu nenavadne vspehe. Bratje so hoteli imeti pisan spomin apostolove besede; na njihovo željo je Marka spisal svoj evangelj. Apostol je odobril to delo, ki se je odslej, opremljeno z njegovo avtoriteto, čitalo po vsej cerkvi, kakor spričuje sv. Klemen v šesti knjigi svojih Hipostaz.⁴⁾

Stari vek potrjuje enoglasno ta dejstva.⁵⁾

Ako primerjamo ta drugi evangelj s prvim, vidimo na prvi pogled, da se razločuje najprvo po svoji kratkosti. Izpuščene so vse judovske prvine sv. Matevža in vse to, kar leti v zgodovini Jezusovi na naslov Judov kot dokaz, da je on Mesija Izraelski. Davidovo rodoslovje, dogodki iz mladosti, gorska pridiga, v kateri se novi zakon Mesije nasproti postavlja nepopolnostim starega zakona in zmotlivim izročilom pa naukom rabinov, mnogoštevilne prilike o božjem kraljestvu. Vidi se, da je drugi evangelj namerjen čitateljem, katerim judovske šege niso znane.⁶⁾

---

¹⁾ Euseb. ravnotam.

²⁾ Epist., CXX, 11.

³⁾ Dej. ap., XII, 25.

⁴⁾ Jeronim, De vir. ilustr. VIII.

⁵⁾ Cf. Papias, pri Euseb., Hist. eccles III., 39; Klemen Aleks. pri Euseb., II., 15; VI., 14; Irenej, Adv. haeres. III., 1; Epit., Haeres, LI., 6.

⁶⁾ Cf. Mark. VII., 1-4.

To je očitno življenje Jezusa Kristusa, Sina božjega, ki je on popisuje. Te znatne okrajšave so dale temu evangelju ime izvadka in svetega Marka sestavitelja tega izvadka.¹⁾

Ne sme pa se pretirati ta izraz, da ne podere resnične samostalnosti drugega evangelja. Očividno je bil sestavljen pozneje kakor prvi: ne gledé na okrajšave, ki smo jih omenili, je podobnost v izberih in v redu dogodkov nepreporna. Sveti Marka je moral imeti pred očmi aramejski evangelj svetega Matevža in ga je uporabil, da je uredil svojega v grškem jeziku. A v pripovedovanju dogodkov se pokaže njegova samostalnost. Pazljivo primerjanje nam pové, da je bil poučen od drugod in da je slušal svojega mojstra, apostola Petra. Pred vsem iz tega vira je moral zajemati svoje nove podrobnosti, katere razgrinja, popolno poznanje imen, krajev, z eno besedo vse to, kar označuje njegovo delo.

Evangelj sv. Marka nima apologetične tendence kakor ta sv. Matevža. Ni bil začel in dokončan zato, da bi dokazoval Jezusovo mesijanstvo. Je le poljudna pripoved njegovega očitnega življenja v Galileji, tragičnega razvozljanja tega življenja in njegovega zmagoslavnega vstajenja v Jeruzalemu.

Nič manj je veselo oznanilo Sina božjega in zakrit dokaz božanstva Jezusovega. Obsega tudi v svoji historični obliki apostolsko propoved, kakeršno so uporabljali Peter in vsi njegovi tovariši, potem ko so šli oznanovat poganskim narodom rimskega cesarstva ime Odrešenika, edi-

---

¹⁾ Cf. Jeronim, De vir. illustr., c. VIII.; August., De cons. Evang., I., 4; Euseb., Hist. eccles. II., 15.

nega, ki je bil pod nebom dan ljudem.¹⁾ Dogodki zavzemajo več prostora kakor govori. Moč Jezusa, kateremu je vse pokorno, je bolj jasno izražena kakor njegovim nauki. Vendar pa nikakor niso zakrite njegove bolečine, njegova obsodba po Judih, sramota njegovega trpljenja in križa. Apostoli se ne sramujejo svojega Gospoda; vedó, da je njegova kri, prelita na Kalvariji, zaželeno sredstvo, da se človek prerodi in Boga poveljuje v Kristusu.

Postavili bi si napačno in nepopolno idejo o goreči delavnosti kristijanov v prvih letih svete cerkve, ko bi pozabili gorečnost, s katero so želeli spoznati tistega, ki so mu dali svojo vero in ki so ga molili kot Mesijo, Odrešenika, Sina božjega.

Vžgani po pridigah apostolov so bili nadahneni tudi z najmanjšimi besedami in dejanji Jezusovimi. Mnogi izmej učencev in spreobrnencev so se potrudili zapisati to, kar so slišali iz ust samih svedokov. Aramejski evangelj sv. Matevža je bil najbrže posebno središče tega gibanja.²⁾ Tolmačili so ga, prevajali, poskušali pridejati novih podrobnostij in čitati dogodke v redu, ki je bil bolj primeren zgodovinski resničnosti. Sadovi te literarne delavnosti niso dospeli do nas; vse te knjige, na katere namigne eden izmej evangeljev,³⁾ so prešle kot nedovršena dela, ki niso zaslužila pozornosti in ki brez dvojbe niso imela moči, preživeti okoliš, v katerem so se porodila.

Kadar deluje v kaki človeški družbi resnična, zakonita potreba, najde skoro vselej kakega bolj životvornega duha, ki ume na to odgovoriti.

---

¹⁾ Dej. ap., IV., 12.

²⁾ Cf. Fragm. Papias, Euseb., Hist. eccles. III., 39.

³⁾ Luk. I., 1.

Mlada cerkev je potrebovala spisa, ki bi ji dal popolnejše podobo zgodovine Kristusove. Neki pagan iz Antiohije, morda Jud, spreobrnenc apostola Pavla, v vsakem oziru človek, ki ni bil brez omike in ki se je neki učil zdravilstva v Antiohiji, postopil se je, da zadosti tej potrebi prvih vernikov. Odtod novi evangelj, ki naj popolni ona dva apostola Matevža in Marka, učenca Petrovega. Sv. Pavel je pohvalil to delo v eni svojih poslanic.¹⁾ Razširil se je po vseh cerkvah in je odkril veliko število dogodkov in nauk, ki niso označeni v prejšnjih spisih.

Sv. Luka je zadelal njihove vrzeli. Tretjina njegovih pripovedij pristoji njemu samemu in vzlasti pet čudežev pa dvanajst prilik.²⁾ Vse njegovo teženje je v tem, da se pouči pri takih svedokih, ki so videli vse od početka in ki so bili postavljeni za služabnike besede. Učenec Pavlov, tovariš na njegovih popotovanjih,³⁾ sotrudnik Barnabe, eden izmej dvainsedemdeseterih, je prišel v Jeruzalem,⁴⁾ je poizvedoval pri apostolih Petru in Jakobu mlajšemu, ki se imenujeta brata Gospodova, in pri Janezu, učencu ljubljencu. Poznal je gotovo družino Jezusovo in njegove matere in sorodnike Janeza Krstnika. Imel je pred očmi različne spise, na katere namigne v predgovoru svojega dela, in brez dvojbe evangelj Matevžev in Markov. Res neverjetno je, da ne bi bile v njegovih rokah te listine, oprte na veljavo apostolov,

---

¹⁾ II. Cor., VIII., 18.

²⁾ Luk. I.; II.; VII., 11—18, 36—50; X., 1, 25—42; XII.—XVI.; XVIII., 1—14; XIX., 1—28; XXIII., 6—12; XXIV., 12—53.

³⁾ II. Cor. VIII., 18.

⁴⁾ Dej. ap. XX.

in pod tem naslovom čislane pri vseh vernikih. Očividno jih je popolnil s svojimi pripovedmi o Janezovem rojstvu in Jezusovem detinstvu, s pripovedmi, ki so posnete brez dvojbe iz starejšega vira, kakor to priča njihov povse hebrejski zlog.

Popolni jih še z bogatimi epizodami, v katerih je popisano popotniško življenje Jezusovo, v dobi štirih ali petih mesecev, od dneva, ko je ostavil Galilejo, kjer ni imel več kam svoje glave položiti, pa do njegovega slovesnega vhoda v Jeruzalem.

Prva dva evangelja molčita o tej važni dobi. Sv. Luka pa ju obogati še s svojim poročilom o vstajenji in vnebohodu, s katerim začne svojo knjigo o apostolskem dejanji.

Toda samostojnost truda sv. Lukeža se kaže v kronologični zvezi, v kakeršno skuša postaviti svoje dogodke, in vrhu tega v duhu, ki kraljuje v izberi dogodkov.

Kronologična zveza, dasi nepopolno ponovljena, nam vendar le dopušča označiti čas rojstva Jezusovega pod Herodom, in začetek njegovega delovanja v petnajstem letu cesarja Tiberija, kar bi ne bilo mogoče s samim sv. Matevžem. Duh, ki oživlja sv. Lukeža, se ne bi mogel boljše označiti, kakor da se ga imenuje duha Pavlovega.

V trenutku, ko je sv. Lukež pisal svoj evangelj, se je porodil nov dogodek v mladi cerkvi. Evangelj, ki so ga Judje pobijali, je našel pri poganih ugodno zaslombo. Ljudstvo je tolpoma drlo skupaj na klic apostolov in posebno tistega, ki se je nazival paganškega apostolola. To je bilo navdušenje! Na strani nezaupnega, zmerom upornega in preganjanja željnega Juda si videl ukaželjnega in pridnega pagana. Prorokovanje Jezusovo se je vidno dopolnilo: božje kraljestvo bode vzeto izvoljenemu ljudstvu in

prenešeno na ljudstvo, od Boga zapuščeno. Evangelist je bil priča te novosti in po stopinjah svojega mojstra Pavla se je trudil za spreobrnjenje paganov. V naročji sv. cerkve so nastala nesporazumljenja, spreobrnjeni Judje niso gledali vselej z dobrim očesom novih paganskih bratov; hoteli so več veljati od njih, češ da so sinovi Abrahamovi, in so slabo skrivali svojo tajno ošabnost pred neobrezanci. Hoteli so, da bi služili predpisom stare postave; a pagani so se uprli. Postava je bila pri kraju. Kraljestvo Jezusovo je strlo njene stare zaveze. Sv. Pavel je branil prostost otrok božjih, osvobojenih odslej od vsakega zakonitega varstva, in od tega nepopolnega bogočastja, katero on imenuje prvence tega sveta.¹⁾

Življenje Gospodovo je bilo polno dogodkov, po katerih je bil ta novi stan rečij napovedan in opravičen: treba jih je bilo le proizvesti.

Životvorni duh, ki je bdel nad apostoli, je navdihoval sv. Lukeža, kakor je navdihnil svetega Pavla; in ako prebiramo tretji evangelj, najdemo tam Kristusa kot vesoljnega Vzveličarja, takega, kakor so ga lahko pagani gledali, takega, kakor ga je Pavel pridigoval, in takega, kakeršnega se je on sam pokazal v svojem očitnem življenji. Skrbno zbere sv. Lukež veliko število podatkov, izpuščenih v prvih dveh evangeljih, in s tem, da je ponižal popolnoma Jude, je lahko pridobil zaupanje paganov; vzveličanje, obljubljeno očitnemu grešniku Caheju in dobremu razbojniku, odpuščanje, dano očitni grešnici in izgubljenemu sinu, prednost, dana očitnemu grešniku pred farizeji; pohvala usmiljenega Samaritana, izobčenca,

---

¹⁾ Gal., IV., 3.

nasproti duhovniku in levitu brez sočutja mnogih paganov pohvala, Jezusova molitev za svoje sovražnike, spreobrnitev dobrega razbojnika in rimskega stotnika.

Sv. Lukež je tudi napisal najganlivejše prizore iz življenja Jezusovega, katerega rad imenuje „Gospoda“ po vzgledu svojega mojstra Pavla. Ako je Marka evangelist moči, je Lukež evangelist usmiljenja in dobrotlivosti. Stari vek je dal v svoji nagnenosti do simbolov Marku leva za emblem, in Lukežu žrtev, vola, ki se zakolje. Na vseh straneh njegovega dela spoznamo tistega, ki zdravi in odpušča, „Sina božjega, ki je prišel, ne da bi pogubil, ampak da bi rešil, ne da bi sodil, ampak da bi odpustil“.

Delo je bilo vsekako sestavljeno pred apostolskim dejanjem, ki je onega nadaljevanje; in ker se dejanje konča s koncem drugega bivanja Pavlovega v Rimu, treba je postaviti uredbo evangelja pred leto 64.

Neronovo preganjanje kristijanov je primoralo Lukeža, da je ubežal iz stolice rimskega cesarstva, kjer je Pavel umrl; in evangelj, ki ga je tam pisal, moral je nesti sabo v Ahajo in Beocijo, koder je našel pribežališče.¹⁾

Proti polovici prvega veka, ko se je duh, ki je navdajal cerkev, razširil in poslal svoje apostole, da pridobé rimsko cesarstvo in pokrajine azijske in grške, naletela je mlada vera ne samo na sovraštvo Judov ampak je tudi zadela ob paganske nauke in judovsko kabalo in vsa mnenja, ki so tvorila modrost omikancev tistega časa. Ta ovira je bila bolj strašna kakor preganjanje: ta

---

¹⁾ Jeronim, De vir. illustr., c. VII.

namreč so se dotikala samo teles, filozofija človeška pa je lahko pokazala vero in besedo Jezusovo.

Mej spreobrnjenimi pagani so bili mnogi napolnjeni te napačne modrosti. Vsa stoletja in vse civilizacije so si podobne. Človek ne uide nikoli vplivom svoje okolice, se udá njenim ukom in pokori njenim nravim, ne da bi jih razsodil in največkrat jih tudi ne razume.

Nauki, ki so tedaj sestavljali duševno ozračje, versko in moralno, so dobili nekoliko pozneje ime gnosticizma; to je neka zmes monizma, panteizma, dualizma, fatalizma, teurgije in strahovite asceze, mešanica špekulacij o načelu rečij in o veseljstvu.

Dva toka prevladujeta: eden izhaja iz pretiranega monizma, ki se laska nauku o enem Bogu Judov; drugi diše dualizem brez skupne enote.

Ti, ki sledé prvemu toku, shvačajo Boga kot transcendentalno in abstraktno enoto, prosto vsakega odnošaja do sveta in pristopno samo v sebi.

Vesoljstvo se je proizvelo iz posredujočih, neosebnihi sil, izvirajočih iz tihotnega, nepoznanega načela. Ena teh sil, ena teh „Eonov“, kakor so jih imenovali, je bila Beseda (λόγος) ali višnji Kristus. Zedinil se je za trenotek z Jezusom. Odrešenje je po tem nauku nastalo tako: Jezus je oznanil Resnico ali nepoznanega Boga in premagal svetovne moči, gospodujoče nad tem svetom in zadržujoče silo, ki žene pnevmatično ali duševno bitje proti prvotnemu Bitju. Ni nas rešila ne vera v Jezusa ne zasluge božjega Odrešenika, ampak „gnosis“, spoznanje Boga, duhov ali eonov, človeštva in njegovih odnošajev. Za človeka je bilo dosti, da se je posvetil tej gnozi: ta posvetitev je napravila iz njega pnevmatično bitje.

Po duvalistih, ki obnavljajo nauk Perzijanov, pa je svet pod vplivom dveh nasprotnih sil, izvirajočih iz globočine bitja: luči in teme. Materialni svet je izšel iz teme, je slab sam v sebi; a luč bode zmagovala in naposled osvobodila temne delce, zaklenjene v telesu. Jezus je bil za te krivoverce res Kristus, Sin osebnega Boga, a tajili so, da se je res učlovečil.¹⁾ Lahko si je misliti, kakšni nevarnosti je bila izpostavljena beseda apostolov od pričujočih duhov, ki so le na to mislili, kako bi jo razlagali po svojem menenju, namesto da bi jo sprejeli kot otroci, sledeč volji Jezusovi. Sveti Pavel, ustanovitelj skoro vseh cerkva v Mali Aziji, je prorokoval nevarnost in opozarjal poglavarje občin²⁾ (krščanskih) na te učenike, ki so hoteli pokaziti vero. Že pri svojem življenju jih je videl na delu; označil je njihovo napačnost³⁾ in odgrnil njihovo lažnivo vednost.⁴⁾

Ta nevarnost se je gojila v vseh stoletjih. Največa težava za človeka je, kar pokoriti se evangelju, in največa njegova skušnjava je, da bi ga prevrgel po svoji volji, hodeč za svojimi lastnimi zistemi.

Gnostiki tajé božanstvo Kristusovo, ponižujoč ga pod ulogo eonov ali sile, ki je nižja od Boga. Ne priznajo bistvenega in resničnega odnošaja, ki veže Jezusa z Očetom njegovim, otemnujejo njegovo človečnost, ki ga spravlja v dotiko z materijo, z načelom hudega, kakor menijo; in ga ponižajo do čiste prikazni. Tajé, da bi bil Sin božji in tisti, ki se je tako imenoval, prava

---

¹⁾ Ignacij, Ad Smyrn., II. Cf. II. Timoth., II., 8—17.

²⁾ Dej. ap. XX., 28—31.

³⁾ I. Timoth. I., 5—7.

⁴⁾ Ravnotam, I., 19 itd.; VI., 20, 21.

oseba. Spreobrnjeni Judje, znani pod imenom judaizanti, se udeležé nekaterih teh zmot, ki razdirajo Kristusa in tako uničujejo vse njegovo delo. Ebijoniti in Doceti se zvežejo, eni tajé resnično človečnost, drugi božanstvo Jezusovo, preteč krščanstvu v njegovi zibeli. Eden teh krivovercev je bil Cerint; Irenej nam je ohranil glavne poteze njegovega uka,¹⁾ to je sam nauk Ebijonitov; on vidi v Jezusu le človeka, v katerega je stopil v trenutku krsta neki demiurg, eon, imenovan Kristus. Neki drug teh krivih učencikov je bil dijakon Nikolaj, katerega nebrzdane nravi se ujemajo z najnezmiselnjšimi špekulacijami o naravi božji, o stvarjenju in ob odnošajih mej Bogom in vesmirom.²⁾

Da bi pobil te zmote, pisal je eden izmej apostolov četrti evangelj.³⁾ Ta apostol je Janez, najljubši učenec. Vsi poglavarji azijskih cerkvâ, in apostol Andrej na čelu so ga za to prosili.⁴⁾

Nikdo ni bil bolj sposoben pričati resnico.

On ne postavi človeškega uka, filozofičnega zistema nasproti človeškemu ukom, nasproti praznim zistemom filozofije. On ni filozof, on je priča. On pozna le besedo svojega Mojstra, in on ne pové drugega kakor kar je slišal. V tem, ko sv. Pavel v svojih poslanicah razsoja in zagovarja evangeljske dogodke, nauk Kristusov, delo odrešenja, njegovo smrt in vstajenje, zbira sv. Janez svoje spomine in daje spričevanje, navdihnen s sv. Duhom, ki

---

¹⁾ Irenej, Adv. haeres. I., XXVI., 1.

²⁾ Avgustin, De haeres. v začetku.

³⁾ Irenej, Adv. haeres. III., I., 1; Klemen Aleks. pri Eusebiju Hist. eccles., VI., 14; Tertulijan, Contra Marcion., IV., 2.

⁴⁾ Canon de Muratori: Jeronim, De vir. illustr. CLX.

ga je razsvetlil in mu narekoval, kakor je Jezus obljubil svojim vernikom, vse to, kar je treba povedati; vse, kar poroča, ima en namen, en sam namen, utrditi vero v Jezusa Kristusa, edinorojčnega Sina božjega, vir večnega življenja.

Ne gre se več za to, pokazati po zgodovini, kakor so to storili sv. Matevž, sv. Marka in sveti Lukež, da je Jezus resnični Mesija, obljubljen Judom, in Odrešenik vsega stvarstva po kesanju in veri; gre se zato, da se dokaže prava božja narava „tistega, ki se je prikazal v mesu“.

Kaj je to: Sin božji? Kateri so odnošaji njegovi do božjega bitja, ki se imenuje njega Oče? Kaj je prišel izpolnit na ta svet? V čem obstoji vzveličanje, katerega začetnik je on? Odgovor na ta vprašanja je ves četrti evangel. To ni Janez, ki govori, to je sam Jezus; zakaj le on sam nam lahko pojasni svojo božjo naravo. Beseda, s katero evangelist začne svoj spis in katera obsega posnetek vsega, kar dalje pripoveduje, je Beseda, Verbum, Logos. V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Bog je bila Beseda. Ta je bila v začetku pri Bogu. Vse je po nji storjeno in brez nje ni nič storjenega, kar je storjenega. V nji je bilo življenje in življenje je bilo luč ljudij. In luč v temi sveti in tema je ni zapopadla.“¹⁾

Tega izraza, ki označuje njegovo božje bitje, ni si dal Jezus nikoli v svojih pogovorih, o katerih sv. Janez sam poroča. Ta izraz nima nič skupnega z „*ῥῶος*“ Grkov, z Besedo Platona in Filona Aleksandrijskega; prej spomina na „Besedo“ prorokov in na osebno Modrost v Pregovorih in knjigi Modrosti. Morda ga je Jezus razodel svojim

¹⁾ Jan. I., 1.

apostolom, ko jim je odkril, kako se razume sveto pismo. ¹⁾ Nič ne označi boljše tega, kar je on; ta izraz odvije njegov večni izvor iz naročja Očetovega, kjer je „Beseda“ zmerom živa, njegovo razliko od Očeta, iz katerega izhaja v enakosti taistega življenja, in odnošaj Boga do tega sveta, ustvarjenega po Besedi, vladanega po Besedi skozi vse čase, in odrešenega po Besedi, s tem, da je postala meso. Vsa teodiceja temelji na tej ideji in zadosti je beseda božja, ki jo izraža, da zasluži sv. Janez imenovan biti teolog in teozof.

Kako se je Beseda, edinorojeni Sin Očetov, razodel v svojem človeškem življenji? Evangelisti odgovarjajo po svoje: prvi trije nas poučé pripovedovaje o njegovih naukih in njegovih dejanjih. On uči, poudarjajo, kot oblasten Gospod, odpuščajoč grehe, kot Bog, ki zapoveduje naravi, kot tak, ki mu ga ni višega, s svojo lastno močjo. Četrty evangelj pa nas pouči o neposrednih govorih, s katerimi Jezus sam spričuje svojo predbitnost, svoj večni izvor, isto bistvo z Očetom, svojo moč, da razsvetljuje, stvari, rešuje, daje življenje in sodi kakor Oče.

Da pa je tem gotoveje, da ti govori niso umetalno sestavljeni, so razvrščeni v točnih dejstvih, določni liki čas in prostor, s posebno skrbjo in označeno namero. Najvzvišenejše razodetje se tako predočuje v čutni in poljudni obliki, katera dopušča čitati božjo resnico v krepkih podobah, kakor jo je Jezus rad kazal. ²⁾

Dogodki, ki jih navaja evangelist, so vsi povzeti iz dob življenja Jezusovega, katere so prvi

---

¹⁾ Luk., XXIV., 45.

²⁾ Cf. ch. IV.; VI.; IX.; X.; XI.

trije evangelisti izpustili, izimši le dva, — pomnoženje kruha v Betsaidski puščavi in hoja Jezusova po jezerski vodi. Čudež z vodo kaže v Jezusu oblast pretvarjati substance enako oblasti, ki jih je ustvarila. Ozdravljenje sina stotnika Kafernavmskega od daleč kaže, da je beseda Jezusova vsemogočna in da deluje brez ozira na prostranost. Pomnoženje kruha kaže njegovo stvarilno moč; njegova hoja po vodah in njegova mirnost, ko je zapovedal viharju, kaže njegovo absolutno veljavo nad naravo; ozdravitev mrtvoudnika iz Betezde razodeva, da se mu ne ustavi niti najbolj zastarelo zlo; sleporojenec spričuje, da je on počelo luči, in vstajenje Lazarjevo dokazuje, da je On Gospod nad smrtjo in življenjem.

Njegovi govori, ki jih navaja Janez v odlomkih, so le izraz njegove božje narave, njegovega notranjega življenja, njegovih odnošajev do Očeta, njegove absolutne enakosti z njim, naj si bode v bistvu, v moči ali delavnosti. Brez dvojbe poseda on vse od Očeta; toda ta izvor, ustavivši njegovo osebno razliko od Očeta, je brez predsodka za njegovo absolutno enakost, ker mu je Oče vse dal od večnosti sem, porodivši ga kot svojega edinorojenega Sina. Ko razodeva te notranje skrivnosti, zapazimo, da Jezus ne razlaga nikakih nauk, ampak samo spričuje o notranjih dejstvih, o katerih ima popolno zavest, o nadnaravnih dogodkih, kateri sestavljajo življenje božje samo.¹⁾

Naposled podá najgloblje razodetje svojega dela, katero obstoji v tem, da dá vsem tem, ki verujejo, duha svojega Očeta in svojega. To je ideja, ki se najde na dnu njegovih prilik, katere

---

¹⁾ Jan. V.; X.

evangelist navaja. Živa voda, o kateri govori Samaritanki, skrivnostno dihanje, o katerem je beseda v pogovoru z Nikodemom, studenec, izvirajoč iz skale, luč, ki razsvetljuje svet, pastir, ki vodi svoje ovce in jih vêde na pašo, — vse te prispodobe izražajo skrivnostni in božji duh Jezusov, silo, s katero dela tajno v duši in v človeštvu.

Ni pa v teh čudovitih pogovorih nikake suhoparne metafizike. Jezus, ki ga razodene sv. Janez, je ravno tak filozof kakor Jezus prvih treh evangelistov. On ne pride dokazovat resnice z razlogi, ne razvijat kakega verskega zistema. Njegova beseda je poln, živ in primeren izraz tega, kar je; moralni zakon, to je njegova volja in njegov duh; Bog je zanj živo bitje, ljubeče, moči polno, Oče; on ne prestavlja na človeški jezik notranjega pojma, ki si ga je napravil po zistematičnem premišljevanju, ampak resničnost; ki poprime naravnost.

Prvi trije evangelji pripovedujejo to, kar se je videlo na Jezusu, četrti pa to, kar se ni videlo. Toda kakor ima vidnost vselej svoj nevidni vzrok, tako imajo dogodki sinoptikov svoj skriti vzrok v nevidnem Bogu, ki je v Jezusu, katerega razodeva sv. Janez. Prvi nam kažejo Boga, kako je živel mej ljudmi, njim podoben, drugi pa nam govori o tem, kar je Kristus sam v sebi, v naročji Očetovem.

Prvi evangelji nam kažejo v Jezusu človeka, četrti nam razodeva Boga. Prve tri morejo čitati vsi, celó posvetnjaki, četrti pa je pridržan posvečencem, katere večna luč razsvetljuje. Talent, prepuščen svojemu ubogemu človeškemu razsvetljenju, ga ne bode razumel, a priproste duše ga pojmi, vkljub

njegovi vzvišenosti; in kdorkoli ga odpre, mora se spomniti besede Gospodove: Blagor jim, ki so čistega srca, ker Boga bodo gledali.

Pristnosti najbolj božjega evangelja niso stari nikoli zanikali. Edina obskurna sekta, Alogov, ga je zavrgla, a ni poklicala nobene priče in se je opirala le na dogmatične razloge. Tisti, ki tajé Besedo, ne morejo sprejeti evangelja Besede.

Malone vsi apostolski očetje navajajo iz njega citate, ki jih je posebno skrbno zbral dr. Funk.¹⁾

Nič se ne more ugovarjati spričevanju Ireneja, učenca Polikarpovega, učenca samega svetega Janeza, ki spričuje obstanek Janezovega spisa.²⁾

Spisan je grški, na Patmu, kakor nekateri mislijo, v Efezu, kakor drugi menijo. Izročilo o tej točki je negotovo, kakor tudi o določenem času sestave. Verjetno je, da ga je apostol napisal v svoji starosti, takrat, ko so ga naprosili vsi škofje cerkva Male Azije, da bi on kot edinec, ki je še živel izmej neposrednih svedokov življenja in nauka Jezusovega, povzdignil svoj veliki glas ter razpršil porajajoča se oporekanja, katerih predmet je bil narava Jezusova in katera so se množila skozi šest stoletij, vselej premagana po spričevanju četrtega evangelja.

Kar se tiče molčanja Papiasovega, ni mogoče iz tega izvajati kak dokaz proti četrtemu evangelju. Nov odlomek škofa Hieropolskega, ki ga navaja Tomazij (I, 344) in ki ga jaz povzamem po doktorju Aberle-tu,³⁾ spričuje, da je on poznal delo apostolovo.

¹⁾ Opera Patr. apostol., t. I., str. 565 itd.

²⁾ Irenej, Adv. haeres., III, I., 1.

³⁾ Einleitung in das Neue Test., str. 112.

Sicer pa je pristnost štirih kanoničnih evangeljev vprašanje, ki je sedaj rešeno.

Dokazano je iz odlomka Muratori-jevega kazona, da so bili za papeštva Pija I., v 142. letu, štirje evangelji, da rimska cerkev ni poznala drugih, da jih je čitala v taistem redu, kakor so dandanes razvrščeni, da jih je imela za od Boga navdihnene in spisane po enem samem in istem duhu.

Dokazano je po večkratnem in natančnem primerjanju, da se vsi evangelji iznova lahko sestavijo, odlomek za odlomkom, a celotno, s pomočjo citatov, nabranih iz del očetov, prvega in tretjega stoletja, od pisca poslanice Barnabove pa do Tertulijana in Ireneja.

Dokazano je, da je bil že ne samo od srede drugega stoletja, v l. 150., latinski prevod evangeljev, stara Itala, ampak sta bila že pred njo dva; eden je bil napravljen v Afriki, drugi v Italiji. Dokazano je, hvala odkritju M. Curetona, da je bil že pred staro Italo sirski prevod „Peschito“; da je bil ta preveden na grško in da je prelagatelj Itale imel pred očmi ta grški prevod, delajoč na robah sirske varijante, na katere se vselej nanaša. Dokazano je tudi, da so prevodi obdobjni z izvorniki.

Naposled je dokazano, po odkritju sinajskega kodeksa od M. C. Tischendorfa, da je obstal obdoben prepis celo v času, ko so se, po Tertulijanu, hranili še samopisni rokopisi evangeljev v apostolskih cerkvah. Ta prepis se nam nudi v sinajskem kodeksu, ki je starejši kakor poprave rokopisov, katere je zahteval Konstantin uradno.

Tako zaključimo po pravici, da so evangelji iz prvega stoletja in da so bili taki, kakor jih

mi imamo. Nedostaje nam izvornih rokopisov, samopisov, imamo pa vsaj obdobjne prevode. Kritika je zadovoljna. Mej njo in mej izročilom sv. cerkve je v tej bistveni točki popolno soglasje.

IV.

Prvi znak teh listin je pred vsem, v najstrožjem in najtočnejšem pomenu, spričevanje. Evangelisti ne raziskavajo in ne razvijajo idej, teorij; ne razlagajo, ampak pripovedujejo, poročajo besede, zatrjujejo. Zato ne govoré o sebi. Pisatelj izgine pred stvarmi. Ako se katerikrat razodene, na primer v predgovoru tretjega ali četrtega evangelja, razodene se s skrajno zdržljivostjo, le da pokaže, da je samo svedok, kateri se prepriča o vsem in kateri je videl ali slišal to, kar piše.

Ne zasačimo izraza notranjih čustev, kakoršnih so ti pisci pač polni bili pri popisu življenja svojega Gospoda. Nikakega navdušenja, nikakega vzklika začudenja, nikakega posebnega premišljevanja. Spominjajo se: to je vse; in pišejo svoje spomine tako, kakor jim sv. Duh navdaja ali kakor jim pripuščajo drugi svedoki, da se izrazijo najboljše.

Nekateri dogodki so se prijeli bolj enih kakor drugih; zato pripovedujejo o njih bolj natančno, živahno in cvetoče-barvano. Okoliščine, v katerih je vsak izmej njih pisal, so bile tudi eden izmej pozitivnih vzrokov v razvrstitvi in izberi dejstev in brezštevilnih besedij, katere so lahko videli in slišali pri življenji svojega Gospoda. Krog čitateljev, na katerega so se obračali, ni malo pripomogel k uravnavi njihovega dela. Judom, ki so zanikali mesijanstvo Jezusovo, niso mogli tako govoriti kakor paganom, ki so bili brez judovskih

predsodkov, priprostim neolikancem ne tako kakor spreobrnencem, ki so bili napitani z judovsko in grško gnozo, cerkvam ali Judom, ki so namerjali evangelijsko svobodo zvezati s sužnostjo starega zakona, ne tako kakor cerkvam, ki so se oprostile teh razdornih vprašanj. Tisti, ki je bil pripuščen od prve ure sem v najožjo dotiko z Gospodom, ki je osredotočil v svoji ljubeči duši največe zaupanje Jezusovo, ki je bil bolj kakor vsi drugi prizadet po govorih, v katerih je On razodel svojo božjo naravo, svoje večno sinovstvo, najgloboče skrivnosti vere in izveličanja po svetem Duhu, tisti je moral očevidno vtisniti svojemu spričevanju sladkost, nežnost, prikupnost in živahnost spominov, katerim ni nihče drugi enak. A vse te razlike izginejo pred nekim vzvišenim dejstvom in pred neko drugo mnogo višjo enotnostjo.

Vse, v delu vsakega evangelista, izhaja od Jezusa. On in le on sam je, ki se vidi živ, on sam je, ki se sliši. Pridiga na gori, prilike, pogovori s Farizeji in Saduceji, poučevanja dvanajsterih apostolov in dvainsedemdeseterih učencev, prokletstva napačnih učencev, prorokovanje razdejanja templja in Jeruzalema, ponovljeno napovedanje njegovega prihodnjega trpljenja in smrti, njegovi pogovori s Samaritanko in Nikodemom, slovesne zatrditve njegovega mesijanstva, vpričo velikašev jeruzalemskih, v lopi Salomonovi, čudovite razlage njegove božje narave, njegove enakosti z Očetom, njegove mesijanske službe, prisposobljene s Horebsko skalo, s svetilkami praznika šotorov, z vsemi velikimi dogodki judovske zgodovine in z bogočastjem, ki se nanaša na dogodke: vse to je beseda Jezusova. Trditi, da so si evan-

gelisti, in vzlasti četrti, izposodili govore svojega Gospoda, da so mu dali govoriti kakor Tit Livij svojim rimskim generalom, to trditi se pravi, odtegniti evangelistom edini naslov, na kateri se vsi formalno sklicujejo, se pravi ne priznati neskončnega spoštovanja, ki ga kažejo do svojega Gospoda, se pravi, rušiti in zametati, brez kakega pozitivnega razloga, splošno nepretrgano izročilo, se pravi na laž postaviti tistega, ki je rekel s slovesno vstrajnostjo: „Kar smo slišali, kar smo s svojimi očmi videli, kar smo gledali, in so naše roke tipale, od Besede življenja; — in življenje se je prikazalo, in smo videli in pričujemo in vam oznanujemo večno življenje, katero je bilo pri Očetu, in se nam je prikazalo; — kar smo videli in slišali, vam oznanujemo.“¹⁾

Tako se dá razlagati, kako so mogli ti ribiči galilejski, neizobraženi ljudje, napisati knjigo, podobno evangeljem: treba jim je bilo samo spomniti se. Ako bi bili sestavili kak razgovor kakor Platon, ali kako razpravo kakor Filon Aleksandrijski, verovalo bi se bilo njihovim talentom; a njihov talent bi se zdel sumniv. Položili bi bili v svoje delo svoje lastne ideje in svoj lastni stvor. Toda oni ne vedó ničesar. Vse to, kar se more pri njih opazati, je to, da so se pod neprestanim vplivom Jezusovim polagoma otresli ljudskih predsodkov svojega rodú in sprejeli s polno vero vzgleda in besede svojega Gospoda. Prav za prav povedano, ni jih več, ampak Gospod je, ki je ves v njih.

Dostikrat jaz kot kritik predpostavljam priprostega kmeta natančnemu in bistrournemu akademiku.

---

¹⁾ I. Jan. I., 1—3.

Prvi mi dobro pove, kar je videl; drugi mi hoče to pojasniti. To, kar zanima zgodovinarja, je pred vsem dejstvo, pojasnitev dejstva pride pozneje. V vsaki hipotezi je treba pojave konštatovati, predno se pojasnijo. Jaz ne zaupam pri tem delu preveč izobraženemu duhu: ta ima vedno svoj zistem pred očmi. On to imenuje izpopolneno orodje. Ali pa se ne vara? To je izpopolneno orodje, da vidi to, kar hoče, ne pa da vidi to, kar se nam ne prilega.

Znak, da so evangelji priče, ne tiči samo v izrečni nameri pisateljev, ki jo slovesno izražajo, ampak tudi in osobito v volji njihovega Gospoda: „Pojdite“, jim je rekel, zapuščajte jih, „učite vse narode in učite jih spolnorati vse, kar sem vam zapovedal. Jaz sem z vami vse dni do konca sveta.¹⁾ Vi ste priče teh rečij.²⁾ Prejeli bote moč sv. Duha, ki pride nad vas, in mi bote spričevanje dajali v Jeruzalemu in po vsej Judeji, Samariji in do konca zemlje.³⁾

Njihova beseda ne bode samo navadno človeško spominjanje, prepuščeno slučajnosti spomina in upoglive zavesti: njo bode čuvala in potrjevala moč duha Jezusovega, ki živi v njih in jim navdá v tistem trenutku vse, kar je treba povedati.⁴⁾

Tako je cerkev po nepretrganem izročilu vselej zmatrala evangeliste.

Iz tega sledi, da ne moremo razločevati v njihovih delih mej elementom, ki je svojstven pisateljem, in mej posebnim elementom, ki je svoj-

¹⁾ Mat., XXVIII, 19, 20.

²⁾ Luk., XXIV, 48.

³⁾ Dej. ap., I, 8.

⁴⁾ Jan., XIV, 16.

stven tistemu, o katerem so pisali. Vse, kar je prišlo iz njihovega peresa, je Jezusovo, bodisi kot dejanje iz njegovega življenja, bodisi kot črtica njegovega nauka. Dejanje je več ali manj točno in živahno popisano, nauk je povedan več ali manj popolno, oba pa sta celovit del življenja in nauka Gospodovega.

V tem je skrivnost lepote, priprostosti, svetosti, neumrlike moči evangeljev. Kar se nahaja v njih, to ni duša, duh, talent pisateljev, to je duša, talent, duh njihovega junaka. On živi v njih, deluje, govori, nagiba, razsvetljuje in posvečuje. Njegova prijaznost žarí in obvladuje, njegova mičnost očaruje in privlačuje, njegovi vzgledi mikajo; njegova dobrotljivost se vselej pokaže. Hodimo za njim z ubogo množico, ki mu dela spremstvo, z grešniki in bolniki, katerim je zacelil vidne obrunke in skrite rane; slišimo lahko njegove nauke, ki jih daje množici, sedemo ž njo, da poslušamo, na vrh galilejskih gričev ali na obrežje galilejskega jezera; pridružimo se mu na potu in ga spoznamo z njegovimi verniki kot Sina božjega. Ne, nikdo ni govoril s tako močjo in delil toliko dobrot. Njegova prisrčna zaupnost do učencev, njegovo slovo, njegovi zadnji govori pred bližnjo smrtjo nekako veljajo tudi nam; njegove bolečine se dajo videti v njih strahoviti polnosti; njegova silovita smrt nam izvabi solze kakor njegovim prijateljem pod križem. Njegovo čudovito zmagoslavje nas potrjuje; in ko on zapušča zemljo ter gre v slavo svojega Vnebohoda, se čutimo mi polni upanja in moči, zakaj on nam zapusti, kakor svojim zvestim učencem, sv. Duha, ki je svet premagal in ki je storil iz nas otroke božje.

Te listine hranijo v sebi večno življenje, mladost in svežost. So kakor Kristus, ki ga spričujejo. On je bil včeraj, je danes, bode jutri. Nebo in zemlja bodeta prešla: njegovo bitje, njegova beseda nikoli. Vsi tisti, ki trpé, lahko čitajo v evangeljih in okusili bodo tolažbo; tisti, ki ljubijo, lahko premišlujejo in naučili se bodo požrtvovanja; tisti, ki hočejo dobro, lahko v njih iščejo sveta in našli bodo skrivnost vsake kreposti. Obupani bodo videli zveličanje in vse tiste, ki kaj mislijo, ako preiskujejo s pravim in odkritim srcem, bode premagala ta božja modrost, ki nas poučuje o skrivnosti božji, nam odkriva bedo ljudi in sredstva, ki nas tolažijo. Katera druga veda je vredna življenja?

V zgodovini sta dve vrsti listin: ene so mrtva črka, druge živa (beseda); nikogar niso prve (listine), prava razvalina narodov, družeb, civilizacij, izginolih rodov, izklesanih kamnov in stebrov, koženice in papirusovi zavoji, pokriti s hieroglifi ali s pismenicami nepoznanega jezika; stojé pod oblastjo vseh in nimajo več živega duhá ljudstva, ki bi jih raztolmačilo; druge (listine) pa ostanejo last ljudstva, družbe, žive vere. Napisane so v jeziku, ki se govori in ki se sliši; čuvajo jih nedotakljivo tisti, ki v njih živé in ki poznajo njihovo veljavo.

Vse listine egiptovske, asirske, feničanske in druge so v prvi kategoriji. Evangelji zavzemajo prvo mesto v drugi (kategoriji). Nobena knjiga ne zasluži bolj imena žive knjige.

To, kar priobčujejo, je življenje milijonov src, ki mislijo kakor evangelji, se ravnaajo po njih, se tolažijo v njih in upajo v njih. Porodili so se v verski družbi, ki jih čuva opravičeno kot

svoje dobro, kot družinsko dedščino, kot svoj najdragocenejši zaklad. Ta družba, ki pod imenom cerkve kroži po svetu, predpolaga vsem svoj evangelj: toda le njej pristoji, ga razlagati. Ona mu je začetnik, zakaj iz nje je izšel. Kdo pozna bolje misel kake knjige? Ali ne tisti, ki jo je spočel?

Ako bi bilo treba dokazati to tako priprosto in vendar nepoznano resnico, rekel bi jaz tistim, ki jo pozabljajo, rekel bi vsem eksegetom, ki ne cenijo cerkve in njenega izročilnega nauka, da bi spoznali pomen evangeljev: Zakaj hočete vi razlagati mrtve listine, kakšno metodo imate? Vi poskušate oživiti narod, katerega so bile listine, vi ga nekako izzivate, vi ga vzbujate iz njegovega pepela, in ko ga vidite pred sabo živega, z njegovim jezikom, šegami, nauki, z vso njegovo zgodovino, tedaj rešujete berilo listin in jim dajete bojzljivo razlago, zakaj zmerom nepopoln je zgodovinski prepород minule civilizacije, uničenega naroda. Evangeljske listine pa niso mrtve listine, ampak so svojina živega, zeló živega ljudstva, ki zmerom rase, ki govori, ki uči, ki jih ne neha razlagati, čitati in oživljati.

S kako pravico bi tedaj zmatrali te listine kot navadne papiruse, najdene v grobišču kake mumije, ali kot kak stari pergament, pozabljen v arhivih kakega opustošenega mesta?

Ako bi se Egipcjani Ramzesa povrnili na obrežje Nilovo, menim, da bi bili to najboljši razlagalci svojih pisem: egiptologi ne bi imeli nikake težave, to pripoznati. Z ozirom na dobro kritiko in ne da bi se skliceval na nezmotljivo avtoriteto, katero ima katoliška cerkev od svojega Gospoda v ohranitvi in razlagi vere, zahtevam,

da se jo zmatra kakor vsako živo in razumno družbo in da se blagovoli priznati, da je ona zmožna, boljše kakor vsaka druga razložiti svoje lastne knjige.

Nikake težave mi ne dela, priznati to spoznano resnico tudi ostalim listinam, ki živé v kljub stoletni starosti, priznati metodo, ki obstoji v tem, da stavi te listine v okolico, katera jih je videla vzrasti, in da posname spoznanju te okolice elemente velike veljave, zato da jih boljše razume.

Dovoli naj se mi primer. Pri evangeljskih piscih se nahaja značilen izraz, katerega razlaga je posebno važna: to je izraz „Sin božji“, ki se obrača na Jezusa.

Moderni kritiki, ki proučavajo evangelje kakor kakega navadnega Herodota ali Tita Livija, pravijo po pravici, da ima ta izraz različen pomen in da se rabi časih v metaforičnem in moraličnem pomenu in da se s tega stališča more pripisovati in se res tudi pripisuje ljudem.

Pristavljajo: v tem pomenu ga je treba pripisovati tudi Jezusu.

Vprašanje pa je, vedeti, kako je Jezus hotel, da se mu pripisuje in v kakem zmislu so mu ga dali apostoli?

To je vprašanje dejstva in spričevanja. Cerkev, čuvarica izročil apostolskih, ponavljajoč ž njimi in za njimi, od veka do veka to, kar so oni učili, cerkev trdi, da je naslov Sina božjega zmerom bil, odkar ga mu je sv. Peter prvi dal, pa do današnjega dne, naslov, ki obsega ne metaforičnega in moraličnega sinovstva, ampak sinovstvo absolutno, v eni in isti božji naravi.

Kaj more ekseget dokazati nasproti takemu spričevanju? Gotovo, pamet svobodno zavrže svojo

vero v besedo sv. cerkve, kakor tudi besedo apostolov in Jezusa, a jaz ne razumem, kako more (pamet) reči piscem samim teh knjig, ali, — kar je taisto, — zvestim čuvajem teh del: Vi ne veste tega, kar pišete in čitate. — Resnično, kaj more ona o tem vedeti?

V katoliškem zmislu shvačan se zdi izraz Sin božji gotovim duhovom tuj in izpodtakliv; a če ga je Jezus sprejel v katoliškem zmislu, ga ima zgodovinar le zaznamovati in pači zgodovino, ako ga zametava.

V.

Drug znak evangeljskih listin je število, različnost in neporušno soglasje.

Število je potrebno za vrednost spričevanja, je jamči in potrjuje. Štirje svedoki več odvagajo kakor en sam, ako se njihova beseda ujema vkljub individualnim razlikam.

Nič manj važna je različnost; število ne bi obstalo brez nje. Ako bi štirje svedoki pripovedovali taisto reč v vedno taistih besedah, bi se pomešali v enega. Veljavnost spričevanja zahteva podatke, ki se v temelju ujemajo, v podrobnostih pa razlikujejo, ne da bi si tako oporekali. Ako se evangeljska poročila primerjajo, pokažejo ta značaj. To bode dokazala čitatelju zgodovina Jezusova, ki je sestavljena vse skozi na teh temeljnih poročilih; boljšega ne morem storiti, kakor da ga napotim na to delo. V tem moram naprej omeniti, da sem s tenkovestno pazljivostjo preiskal oporekujoče ugovore, kakoršne so nekateri kritiki nameravali videti v mnogovrstnem pripovedovanju četverih evangelistov; pa nikakor jih nisem mogel

najti. Seveda sem se varoval spoznati le eno dejstvo, koder so mi podrobnosti pokazale, da ste dve, in tako je izginilo dosti ugovorov. Navajam na primer vprašanje ob obeh Jerihonskih slepcih. Jaz priznavam dva čudeža, eden pri vstopu v mesto, drugi pri izhodu; ali jaz vprašam eksegete, ki hočejo videti le eden (čudež), kak razlog jih podpira v njihovi misli? Ako je bil po sv. Lukežu neki slepec ozdravljen, ko je Jezus prišel, zakaj bi zametali njegovo spričevanje? In ako sta bila ozdravljena po sv. Matevžu in po sv. Marku dva (slepca), katerih eden se je imenoval Bartimej, ko je Jezus odšel, zakaj bi zavrgli njuno pripovedovanje? Izročilo je bilo zmedeno, odgovarjajo; od tod zmedenost pripovednikov. Odkod vedó to? in kako morejo to dokazati?

Navajam še obe genealogiji Jezusovi, to svelega Matevža (I, 1—16) in to sv. Lukeža (III, 23—38). Oporekati si, pravijo; ako je prva prava, ni druga; in obratno, ako je druga pristna, ne more biti prva.

Izvajanje bi bilo neizpodbitno, ako se predpogoj ne bi opiral na napačno podmeno. Zakaj ne bi bili obe genealogiji, ena kakor druga, pravi? Kar zadoščalo bi, da se različice združijo, da prva našteje prednike Jezusove za Helijem, katerega zakoniti dedič je Jožef: to stori sv. Lukež; in da druga našteje prednike Jožefove za Jakobom, po naravnem očetovstvu: to stori sv. Matevž. To se pravi vratca najti. Zakaj to? Po pravici lahko smatram stvar kot zgodovinsko potrjeno.¹⁾

Da se razume soglasje četirih evangeljskih listin, je bistven pogoj ta, da si napravimo točno

---

¹⁾ Glej dodatek B.: Obe genealogiji Jezusovi.

misel o nalogi pisateljev, ki so jih napisali. Ne nameravajo vsega povedati, ko navajajo kak dogodek ali kak govor. Zaznamujejo samo nekatere črtice, nekateré odlomke in to zadošča za zgodovino.

To, kar eden vidi od strani, vidi lahko drugi od spredaj. Ta podrobnost očara tega-le, ona druga očara ónega-le. Iz te svobode, puščene pripovedovalcem, izhajajo več ali manj radovoljni izpustki, več ali manj popolne podobe; slabo bi opravil pri njih, ako bi jih primerjaje dolžil radi izpuščenih podrobnostij, napačnih podrobnostij v pripovedih, katere jih obsegajo. Prava naloga nepristranskega kritika je, pri primerjanju listin popolniti drugo z drugo.

Različnosti, ki se kažejo v četirih evangeljih, imajo mnogovrstne in točne vzroke, katere namerjam sumarično označiti: razložé se vsi, kakor malo se premišljujejo, po osebi sami pisateljevi, po namenu, ki ga zasleduje, po neposrednih čitateljnih, ki jih je imel pred sabo, in po določnih, zgodovinskih okoliščinah, v sredi katerih je živel. Te okoliščine so dostikrat dobro naglašale dela in besede Jezusa, ki je ostal vedno za nje (evangeliste) uzor, na katerega so gledali, in učno pravilo, kateremu so sledili.

Tako je bilo očevidno, ko je boj mej judajizujočimi in spreobrnjenimi pagani razdiral porajajoče se cerkve, da so se morale vedno živahnéjše vzbujati v spominu učencev besede Gospoda, ki je prorokoval spreobrnjenje paganov, in ganlivi prizori, ko je hvalil njihovo vero, kadar jih je srečaval. Te okoliščine označujejo namen pisateljev, ki so utrjali vero in rešili vsak prepir s tem, da so spričevanje dajali o tem, kar je Jezus

storil in učil. Krog čitateljev je bil tako opisan namenu, kakor je bil ta določen po okoliščinah; in živi duh preminolega Gospoda je podal evangelistom zaželjeni nagib, da so ločili to, kar je bilo treba povedati, da so zapisali to, kar je kazalo hraniti še pod zagrinjalom. Vse v njih je bilo podrejeno temu notranjemu duhu, ki jih je podpiral, boljše brez dvojbe kakor navdihuje narodni duh tiste, ki pripovedujejo zgodovino svoje domovine. Kakeršen že bodi njihov trud, — naj se zberó, da najdejo svoje spomine, naj poprašajo po raznih pričah življenja Gospodovega, naj se posvetujejo s prejšnjimi spisi, — sv. Duh je, ki jih varuje pred nepazljivostjo in prevaro, ki jih drži v polni resnici spričevanja.

VI.

Nerazrušljivo soglasje četverih evangeljev je vselej priznala najvišja starost, ne gledé na njihove različnosti. To je splošno izročilo sv. cerkve. Vsaka teh knjig hrani v sebi taisto besedo božjo in je bilo nemogoče, da bi ta privolila v njih kako nesoglasje. Božja beseda ne more biti v kakem nasprotju sama s sabo. Tako so se priobčile v sredi drugega stoletja konkordance, „diatessaron“, kakor so se imenovale, da bi pokazale edinstvo četverih navdihnenih pripovedij. To edinstvo je a priori opravičeno po kritični študiji, po pazljivem primerjanji listin. Ujemajo se mej seboj ne samo prvi trije evangelji, ki se imenujejo sinoptiki vsled očevidne podobnosti njihovega načrta, ampak soglašajo tudi s četrtim, vkljub vidni, globoki razliki.

Prvi pogled na to zadnje delo pokaže, da se resnično ne ozira v ničemer na svoje tri predhodnike. Dogodki, geografični in kronologični

okvir, govori, vse se razlikuje. Nekateri kritiki so hiteli sklepati iz teh razlik nasprotje in so postavili to dilemo: Ako so sinoptiki verodostojni v načinu obravnave Jezusovega življenja, nam je sv. Janez podal izmišljeno zgodovino, in ako so govori, navedeni v prvih treh evangeljih, res Jezusovi govori, so ti sv. Janeza umetalno sestavljeni; in obratno, ako je četrti evangelj resničen v svojih pripovedih in govorih, ne morejo biti prvi trije.

Ne samo pooblaščajo nas resnične in očevidne razlike, katere moramo priznati mej sinoptiki in četrtim evangeljem, da sklepamo na nedostopno nasprotje, ampak nam veliko bolj kažejo neporušno soglasje četverih listin. Sv. Janez ne nasprotuje svojim predhodnikom, ampak jih popolnuje in pojasnuje s stališča geografičnega in kronološkega okvira in dogodkov, ki obsegajo to življenje in govore, ki obsegajo njegov nauk.

Prvi trije evangelji so podali za torišče Jezusovega apostolata le Galilejo in Jeruzalem; poročilo sv. Janeza pa dokazuje, da je Jezus, predno je oznanoval kraljestvo božje v Galileji, pridigal skozi celo leto v Judeji in se slovesno pokazal v glavnem mestu z izgonom prodajalcev iz templja. Sinoptiki izrečno govoré samo o zadnjem potovanji Jezusovem v Jeruzalem za Veliko noč, ko je moral umreti; sv. Janez omeni vsa ta različna potovanja v sv. mesto, njegovo umaknenje v Perejo onostran Jordana i v Efrem na konec puščave. Sinoptiki začenjajo pripoved očitnega življenja z dobo zavora Janeza Krstnika; četrti evangelj pa jo začne s krstom Jezusovim in celo njeno trajanje označi s tremi Velikimi nočmi, katere omenja.¹⁾ Sinoptiki nam ne dajo nikakega oporišča, da bi

¹⁾ Jan. II, 13: VI, 4; XII, 1; XIII.

našli kronologično razvrstitev dogodkov očitnega življenja; sv. Janez jih označi s skrajno točnostjo po različnih potovanjih Jezusovih v Jeruzalem¹⁾ ob velikih judovskih praznikih. Sinoptiki niso popisali raznega bivanja Gospodovega v stolici in zato nas ne morejo poučiti o tem, kar je tam delal, in ne o slovesnih naukih, ki jih je tam dajal; a sv. Janez nam jih navaja z velikimi in bogatimi podrobnostmi.

Jasno je, da vse te dragocene poučitve ne oporekajo v ničemer sinoptikom, zadelajo njihove vrzeli in imajo tem bolj zaslugo, da pojasnujejo njihova poročila. Brez njih bi ne bilo mogoče sestaviti ganlivega igrokaza Jezusovega življenja, razumeti posebnega načina njegovega uka in razlaganja. Veliki boji, najvzvišenejši nauki so morali imeti za torišče judovsko stolico in narodne veljake za svedoke. Tu se je moralo končati poprišče Mesijevo, tu se je moralo pokazati z najvišjim bleskom. Galileja je bila za Jezusa le primeroma tihoten kraj, koder je lahko, daleč od gorišča sovraštva, ki mu je grozilo od prvega dne, oznanoval kraljestvo božje ribičem in ponižnim, pripravljal svoje učence in utrjeval temelj svojega dela v srcih vernikov, ki so bili odločeni, da je razširjajo. A če se je umeknil v Galilejo, kakor pravijo sinoptiki²⁾, nam Janez sam podá zgodovinski vzrok tega umaknenja.³⁾

Po prvih treh evangeljih se lahko opazuje, da Jezus deluje in govori kot Čudotvorec, Gospod

¹⁾ Jan. V, 1; VII, 2; X, 22. Sinoptiki pač omenjajo nekoliko različnih potovanj Jezusovih v Jeruzalem: a mi smo se ozirali samo na potovanja, ki jih ima četrti evangelj (Mat. XXIII, 37; Luk. IX, 51; XIII, 22).

²⁾ Mat. IV, 12; Mark. I, 14; Luk. IV, 14.

³⁾ Jan. IV, 3.

in Učenik z absolutno, osebno oblastjo. Kadar zdravi bolnike, zapové hudobnim duhovom, vzbujajo mrtve, ne vidi se, da bi se skliceval na višje načelo, iz katerega zajema svojo moč; on govori, poklada roke, zapové; in bolniki so ozdravljeni, hudobni duhovi se umaknejo, mrtvi oživé. Kadar on uči, taista ponaša: odpušča grehe kakor Bog, razglašá moralni zakon v svojem lastnem imenu kakor Bog; nalaga ga (moralni zakon), ne v božjem, ampak v svojem imenu; on vé, da njegovi učenci spoznajo v Njem pravega Sina živega Boga; in on jih pohvali, ker so dospeli naposled do te najvišje in cele vere.

Kaj je tako bitje? Kaka je njegova narava? Kakšen je resnični njegov odnošaj proti tistemu, ki ga imenuje svojega Očeta? Kaj je v srcih Njegovo lastno delo? Kaj je mesijanska oseba, napovedana po prorokih in uresničena v Njem? Kaka je skrivnost po Njem ustanovljenega božjega kraljestva?

Prvi trije evangelji navajajo le besede Jezusove, v katerih so vse reči povedane v prilikah in znamenjih. Četrtemu evangelju pa je bilo pridržano, nam podati popolno jasnost, nam sporočiti najslovesnejše in najintimnejše govore, v katerih je Jezus izrazil te nedopovedlive skrivnosti v jeziku, ki ga ne more govoriti nobena stvar.

Jezus ni eden izmed sinov božjih, on je Sin; to je ime, ki si ga daje vselej. On je eden z Očetom¹⁾, taistega bistva; predno je bil Abraham, predno je bil svet²⁾, je bil on in je bil v Očetu.³⁾ Vse je prejel od Očeta: moč, luč in življenje. On sodi, razsvitljuje,

¹⁾ Jan. X, 30.

²⁾ Jan. VIII, 58.

³⁾ Jan. XVII, 5.

oživlja. On daje svojega duha in z duhom večno življenje. On je najbolj izraženo, najbolj samo in najbolj popolno razodenje Očetovo. Kdor njega vidi, vidi Očeta; kdor njega ljubi, ljubi Očeta. On je v Očetu kakor je Oče v njem.¹⁾

Ta razodetja, ki presegajo vsako srce in vsak stvarjeni razum, more sprejeti le tisti, ki veruje v besedo Jezusovo. Prestavijo nas v božje obzorje, nepristopno samemu talentu, a odprto priprosti duši in pravemu srcu.

Taki govori ne samo ne nasprotujejo moraličnim naukom Jezusovim in njegovim prilikam, ampak jim donašajo pojasnitev samo, katera jih razsvetljuje.

Ako je Jezus govoril tako, kakor mu dá govoriti sv. Janez, razumem Čudodelnika, Učenika sinoptikov, neomejeno oblast, s katero je deloval, in posebno veljavo, s katero je razglašal svoj zakon. Tako je moral zapovedovati in zakone dajati Sin božji, — edini, pravi, brez prekosbe in brez omejitve —; ako ne, je Jezus sinoptikov nerazrešliva uganka, in vprašamo se, kako si je upal navadni poslanec božji prisvajati način bivanja, delanja in govorjenja, kakoršen se spodobi le Bogu?

Edinstvo listin je neporušljivo. Druga drugi ne more oporekati, da se ne sklicujemo na razloge, ki so tuji zgodovini. Kateri si delé podmeno, da je Jezus le človek, se očevidno obsojajo, ker žrtvujejo ves četrty evangelj, dogodke kakor govore; ne sme se enih trpeti, druge zavreči, ker delajo nedelivo celoto. Pisatelj, ki spričuje dogodke, jamči s svojim spričevanjem govore. Njegovo delo je izšlo iz enega samega, strinja se v

¹⁾ Jan. XIV, 10.

vseh svojih delih in temelji na delu prvih treh evangeljev. Nemogoče je napisati življenje Jezusovo, da bi ustrezalo pravilom vse zgodovine, brez sporočil Janezovih. Prvi pogoj, načrtati zgodovino kake vzvišene osebe, je v tem, da se razodene notranja zavest, ki jo ima sama o sebi; zato je to glavni namen sv. Janeza, da nam razodene to notranjo zavest v Jezusu. Zgodovinar nima preiskavati, ali tako razodetje moti ali oporeka njegovim idejam in njegovi filozofiji; njegova naloga je važnejša, on ne sme gledati nase: dolžan vam je v svojem polnem obsegu spričevanje tistih, ki so videli in ki so slišali.

Prva, velika krivica moderne kritike, protestantske ali neverske, je ta, da je obravnavala te listine kot mrtvo črko z neizmernim in trdovratnim trudom, ki ga je posvetila tem evangeljskim listinam čez osemnajst sto let v Franciji, Angliji, Švici in vzlasti v Nemčiji. Vedoma je pozabila, da to niso knjige, do katerih ima vsak pravico, ampak da so neodtujena last katoliške cerkve. Pa naj tudi zá-njo ni cerkev božja ustanova, ki je prejela od svojega ustanovitelja nezmotljivo varstvo njegove pisane ali ustne besede, ali more prezreti njeno visoko veljavo kot organizovane družbe? In potem, odkod je prejela pravico, zmatrati te posebne knjige kot navadne papiruse starega Egipta, ohranjene iz razvalin ljudstva, ki je tu zarisalo nekaj znamenj in nekaj mislij?

Izročilo vere, kakor je vera Jezusova, obsegajoče nepretrgoma celih osemnajst stoletij, puščajoče vsakemu stoletju živo sled svoje moči v brezštevilih delih, imenitnih po uku, ki ga razpravljajo, in po čednostih, ki jih učé in po duhu, ki jih izmisli, — ali se more tako izročilo lahko-

mišljeno odložiti? Ali ni to mogočna sila? In ker je to izročilo živ varuh evangeljev, ali ni torej tisto, h kateremu mora pribežati dobra, nepristranska kritika, da jih razume, da pozna njihov resnični izvor in obseg?

Vsaka knjiga, ločena od družbe, katere je in katere najdragocenejša prvina je, je prepuščena samovolji prvega, ki mu pride v roke.

Evangelji, odtrgani od verskega izročila, katerega najstarejši in najsvetejši spomenik so bili, postali so plen vseh.

Da so mogli govoriti, treba jih je bilo oživiti; zakaj duša listine je v okolišu, ki jo je navdehnila, v idejah, ki gospodujejo v tem okolišu, v strasteh, ki jo vznemirjajo, v šegah, ki jo označujejo. Poskušali so umetno obnoviti ta okoliš in naravno so si ga izposodili od cerkve, od knjig njenih učnikov, od del samih, ki so jih imeli pred seboj in ki so jih skušali razumeti. Tibingenska šola, ki jo je vodil Baur¹⁾, se je osobito odlikovala v tej težavni zaroti. Njegova velika hipoteza je bila izkazana samovoljna in pretirana. Kedor gleda v prvotnem krščanstvu prvega in drugega stoletja le antagonizem med judovskimi kristijani zastopanimi po Petru, Jakobu in Janezu, in univerzalnim krščanstvom, zastopanim po Pavlu, ta obzorje poljubno omejuje, dajaje drobcu vrednost celote, sodeč po eni potezi, ki pa se čez mero pretira, sestavo celega obraza. Vsi apostolski spisi, in v prvi vrsti evangelji, so se tolmačili s tega ozkosrčnega in enostranskega stališča in tako uganemo, kakšni so prišli v roke kritike in njene šole.

Kaj se je doseglo s tem ogorčenim trudom za rešitev vprašanja, ki se nalaga listinam?

¹⁾ Vorlesungen über neu-test. Theologie.

Ali se je pojasnil njihov način sestave, ali se je našla skrivnost njihove podobnosti in različnosti? Ali so dognali vzrok nerazrušlive edinstva, ki jih družijo liki ude taistega telesa? Ali so odkrili točni red njihovega izvora?

Dovolj je, prelistati brezštevilna pisana dela o tem predmetu, da se označi korenita nezmožnost teh, ki so vzbudili ta različna vprašanja.

Vsakoake hipoteze so se zastavile.

Nekateri so privolili v evangelj izvirnik, iz katerega naj so zajeti prvi trije evangelisti.¹⁾ Herder jih zavrača; po njegovem naši evangelji zajemajo svoj izvor iz ustnega evangelja. Potujoči pripovedniki, prava četa rapsodov, so pohajali sem in tja in pripovedovali veselo oznanilo; njihove pripovedi, naučene na izust, olepšane in obogačene, to so izvor naših pisanih evangeljev.

Je še tudi teorija malih knjižur²⁾, ki so jih sestavili brezimenci, nekaki zgodovinski odlomki življenja Jezusovega, ki so služili vzlasti za sestavo dela sv. Lukeža.

Trdili so, da je bil evangelj sv. Matevža predelan; sklicevali so se na nekega prvotnega Matevža, ki je prešel in ki je služil za uredbo prvega dejanskega evangelja in drugega, ki se pripisuje sv. Marku.

A nekateri so dali prednost sv. Marku in so ga zmatrali kot izvirnik sv. Matevža in sv. Lukeža.³⁾

Te brezkončne hipoteze, ki sledé druga drugi, dokazujejo svojo krhkost, zakaj druga drugi sledeč se kršijo in ni je niti ene, ki bi se bila mogla

---

¹⁾ Eichhorn, Einleitung in d. N. Test.

²⁾ Schleiermacher, Kritisch. Versuch üb. die Schrift des Lukas.

³⁾ Reuss, Histoire évangélique Introd.

obdržati nekaj let. Pozabile so se s temi vred, ki so jih iznašli.

Kadar doseže kritika, ki se imenuje neodvisna, soglasje v svojih najveljavnejših zastopnikih, tedaj utegnemo preiskati njihova izvajanja. Do tedaj pa spričevanje cerkve ob evangeljskih pisateljih in njihovih delih lahko prezira te neujemajoče se glasove, ki komaj presegajo obzidje kake šole ali krog kake stranke.

Nič manj huda krivica eksegeze je, ako ne prizna svedoškega značaja evangeljev.

Namesto da bi gledala v njih poročila spričanih dogodkov po poučenih in častnih svedokih, je poskušala v njih delih razločevati mej vsebino in obliko; najzmernejši so sprejeli prvo in prereševali drugo, ne pomislivši, da lahko razrušijo vsebino, ako napadajo obliko.

Po njihovem so bila prva poglavja tretjega evangelja čarovita poezija, katere lepota izvaja občudovanje; a vse te sveže in žive posamičnosti naj bi bile le poetično pogrinjalo, pod katerim se pokaže svetost Janeza Krstnika in olepša spočetje pa rojstvo Jezusovo. Na ta način so mogli zanikati deviško spočetje Kristusovo.¹⁾

Po taistem načinu so imeli ves Janezov evangelij le za teologično, ne pa zgodovinsko delo, katero je imelo za namen, razložiti dogmatično po transcendentalni teoriji uk pisateljev o božji naravi Jezusovi.²⁾

Ta eksegeza, ki kaže na videz poštenost in popolno zmernost, je pogin veljave evangeljev. Končno je v popolnem nasprotju s pisatelji teh listin. Dva izmej njih pričata, da sta le zgodovinarja, ki zvesto pripovedujeta to, kar sta slišala

¹⁾ Reuss. Histoire évangélique Introd.

²⁾ Reuss, Théologie johannique, Introd.

in videla, ali kar sta čula iz ust neposrednih svedokov teh dogodkov. Ne da bi sumničili njuno dobro vero in jima pripisavali navadno laž, spodobi se, da ju sprejmemo tako, kakor se sama kaže. Od osemnajstega stoletja sem noben ozira vreden kritik ne dovoli smatrati evangeliste kot sleparje in hinavce, tudi ne, ako se to svojstvo pomanjša in sleparstvo potegne v literarno umetnost po orijentalški šegi. Lahko se jim odreka posvetna vednost in akademična izobraženost, ne pa poštenost in odkritosrčnost.

Vsi ti pisatelji so dali svoje življenje, da vzdržé to, kar so rekli, da je resnica. Izmej vseh dokazov dobre vere ga ni svetejšega in zmagovitejšega mej ljudmi. Navadna beseda se lahko sumniči, beseda, zapečatená z mučeništvom in krvjo svedokov, vzbuja zaupanje pri največih dvomljivcih.

VII.

Zgodovinska kritika ne sme samo preiskati pisanih virov in njihove sestavljateljé, spričevanja in svedoke, ona mora pretehtati vsebino knjig in listin, dogodkov in nauk, ki se v njih nahajajo.

Kaki dogodki, kaki nauki se pripovedujejo v četverih evangeljih in delajo bistvo izreke vsakega svedoka? — Dogodki iz življenja Jezusovega, verski nauk, ki ga je utisnil svojim učencem in po teh človeškemu srcu.

Čudezni dogodki so torej vsi dogodki, — pa ne rečem katerikoli dogodki, jaz pravim vsi važni dogodki brez izjeme, od rojstva Jezusovega pa do njegovega konca, do vnebohoda. Ves njegov nauk, ki se nanaša na njegovo osebo in naravo, njegov moralni zakon in ravno tako vsi slovesni po-

javi, s katerimi je razodel svoje delo in svoje odnošaje do Očeta, ki ga je poslal, in do človeštva, ki ga pride rešit: ves njegov nauk presega razum; je bistveno prorošk, ker izraža resnice, ki so vzvišene nad izkušnjo in izvajanjem človekovim. Le po veri se more sprejeti in njegova verojetnost se dá uresničiti le po čudežih in dogodkih, ki se porajajo v duši verujočega.

Evangelji so le nepretrgana vrsta prorokeb in čudežev. Ne sme se jih skušati oslabiti, treba jih je priznati brezpogojno in brez ovinkov.

Poznam dovolj svoj čas, njegov silni upor zoper čudeže, zoper nadnaravnost in nevidnost, in njegovo nezaupnost proti svedokom, ki jih spričujejo. Ta upor in ta zastarana nezaupnost označujeta moderno nevernost. Vzroki, iz katerih izhajata, so mnogoteri in globoki; treba bi bilo dolge in globoke analize, ki pa ne spada v okvir te introdukcije. Pripomnim samo, da veliki napredki eksperimentalnih vednostij in njihovih čudovitih uporab niso bili brez vpliva na umstveni in psihologični položaj te generacije.

Izključna gojitev eksaktnih in naturnih znanostij je potegnila duha v materijo; v materijalnih silah se je iskalo razlaganje vsega; polagoma se ni nič upoštevalo to, kar je bilo zunaj njih; bolj nadarjeni duhovi so pač čutili, da treba iskati neporušne edinosti, splošnega načela, ki gospoduje nad naravo in človeštvom, toda namesto da bi se povzdignili nad naravo in človeštvo, so iskali (to načelo) slepo zdaj v tem, zdaj v oni. Od tod pozitivizem, materijalizem in panteizem; ti težé več ali manj veliko število duhov, ki druge učé, in njihova tajna zveza nezavedno obsega množico. Ti trije zistemi delajo neko

vrsto razlivajoče se atmosfere, v kateri mrè in diše človeška masa v našem stoletju in v naših deželah.

Govoriti o čudežih in prorokbah v času, ki se upogiba pod jarmom take vednosti, se pravi odslovljen biti, ne da bi te kdo poslušal do konca. Ako se ne obotavljam to storiti v moči zrelega prepričanja in v polnosti svoje vere, se tudi ne obotavljam podvreči čudeže in prorokbe Jezusovega življenja preiskavi in dokazom kritike.

A je kritika in kritika, kakor je tehtanje in tehtanje.

Kaka je torej resnična in zanesljiva kritika, ki varuje veri zakonito neodvisnost zgodovinarja, resničnost dogodkov, ki jih preiskuje, starost listin in spoštovanje, ki gre svedokom?

So trije elementi v človeškem duhu: očevidna načela, zistemi in verovanja. Načela so nesporna; nanašajo se vsa na načelo kontradikcije in identitete, na kavzaliteto in zadostni vzrok. V moči teh aksijomov morejo nespametne reči, nasprotna in brezvzročna dejstva obstati le v domišljiji. Načela se sama ne sodijo, sodijo pa vse zisteme in verovanja, merijo vso resnico.

Zistemi so v obče vsporedni stavki, s pomočjo katerih skušajo nekateri izobraženi duhovi pojasniti izvor bitij.

Ljudska masa jih ni sposobna staviti; ona jih le strastno sprejme z več ali manj slepo zaupnostjo. Zistemi določujejo dostikrat individualna verovanja in mnenje stoletja. A prva načela pameti in verovanja so odprta vsem.

Kritika se tedaj more opirati le na tri podlage: na prve resnice, ali na zisteme in verovanja vsakterega. Ako se sklicuje na kako verovanje

kot merilo, imela bode veljavo le pri tistih, ki sprejmejo to verovanje; in ako se sklicuje na kak poseben zistem, imela bode veljavo le za pristaše tega zistema. Ako pa se nasprotno sklicuje na bistvene resnice in nespremenljiva načela pameti, obrača se na vse, zakaj tako razumljiva pamet veže vsako razumno bitje.

Tisti, ki presoja dejstva in listine, koder se najdejo zaznamovane, z voljo svojega stoletja in javnega mnenja, izpostavlja se zmoti, zakaj stoletje menja voljo in mnenje se spreminja. Takisto se vara tisti, ki sodi po svojem osebnem zistemu in svoji malenkostni filozofiji, zakaj nobena filozofija, naj se zdi biti še tako obširna, ni merilo rečij in ne obsega vsega resničnega.

Treba je obširnejšega in gotovejšega razloga; a ta edini razlog, ki daje s tega dvoumnega stališča celo poročstvo, je razlog v temeljnih aksiomih, nespremenljivih, večnih, absolutnih.

Pri tej luči zahtevam, da kritika presoja vse evangelijske dogodke in vse čudeže; in pričakujem zaupno njene sodbe.

Ta kritika ne spada ne kakemu stoletju ne kaki šoli; občna in potrebna, gospoduje nad vsemi zistemi in vsemi časi. Upotrebljali so jo vsi ljudje, ki so spoštovali svojo lastno pamet in ki niso strmoglavili v skepticizem. Nihče je ne more zavreči, ako se neče odpovedati svoji umni in pametni naravi.

Vse se opira ná-njo: verovanja in vere, filozofični zistemi in pozitivne vede, knjige in listine.

Krščanska vera, teologija in svete knjige Jezusove cerkve ne samo ne beže pred njo in se je ne strašijo, ampak se na-njo sklicujejo; in ne obotavljam se trditi, da te edine so sposobne

vzdržati se proti nji mej vsemi verovanji in verami, zistemi in listinami.

Ne vera Budova, ne Zoroastrova, ne Mohamedova, ne knjige, na katere se te tri vere opirajo, ne panteizem, ne materijalizem, ne pozitivizem ne obstanejo pred kritiko pameti, ki dovaja na svoja prva načela vzročnosti in oporečnosti. Pred njeno neizprosno sodbo obstane le judovski monoteizem, krščanska teologija in svete listine starega in novega zakona. Moderni človek, kateri, zlorabljen po praznih, zdaj veljavnih zistemih, preneha v njih iskati merilo tega, kar je dolžan za resnico imeti, ne bode več popraševal za svēt Kanta, Spinozo, Hegela, Voltêrja in ne nobenega dnevnega mojstra (junaka); zatekel se bode k prvi pameti, k nedotakljivim resnicam, ki delajo večno podlago, in bode dal pravico tistemu, ki je prišel, da ga pouči o začetku in koncu življenja, o svetem zakonu, kateremu se je treba prilagoditi, o moči, da ga more ubogati, z eno besedo, o vsem tem, kar razsvetljuje in tolaži, čara in krepčá.

S pravo kritiko oborožen duh je čuječ in nepodkupljiv varuh zgodovinskih mejá; brez usmiljenja odstrani tiste, ki se hočejo utihotapiti kot resnična dejstva, kaprice in sanjarije njihove domišljije; razgalja in razkrinka obštrukcioniste, ki nameravajo okvirje resničnosti popačiti, zati-rajoč resnične dogodke, ker nimajo pečata njihovega zistema ali znamke njihove tvrdke. Zgodovina je polje, za katero se dandanes bije boj. Ne sme se dovoliti, da bi jo usiljenci zaplenili in se je polastili. Nekateri bi jo radi spreobrnili v fevd, pridržan ateizmu, panteizmu in materijalizmu; dolžnost kritike je, da jih zavrne. Zgodovina mora

biti le čiste pameti. Nobena naloga ne zahteva duha, bolj širokega in prostega, bolj nekoristlovnega in poštenega.

A po čem naj poprašuje kritika v imenu čistega razuma: po nadnaravnih dogodkih evangeljskih, po rodu in rojstvu Jezusovem, po njegovi vzgoji in vidni rasti, po njegovi človeški in božji naravi, po njegovem poklicu, po dejanjih njegovega očitnega življenja in nadaljevanja, po njegovih delih, naukih, zakonih, čudežih, borbah, po njegovem načinu življenja in delovanja, po smrti in vstajenju: ali niso to zgodovinske resničnosti, ki jih je treba povedati in popisati z vso resnico? Ne gre se za to, da preiščemo naprej, kako so mogle vse te reči nastati, ali so po meri našega duha, ali so več ali manj prikladne našim predsodkom in naši izobrazbi; gre se za to, da vemo, ali so (res bile te reči). Ko se je enkrat to zagotovilo, razum lahko poskuša jih razumeti, pojasniti, pokazati njihovo velikost in verojetnost; nima pa več pravice, jih zmanjšavati, zankati, pačiti in zasukati. Nepodkupljiv zgodovinar se ne vznemirja nad kapricami razuma; on opiše z nestrastno zavestjo to, kar prizna. Ne poprašuje se, ali je dogodek čudezen ali ni, ali je nadnaraven ali naraven; on ga zapiše tako, kakor ga vidi.

Vse, kar se more po pravici od njega zahtevati, je to, da je vesten svedok, pošten in zanesljiv, in da sprejema izjave vestnih, poštenih in zanesljivih svedokov. Držati se mora enako daleč od lahkovernosti, ki vse sprejme, tudi neumnosti in basni, kakor od ošabne nezaupnosti, ki zametuje spričevanje, kakor hitro spričevanje izpodbije njegov zistem, njegovo znanost in njegovo

izobraženost, — to, kar se po krivici razum imenuje.

Pretvezen človek ne zasluži, da bi pisal zgodovino. Zmerom jo bode pačil.

VIII.

Kar se tiče resničnosti prorokovanja, opozarjam pazljivost čitateljevo na tisti čudezni dogodek, ki že naprej služi za opravičenje pro-roških govorov Jezusovih, katere celotno podamo v tem delu. Kristus je več kakor prorok; on je veliki, edini prorokovanec. Predno je bil rojen, je bila spisana njegova zgodovina.

Ako pregledamo knjige starega zakona, katerih starost in pristnost nihče ne izpodbija, to morejo v resnici vsake oči ondi čitati:

„Gospod je rekel Abrahamu: in oblagodarjeni bodo v tvojem zarodu vsi narodi na zemlji. (Gen. XXII, 18).“

„Govori Balaam, Bearjev sin: ... zvezda izhaja iz Jakoba in žezlo se vzdiguje iz Izraela. (4. Mojz. XXIV, 15, 17).“

„Jakob je umirajoč klical: Kraljeva palica ne bo vzeta od Juda, in vojvoda ne od njegovega ledja, dokler ne pride tisti, ki ima poslan biti, in Njega čakajo vsi narodi. (Gen. XLIX, 10).

„In pognala bo mladika iz Jesetove korenine, in cvetica zrasla iz njegove korenine. In Gospodov duh bo na njem počival... Tisti dan bo Jesetova korenina stala v znamenje ljudstvom; njega bodo narodi molili (Izaj. XI, 1, 2, 10).

„Rosite ga, nebesa, od zgoraj, in oblaki, dežite pravičnega; odpre naj se zemlja, in naj rodi Vzveličarja, in pravica naj ob enem raste. (Iz. XLV, 8).“

„Zavoljo tega vam bo Gospod sam znamenje dal: Glejte, Devica bo spočela in Sinu rodila in njegovo ime se bo imenovalo Emanuel. (Iz. VII, 14.)“

„In ti, Betlehem, Efrata, majhen si mej tisoči v Judu, iz tebe Mi pride Gospodovalec v Izraelu. (Mih. V, 2.)“

„Zakaj Dete nam je rojeno, in Sin nam je dan in na njega rami je poglavarstvo, in imenuje se Prečudni, Svetovavec, Bog, Močni, Oče prihodnjih časov, Poglavar miru. (Iz. IX, 6)“

„Glas vpijočega v puščavi: Pripravite pot Gospodu, ravne naredite v puščavi steze našemu Bogu. (Iz. XL, 3.)“

„Povejte hčeri Sionski: Glej, tvoj Zveličar pride. Glej, njegovo plačilo je ž njim, in njegovo delo je pred njim. (Iz. LXII, 11.)“

„Gospodov duh je nad menoj; ker me je Gospod mazilil. (Iz. LXI, 1.)“

„Ta naj zida hišo mojemu imenu, in jaz bom utrdil sedež njegovega kraljestva vekomaj. Jaz mu bom v očeta, on pa mi bo v sina. (II. Kr. VII, 13, 14.)“

„Gospod mi je rekel: Ti si moj sin, danes sem te rodil. (Ps. II, 7.)“

„On me bo klical: Oče, moj si ti, Bog moj in moja rešilna bramba. In jaz ga postavim za prvorojenca, veličastnejšega mimo vseh kraljev zemlje. (Ps. LXXXVIII, 27, 28.)“

„Jaz sem iz ust Najvišega prišla prvorojena pred vsemi stvarmi. (Sirah XXIV, 5.)“

„Bog bo prišel in vas bo rešil. Tedaj se bodo slepim oči odprle in ušesa gluhih bodo

odmašena. Tedaj bo kruljevi skakal kakor jelen in jezik mutastih bo razrešen. (Iz. XXXV, 4, 5, 6.)“

„Smrt bo prekucnil na vekomaj, in obrisal bo gospod Bog solze s slehernega obraza, in sramoto svojega ljudstva bo odpravil z vse zemlje, ker Gospod je govoril. In poreče še tisti dan: Glej, to je naš Bog; čakali smo ga in nam pomaga: ta je Gospod, pričakovali smo ga, in radujemo se in veselimo se njegovega vzveličanja. (Iz. XXV, 8, 9.)“

„Ta je našel vsako pot do modrosti, in jo je dal svojemu služabniku Jakobu in svojemu ljubljencu Izraelu. Potem se je na zemlji videl in mej ljudmi prebival. (Baruh III, 37, 38.)“

„Mojzes je govoril ljudstvu: Pro roka izmej tvojega naroda, in izmej tvojih bratov, kakor mene, ti bo obudil Gospod, tvoj Bog; njega poslušaj... In bom položil svoje besede v njegova usta in jim bo govoril vse, kar mu bom zapovedal. Kdor pa ne bo hotel poslušati njegovih besedij, ki jih bo govoril v mojem imenu, nad njim se bom jaz maščeval. (Deut. XVIII, 15, 18, 19.)“

„Zavoljo tega bo moje ljudstvo tisti dan moje ime poznalo; ker jaz sem, ki sem govoril, glej tukaj sem!

Kako lepe so na gorah noge njega, ki oznanjuje in pridiga mir, ki oznanjuje dobro, ki pridiga vzveličanje in pravi Sionu: Tvoj Bog bo kraljeval! (Iz. LII, 6, 7.)“

„Glej, dnevi pridejo, reče Gospod, in naredil bom z Izraelovo hišo in z Judovo hišo novo zavezo; ne take zaveze, kakeršno sem bil naredil z njih očeti takrat, ko sem jih bil za roko prijel, da sem jih iz egiptovske dežele izpeljal, katero zavezo so prelomili, in zavoljo tega sem jih pestil,

pravi Gospod; ampak taka bo zaveza, katero bom naredil z Izraelovo hišo po teh dneh, pravi Gospod: Dal jim bom svojo postavo v njih osrčje, in v njih srce jo bom zapisal; in bom jim Bog, oni pa bodo moje ljudstvo. (Jerem. XXXI, 31. 32. 33.)“

„In dal jim bom eno srce, in dodelil novega duha v njih osrčje; kamnato srce bom vzel iz njih mesa, in jim bom dal meseno srce, da se po mojih zapovedih ravnaajo, in moja povelja ohranijo in dopolnjujejo; da bodo moje ljudstvo in jaz njih Bog. (Eceh. XI, 19, XXXVI, 26, 27, 28, 29.)“

„Potem bom razlil svojega Duha čez vse meso; in prorokovali bodo vaši sinovi in vaše hčere; vaši stari bodo sanje imeli in vaši mladenčiči bodo prikazni gledali. (Jovel II, 28.)“

„Odpri bom v pripovedih svoja usta in govoril bom uganjke od začetka. (Ps. LXXVII, 2.)“

„Jaz bom pasel svoje ovce; in jaz jih bom počivat vodil, reče Gospod Bog. Zgubljeno bom poiskal, izgnano nazaj pripeljal, ranjeno obezal, slabo okrepčal, debelo in močno bom varoval; in pasel jih bom po pravici. (Eceh. XXXIV, 15, 16.)“

„Glej, moj hlapec, sprejel ga bom, moj izvoljeni, nad njim ima moja duša dopadajenje; svojega Duha sem mu dal, pravico bo narodom oznanoval. Ne bo vpil, ne bo sprejemal osebe, tudi ne bo njegovega glasú zunaj slišati. Natrtega trsta ne bo zlomil, in tlečega prediva ne bo ugasnil, v resnici bo učil pravico. Ne bo otožen, ne silen, dokler pravice ne utrdi na zemlji. (Iz. XLII, 1, 2, 3, 4.)“

„Močno se veseli, hči Sionska, raduj se, hči jeruzalemska! Glej, tvoj Kralj pride k tebi, pravičen je in Rešenik; on je reven, in sedeč na oslici, in sicer na mladem osličinem žrebetu. (Cahar. IX, 9.)“

„To je dan, ki ga je Gospod naredil; radujmo se in veselimo se v njem. O Gospod, reši me! O Gospod, daj dobro srečo! Hvaljen bodi, kateri pride v Gospodovem imenu! (Ps. CXVII, 24, 25, 26.)“

„Zaničevanega in najzadnjega mej ljudmi, moža bolečin in skušenega v slabosti; in kakor zakrito je bilo njega obličje, in bil je zaničevan, zato ga nismo čislali. (Iz. LIII, 3.)“

„Resnično, ti si skriti Bog, Bog Izraelov, Vzveličar. (Iz. XLV, 15.)“

„Ptuj sem postal svojim bratom; neznan otrokom svoje matere. Ker gorečnost za tvojo hišo me jé; in zasramovanje teh, ki tebe zasramujejo, na mé pada. (Ps. LXVIII, 9, 10.)“

„Ganimo tedaj pravičnega, ker nam nič ne koristi, in je našim delom nasproti, in nam grehe zoper postavo očita, in nas razglašá zavoljo grehov našega obnašanja. Usti se, da Boga pozna, in se božjega Sina imenuje. Naše misli odkriva. Težko nam je, že gledati ga; zakaj njegovo življenje je različno od drugih, in njegova pota so vse drugačna. Nas ima za lahkomišljene, in se ogiblje naših potov kakor nesnažnih rečij, in konec pravičnih više ceni, in se hvali, da ima Boga za očeta. (Modr. II, 12, 13, 14, 15, 16.)“

„Kralji zemlje se vzdigujejo, in prvaki se zbirajo zoper Gospoda, in zoper njegovega Maziljenca. (Ps. II, 2.)“

„Ta človek, ki sem ž njim v miru živel; ki sem se nanj zanašal; ki je moj kruh jedel, je uganjal veliko zvijačo zoper mene. (Ps. XL, 10.)“

„Sramota me pobija in britkost me razjeda. Čakal sem, da se kdo udeleži mojih bolečin, a ni ga bilo. Tolažbe sem iskal in ne našel. Kot

jed so mi dali žolč in kot pijačo, v moji žeji, so mi dali octa. (Ps. LVIII, 21.)“

„Zavoljo glasú sovražnika in stiske grešnika, ker zvrčata na mé krivice, in v jezi me nadlegujeta. Moje srce se v meni trese, in smrtna groza me prepada; strah in trepet je prišel nad mé, in temote so me pokrile. (Ps. LIV, 4, 5, 6.)“

„Ker moji sovražniki govoré o meni; in kateri mi po življenji strežejo, se posvetujejo, rekoč: Bog ga je zapustil; derite za njim, in ga primite; ker nikogar ni, da bi ga otel. (Ps. LXX, 10, 11.)“

„In odtehtali so mi plačilo trideset srebrnikov. In Gospod mi je rekel: Vrzi to lončarju, lepo ceno, po kateri so me cenili. (Cahar. XI, 12, 13.)“

„Meč, vzdigni se nad mojega pastirja, in nad moža, kateri se mene drži, pravi Gospod vojskinih trum; udari pastirja, in ovce se bodo razkropile. (Cahar. XIII, 7.)“

„Ne prepusti me hudobni volji tistih, ki me stiskajo. Krive priče in siloviteži so se zoper me vzdignili. (Ps. XXVI, 12.)“

„Darovan je, ker je sam hotel, in ne odpre svojih ust; kakor ovca je peljan v zaklanje, in kakor jagnje, ki molči pred njim, ki ga striže, in ne odpre svojih ust. (Iz. LIII, 7.)“

„Svoje telo sem dal njim, ki so me bíli, in svoja lica njim, ki so pulili (brado); svojega obličja nisem obrnil od njih, ki so me zasramovali in zapljuvali. (Iz. L, 6.)“

„Z zasramovanjem in pehanjem ga poskusimo, da vidimo njegovo udanost, in skusimo njegovo potrpežljivost. K najsramotnejši smrti ga obsodimo. (Modr. II, 19, 20.)“

„Denimo les v njegov kruh in iztrebimo ga z dežele živih, da njegovo ime ne bo več v spominu. (Jerem. XI, 19.)“

„Moje roke in noge so mi prebodli, vse moje kosti so razšтели, oni pa so me premišljali in gledali; moja oblačila so si razdelili in za mojo suknjo so vadljali. (Ps. XXI, 17, 18, 19.)“

„In se mu poreče: Kaj so tiste rane na sredi tvojih rok? In poreče: S temi sem bil ranjen v hiši tistih, ki so me ljubili. (Cahar. XIII, 6.)“

„On pa je bil ranjen zavoljo naših grehov, in potrta zavoljo naših hudobij; pokorjenje je bilo nad njim zavoljo našega miru in z njegovimi ranami smo bili ozdravljeni. (Iz. LIII, 5.)“

„Zato mu jih bom prav veliko udelil, on pa bo močnih rop delil, zato, ker je svoje življenje dal v smrt, in je bil mej hudobne štet. (Izaj. LIII, 12.)“

„V jamo se je pogreznilo življenje moje, in kamen so vrh mene položili. (Žal p. Jer III, 53.)“

„Zato se moje srce veseli, in moj jezik se raduje; in tudi moje meso bo počivalo v upanju; ker ne boš pustil moje duše v peklu in tudi ne boš pripustil svojemu svetemu videti trohnobe. Naznanil si mi pot življenja; z veseljem me boš navdajal pred svojim obličjem; razveseljevanje je na tvoji desni vekomaj. (Ps. XV, 9, 10, 11.)“

„O smrt! jaz bom tvoja smrt; o pekel, jaz bom tvoj vgriz. (Ozej XIII, 14.)“

„Tisti dan bo Jesetova korenina stala v znamenje ljudstvom; njega bodo narodi molili in njegov grob bo častitljiv. (Iz. XI, 10.)“

„Prôsi me, in dal ti bom narode v delež in pokrajine zemlje v tvojo lastnino. (Ps. II, 8.)“

„Usedi se na mojo desno; dokler ne denem tvojih sovražnikov v podnožje tvojih nog. (Ps. CIX, 1.)“

„Tisti dan se bo uklonil človek svojemu stvarniku, in njegove oči bodo gledale na Svétega Izraelovega, in se ne bo obračal k oltarjem, ki so jih naredile njegove roke. (Iz. XVII, 7, 8.)“

„In uklonjena bo človeška visokost, in ponižana ošabnost ljudij, in Gospod sam bo povišan tisti dan, in maliki bodo popolnoma zatrti... tisti dan bo vsak proč vrgel svoje srebrne malike in svoje zlate podobe, katere si je bil naredil, da bi jih molil. (Iz. II, 17, 18, 20.)“

„Tisti dan se bo odprl studenec Davidovi hiši in jeruzalemskim prebivalcem v očiščevanje grešnika in krvotočne. In zgodilo se bo tisti dan, pravi Gospod vojskinih trum: Imena malikov bom iz dežele iztrebil, da ne bodo nič več v spominu. (Cahar. XIII, 1, 2.)“

„Poslušajte, otoki, in pazite, ljudstva v daljavi! Gospod me je polical od materinega telesa... In zdaj reče Gospod, kateri me je od materinega telesa sebi hlapca upodobil, da bi Jakoba k njemu peljal; akoravno se Izrael ne bo zbral, bom vender povelečan v Gospodovih očeh, in moj Bog bo moja moč. In je rekel, kaj malega je, da si mi hlapec za obujenje Jakobovih rodov in za spreobrnjenje Izraelovih droži. Glej, tebe dam za luč narodom, da si moje vzveličanje do pokrajine zemlje... Vzdigni okrog svoje oči, in poglej; vsi ti so se zbrali in so prišli k tebi. (Iz. XLIX, 1, 5, 6, 18.)“

„Zapustil sem svojo hišo, zapustil sem svojo dedščino, dal si svojo ljubo dušo nje sovražnikom v pest. Moj delež je meni postal kakor lev v

gozdu, rjul je nad menoj, zato ga sovražim. (Jerem. XII, 7, 8.)“

„In zdaj bom razodel nje nespamet pred očmi njenih ljubiteljev, in nihče je ne bo iztrgal iz moje roke; in bom storil konec vsemu njenemu veselju, njenim godovom, njenim mlajem, njenim sobotam in vsem njenim praznikom. (Ozej, II, 10, 11.)“

„In po 62 tednih bo Kristus umorjen; in ne bo njegovo ljudstvo, katero ga bo zatajilo. In ljudstvo s prihodnjim vojvodo bo razdajalo mesto in svetišče. (Daniel IX, 26.)“

„Če se bote pa drugam nagnili in odvrnili vi in vaši sinovi... bom potrebil Izrael iznad zemlje, ki sem jo jim dal, in tempel, ki sem ga posvetil svojemu imenu, bom vrgel izpred svojega obličja, in Izrael bo v pregovor in v smeh vsem ljudstvom. In ta hiša bodi v zgled: vsakteri, ki pojde mimo nje, se bo zavzel, in bo žvižgljal. (III. Kr. IX, 6, 7, 8.)“

„Gledal sem tedaj v ponočno prikazen, in glej, prišel je nekdo z oblaki nebá kakor sin človekov, in se je približal staroletnemu in pred njegovo obličje so ga postavili. On pa mu je dal oblast in čast in kraljestvo; in vsa ljudstva, rodovi in jeziki mu bodo služili; njegova oblast je večna oblast, ki ne bo vzeta; in njegovo kraljestvo ne bo razdajano. (Dan. VII, 13, 14.)“

Prosim čitatelja, da si zapomni, da so vsi ti izvadki, katerih število bi lahko pomnožil, povzeti iz tiste biblije, ki jo hranijo judje; knjige, iz katerih je ta biblija sestavljena, so bile vse prirejene več stoletij pred Jezusom, in celotna njihova zbirka obsega dobo več kakor štirinajstih stoletij.

Ta fragmentarična mesta ustvarjajo natančno in popolno podobo Mesijevo; mislili bi, da so jih načrtali evangelisti po njegovem prihodu.

Vsi bistveni znaki se tu najdejo: njegov Abrahamovi rod, njegovo pokolenje iz Jakoba in Davida, njegov deviški izvor, splošno pričakovanje, katerega predmet je bil, njegovo rojstvo v malem mestu Betlehemu, njegov večni izvor v naročju božjem, njegovo božje sinovstvo, njegovo ime Emanuel in Rešenik, njegov beg v Egipt, njegov povrat v prezirano mesto Nazaret, nastop njegovega predhodnika, njegovo božje maziljenje po polnosti sv. Duha, njegova evangeljska, čudeška služba proroška, njegov značaj brezmejne dobrotljivosti in neskončne milobe, skrivnost, v katero je bila zagrnjena njegova božja narava, neuspešnost njegovega apostolata v sredi njegovega ljudstva, preganjanje in sovraštvo, katero je prestal, vse podrobnosti o smrti, katero je moral pretrpeti, njegove smrtne težave, izdaja enega izmed njegovih za trideset srebrnikov, zapuščenje od strani samih učencev, njegov križ, pokop, vstajenje, naposled sijajno zmagoslavje, proglašeno pred obličjem zemlje, pri belem dnevu zgodovine, po razrušenju malikovanja, po strahovitem kaznovanju preganjalcev, po prisvojitvi paganskega sveta, po ustanovitvi njegovega lastnega kraljestva v sredi tega sveta, ki dokazuje s svojimi napadi njegovo nerazrušljivo moč in njegovo večnost.

IX.

Vse te raztresene in na stoletja razdeljene listine so liki kameni čudovite stavbe, izklesani in izbrušeni po delavcih, ki se niso poznali,

in vojeni po nevidnem stavitelju, katerega načrt ni bil popolnoma odkrit nobeni stvari.

Ko se je Kristus prikazal, je razodel v svoji osebi, v svojem delu, v svojem nauku in svojem življenju skrivnost, ki je bila zakrita vsem rodovom.¹⁾ Izpolnil je drugo za drugo vse prorokbe; uresničil je do najmanjše pičice to, kar so (proroki) napovedali; povedal je to vsem in se trudil prepričati o tem svoje ljudstvo.

Pismarji so se upirali, da bi to umeli. Niso mogli prodreti v duševni pomen simboličnega jezika svojih prorokov, ne iznebiti se plemenske in verske ošabnosti. Izpodtikaje se nad bolečinami, ponižnostjo in smrtjo, ki kažejo bistvene znake pravega Mesije, niso se mogli povzdigniti do njegove božje narave in združiti v smeli sintezi ti dvojni skrivnosti božanstva in trpečega človeštva, ki ga je on nosil v sebi. Niso mogli spoznati nepopolnosti svojega zakona, ki je imel izginiti pred živim zakonom Kristusovim; in dasi je bila njihova trdovratna slepota pred Mesijo napovedana po prorokih, niso čutili ni svoje trdovratnosti ni svoje slepote; in strmoglavili so na vogelni kamen, na katerem naj bode sezidano vse poslopje božje.

Samo nekateri ljudje, nekateri izvoljenci mej nevednimi in priprostimi, — najbolj zaničevani, — so bili posvečeni v mesijansko resnico. Naučili so se v šoli Jezusovi tega, česar niso mogli videti modreci narodovi. Njihova vera je spoznala po luči sv. Duha božje sinovstvo in strašno skrivnost bolečin Sinú človekovega. Spoznali so v njem nepremaglivega leva Judovega, in Jagnje božje,

---

¹⁾ Efež., III, 9.

ki se dá zaklati. Tem torej, tem ubogim ljudem brez omike, smo dolžni pripoznati tistega, ki se je, bivajoč ves v podobi božji, uničil samega sebe v podobo stvari, pokoren svojemu Očetu do smrti, do križa, — te suženjske kazni.

Zavrgši Jezusa in uprši se ga priznati, so Judje izgubili pravi pomen svoje knjige. In vendar jo varujejo in čitajo; a je ne razumejo. To je zá-nje zaprta in zakrita knjiga. Ideja, junak in delo mesijansko v nji delajo zvezo, edinost in življenje; toda teh rečij ni pri njih; óne imajo pomen le v uku, osebi in delu Jezusovem.

To je pojav edin v zgodovini, in priporočimo ga vsem tistim, ki tajé proroštvo in prorokbe.

Vsa biblija je mesijanska. Proučena v svojem duhu, v svojem najglobokejšem in najpravejšem pomenu, gleda na to osebo prihodnosti; jo obeča in kliče; jo opisuje prisposodablja in pripravlja. Največji učeni ki mej Judi, Targumisti prvega in drugega stoletja, Onkelosi, Jonatani in Akibi niso se obotavljali tako tolmačiti sveto knjigo. Mesta, ki smo jih naveli, ne puščajo zá-nje nikakega dvoma; in ako jih razumejo tako, kakor mi, ne slutijo, da pripravljajo sami sebi sramoto; zakaj le Proroku, ki ga je sinedrij obsodil, le zmago-slavnemu Križanemu moremo pripisavati velike besede izraelskih vedežev.

Moderni eksegeti, svedoki vstrajne zmage Jezusove, niso našli drugega sredstva, da bi razrušili prorokovanje, kakor da so napadali resničnost evangelske zgodovine, ali da so pačili po krivi razlagi prorokovanje te zgodovine. Premlevaje biblijo so pri razlagi skrbno odstranjali mistični pomen in popačili čostikrat doslovni zmisel. To je izgubljen trud! Nepristrana študija

biblijskih listin privêde do tega zaključka: besede vedežev nimajo nikoder bolj popolne opravičbe kakor v Jezusovi zgodovini sami; imajo svoj popolni pomen le v njem. Prekoračijo vselej prvi načrt, ki ga narišejo, in kažejo na skrajni načrt, ki vse prevladuje, na Mesijo in njegovo delo, kakor ga je Bog v svoji nepristopni previdnosti pripravil od početka časov in rečij.

Vera, po Jezusu podana in uresničena, obsega v svoji mogočni živosti vse človeštvo. Ona je liki velika knjiga v dveh zvezkih. Eden obsega prorokovanje o tem, kar imati priti; drugi poročilo prorokovanih dogodkov. Sam Duh božji je mogel napisati prvega; On sam je mogel uresničiti to, kar obsega drugi, in privoliti ljudem, da ga razumejo in pripovedujejo. Oba zvezka sta odprta vsem očem. Nikdo jih ne more več pokvariti. Ako bi kristijani napadli prvega, vzdignili bi Judje protest od vseh štirih koncev sveta, in ako bi krivoverci ali novošegni pagani napadli drugega, dvignila bi se cerkev, ki napolnuje človeštvo, da brani svoje evangelje.

To ste dve veliki spričevanji božji. Bog se pokaže tako kot mojster časov, ker jih naznanja, predno so bili in jim dá nastopiti tako, kakor so bili napovedani po glasu prorokov.

Nikaka kritika, nikaka eksegeza, nikak zistem, nikaka nevernost nima pravice do tega velikanskega dela; a Bog si je izvolil v svojih odnošajih do človeka, da osramoti prazno modrost, ki se dviga zoper njega, in da zaničuje to omiko, ki se znaša pod imenom vede in modroslovja, da razruši njegovo delo. To delo biva, neminljivo in poveljučjoče, v začudenje tistim, ki se zaganjajo vanje in razliiva svojo luč na priproste, trpeče,

ponižne, in tudi na velike duhove, ako se namreč vzdržé, da bi merili Boga, in da se potrudijo ga ljubiti.

X.

Ako biva prorokovanje — in videli smo, s kako zgodovinsko mogočnostjo potegne ná - se duhove brez predsodkov, — zakaj ne bi bivali čudeži? Ako biva prorokovan Jezus, zakaj ne Jezus čudodelec?

Poprašam ne panteistov, materijalistov, pozitivistov, skeptikov, nevernikov, vernikov: obrnem se do človeka. Predno se pridružimo kakemu zistemu ali verovanju, predno smo se prištevali kaki šoli ali stoletju, smo vsi taiste razumne in proste narave, hrepeneči po resnici in po dobrem. Pod tem naslovom se čutimo vsi eno vkljub časom in prostoru, vkljub civilizaciji in mejam.

Čudeži ali so ali niso?

Ni mogoče, se mi poreče. Vsi čudeži so legende ali bajke, ki imajo svojo resničnost le v domišljiji, katera jih izmisli, v lahkovernosti ali v lažnivosti pripovedovalcev. Prorokbe so le knjige, sestavljene po dogodkih. Človeštvo ne pozna niti prorokeb niti čudežev.

Tako odgovarja panteist, materijalist ali pozitivist. Sè stališča teh zistemov odgovarja logično; a tako ne odgovarja človek. Ali je panteizem dokazan? Ali je materijalizem resničen? Ali je pozitivizem nezmotljivo pravilo? Ako se varajo, ako so v zmoti, kar se lahko dokaže, kolike cene je njihov odgovor? In kaj velja dogma o nemožnosti čudežev pri tistih, ki ne priznavajo teh zistemov?

Vrhu tega žalijo človeško dostojanstvo in napadajo spoštovanje, ki ga dolgujemo vsakemu svedoku, ko morajo po svojih zistemih imeti za sleparje in norce tiste, ki poročajo slovesno in resno o čudežih, katere so videli, in o proroških govorih, katere so slišali.

Tako razumljena kritika ne zasluži tega imena. To je krivična tehtnica, ki prevari vselej tiste, ki se je poslužijo.

Jaz prašam kritiko čiste, nepristranske pameti.

Čudež je dogodek, ki se izvrši zunaj naravnega zakona, po posredovanju nadnaravnih sil in posebno po sili, ki je ustvarila naravo in določila zakone.

Ali pamet more dokazati, da ta sila ne biva, da ni ne razumna, ne svobodna? In ako ta sila biva, ali more pamet dokazati, da ona ni zmožna posredovati v vrsti človeških dogodkov ali v nasledovanju pojavov v vesmiru, in dati stvarjenim umom spoznanje prihodnjega?

Nikdar, kar naj se dobro zapomni, v nobenem času, v nobeni šoli, v nobenem zistemu niso se taki sklepi dokazali. Stoletja sem pričakujemo teh dokazov. Kako in kdo jih je preskrbel? Ni jih. Veliki duhovi, ki so se uprli Bogu, so jih iskali, a ne našli, obsodili so se v zistematično negacijo; a kar trdovratno tajé v imenu kakega zistema, trdimo mi mirno v imenu čiste pameti; zistemi se namreč menjajo, a čista pamet je nespremenлива.

Vednostna filozofija govori o nespremenljivosti zakonov: zamenjava pravilnost z nespremenljivostjo. — Ako niso nespremenlivi, pravi ona, postane vsa vednost nemogoča, zakaj ta je točno v njih utemeljena. — To je zofizem. Ved-

nost temeljí v določnosti (determinizmu); torej mimogredoče posredovanje kakega višjega bitja, postavljeno po naših izkušnjah v determinizem, nikakor ne ovira pravilnosti. To posredovanje je le nov element, ki véde do više edinosti, obsegajoč v svojem neizmernem krogu naravo, človeka in Boga, ki ju vodi.

Slabost teze, ki skuša onemogočiti čudeže in prorokbe, je tako očevidna, celó za svoje prištaše, ki zagazijo kmalu v nebitnost nadnaravnih pojavov, ker se preveč živahno poganjajo z neizprosno logiko.

— Ni jih, pravijo, nikdo jih ni videl (čudežev).

— Dokaz?

— Naša vednostna poskušnja jih ni nikoli potrdila.

Ne vidi se več pojav življenja v neživem svetu: ali nas more ta izkušnja opravičiti, da zanjukujemo ta čudezni pojav? Ne vidi se več pojav, da bi nastopil človek med živimi bitji, ki niso nikoli govorila in mislila: ali nas more naša nedostatna izkušnja opravičiti, da tajimo nastop prve človeške dvojice?

Ne vidi se več v nobenem ljudstvu, na nobenem obrežji pojav bitja, ki bi bilo podobno Jezusu; in vendar je Kristus rasel in se je razodel.

Hoteč meriti pojave, ki so napolnile predhodno dobo narave in človeštva, po enodnevnih ali enovečnih izkušnjih, tudi ko bi bila uprizorjena po nepogrešnih akademijah, brez predsodkov in brez sovražnosti, se dozdeva tako priprosto ali tako ošabno, da je razorožen tisti, ki odgovarja, vsled take naivnosti ali pretveze.

Poskušalo se je uvrstiti tiste čudeže, ki nam jih evangeljske listine sporočajo, v taisto vrsto

z legendami, basnimi in bajkami, ki se lahko čitajo v svetih knjigah drugih ver, taistih Inda, Vede, Lalitavistare, Lotusa dobrega Zakona in drugih, taistih Kine, Kingov, taistih Mohamedanstva, Korana. Ta mešanica je krivična in žaliva.

Treba jo je razpršiti.

Bistveno razliko je treba delati mej tem, kar sem jaz imenoval čudež in čudovitost.

Čudež je dejstvo, bistveno shvatljivo (pojetno), ker v njem se ne skriva nikako protislovje, ker ima zadosten vzrok bivanja in nravno (moralično) zmotrenost. Čudovitost je nasprotno dostikrat absurdna; ako iščemo vzroka, ki bi jo bil mogel proizvesti, ga ne najdemo, in ako hočemo odkriti njegov smoter, se nam pokaže prazen ali nenraven.

Ako preiskujemo drugega za drugim in podrobno čudezne dogodke, kakeršnih je polno Jezusovo življenje, ako jih primerjamo s tistimi, ki se nahajajo v posvečenih knjigah Bude ali Mohameda, in še celo s pripovedmi evangeljskih apokrifov, uvidimo razliko mej čudeži, katere more in mora pamet sprejeti, ako je zagotovljena z verodostojnimi svedoki, in mej fantastičnimi čudovitostmi, katere mora pamet neizprosno zavreči, tudi če so spričane po pretveznih svedokih. Ni ga svedoka proti resnici. Ta vlada vse. Tisti, ki se postavlja proti nji, slepi sebe ali slepi nas. Tu se ni nič obotavljati; tudi ko bi kdo svojo kri pretil, ne bi s tem dokazal pristnosti omamlivega mučeništva; ne bi ga zmatrali za sleparja, pač pa za vedeževalca, sanjača in fanatika.

Vsi čudeži Jezusovi, sporočeni po evangeljih, predstavljajo taisti znak božje moči, resnice, priprostosti, soglasja in dobrosti. Nimajo nič groznega kakor ti, ki jih legenda pripisuje Budi in

Mohamedu, nič, kar bi razodevalo izkazovanje, namero, očarati množico in navdati s strahom. Ostanajo zmerom vtisek milobe (sladkosti) in neskončne usmiljenosti; podobni Temu, ki jih je izvršil, razkrivajo njegovo mogočnost pod zunanostjo neizpremenlive blagosti.

Vzrok, ki jih proizvaja, je v živem Bogu, kateri se skriva v človečnosti Jezusovi, in njihov namen je dobro ljudij. Vsi imajo namen razsvetliti, ganiti, poboljšati, izvabiti zaupanje in navdihniti krepost. So tako posvečeni z najčistejšo nrvnostjo in najpopolnejšo svetostjo.

Čudeži, s kakeršnimi je okrašena legenda nekaterih ljudij, ne delajo celote z zgodovino teh ljudij; morejo se od njih ločiti, ne da bi se dotaknili te zgodovine v taisti zvezi dogodkov. Mohamed se pojmi s svojim delom, s svojimi boji, s svojimi zapovedmi, s svojimi uspehi, s svojo oblastjo nad Arabci — brez čudežev. Jezus se ne pojmi brez svojih čudežev. Ti so bistven element njegovega poslanstva: ž njimi si je pridobil vero svojih učencev, jih je prepričal o svojem mesijanskem poklicu, ž njimi si je prisvojil mogočen vpliv pri ljudstvu in mogel potrditi in dokazati resnico svojega uka. Tjà onkraj svoje smrti, ko je iznova oživel v sredi sveta, ostane on bistveno čudezen. Njegovo delo je največji čudež. Nikaka filozofija zgodovine ne bode razjasnila brez stanovitnega posredovanja sv. Duha to neizmerno, neporušno družbo, ki oznanja vsemu stvarstvu križanega Boga, upirajoč se vsem človeškim strastem in vsem napakam, vsemu trinoškemu nasilstvu in suženjstvu, učeč vzveličanje po veri v tega križanega Boga, po ponižnosti in spokornosti, po ljubezni in žrtvi.

Tak uk in take čednosti ne morejo najti opore niti v naravi niti v človeštvu, ker jim narava in človeštvo napovedujeta vojsko brez usmiljenja. Razven narave in človeštva pa je le Bog, in ta Bog se je razodel v Jezusu, ki ga moramo spoznati kot nerazrušljivo podlago vere in svetosti vernikov.

Opozoril bi še na neki posebni in izrečno izvorni znak čudežev Jezusovih. Vsi so simbolični in proroški; po izrazu, ki ga poudarja četrti evangelj, zaslužijo ime „znamenja“. Vsi kažejo na vidliv način nevidliva dela moči Jezusove, da reši človeštvo in prestroji srca; prorokujejo vse to, kar ima ta božja moč v teku stoletij izvršiti, bodisi v globočini duše, bodisi ob velikem dnevu cerkve. ¹⁾

XI.

Vsi kritiki, ki so se opirali na kak posebni zistem, taječ ob enem čudeže, so čutili potrebo, da gredó in izločijo čudezne dogodke, katere obsegajo evangeljske listine. Metoda zasluži, da se označi.

Ako najdejo pri rokah kako besedo, ki napoveduje prihodnost, kričé, da je pritaknena. — To je pozneje pridejano! pravijo. — Ali so povedali tistega, ki je pritaknil ali popačil? — Ne, a je gotovo: Prorokbe ni. Ni mogoča! — Nemogoča za tiste, ki ne priznajo Boga; ali pa so ti dokazali razvidno svoj zistem?

Postopanje izločitve, nanašajoče se na čudezne dogodke, je mnogovrstno. Mitična šola, porojena pred petdesetimi leti in že mrtva, pravi:

---

¹⁾ Opozarjam čitatelja na delo samo v opravičbo tega stališča, katero tukaj samo navajam.

Vsi ti dogodki so iznajdba prvih kristijanov. Ti so imeli v svojem duhu primeren tip mesijanskega junaka, ki so ga pričakovali, in neki bolj darovit človek, imenovan Jezus, jih je prepričal, da je on ta junak in oni so mu pripisavali vse te črte.

Ali je mitična šola podala gotov, pozitiven dokaz o tem delu legendarnega stvarjenja? Ali je pojasnila z gotovimi listinami, kako je tesar Jezus brez čudežev tako vplival na svoje učence in jih prisvojil tako, da so postali njegovi apostoli, junaki po svoji vernosti in po svoji kreposti? Ali je ovrгла spričevanje pripovedovalcev, ki zatrjujejo in spričujejo resnico svojih pripovedij? Ali naj so lagali, povelečujoč svojega Mojstra? Ali naj je zgodovina kako slepilo?

Takih mrtvih naukov jaz ne bom ometoval.

Stara nemška racionalistična šola je porabila literarno metodo, da bi se iznebila evangeljskih čudežev. Celo življenje Jezusovo je bilo v resnici življenje, kakeršna so naša človeška življenja. Nič čudovitega, nič čudeznega. Najpriprostejši dogodki so postali čudezen znak po načinu, po katerem so jih pisatelji pripovedovali. Pesnikujejo in olepšavajo, sprejmejo optično omamo za resničnost; mrtveci so le spali; obsedenci so bili le božjastni ali besni. To je nevednost, lahkovernost, orijentalška domišljija, ki so dale življenju Jezusovemu ta legendarni in nadnaravni odsev, katerega ga mora kritična veda oprostiti.

Ta metoda, ki sta jo stara Nemca Semler in Paulus nerodno zlorabljala, je prav kmalu podlegla v posmeh mitične šole same.

To so edina sredstva protičudezne kritike v službi panteističnih, materijalističnih in ateističnih

zistemov. Izkovali so jih v Nemčiji; v Franciji so jih posnemali, so jih umeli napraviti bolj fine in nežne, po lahkem in uporabnem načinu. Niso pa mogli pretresti neporušlive skale Jezusove zgodovine.

Treba je vzeti to zgodovino tako, kakeršna je, ali pa jo do cela tajiti. Odstraniti to, kar obsega nadnaravnega in čudeznega, se pravi, razrušiti jo, a ne samo na sebi, — ona kljubuje vsemu, — ampak v duhu tistih, ki jo skušajo očistiti, kakor pravijo, od vsega nadnaravnega.

To so v velikem potrebna vprašanja in točni odgovori nepristranske kritike, ki se opira le na čisto pamet, ako obravnavamo predmet življenja Jezusovega po pravilih zgodovine

Kake so listine. v katerih so zaznamovani dogodki tega življenja?

Četvero evangelje.

Ali potekajo ti spisi od neposrednih svedokov dogodkov, ali od teh, pri katerih so neposredni svedoki poizvedovali?

Da.

Ali je njihova starost in takisto njihova pristnost gotova, ali se opira na prepričevalnejše razloge?

Da. Celó neverna kritika jo priznava.

Ali so pripovedovani dogodki, dasi čudoviti in čudezni, pojetni in ali ne hranijo v sebi nikaškega protislovja, bodisi da jih preiščemo podrobno, bodisi da jih presodimo celotno?

So pojetni, njihovo soglasje je neporušno in popolnoma enotno; njihov vzrok je neskončna moč božja, javljajoča se v človečnosti Jezusovi, ki ji je neustavljivo glasilo; njihov zmoter je

krepost, pouk, svetost in vzveličanje ljudij, razodetev neizreklivega božjega usmiljenja.

Ali se morejo zavrni svedoki vseh teh nadnaravnih rečij?

Ne; njihovo sveto življenje in njihovo mučeništvo spričavata njihovo odkritost; dokazujejo posebe, da ne verujejo samo tega, kar trdijo, ampak da je to tudi resnično, kar trdijo; zakaj njihova trditev ima za predmet prijemlive, vnanje, čutne, javne dogodke, o katerih se ni mogoče motiti.

XII.

Kadar kritika dovrši svoje delo, dokaže in izbere tvarine, lahko zgodovina začne svoje ter stavi poslopje.

Bistvene elemente Jezusovega življenja sestavljajo evangelji. Tisti, ki jih preiskuje nepristrano, v luči kritike, proste vsake filozofične ideje in pred vsakim verovanjem, kritike, ki se ima le pod tem naslovom pravico imenovati kritiko čistega in nepristranega razuma, tisti torej, — naj tudi nima vere, — mora jih sprejeti v njihovi popolni celoti, ne da bi jih predrugačil ali pomanjšal, ne da bi odtegnil niti eno samo dejstvo, niti eno samo besedo.

Vse v njih je zgodovinsko in resnično, tudi in že celó čudezni dogodki in besede Jezusove, vse presegajoče po svojih skrivnostih.

Tako sem jih sprejel v tem delu: nahajajo se v njem celotno, v soglasju in zvezi. Tudi ko bi mi moja vera ne nalagala svete dolžnosti, sprejeti jih brez zadržka, bi mi to zapovedala sama pamet nepristranega zgodovinarja. Nikar da bi skušal prilagoditi čudezne dogodke tega življenja

brez primere in tem dogodkom primešani uk razmeram moje lastne misli, sem se potrudil, da se pospnem na visočino rečij, ki jih pripovedujem, in da se jaz sam uklonim pred neskončno modrostjo, katere nauke navajam. Tak položaj duhá je poroštvo zvestobe, zakaj se naravno nagiba k temu, da bi nadomestil svoje lastne misli in svoje lastne ideje s temi mislimi in idejami, katere skuša predložiti. S tem, da se meša modernost s starinstvom, se skoro vselej pokazi zgodovina preteklosti.

Zgodovinsko delo pred vsem popisuje in slika. Narisati mora dogodke točno, proizvajati jih v živem in slikovitem pripovedovanju, katero jih predočuje čitateljevim očém v kljub stoletjem in jih zopet oživi v kljub smrti. Mislim, da se s tega stališča nobena knjiga ne more primerjati evangeljem. Prizori, ki jih popisujejo, podobe, ki jih rišejo, so uzor estetike. So priproste in veličastne, trezne in določno natančne. Ne meneč se za pravila umetnosti, katere komaj poznajo, hočejo edino le verno opisati v malo pravilnem jeziku življenje svojega Gospoda, in napolnjeni s svojimi spomini so zapustili dovršen spomenik kot opisujočo zgodovino. Njihove pripovedi podajem s tenkovestno vernostjo, in da jih podam točno, se oziram celó na nepravilnosti, ki so časih tako pomenlive v njihovi neukosti. Zdi se mi, da bi jih onečastil, ko bi jim kaj pridal ali odvzel. To so podobe mojstrov brez primere. Mojsterskega dela se ne dotikamo.

Zakaj bi se torej lotili pisati o Jezusu? Evangelji so popolni in zadoščajo; vse, kar bi se dalo poskusiti, je to, da se mej sabo ujemajo in da se prevedejo v naše moderne jezike.

A zgodovina ni samo pripovedovanje dogodkov, ona je najprej in pred vsem opisujoče delo, ona ima dolžnost, razvrstiti dogodke in jih postaviti spet na svoje torišče.

Vsak dogodek je podvržen zakonu časa in prostora. Pamet ga ne pojmi drugače, kakor da ga postavi na dani prostor, koder se je zgodil, in na dani čas, ki ga je videl vznikniti. Dani prostor nam naznanja geografija; dani čas pa občna zgodovina narodov in človeštva. Opisani dogodek je dovršen le pod pogojem, da se pokaže ne le sam v sebi, ampak v tej dvojni okolici, ki ga obdaja. Večkrat je celó nerazumliv in ostane nepojasnjen, če ga izločimo iz njegove vrste.

Ker so pisali ob obdobjih dogodkih za sovrstnike, predpolagamo, da so poznali geografično in historično pozorišče teh dogodkov, in ko pripovedujejo dejstva, jim prepuščamo skrb, da jih tja postavijo. Tako so delali evangelisti, popisujoč življenje svojega Gospoda za prve kristijane. Sicer pa jim je zadoščalo golo dejstvo; to je vedno obsegalo nekatere večne elemente, vzvišene nad časom in prostorom, in morda so navlašč zanemarili pogoje časa in okoliša, postavivši Sina božjega v neizmernost stoletij in nad zemljo. Njihova osebnost je bila dovolj velika, da odgovarja vsem vekom in vsej zemlji.

Ali pa za to ni dovoljeno nam, ki nismo videli kakor oni Kristusa živeti, delovati in govoriti, nam, ki ga vidimo le v tem, kar ima večnega, da bi ga postavili na njegovo zemeljsko in človeško stalo, v to deželo Palestino, ki je ohranila sledí njegovega potovanja in ki je bila priča njegovega življenja? Ali nam je prepovedano, po-

staviti ga v to družabno judovsko okolico, mej ljudi, ki so bili njegovi someščani, mej to množico, ki se je gnetla za njegovimi koraki, pred obličje te judovske družbe, katere jezo si je nakopal in katere trdovratnost in slepoto je skušal? Zmatram to ne samo za zakonito delo, ampak se mi zdi neobhodno potrebno, da razumemo Jezusovo življenje, njegova dejanja in junaštva, njegove bolečine in pomen njegovih govorov.

Dejstvo se skazi, ako se izloči iz svoje srede. Bodi slika še tako dovršena, imeti hoče svoj pravi in primerni okvir, da se lestvica barv in tonov ne pokazi in da pokaže vso svojo moč.

Skrbno sem se potrudil, da uvrstim Jezusovo življenje v to, kar bi jaz imenoval slikovito ali geografično lego, in v njegovo družabno pa judovsko sredo.

Dve daljši poti ste mi dovolili, da proučim od blizo Palestino, deželo Jezusovo. Prehodil sem jo počasi, na vse strani, po stopinjah Gospodovih od Betlehema in Hebrona do Tirskih in Sidonskih mej in do Jordanovih studencev. ¹⁾ Pomudil sem se dolgo časa na tistih krajih, koder je Jezus najdalje bival, najhujše se boril in trpel, največ učil, najbolj ljubil. Skušal sem si predočiti te kraje tako, kakor so bili pred osemnajst sto leti; to sedanje opustošenje, te nagromadene razvaline, po pobožnosti kristijanov obnovljene stavbe so komaj kaj zapustile od prvotnega stanja. Poizvedoval sem po častitljivih izročilih, popraševal najizkušenejše potnike, proučil pred vsem evan-

---

¹⁾ Mojemu izvrstnemu in pridnemu vodniku Melhem-u Quardy-ju iz Bajruta dolgujem veliko priznanje za usluge in izkušnje, ki mi jih je dal na razpolago.

gelje, in reči morem, da sem jih preživel tu, v tej deželi, koder se je vse to zgodilo, kar pripovedujejo.

Tisti, ki so pobijali resničnost zgodovine Jezusove, gotovo niso videli Palestine; ko bi jo bili proučili z evangeljem v roki, bi bili razumeli, da se evangelj ne iznajde.

Nobeno življenje, podobno Jezusovemu življenju, ne predočuje bolj pravega soglasja z zemljo, na kateri se je razvilo. Kako lepo obdaja Galileja, s svojim mestom Nazaretom, s svojim Tiberijskim jezerom, s svojim Taborom, s svojimi vedno zelenimi griči in dolinami, podobo Jezusa, ki je živel trideset let nepoznat, kot apostol, kot ljudski učenik, oznanujoč kraljestvo evangelja, učeč množico v prilikah, vêdoč jo v puščavo, in razodevši na gori svojim učencem svojo večno slavo! Kako lepo se ujema srpa in pusta Judeja po svojih skalovitih gorah, kako Jeruzalem po svoji Cedronski dolini, mračni po svojih grobiščih, sè prorokom, ki je bil nepoznan, zavržen, obsojen sramotno in je umrl na križu!

Zdi se mi, da sem dobil po dotiki s Palestino, z njenimi razvalinami in svetimi spomini, ki jih je polna, najgloboče čute o evangeljskih dejstvih in njihovi resnici, resničnosti in lepoti. Ta dejstva so neločliva od te zemlje. Ta (zemlja) lahko postane še bolj žalostna, še bolj opustošena in še bolj mrtva; obdaja pa dejstva zmerom s svojo svitlobo, s svojimi dolinami, s svojimi valovitimi griči in poti, koder je Jezus hodil in koder hodijo za njim rodovi in bodo še hodili brez konca.

Zopet si predočiti družabno okolico, koder je Jezus živel, je težavneje kakor narisati določene

kraje, koder ga vidimo delovati. To je morda najzapletenejši in najtežavnejši trud zgodovine. ¹⁾ Lahko se poskusi (napraviti) portrêt kakega človeka, ne pa kakega stoletja, dobe ali civilizacije v enem določenem trenutku njegovega bivanja. Zato ne bomo razumeli človeka, posebno javno delujočega, ako ne proučimo družbe, kateri se prišteva. A družba obstoji iz tisoč elementov in je nemogoče, jo obnoviti v njeni zamotanosti, gibičnosti in delavnosti, vkljub vsem naporom z najrazličnejšimi in najtočnejšimi poučitvami. Vse, kar resen zgodovinar poskusi, je to, da opiše.

Moderna dela, posebno v Nemčiji, so uvaževalna in njihova vrednost se mora upoštevati. Kakor je bila eksegeza v tej deželi neplodna, ker je bila skoro vselej v službi tendencijoznosti, tako je bila plodovita njena prava zgodovina Kristusovega časa za versko in politično organizacijo ljudstva, da našteje in pojasni stranke, ki se pokažejo v tej organizaciji, da označi filozofične nauke, verovanja, predsodke, življenske navade, šege, stare obrede, politične in verske strasti. Kakor nepopolna je ta obnovitev, razgrne vendar veliko jasnost na življenje človekovo. Mnoge besede Jezusove, mnoga dejstva njegovega življenja se razložé sama po sebi, ne da bi jih bilo treba pojasnjevati, s tem, da se postavijo v svojo pravo okolico.

---

¹⁾ Najdragocenejša dela za spoznanje judovske družbe o Jezusovem času, imenovati bi jih mogli knjižne vire, so knjige nove zaveze, knjige stare zaveze, apokrif stare zaveze, nekatere razprave Filonove, Talmud, „Knjiga starin“ in „vojska za neodvisnost“ Flav. Jožefa, sibilinske knjige, velika klasična zgodovina rimska, Sueton, Tacit, Plinij mlajši, Dion Cassius itd.

Ko je zgodovinar postavil dogodke kakega človeškega življenja v njih naravni okvir, je s tem srečno dovršil delo popisovanja. Nalaga pa se mu še nič manj potrebna zadača, da jih mora sestaviti po kronološkem redu.

Razvrstitev dogodkov, to je zgodovina sama. Enotnosti kakega življenja si ne moremo misliti brez te spojitve. Ena izmed težav, eno izmed vprašanj življenja Jezusovega je, označiti s točnostjo razvrstitev dogodkov, ki so nam jih listine sporočile in ki sestavljajo njegovo javno življenje. Kronološki podatki, ki nam jih podajata tretji in četrti evangelj in nekateri posvetni zgodovinarji, pojasnjeni vrhu tega po astronomiji in po pazljivo proučeni in primerjani numizmatiki, nam dovolijo, da pridemo do zaključka, ki je utemeljen. Čitatelj najde v prvem dodatku pod naslovom: „splošna kronologija Jezusovega življenja“ razloge, ki me pooblaščajo postaviti rojstvo Jezusovo v leto 747—749; čas njegovega krsta v l. 27—28., njegovo galilejsko službovanje v leto 28—29., njegovo smrt v leto 30. Znanе so mi brezštevne različnosti, ki razdvajajo iz teh različnih stališč kronologe in zgodovinarje Jezusove; mislim pa, da so s stališča zgodovinske vsebine same malo važne te različnosti, ki ne presegajo sedem let gledé skrajne dobe rojstva in smrti, ki se nanašajo na eno samo leto gledé trajanja javnega življenja. V vsakem slučaju opravičujejo svobodo pisateljevo, ako jih ta utemelji, kadar hoče napraviti kak zaključek.

Nekateri pisatelji so trdili, da je javno življenje (Jezusovo) trajalo do sedem let. Da se taka misel sprejme, opirati se mora na evangeljske listine in ne na poznejše avtoritete. Tudi bi se

lahko prepirali po evangeljih o tem, ali so bile tri ali štiri Velike noči za službovanja Jezusovega; a nič nas ne opravičuje najti eno več ali eno manj.

Katerikoli zistem si naj prisvajamo, cela zgodba Jezusova se suče mej dvema trdnima, nepobitnima dobama. Rojen je bil pred smrtjo Herodovo, ki sega v spomlad leta 750. ali 751. in je umrl gotovo prej, kakor je Pilat ostavil Judejo, to se pravi pred letom 36. navadne štetve.

Potem, ko je zgodovinar dogodke kakega življenja popisal in razvrstil po opravičeni kronologiji, mu ostane le ena dolžnost, najsilnejša in najobčutnejša; ta namreč, da dogodke pojasni, pokaže njihovo naravo, važnost, globoko zvezo, razne vzroke in posledice, ne da bi jih predružačil, pomanjšal ali popačil.

Poskusil sem to delo z neizmernim spoštovanjem pred življenjem, kakeršno je Jezusovo. Vsaka njegovih besedij, vsako njegovih del se mi zdi liki demant, dragocen biser: zadovoljil sem se posnemati umetnost juvelirja, udelal sem te kamne, brušene z božjo roko, in gledal sem le pri tem delu, da bi jim dal več izboklosti in bleska.

Da se razumejo dela Kristusova in njegov nauk, ne zadoščajo pomočne vednosti zgodovine, psihologija, morala, filozofija, teodiceja, socijologija, antropologija. Jezus presega vse to. Nobena izmej njih ga ne obsega vsega celotno. Njegovo življenje zmede vsaki hip to, kar mi imenujemo našo psihologijo, našo moralo, našo filozofijo, našo socijologijo, našo antropologijo, našo slabotno in bojazljivo teodicejo.

Ko sem se tako sklicaval na te vednosti v tej meri, kakor so meni pristopne, nisem se nikdar upiral jih dvigniti do visočine Jezusove in nikoli nisem skušal Njega vanje vklepati. Ako On gospoduje nad njimi, jih ne bode razdrobil, ampak razsvetlil.

Največji spomenik, ki se dviga iz teologije na slavo Jezusovo, je „razprava o včlovečenju“ sv. Tomaža Akvinskega.¹⁾ Noben genij ni pojasnil skrivnosti Kristusove v bolj mogočni sintezi, z bolj krepkim razumom in bolj točnim dušeslovjem. Vsako življenje Jezusovo bi moralo to razpravo obsegati povse in celo, da bi bilo v polni luči nauka. Temu mojstru dolgujem jaz največ tega, kar sem poskušal, da dosežem to, kar bi se moglo imenovati krščanska filozofija te zgodovine.

XIII.

Začenši to delo si nisem zakrival niti njegove velikosti, niti njegovih težkoč. Čutil sem, da te rasejo po meri, po kateri sem jih zasledoval. Če gledam na konec (dela), spoznam njegove vrzeli in nedostatke. Ni odvisno od moje volje, da je manj vredno Njega, katerega zgodbe sem pravil.

Globoko prepričanje me je vzdržavalo: Kristus, živ, delujoč po svojem duhu v cerkvi, je vzveličanje človeštva in modernih narodov. Privajati k njemu srca kake dežele in kakega stoletja, to le samo poskušati, se pravi, skazati temu stoletju in tej deželi največje dobrote.

Moderna civilizacija s svojimi gorečimi stremljenji po pravici, po oprostivni in blagostanji najmanjših, po ljubezni in miru, se je porodila v Jezusu. Ako

---

¹⁾ Summa theolog., 3^a del.

ji je on dal življenje, kdo drugi jo more ohraniti, krotiti egoizem, vezati silovitost, zatreti nespametne strasti, ki nas davijo? On izvršuje te čudeže v srčni tajnosti; On ne zahteva drugega, kakor da mi dovolimo, da se izvrše v naši deželi.

Boj, ki nas trga, je prav za prav boj na smrt mej upirajočim se starim paganstvom in mej novim kraljestvom evangelja. Kot apostol sem hotel delati za to novo kraljestvo, ki je kraljestvo božje, duševno kraljestvo cerkve, kraljestvo človeka, ki je prost vseh človeških sužnostij, prost zlasti najstrašnejše sužnosti, iz katere vse druge izvirajo, notranje sužnosti hudega, nevednosti in pregrehe.

Kakor se je Jezus sklicaval bolj na srca kakor na vednost, ker je govoril vsem, tako se obrača tudi ta knjiga, ki skuša izzivati to stoletje, na srca mojih sodobnikov, vendar ne da bi ponižavala vednost.

Živahen predsodek prevladuje dandanes, da je mej vedo in vero popoln, neozdravljiv razdor. Ta predsodek sem pobijal celo svoje življenje s prepričanjem, ki mi je je izkušnja napravila le še bolj nepristopno; pobijal ga bodem do svojega zadnjega vzdihaja in ne bodem prenehal v soglasje spravljam svojo večno vero in svojo moderno omiko. Niti v politiki, niti v zgodovini, niti v prirodni znanosti, niti v modroslovju se ni še nikdar razvidno označil dogodek, ne pokazal zakon, ki bi bil v protislovju z besedo Jezusovo, tako, kakor jo hrani nespremenljiva in nerazrušljiva cerkev. Dokazovanje traja skozi dolga stoletja; in zato, ker je cerkev zmagujoča, ne minejo in ne bodo minuli človeški rodovi, ki nosijo svojo vero, pa ne rečem v čisti vesti, ampak v neodvisnem in možatem razumu, hrepeneč po vsaki

novi resnici in neupoglivimi proti predsodkom trenutka, — če prav te javno mnenje podpira.

Vem, da so se mej Kristusom naše vere in mej izobraženimi duhovi našega časa nesporazumljenja pomnožila. To delo bode morda katera razkropilo. Pisano v samoti in tihoti, daleč od tega, kar ljudi loči, sad dolgega in vstrajnega truda, reči morem, celega mojega življenja, ni nikakor polemiki namenjeno delo, ampak mirno delo zgodovine, delo vere. Zdi se mi, piščemu življenje Gospodovo, da ga njegova lepota, njegova miloba, njegova modrost, njegova svetost, njegova ljubezen, njegova božanstvenost, ki kraljuje v vseh njegovih besedah, njegovih delih in njegovih bolečinah, boljše zagovarja kakor naši slabi dokazi in naše prazne besede. Rad bi, da bi nekaj njegovega, kak dihljej njegove duše in njegovega duha prešnil te strani. Rad bi priobčil vsem to, kar je on meni dal.

Vkljub vsemu ostane Jezus velika podoba na nebu krščanskih narodov. Pravičnost, oživljena po taki ljubezni, kakeršno je on hotel, je postala najvišji zakon tega sveta, pritiska na vsa srca in celo tisti, ki so izgubili vero v Kristusa, čuvajo njegovo moralo, pozabljajoč, da je ta od njega. Neizcrpna je moč daritve, tega navôra, ki ga je Jezus položil v roke svojim učencem; pravi verniki so vselej pripravljene darovati mu življenje, da se človeštvo, tudi v najmanjšem svojih otrok, odtrga od zla, nevednosti, bolečin, smrti.

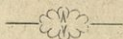
H Kristusu, takemu, kakor ga cerkev čuva, potegnil bi rad oči te generacije. Pravijo, da je bolna: On jo ozdravi; pravijo, da je ostarela in izrabljena: On ji povrne njena dvajseta leta in njeno veliko rast; zakaj njegov učenec je človek

večnega upanja. Tožijo jo, da je pozitivna, da veruje le to, kar prime in vidi, kar koristi in zabava: on ji podeli, da bode videla nevidno, okušala netvarno, razumela, da je tisti človek najkoristnejši sebi samemu in drugim, domovini in človeštvu, kateri se zna žrtvovati, in da je od vseh dobrotij najokusnejša za razvajence požrtvovanje samega sebe. Pravijo, da je nora na veselje in zlato; morda je to krivo, da propada, zakaj veselje morí in zlato more zavésti v vse pregrehe: Kristus jo pouči zaničevati veselje in dobro obračati svoje bogastvo.

V vsakem slučaju ostane svet plen tisočerih bolečin, tisočerih skrbij in tisočerih žalostij. Tisti, ki hvalijo veselje do življenja, vedó dobro, da je to veselje strahovito pomešano, in da je sicer tista smrt grozovitejša, katera uniči srečnejše življenje. Le Kristus je, ki uči veselje trpljenja, zakaj le on je, ki vlije v dušo božje življenje, katerega ne zatré nikaka bolečina, katero skušnje krepí in zaničuje smrt, ker nam dovoli gledati nanj, polnim upanja.

Ako se drznem izposoditi besede največjega evangelista, rekel bi: „To je pisano, da verujete, da je Jezus sin božji.“ To je vera sv. cerkve. Spoznavam jo v polnosti svojega razuma in svoje svobode. Podvržem to knjigo njeni nezmotlivi sodbi, trdeč to, kar ona trdi, zametajoč to, kar ona zameta, spominjajoč se besedij Jezusovih: „Kdor vas posluša, mene posluša; kdor vas zaničuje, mene zaničuje.“

Flavigny-sur-Ozerain, v petek 6. dec. 1889.

Prva knjiga.

Začetek
življenja Jezusovega.

Prvo poglavje.

Dopolnjeni dnevi.

Življenje Kristusovo ne tvori samo poslednjega prizora narodnega igrokaza, ki obsega dobo približno dvajsetih stoletij — od Abrahama pa do razdejanja judovskega ljudstva, — no dovršuje svetovno zgodovino, je nje središče in vrhunec.

To je Jezus, ki je začetek in konec vsega. Po dveh tisočih let ostane on najživahnejša in najpotrebnejša, najbolj oporečлива in najbolj nepremagljiva osebnost.

Predno pripovedujemo njegovo življenje, je treba preiskati stanje človeštva v tistem trenutku, ko se je porodil Tisti, ki se je rad imenoval „Sina božjega“. ¹⁾

Vsako stoletje obsega gotovo število splošnih dogodkov, ki je označujejo in na kratko posnamejo prepletano življenje. Ravno tako kakor se ne more soditi o najnovejših časih, da se ne bi zaznamovala v socialnem redu demokracija in socializem; v umstvenem redu poskusna vednost; v verskem redu krščanstvo in neverstvo; ravno tako ni mogoče proučiti mesijansko dobo, da

¹⁾ Mat. VIII, 20; IX, 6; XI, 19; XII, 8, 32, 40; XIII, 37, 41; XVI, 27, 28 itd.

Mark. II, 10, 28; VIII, 31; XIII, 26; XIV, 21, 62; — Luk. V, 24; VI, 5, 22; IX, 22, 26, 44, 56, 58 itd.

Jan. I, 51; III, 13, 14; VI, 27, 34, 53 itd.

se ne razodenejo štiri glavna dejanja: rimska politika, paganstvo, grško modroslovje in judovstvo. Ta dejanja vse vodijo in vse obsegajo; globoko zamotana vplivajo drugo na drugo, gibljejo vsako po svoje vesti narodov in le-ta dela previdnosti pojasnijo gibanje, katero vodi človeštvo od početka k svojemu namenu.

Kaj pa je rimsko cesarstvo? Združenje pod enim samim žezlom skoro vseh narodov evropskih, azijskih in afriških, največja sila privojevanja in politične organizacije, ki jo je kedaj svet videl.

Grška in Italija, otoki in bregovi sredozemskega morja, mala Azija in notranja Azija, Sirija in Fenicija, Egipt in severna Afrika, Španija in Galija, Germanija od Dunava do Rene: Rim je vse premagal, vse pridobil. Njegove legije, njegovi generali in njegovi državniki pokrivajo zemljo. Strategične ceste, ki izhajajo s Foruma, se raztezajo na sever tja do Šotlandije, na zahod tja do Luzitanije in Oceana, na jug tja čez Tebajido, na izhod tja do arabske puščave.

Povsodi velja rimsko ljudstvo, njegovo pravo, njegov jezik, njegove šege. Ostali svet, severna Germanija, Armenija, kraljestvo Partijanov, Indija in Kina, Arabija in Etiopija, to so meje velikanškega cesarstva.

August vlada. On druží v svoji roki vse sile in vse moči. On je tribun in prokonzul, nravni predstojnik in veliki duhovnik, naposled „Imperator“. On nosi ime, ki je pridržano bogovom. On razpošílja zemljemerce, da zmerijo svet, cenzorje, da zapišejo njegova bogastva in seštejejo njegove podanike. On stavi ceste, zida vodo-

vode, templje in mesta ter daje do sita svojemu ljudstvu kruha, iger in slavnostij.

Potem, ko je vse potolkla, pobila in požrla, spi od Daniela napovedana žival. Nepodjarmljeni narodi umolknejo za trenotek okrog nje. Vesoljnost se zdi da spi pod krili rimskega orla. Mir je splošen. Velik zgodovinar pripoveduje slavo najmogočnejšega narodov; dva velika pesnika ga poveljučujeta: eden v svojih nesmrtnih odah, drugi v najskladnejši epopeji.

Tempelj Janov je zaprt; skozi dvanajst let ne pride iz njega bog vojne.

Ob tej uri tišine torej, ko meči snivajo, se je imel poroditi Tisti, ki so mu proroki dali ime „Očeta novih časov“ in „Mirodelnika.“¹⁾

Velika doba za človeško zgodovino. Nikdar ni politična oblast uresničila tako velikanskega dela. Ta edinost, materijalna in upravna, ta združitev malone vseh narodov poznanega sveta je delo orjakov. Kaka umnost zmagati in pridobivati, naseliti in pridružiti, prijenjavati in tvegati, organizovati zmago in vaditi se v potrpljenju zato, da se laže vlada! Kadar Rim ne more napraviti iz premagane države svoje pokrajine, naloži ji nekako vazalstvo; ako ne dostaje državnikov, zadovolji se z domačimi kralji, spretno izbranimi, in ti kralji vladajo po njegovi milosti samo zato, da so v njegovih rokah orodje sužnosti, „ut haberet instrumenta servitutis et reges“, pravi Tacit. Naposled tirja povsod prisiljen ali radovoljen davek; in vladarji, katerim on dovoli oblast, ne ohranijo te navidezne neodvisnosti drugače kakor pogojno, da si jo kupijo s težo zlata,

---

¹⁾ Izaj. IX, 6.

z darovi. Idumejec Herod, mej drugimi kraljiček Judovski, je poznal lakomnost rimsko in jo je umel nasititi.

Česar Rim ne more zatreti, to trpi s tem, da je predrugači. A če se ne čuti toliko močnega, da bi kako vero premagancev prepovedal, kakor Druidizem v Galiji, tedaj dá bogovom rimsko podobo in jim postavi oltarje, ki nosijo ime galorimsko. Belen postane Belen-Apolon; Kamul Mars-Kamul; Arduina Diana - Arduina. In če se on odloči strogo ravnati, če n. pr. prepove človeške daritve, tedaj reče tistim, ki jih ne mara žaliti: pod to ceno morete postati rimski državljani.

Tega svojega političnega in vstrajnega genija ima Rim zahvaliti po preteku sedmih stoletij, da je došel do dovršitve tako čudovite sreče, pred katero vse obledi: kraljestvo Aleksandrovo, izhodne države in Egipt s svojimi Faraoni.

Nad takim delom more duh strmeti vsled njegovih vspehov, a vznemiri se in vest se upre proti njegovemu postopanju.

In kaj jamči to delo v človeškem razvoju? Potrebo enotnosti, ki je ena najvišjih zakonov vseh živečih bitij, ker brez nje nič ne živi in nič ne zraste niti v človeštvu niti v prirodi. Skozi stoletja so se plemena in rodovi iskali in klicali, gnani daleč od svoje skupne zibeli; zdaj še le so se približali, ko jih je podjarmila oblast, ki je gnala centralizacijo do skrajnosti. Sužnjost je sovražna, kakor premaga in sila, zakaj ona izdaja sebičnost in surovost poživinjenega človeka; toda enotnost je božja, zakaj ona odgovarja sklepom previdnosti. To, kar si je Rim znal po sedmih bojevitih stoletjih uresničiti, le to je pogoj mnogo višje enotnosti, enotnosti v božjem kraljestvu.

Strategične ceste bodo odslej pota apostolov, teh zmagovalcev brez meča, katerim poreče Jezus: „Pojdite in učite vse narode.“¹⁾ Rimski zakon se upogne zakonu Evangelja, in miru, ki je bil le oddihljeje od zatiranja, sledi mir, ki odtehta prostost, poslušno Bogu.

Tako je na svetu. Človek dela nevedé pri večnem delu; naj že posluša svojega boljšega genija ali naj se dá gnati po svojih najhujših in najslabejših instinktih, on ostane orodje božje, in ne da bi vedel, izvršuje načrte, katerih skrivnost hrani Previdnost in katerih mogočni red, lepoto in globoko modrost še le spozna potem, ko so dovršeni.

Bolj kakor politično dejanje je treba poudariti versko dejanje.

Politika se naslanja na silo, ki veže narode gmotno in na zunanje, vera je sila, ki druží duševno in po vesti. Barbari v svojih pragozdih, veliki rodovi, Indi in Kitajci za svojimi gorami; Parti in Arabci v svojih širnih planotah in puščavah; Etiopci pod svojim ognjenim nebesom, so se še skrivali za enkrat; toda nobeno pleme, nobena dežela, nobena država, — izimši Jude — ni utekla zmotam drugih. Egipčani in Sirci, Feničani in Kartaginci, Armenci in Parti, Grki in Rimljani, Germani in Kelti, izobraženci in divjaki, Arijci, Semiti in Turci, vsi brez izjeme so bili zanešeni liki hudournik v taiste verske zmote, katerim je krščanska vest štiri stoletja pozneje užgala taisto sramotilno znamenje z imenom paganstva.

Vkljub navidezni razliki teogonij in kozmogonij, mitologij in legend, simbolov in obredov, hierarhij

¹⁾ Mat. XXVIII, 19.

in duhovniških kast nudijo res opazovalcu skupno bitnost, ki opravičuje splošno nazivanje. Taisto zmedeno, nepremišljeno čuvstvo božjega, taisti temelj na pol zakritih, prirojenih ali podedovanih resnic: edinstvo božje, neumrjočnost in prihodnje življenje, zakon in potreba krvne sprave jih veže na večno vero; toda povsodi taiste neumnosti kvarijo božji čut in povsodi taiste zmote kazé verske resnice.

Vsi, zapeljani po več ali manj zavednem panteizmu, istovetijo Boga s narodo in oba zlivajo v edinstvo taiste substance. Narodo obožavajo in delajo materijo za Boga. Vzvišenega edinstva božjega ne spoznajo, in zaslepljeni po antropomorfizmu, poosebljajo božje lastnosti liki sile vesoljstva. Vsi se utapljujejo v taisti nepremenlivi fatalizem, pozabljujejo moralni zakon in polagajo svoje vzveličanje ne toliko v izpolnovanje dolžnostij, kolikor v skrivnostne, čudne, nečiste in grozovite obrede. Vsi sanjarijo o taisti ubožni in prazni nesmrtnosti, o preseljevanji duš in o metempsihozah, s končnim izidom v naročje mačhe narode, ki je željna stvariti in rušiti. Vsi obožavajo človeka po apoteozi. Vsi odobravajo načelo o kastah in sužnosti, človekomor in nenravnost.

Ali je kedaj bilo videti in ali je mogoče umeti tako korenito zmedenost bistva vere?

Res, kakšna je njena naloga v vesti in v človeštvu? Razodeti Boga, združiti človeka z Bogom, izruvat spone strastij in podzemeljske sile, ki ga podjarmljujejo in materijalizujejo, mu naročiti, da je dolžnost liki sam zakon božji, ga podpirati v boju proti hudemu, ga pokrepiti v bolestitih, ga napolniti z upanjem in vero v večno pravičnost; in, — ker je grešnik, — ga učiti

kesanja, sprave, in — ker mora umreti, — ga navdihovati z neumrjčnostjo s tem, da ga nauči nadvladati smrt in umreti v Bogu.

Toda vse paganstvo, neokorni fetišizem divjakov in učene vere Egipta, elegantne mitologije grške in mogočno osnovani kult cesarskega Rima, — vse paganstvo ni nič drugega kakor dolga zabavljica na to božjo nalogo. Namesto da bi razodevalo Boga, ga otemnuje, ponižuje in kazi njegovo idejo.

Tej neizrazlivi, nedosežni moči, vzvišeni nad vsemi podobami in vsemi predstavami, tej moči, ki se edino sama more razodevati, ne da bi se zmanjšala, tej moči pomnožuje znake človeštvo, gnano po nebrzdani domišljiji. Razburjeno po nekaki čutni pijanosti istoveti jo (božjo moč) s narodo, razloži v tisoč osebnostij, umesi v tvarino, jo stori človeka, moškega in ženskega, ji daje najbolj odljudne, najbolj fantastične, najbolj divje in najbolj cinične podobe, izposojene z nebes in zemlje, iz rastlinstva in živalstva in še celó od vseh naših strastij in pregreh. Pa zakaj naj se človeštvo obrne od tega grobega realizma? Ako je vesoljstvo Bog, ali ni vse v vesoljstvu božje in sveto? Namesto da paganstvo dviga dušo k Bogu, jo tlači pod jarem narode, jo sili, da moli to, nad čemer bi morala gospodovati in ne spozna tega, kar bi morala moliti. Paganstvo uničuje duši promet z božjim in zamaši tako edini vrec, iz katerega bi človek zajemal brez konca resnico in pravico, moč in upanje, tolažbo in življenje.

Vest nima nič pričakovati od praznega kulta tega vesoljstva in božanstev, ki je napolnjujejo. Katero ime naj že kliče, ali ni vedno velika

nezavestna natora, katera pritiska od vseh strani s težo svojih sil, ne da bi pokazala, kako se te sile ukroté? Čemu je čistilna voda, čemu škropljenje s krvjo bikov in kozlov, čemu hekatombe in kri volov velike boginje in ovnov Atisa? Čemu tiste posvetitve v skrivnosti, kakeršnega imena naj so že in kakeršnega izvora? Skrivnosti Kabirov, Baka in Cerere, Ozira ali Mitre, v Filah ali v Elevzeji v Samotraciji ali na Lesbu, na Kreti ali v Rimu? Kadar so se posvečenci vračali od svojih skrivnostnih ceremonij, kjer so, vojeni od hierofanta, glavo okroženo z mirtnim vencem, očiščeni s hidranom in preoblečeni v svečenike gledali za zastor templjev in bajeslovja: kaj so videli, kaj so čutili v teh svetlih nočeh? Spoznali so skrivnost svečnikov, prodrli so v sveti hram, vedeli so, da bogovi niso drugega kakor natora in njene sile in da človeška usoda tudi ni drugega kakor ta brezkončna, neosebna natora, v katere naročji človek ne more pričakovati drugega kakor svoje uničenje ali pa večno preseljevanje duše. Kaka težitev za dobrim je mogla priti iz pripravljavnih postov, končujočih se z orgijami, s svetimi plesi, ki so imeli vselej namen cinično predstavljati in slaviti moški in ženski princip žive natore? Kaj dobrega je moglo priti iz šeg čutne teurgije, ki si je hotela prisvajati moči stvarjenja in ki je zamenjavala epileptično pijanost živčnega zistema z božjo ekstazo — kar se še dandanes lahko vidi pri muzelmanih in budistih?

Vse trojice, naj so indijske ali asirske, egipčanske ali feničanske, naj so grške ali rimske, Brahma, Višnov in Siva, Ahura-Marda, Mitra in Sraoska, Atoum, Ra in Keper, Amon, Bel in Ao,

Jupiter, Neptun in Pluto; vse božje dvojice Brahme in Maje, Kem in Mout, Bal in Astarta, Bal-Amon in Tanit, Izida in Ozirida, Moloh in Milita, Dioniz in Venera, Amor in Psiha; vsi geniji, demoni in heroji; vse tajnosti, Orfejeve, Bakove in Cererine, Izidine in Mitrine, tezmoforije Atenske, orgije samotraške, elevzijske in bakanalske; vsi olimpi in vsi panteoni imajo enako ceno: taista domišljavost v teogoničnih in kozmogoničnih špekulacijah, taista grozovitost in taista pokvarjenost v obredih.

Kakšno nebo je bilo, ki je težilo takrat človeštvo! V potokih lije nanj temo in smrt; človeštvo pa, lahkomišljeno in bojazljivo, moli to nebo strastno. Nikak uporni krik se ne dviga iz te nevedne, stiskane in zatrte mase. Sužnost in pregreha jih ugaja. Bogovi se množé brez konca; kulti, liki verige vedno bolj težke, gnetejo duše: pa se jih rado ima. Bogovi zahtevajo od ljudij, da mrjó in da moré svoje otroke: ljudje mró in darujejo svoje otroke; bogovi tirjajo od žensk, da žrtvujejo svojo sramežljivost: ženske se prostituirajo.

Pesniki opevajo bogove in pripovedujejo njihove bajeslovne odiseje. Modroslovci iščejo misel, skrito v bajkah in se pogajajo s temi neprebavljivimi kulti. Politiki delajo iz mnogoboštva in njegovih apoteoz merilo vladanja. Po pregrehah razjedena tolpa pa ploska. Vojena po svojih svečenikih se drevi k svečanostim, poprašuje za svet oraklje, se krivi pred maliki; in tepena po svojih instinktih, zdaj ustrašena, zdaj navdušena po svojih bogovih, hiti hropeč v svojo smrt.

Trideset stoletij je paganstvo vladalo nad človeškim rodом. Ta strašni jarem pa je le težil. Bil je ravno tako težak pod velikim svečenikom

Avgustom, kakor pod egiptovskimi Faraoni in kralji asirskimi; njegov usodni genij je vedno hujši.

Panteizem se bolj in bolj čisti, število božanstev se večja brez konca. Rim, najnazadnje ustopivši mej paganske narode, prekosi jih v plodovitosti, s katero polni svoj Panteon; bogove šteje na tisoče. Simboli se zakrivajo v ozadji templjevem, pridržani posvečencem; pa ostanejo nedostojni. Mitologije nadalje navdihujejo duhove kiparjev in pesnikov. Bogovi se družijo okrog samodržnega Jupitra. Išoč enotnost v tej vedno večji božji tolpi, je ne najdejo modrijani razven v „Fatum-u“, ki objema liki simbolična kača v neupogljivem kolobarju celo prirodo, človeka, vesoljstvo in bogove.

Praznoverstvo raste, zvezdoznanci razkladajo namen (človekov), čarovniki kaldejski in orijentaliski potegajo Rim náse. Spremstvo svečnikov se polni kot gospodujoča kasta, kateri glava je obožavani cesar. Saturnalije in Bakanalije so grše kakor kdaj: varnost države jih hoče odpraviti. Ako se zdi, da se grozovitost obredov umika pred milejšo nravnostjo, ako teče človeška kri v manj močnih tokih, se pa zato korupcija širi. Žalostna zgodba; rekel bi, morje, ki se ziblje mej dvema prokletima bregovoma, mej umorom in razkošnostjo, goneče ubogi človeški rod po volji Melkarta in Milite.

In vender je ta težnja človeške duše po resničnem in dobrem tolika, da se vidi plavati navrh tega potopa nekatere resnice in nekatere kreposti. Versko čuvstvo obstoji, naj je še toliko razdejjano. Božja ideja, popačena in potvorjena, ni brez žarkov. Vest se ne dá odvrniti od misli in ne oprostiti od vpliva tiste skrivnostne, povsodi pričujoče sile, v naročje katere teži vse vesoljstvo, straši in

potegne ná-se vse stvarstvo. Moralni zakon se upira v gotovih točkah vsem razuzdanostim. Prisega, pravica, človekoljube vodi več kakor eno voljo in dela častno več kakor eno življenje. V sredi vesoljnega pogina varuje Bog svoje izvoljence. Ima svoje odbrance, ki nanj čakajo: odkriti duhovi, ranjena srca kličejo in molijo neznanega Boga. Zlo je le slučajno: ne more razušiti bistva v stvareh; zato hrepeni narava človeškega bitja vedno in povsodi po Bogu.

Ali ti izvoljenci so liki biseri v blatu. Bog sam jih pozna. Božje oko Jezusovo je zrlo od daleč vse izvoljence prihodnosti. To so tisti pagani dobre vere, katere je mislil v svojih globokih besedah: „Veliko jih bo prišlo od izhoda in zahoda in bodo sedeli pri mizi z Abrahamom, Izakom in Jakobom v nebeškem kraljestvu; otroci kraljestva pa bodo pahnjeni v vnanjo temo; ondi bo jok in škripanje z zobmi.“¹⁾

Kaj torej predstavlja paganstvo v zgodovini človeštva? Politična sila, združena v Rimu, je uresničila materijalno edinstvo narodov; a verska sila, ki je tako zmedeno izražena v politeističnih in malikovalskih kultih, kaj je ona proizvela? Pokret naprej ali nazaj, napredek ali propad?

Nekaka samovoljna in predsodkov polna verska zgodovina je hotela videti v paganstvu pravilen razvoj, držeč se sredine mej fetišizmom in monoteizmom: fetišizem po svoji teoriji je začetek poroda, monoteizem pa završetek verskega razvoja. Ne verjamem, da je umestno s stališča verskega življenja razločevati mej fetišizmom ali animizmom in mej politeističnimi kulti. Obojni so prav za prav taistega bistva, ker obojni so enaki v fizijolatriji, moleč in obožujoč naravo. Fetišizem ni vera, je eden izmej

¹⁾ Mat. VIII, 11, 12.

splošnih in bistvenih prvin paganskih ver. Vsi pagani, Grki in Rimci ravno tako kakor črnci od Tombouktova, imajo svoje fetiše. Paladij Trojanski, trideset kvadratnih kamenov, ki so za Pavzanije obdajali kip Hermetov in ki jih je ljudstvo molilo potem, ko je dalo vsakemu ime kakega boga; sulica Martova v Rimu in vsi amuleti pri vseh narodih, ki jih tare strup paganstva, celo za največjega monoteizma, niso bili drugega kakor vidni in čudotvorni predmeti, v katerih se je uteljesil Bog ali kaka božja moč.

Človeštvo se ne razvija po taistem načrtu kakor nerazumna priroda, ne po zakonu stanovitnosti in ne po vselej poslušnem nagibu božjem; človeštvo ima svoje preobrate in svoje krize, ki so odvisne od svobode.

Ko bi bilo paganstvo zakon našega splošnega razvoja, bil bi tudi zakon razvoja vsakega posamičnika, zakaj posamičnik proizvaja v svojem razvoju zakon vrste; in potem bi vsak človek po vzgledu človeštva šel skozi fetišizem in paganstvo; vsak človek bi začel imeti svoje opomine in potem bi se dvignil do stopinje, ko se obožava priroda in množé bogovi. Izkušnja kaže napačnost takega sklepa.

Paganstvo ni nikaka normalna doba človeštva, pač pa je bolezen, smrtna kriza, mladostna pregreha, kuga, ki je skozi stoletja okužila ves rod, — izimši malo semitsko pleme Abrahamovo. Vsi narodi, ki se jih je prijela, so zamrli. Vse oblike, ki jih je sprejela, so razpale. Človeška preteklost ni drugega kakor neizmerno pokopališče, na katero je paganstvo pokopalo narode in pokopalo samo sebe, s svojimi daritvami in z množico krivih bogov.

Zakaj se je človek dal potegniti od pijanosti svoje narave? Zakaj se je polastila njegova domišljavost pravic razuma in prvotnega razodetja? Zakaj ni ločil in spoznal neskončnega bitja? Zakaj se je podjarmil tistemu, ki bi ga moral vladati, in upiral tistemu, ki bi ga moral moliti? Zakaj si je izvolil zlo? Važna vprašanja, ravno tako skrivnostna v posamičniku kakor v celem človeštvu. Pa naj se rešijo, kakor že hočejo, resnica pretresa. Svet, zaplenjen po paganstvu, je velik bolnik, obsojen na smrt; tisti, ki ga bode ozdravil, podavši mu z monoteizmom oživljajočo idejo božjo, gospodstvo nad naravo in nad samim seboj, le tisti in samo tisti bode res njegov odrešenik.

Jezus ga je odrešil in si je pridobil mesto brez primere mej največimi ljudmi.

Nič človeškega ni moglo razrušiti te usode, ki je držala človeštvo, vjeto in ponižano; „ljudstva hodijo v temi“ po izreku nekega proroka¹⁾, se mešajo in se pogrezajo. Kateri nad tem dvomijo, naj pogledajo dve stoletji pozneje: maliki se rušijo, templji pokajo, vera v bogove umira; pesniki in modroslovci, državniki in svečeniki se zbirajo: kaj hočejo ti modrijani storiti, da zaroté zmago Kristusovo? Komaj imajo besedico graje nad pojemajočimi kulti, komaj se upirajo tem mitologičnim norostim, ki množé simbole in s tem zakrivajo Boga; pagani do cela v svoji sinkretični filozofiji, v svojem pitagoreizmu, v svojem platonizmu in v svojem evhemerizmu, trudijo se zaman poiskati skriti pomen legend in simbolov; in kriveč se pod svojim starim panteizmom, starim fatalizmom, starim materijalizmom in prazno teurgijo, upirajo se zaman

¹⁾ Izaj. IX, 2.

proti Luči, ki se razliva od zgoraj, da razsvetljuje in osrečuje, njim na kljub, izgubljeno človeštvo.

Poleg politične in verske sile je tudi sila pameti.

Prva, nanašajoča se na socialno in praktično polje, teži po civilizaciji in po materialnem zblizanju ljudij; druga, opirajoča se na božji čut in na izročilo, išče združiti človeka z Bogom; tretja, ozirajoča se na notranjost in osebnost, pa je pojav razumnega in prostega bitja, da se razlože načela stvarij in vlada življenja; ta je izražena v vedi in modroslovju. Vsa ljudstva, vsa plemena, vsa civilizacija, dospevši do gotove stopinje razvoja, imajo svojo filozofijo, svojo politiko in svojo hierarhično vero.

V tem času, ko je Rim gospodoval nad svetom, in paganstvo nad človeštvom, je vladala gotova filozofija, filozofija helenska.

V silovitem človeškem razvoju so narodi dobili od Boga poseben namen, ki odgovarja njihovemu značaju. Navdušeni orient je bil žareča in sveteča verska zibelka; posebno praktični Rim ima vedo prava in vlade, politike in uprave; umetnostna in novostij željna Grška ima dar za oblike, estetiko in filozofijo. Da, vsi kulti prihajajo iz Orijenta, kakor pravištvo iz Rima in modroslovje iz Grške.

Ta zadnja moč, — filozofija, — v človeškem življenju povod menenj in vodilo duhov, ki igra tako važno ulogo, se je porodila na vsem helenkem svetu šest ali sedem stoletij pred Jezusom Kristusom, na bregovih in otokih Sredozemskega morja, v Miletu, v Smirni, Efezu, na Lampsaku, Klazomeni, v Siru, Apoloniji, na Samu, Agrigentu, v Eleji, Abderi, Atenah, Cireni, Stagiru, Elidi, Ci-

tiju; vsi ti si prisvajajo čast, da so dali na svet enega izmej mojstrov velikih filozofičnih šol.

Vsi zistemi, ki morejo podpirati človeško pamet v svojem nemirnem, utrudljivem in dostikrat praznem raziskavanju resnice, — dogmatizem in skepticizem, materijalizem in idealizem, senzualizem in spiritizem, panteizem in dualizem, naturalizem in fatalizem, optimizem in pesimizem in celo nihilizem, — vsi so našli na ti grški zemlji svoj določni izraz.

Grška je dala svoje tipične oblike filozofiji in književnosti, pojeziji in umetnostnim ter je uresničila ideal. Njeni mojstri se dajo doseči, a ne prekositi. Empedokel in Pitagora, Sokrat, Aristotel in Platon, Zenon in Epikur, so v svoji stroki tako dovršeni kakor Praksitel in Fidija, Homer ali Pindar, Euripid ali Sofokel, Eshil ali Demosten. Kdorkoli je hotel po tej stvarilni dobi modrovati, to se pravi, reševati vprašanja o vrednosti razuma, o načelih stvari, o namenu človekovem in o nravih življenja, je moral pripoznati kakega prednika ali mojstra pri Joncih ali Italikih, pri Eleatih ali Zofistih, v Portiku ali Akademiji.

V tej delavni dobi, tako zmedeni, a tako ploviti, sledi zistem zistemu, šola prevrača šole; dinamizem Talov in Ferecidov se unakne atomizmu Demokritovemu; pozitivizem Parmenidov abstrakciji Pitagorovi; dogmatizem se prekolje po nihilizmu zofistov Protagore in Gorgija; Sokrat zmaguje nad zofisti in pripravlja kraljestvo Platonu in Aristotelu; naposled se zopet porodi Piron, in Epikur pa Zenon se prepirata za oblast vesti. Ni je zmote, ki ne bi imela svojih apostolov, ni je umne resnice, ki ne bi imela svojih vernikov.

Toda vkljub tej trudoljubnosti se kaže pamet vedno slaba in nestalna v gotovih bistvenih resnicah: kakor v teizmu, v stvarjenju tvarine, v neumrjočnosti in v prihodnjem življenju.

Grški genij je ušel panteizmu le, da se je vrgel v dualizem razumnosti in večne materije; nikdar ni mogel dokazati, da uničenje ni zadnja beseda človeškega bitja, ne pokazati vesti moči, ki je višja od nje in neporušna. Le vera razlaga uspešno te potrebne resnice, ki so postale dedščina vseh le po spričevanju Jezusovem. Pamet jih dokaže, kadar jih glas božji trdi; pamet jih sluti, a odkrije jih le počasi, s trudom, in ne posreči se ji, da bi jim dala dovršen izraz.

Preselivši se v Rim je trpela helenska filozofija, kakor vse stvari, pred vplivom novih okolišev. Pozitivni geniji zmagujočega rodu, otroci Cerere in Marta, poljedelci in vojskovalci, se ne poizgubé v prazne špekulacije, pa jim je dovolj, proizvajati največe zisteme mojstrov v zgovornem jeziku in nesmrtnih pesnih. Ciceron, Lukrecij, Varon, Horacij in Virgil ne iznajdejo ničesar, le ponavljajo nauke grške. Rajši moralizujejo kakor dogmatizujejo, rajši živé in delajo, kakor sanjarijo in premišljujejo, se dotikajo vprašanja, ki prevladuje celo življenje: V čem obstoji sreča in najvišje dobro? Katera pot nas more povesti do nje?

Taka vprašanja se stavijo komaj v notranjosti templjevem, pri praznovanju skrivnostij in pri ezoterični vedi svečeniških kast. Paganstvo je zadovoljno, da zaziba dušo množice v sanjarije kimerične nesmrtnosti in da se upogiba pred svojimi bogovi, katerih legende in sramotni simboli dražijo po potrebi k vsem pregreham in jih celo obožavajo.

Filozofična vest je bila mnogo viša kakor verska vest paganstva.

To je pameti na čast, da je dvigala vsaj tista odlična vprašanja, ki so jih kultu zanemarili, in da je govorila zmerom človeku ponosni jezik dolžnosti in čednosti. Bila je daleč od tega, da bi se dotikala teh razrešitev, pač pa je primešala vzvišenim zapovedim težke in mnogoštevilne zmote; a bilo bi krivično, ne priznati naporov, ki jih je imela, in uspehov, ki so več kakor enkrat poplačali njeno vstrajnost.

Za časa Avgusta so bili redki filozofi moralisti, ki so pisali. Seneka, Epiktet in Mark-Avril pridejo že pozneje; ti duhovi, ki so mej vsemi pagani najboljše učili o dolžnostih, so hoteli pričakati, da se oživé, prvih žarkov evangeljske luči. A naj so pisatelji redki, ljudij je bilo dosti, ki so se posvetili moralični in praktični filozofiji. Dejanje velja več kakor beseda; zato ni bila nikdar po spričevanju obdobjih piscev filozofija bolj delavna, stopajoč v svojo dobo prozelitizma in organizacije; Grška se je proslavila s tem, da je filozofijo ustvarila, Rim pa jo je organizoval in prilagodil k zboljšanju življenja.

Odkod pride v tem stoletju ta novi znak filozofije? Zakaj prihaja zdaj na množico ta filozofija, navadno osebna in notranja, zaprta v šolah, pridržana učencem, izbranemu zrnu? Rimski duh more razložiti praktično tendenco filozofije, a ne zmore dati računa o tem zmagovitem, apostolskem in skoro da verskem postopanju; to je temeljit znak propadanja paganskih ver in nezadoščujoče morale njihovih svečenikov. Svečeniki so res nemi; ne odgovarjajo na velika vprašanja življenja, ne vlivajo balzama na rane tistim, ki trpé; živé

zadovoljno v neplodnem izpolnovanju svojih kultov in bliščečih ceremonij, izkoriščajo praznoverje ljudstva in slabo zakrivajo svoj skepticizem glede namišljenih skrivnostij.

Modrijani so zavzeli mesto svečnikov, in filozofija je poskusila obdržati ulogo, ki jo je vera zaigrala.

Modrijani naredé iz filozofije stan, kakor svečniki iz vere, ter se razločujejo od množice po oblačilih; vidi se jih sprehajati po cestah, ogrnene s plaščem, z dolgo brado, s palico v roki. Neki pesnik piše o njih: „Kaže se, da gospoduje njihova glava visoko nad pregrehami in nad prostori, koder se péhajo ljudje.“¹⁾

Imajo vsakdanje pogovore, domače pridige; moralizujejo in tolažijo, opominajo in pa karajo. Važnejša mesta imajo svoje učitelje filozofije, bogato plačane iz državnega zaklada, postavljene liki dvorne kaplane v hišah veljakov. Katerim se kaka nesreča primeri, pokličejo modrijana, da jih utolaži.²⁾ Avgust je imel svojega filozofa Areja, h kateremu je napotil Livijo, da jo potolaži o smrti Druzovi.

Delajo si prozelite po načinu verujočih. Filozof Stertinij sreča na bregu reke nesrečnika, ki se hoče utopiti, ker je obupal; ustavi ga, gane ga s svojimi opomini, dá mu poguma in mu povrne slast do življenja. Spreobrneneč si pusti brado rasti: zdaj je filozof, ki gre za svojim rešiteljem in svojim mojstrom.

Imajo svoje šege, svoje vraže in svoje pretiranosti. — Ali te vleče kaka nevarna želja? So

---

¹⁾ Credibile est illos pariter vitiisque locisque Altius humanis exeruisse caput.

²⁾ Seneka, de consolat. Ad Marciam.

besede, pravijo, ki morejo olajšati to zlo in večinoma odpraviti. — Ali ti sili v možgane častiljubje? Je za to ozdravljivo navodilo, prečitaj to ali ono knjigo trikrat, vselej z obredi, in ozdravel bodeš do cela.

Kateri uk poslušajo ti modrijani in kakšna je njihova filozofija?

Ako se dene na stran skepticizem Pironov, ki ob propadu vsake civilizacije potega ná-se ljudi brez poguma; cinike, na primer Diogena, ki dvigajo naravo v zakon z vsemi njenimi nagoni in se maščujejo z zaničevanjem nad pregrehami, katerih ne morejo obvladati; ako se izvzame nova Akademija, katere redki učenci nadaljujejo izročila Pitagore, Platona in Aristotela, tedaj ne vidimo več kakor dve šoli: tá od Epikura in tá od Zenona. Obe iščeta sreče: ena v nasladnosti, druga v kreposti; ena v „čutenju“, druga v „hotenju“.

Epikurejci pravijo: Vsa veda, srečen postati, obstoji v tem, da si pridobivamo prijetna čustva; vsaka nezmernost napolnjuje in provzročuje bolečino; treba je znati zatajevati se v vsem, tudi v nasladnosti.

Za prave učence Epikurove ni toliko krepost sama ali zmernost namen človekov, kolikor dovršeno sredstvo do nasladnosti; vse se konča v „jaz-u“ in „jaz“ zadošča. To je rafinizem v korupciji in v egoizmu.

Stoiki pa se držé pri človeku tega, kar je največe. — Ti si svoboden, mu rekó, ti si torej svoj gospod, samo svoj gospod. Volja je tvoja in te uči gospodovati nad sabo: sreča je v gospodstvu nad samim seboj. — A bolečina? — Ni je. — In preganjanje? In smrt? — Kaj za to! Ti si: nihče te ne more odtrgati od samega sebe. To je

dovolj modrijanu. — In hodijo ti, ti stoiki, ošabno in neupogljivo v tem gnilem svetu, zaničujejo zatiranje in bljuvajoč svoj jezik proti trinogom, ki jim ne morejo vrniti.

Pri svitu evangelja se vidi, koliko nečimernosti, omame in onemoglosti zakriva tak nauk pod bliščečim obrazom. Vender je treba priznati, taka ošabnost ni brez uglajenosti in srečamo radi v naročju strahovitega rimskega despotizma in paganske pokvarjenosti take železne, odkrite in neupoglive značaje.

Epikurova šola ni proizvajala junakov ne na Grškem in ne v Rimu. Junaštvo, ki zahteva tako zapovedljivo žrtev svoje lastne osebe, dostikrat do smrti, niti ne more cvesti v takih srcih, za katera je „nasladnost“ najvišje dobro. Sicer pa zamašé najbistrejši studenec s tem, da se ne zanimajo za tok javnih zadev, prav po ukazu svojega mojstra: „Skrivaj svoje življenje!“¹⁾ Junaštva niti ne razumejo, kar spričuje tista posebna sodba epikurejske sekte o Epaminondi: „Kaj je on pohajal s svojo armado po vsem Peloponezu, in zakaj ni ostal rajši v svoji hiši, z malim vencem na glavi, skrbeč, da si napravi dobro gostijo in se dobro ima?“²⁾

Šola Zenonova oboroži človeka proti samemu sebi, ga naganja, da zaničuje bolečino in varuje svojo neodvisnost in svojo svobodo, prezirajoč vse, tudi smrt, in tako vrže v srca seme moških krepostij. Največi možje dejanja v starem veku, Katon, Brut in Mark-Avrel so stoiki.

---

¹⁾ Plutarh, Moralna dela. Ako ta beseda skriva tvoje življenje, je dobro povedano.

²⁾ Plutarh, Slavni možje.

Ako se zdaj iščejo, se najdejo najlepša načela pri Epikurejcih in Stoikih: pri prvih zmernost, pri drugih moč. Dala bi se sestaviti izpodbudna ročna knjiga skoro o vseh zasebnih in javnih krepostih: čista vest, zmernost, miloba, pravica, previdnost, preziranje bogastva, vedrost, mir, značajna neupogljivost, prijateljstvo, udanost, krotkost. Vse te zapovedi so bile pravilno izražene v nesmrtnem jeziku; dejal bi, to so izkopani in izbrušeni biseri iz najlepše vode: to so dragi kamni filozofije.

Ako zapovedi rešujejo vest, bi bili šoli Epikura in Zenona ozdravili človeštvo. A druga je dobro povedati, druga dobro storiti. Filozofija se je dostikrat v eni reči odlikovala in v drugi vselej onemogla. Ta onemoglost, ki je splošna napaka obeh kosajočih se sekt, razodeva neplodnost nju-nega prozelitizma.

Epikurejci in Stoiki se srečajo naposled v češčenju samega sebe. „Jaz“, to je zadnja beseda teh in onih. Zadoščenje samega sebe, to je konec vsemu. Toda ta lastni „jaz“, — naj se postavi z Epikurom v „čutenje“ ali z Zenonom v „hotenje“, — je le plen bolečine. Kako zmagati bolečino, ki se ne more zatreti?

Imajo le en pripomoček: ravnodušnost, nasladno ravnodušnost; v tej res najdejo svoje zadnje pribežališče; eni v „napetosti“, *τόνος*, drugi v „popustljivosti“, *ἀνεσις*.

Neizmerna žalost je na dnú vseh duš, iščočih filozofično modrost; neizprosno tičí v ravnodušnosti, s katero se te duše ogrinjajo, padejo pod svojo vezjo in ostanejo same s svojim „jaz-om“, ki jim naposled ubeži.

Če jih poslušáš, je človek sam svoj gospod; njegovo življenje je v njegovih rokah in ako se mu ljubi je uničiti, nima zato nikomur dati računa; samomor je opravičen, je celo dolžnost in utegne biti v kakem slučaju potreba. Človek ima prednost pred bogovi, dejali so Stoiki, on more umreti. Svetnik sekte, Katon, je samomorilec.

Nedostaje jim božjega. Bog, ki ga zovejo Naravo, ne velja več kakor bog ver in baje-slovij. To ni živ in oseben Bog, to je slepi, nemi, nepristopni „Fatum“ (usoda); treba, da se mu udaš, pobit in premagan, potrj in obupan.

In vender so nekateri hoteli, da se je iz tega razvilo krščanstvo! Kako more vera iziti iz filozofije, evangeljska blaženost iz blaženosti Epikurove ali Zenonove, zakon požrtvovalnosti iz zakona sebičnosti, Bog oče iz usode, moč iz nezmožnosti, neizcrplivo in božje upanje iz ravnodušnosti in obupnosti; kakor bi Jezus, ki je prinesel te dobrote, ta razsvitljenja, to življenje, ne bil drugega kakor kak filozof, pristaš kake rimske sekte! Nikakor ne, vkljub filozofiji in njenim biserom ni bil svet pred njim drugega kakor gnojišče; in On, veliki sejavec, je vrgel svojo besedo liki kvas, ki mora vse preobraziti in katerega neusahliva životna moč deluje vedno v paganstvu, kolikor ga je še v ubogem človeštvu.

Iz katerega ljudstva naj izide Jezus Kristus?

Iz judovskega ljudstva. Ta narod je neznatn mej vsemi; toda on je dal Kristusa in zategadelj zavzema vkljub svoji malenkosti prostor poleg in nad rimskim cesarstvom, paganskimi verami, helensko omiko in največimi vlastmi zgodovine. Drugi narodi se zdi, da se udajajo nagibom svo-

jega lastnega duha in plačilu svojih pregeh, Izrael pa postaja velik pod vzvišenim varstvom božjim. Ločen od vseh in varovan od Boga, se kaže v sredi človeškega valovja liki barka, ki hrani v sebi vzveličanje in prihodnost. Razvoj človeškega kraljestva, njegove verske preobrazbe se ne dajo pojasniti brez judovstva. Jehova, njegov Bog, je postal Bog človeštva in njegov Mesija, zmerom pričakovan in naposled od njega nepri- znan, Odrešenik in preroditelj sveta.

Nič ni bolj čudovitega kakor to malo semitsko pleme. Izide po božjem povelju iz kaldejskih planjav, s svojo vero na enega samega Boga, z upanjem postati brezštevilno ljudstvo kákor zvezde, in videti v svojem poglavarju Abrahamu „blago- slovljene vse narode na zemlji“¹⁾; se utabori v Kananu v šatorih, postavi ondi oltarje Jehovi in kliče njegovo ime; se preseli v Egipt, v Gesensko deželo, koder dela in se množi. Trda gostoljub- nost Faraonov se sprevrže kmalu v sužnost; ono pa se otrese, po navodilu Mojzesovem, jarma, ki je je trla, se umakne v puščavo in živi spet po nomadski pa pastirski. Proč od vsake civilizacije prejme na Sinaju zakon, ki je mora osamiti pred paganskim svetom. Z močjo potrpljenja, hrabrosti in vere si prisvoji zemljo, ki mu jo je Bog ob- ljubil, si ustanovi malo, neodvisno kraljestvo, tja do dné, ko bode, dovršivši svoj namen, raztre- seno liki prašek mej drugimi narodi.

V času, katerega podobo narišem le v velikih potezah, skuša Izrael zadnjo dobo svojega narod- nega življenja in je na tem, da izgubi za vselej svojo politično neodvisnost.

---

¹⁾ Gen., XII, 3.

Uprši se najnevarnejšim notranjim razporom, prognanstvu, tujemu gospodstvu Perzijanov in Grkov, prisvojivši si spet, po preteku štirih stoletij svojega suženstva, s peščico junakov svojo nekdanjo samostojnost, vlada zdaj Judejo Herod, Idumejec, kreature cesarjeva in senatova; on ni drugega kakor podanik cesarstva, in ne bo dolgo, da bode Judeja požrta. Takrat kakor dandanes si male državice niso mogle zagotoviti jutršnega dne.

Izimši Saduceje, ozkosrčne konservativce in pristaše protinarodne moči, pred vsem prijatelje mirú, kateremu žrtvujejo celó deželno neodvisnost, razumejo vsi, učeniki in pismarji, svečeniki in masa ljudstva, krizo, ki prevrže narod; vidijo propad, a ne verjamejo, ne morejo verovati v katastrofo.

To žilavo pleme je imelo toliko volje živeti in postati velika država, da niso potlačile njegovega upa in ne razpršile iluzije njegovega patriotizma niti udarci, niti nesreče, niti stoletja.

Ali ni to izvoljeno ljudstvo? Ali nima obljub svojega Boga? Ali ni prestol Davidov neporušljiv? Ali je kri Makabejcev izgubljena? Čim bolj se nebo temni, tem žarovitejše se kaže idejalna podoba njegovega Mesije. Nesrečna usoda ga ne oslabi, ga razdraži. Na robu propada, v katerem ima izginiti, se večja in viša njegova vera v končno zmago. Množica teh učencikov ni izginila z napačno razlago svetega Pisma in z različnimi razodenji poslednjih časov, osobito s tistim od Henoha, goječ najpogubnejše zmote o bodočnosti in o politični veličini Izraelovi. Materijalizujejo prorokbe, nanašajoče se na mesijansko dobo in na odposlanca božjega, ki mora to dobo uvesti; trdovratno hočejo videti v tej dobi ponovitev svojega

razrušenega kraljestva; sanjajo o tej ustanovitvi, da jim poda svetovno vlado, in si slikajo v domišljiji Mesijo kot nekakega božjega cesarja, ki naj raztegne po prisvojenem svetu svoje žezlo, veličastnejše od žezla Šalomonovega.

Zvestoba do verskega zakona je res našla v tej zmoti posebno trdno zaslombo, zakaj ta zvestoba njihova je bila prav pogoj za uresničenje njihovih nespametnih upov. — Bog je resničen, govore mojstri; njegova beseda ne more goljufati ne goljufana biti: „Izpolnui zakon in on ti izpolni svoje obljube, katere zavirajo naši grehi in naši odpadci.“

Največa poguba za ljudstvo je, ako se izpozabi nad svojim zmotrom. Zabloditev narodne vesti v judovskem ljudstvu je bila prvi vzrok njegovega pogina. Drugačen je bil njegov zmoter kot pleme in vera, drugačen kot država. Ne sme se zameniti judovstvo z judovskim narodom: prvo je pleme in vera, drugo je politična oblika, spremenljiva podoba plemena in vere. Judovstvo obstoji še po pet tisoč letih; judovski narod je preživel le nekaj stoletij, od Savla pa do babilonske sužnosti, približno od leta 1000 pa do leta 588. V prognanstvu sedemdeset let, dve stoletji v sužnosti perzijanskih kraljev, poldrugo stoletje pod gospodstvom grško-macedonskim, si je pridobil svobodno upravo po svojih prvakah iz obitelji Makabejske, a to prerobenje je trajalo le eno stoletje. Leta 63. se Pompej polasti Jeruzalema. Rimljani, zmerom previdni, dajo Judeji Idumejca za kralja; a čakajo le prilike, da jo naredé za navadno cesarsko pokrajino, in da tem gotovejše zatró vsako hrepenenje po neodvisnosti pri tem nevpogljivem ljudstvu, pri tem plemenu, katero

„je trdo in železna žila njegov tilnik“, kakor se večkrat krepko izrazi eden njegovih prorokov ¹⁾, razderó kmalu za vselej njegovo glavno mesto in njegov tempelj.

Narodnost je primeroma le kratka doba v petdesetih stoletjih Izraelske zgodovine; ona nima drugega namena, kakor da dá plemenu trdnejši obstanek in dovoli veri dovršenejšo organizacijo. Rezultat je dosežen, Izrael lahko izgine kot kraljestvo; a tudi razkropljen bode živel kot pleme in kot cerkev.

Pri vseh narodih starega veka država in vera pomešano živita, skupno se razvijata in umrjeta; kadar se narodnost pogreza, bogovi zleté. Pri judovskem ljudstvu je pa vse nenavadno; narodnost naj pogine, pleme in vera pa se še večja, in namesto da bi ovirala zmoter božje previdnosti, mu ta pogin še prav pride.

Naloga judovstva ni nikakor prisvajanje sveta, vse je v njem versko, duhovsko. Ne odlikuje se od teh, ki je obdajajo, niti po svojih umetalnostih, niti po orožju, niti po številu, niti po vednosti; njegova slava je v dogmi, v moralnem zakonu, v upanju.

Bog je je dvignil iz srede paganov, da bode njegova priča, apostol njegovega edinstva, klicatelj njegove pravice in njegovega usmiljenja, varuh njegovih deseterih zapovedij, ognjišče mesijanskih upov. Vsepovsodi po svetu bode Jud nesel knjigo, ki hrani njegove božje zaklade, razglašal te dogme, izpolnoval ta zakon, utrjeval to upanje; bode zidal sinagoge kot tempelj za njegovo knjigo; bode

---

¹⁾ Durus es tu, et nervus ferreus cervix tua, Izaj. XLVIII, 4.

sedel pred skrinjo zaveze, v kateri je spravljena sveta koženica; in jo bode čital, proučil in razlagal.

Njegova bogoslovna veda množi svoja ognjišča; ona cvete tako dobro v Babilonu, prav v sredi Perzije, kakor v Aleksandriji, prav v helenskem modroslovju, in v Jeruzalemu, koder učeni govoré materni jezik in hranijo brez primesi izročila prednikov. V tem, ko se pogani tolpomoma drevé za svojimi maliki, ostane Jud zvest svojemu Bogu, ki vlada svet, svojemu zakonu, ki vodi vest, in svojemu neporušljivemu upanju na junaka, ki so ga napovedovali njegovi proroki.

Tako se je pleme razraslo v tem času, ko je dospel narod do svojega konca; razpršilo se je v vse štiri kote sveta pod vplivom raznih dogodkov, napravljenih po božji Previdnosti, kakor vojske in kolonijalnega gibanja, prognanstva in radovoljne izselitve, in celó naklonjenosti svojih zmagovalcev. Judovski naseljenci so povsodi, na jugu v Aziji in Arabiji, na vseh bregovih Male Azije, v Egiptu, v Evropi, na Grškem in v Italiji. To šireče se gibanje, ki se je začelo šest stoletij pred Jezusom Kristusom z opustošenjem in ki je imelo asirsko kraljestvo za svoj delokrog, se nadaljuje pod Aleksandrom v neizmernem macedonskem kraljestvu; se še razvije pod njegovimi nastopniki, v Siriji pod Selevcidi in v Egiptu pod Lagidi; iz Rima pa prejme novo moč: niti enega važnega mesta ni bilo odslej, da ne bi imelo svoje judovske kolonije in občine.

„Težko bi bilo“, pravi Strabon, „najti mesto na vsej zemlji, ki ne bi sprejelo Judov in koder se ne bi bili oblastno naselili.“ So po vseh bregovih sredozemskega morja, na ustju vseh velikih

rek: Nila, Dunava, Tigride in Evfrata, in brez dvojbe tudi Ganga, kajti v svojih selitvah proti izhodu so prekoračili pokrajine zgornje Azije in dospeli do Kine in Pečilov. Ako se polasté kraja, ga ne ostavijo in se ukorenijo svojeglavno. Babilon ostane središče dobe asirske sužnosti, Aleksandrija središče grške kolonizacije in Jeruzalem živo ognjišče, ki vzdržuje upanje na narodni preporod.

Naselivši se v sredi tujih in poganskih narodov se Jud ne združi ž njimi; on živi osamljen, si ohrani svobodno izvrševanje svojega kulta in goji dostikrat nekako versko narodnost; on plača davek, a je prost vojaške službe; ima svoje lastne glavarje, ki ga sodijo in vodijo. Nekateri se udeležujejo uprave mest, armad ali države; toda to je izjema: jud se bavi najrajši z obrtjo, trgovino in barantanjem. Združeni v svojih odločenih mestnih oddelkih, zidajo sinagoge in molilnice, na vhodu v mesto ali ob potokih, koder so lahko izvrševali svoja umivanja. Rimljani pa nikakor ne ovirajo tega samotarstva, ampak je po vzgledu Lagidov še podpirajo. August naroči azijskim upraviteljem, da naj ne uporabljajo proti Judom strogih zakonov gledé društev in skupščin. Dovolil jim je pobirati davek od templja in ga pošiljal v Jeruzalem kot radovoljno zbirko. Imajo pravico presojeti svoje prepire bolj pred judovskim sodiščem, kakor pred rimskim. Kar se tiče vojaške službe, jo je Tiberij zahteval nekaj časa, a na zahodu o tem ni bilo vprašanja.

Ta obširna toleranca je dobro pospeševala razvoj in pomnožitev judovskega plemena, kateremu je težko utajiti praktičen razum, trdnost, spretnost, treznost in po spričevanju Tacitovem

ljubezen do rojenja pa zaničevanje smrti. ¹⁾ Nobeno pleme ni bolj znalo umetnosti obogateti, ker ni nobeno pokazalo tako finega, praktičnega čuta, tako stroge zmernosti, tako neutrudlive delavnosti in tako vztrajne volje.

Dobičkaželjnosti se ne posreči pri tem plemenu, da bi vladala ali uničila vero, kakor pri drugih plemenih, pri katerih zatara više ideje in zamaši božji vrelec.

Ti obrtniki in ti trgovci, od najnižjih raznašalcev in starinarjev pa do bankirjev in veletržcev, ostanejo člani občine, katere središče je Jeruzalem in katere obkrog je povsodi, koder se dviga sinagoga; čutijo se sinove Abrahamove in nosijo ta naslov v sredi „gojim-ov“ z aristokratičnim ponosom, kakor ga muzelmani nosijo v sredi kristijanov, nevernikov; „gijaur-ov“; gojé nedotakljivo nagnenost do zakona in do knjige, ki ga obsega; praznujejo sobotni dan, obhajajo svoje obrede daleč od paganskih pogledov, v svojih molilnicah, pod senco svojih posvečenih vrtov. Ne marajo se udeležiti mize deželnih prebivalcev. Ponosni na svojo kri se ženijo mej seboj in snubijo le ženske svojega rodú. Imajo navado, da obišejo vsako leto, osobito o velikih praznikih, o veliki noči, o prazniku šatorov in posvečenja, Palestino in sveto mesto; vsi morajo najmanj enkrat v življenju darovati osebno Jehovi na tistem mestu, ki mu ugaja, in poslati davek, imenovan „prvenci“ ali darovi, da se obogati zaklad templjev in da se poskrbi za potrebe ubožnih bratov.

Drugi rodovi se zlijejo v sredino, v kateri se naselijo, Jud pa ima le eno domovino, sveti

---

¹⁾ Huic generandi amor et moriendi contemptus. Tacit. Hist. l. V.

Sijon: ostali svet ni zanj nikdar drugega kakor tuja zemlja: pride, odide, gre dalje ali se mudi, a nikakor se ne naveže s pretesnimi vezmi na ta oskrunjena tla, ki jih prezira; in ako sprejme ali kupi naslov rimskega meščana, je to zato, da si pridobi kot Jud tem večo garancijo za svojo neodvisnost.

Tempelj je njegov posvečeni paladij, sveti Salem zvezda, proti kateri se obrača z molitvijo liki muzelman proti Meki in Kabi.

To je tako, da Jud ostane tudi v razkropljenju verska občina, cerkev, po svoji sveti knjigi in svojih sinagogah, po svojem kultu in svojih šegah, po svoji osamelosti in svojem neporušljivem nagnenju do odsotne domovine, po zvestobi do izročil svojih pradedov, po svojem bratoljubju in svoji mogočni organizaciji, vkljub zaničevanju, katerega predmet je on, in vkljub preganjanju, s katerim ga napadajo, nasproti okolici, ki bi bila zavela in pokvarila vsak drugi, manj omehkuženi rod; on pa zasramuje poganstvo, zaničuje bogove, se ustavlja helenski kulturi in rimskim šegam, in vedno neomajan v veri, vstraja pri svojem zaupanju, da je odločen vladati svet, kadar se Mesija prikaže.

V tem pa, dasi Jud prezira paganski svet in mu je več na tem, da se brani proti njegovim vplivom kakor da bi ga spreobračal k svojemu kultu, vendar uganja nad njim pravi prozelitizem. Prisvaja si ga z gorečnostjo, vstrajnostjo in ročnostjo. V svojem apostolatu najde vse lastnosti in napake svojega roda: gibičnost in usiljivost, zvitost in lakomnost, krvno ošabnost in kovarstvo.¹⁾

---

¹⁾ Mat. XXIII, 15.

Po sužnih in osvobodjencih spleza do najviših dostojanstvenikov in celó v palačo cesarjevo. Na trgovskih ladijah obhodi morje in pristanišča sredozemska. Po krošnjarih, ki s svojimi krošnjami prehodijo ceste in steze predmestja, upliva na niže ljudstvo. „Naši zakoni“, pravi Filon ne brez nekega pretiranja, „potegajo na nas ves svet, barbare, tujce, Grke, tiste, ki prebivajo na suhi zemlji in tiste, ki prebivajo na otokih, na izhodu, na zahodu, v Evropi.“

Ženske so se mnogo laže spreobračale kakor moški.¹⁾ Vse ženske v Damasku so se oklenile judovstva, če se sme verjeti Jožefu.²⁾ Moški, posebno tujci, so se tudi udali, privabljeni po prednostih spreobrnitve, ki jim je zagotovila pravo meščanstva, oproščenje od vojaške službe in pravico ženiti se pri judovskih ženskih. Potreba pozitivne vere, vzvišenega nauka, je morala tedaj privabiti tiste, katerim se je poganstvo pristudilo in katere je skepticizem pripravil ob srčnost.

Spreobrncenci se razdelé v dva razreda: v prozelite „vrat“ in „pravičnosti“. Prvi — neka vrsta posrednega razreda mej pogani in Judi, še nečisti, no njihova dotika ni oskrunila pravih sinov Abrahamovih, — dolžni so bili le moliti pravega Boga in izpolnovati sedem noahidskih zapovedij.³⁾ Drugi pa so postali pravi Judje po obrezi, krstnem potapljanju in daritvi; podvrgli so se vsem šegam in vsem zakonom božje zaveze in so bili slovesno sprejeti v teokracijo; imenovali so se popolne.

¹⁾ Dej. ap. XIII, 50; XVI, 14.

²⁾ Antiqu., XVIII, 3, 5.

³⁾ Exod. XII, 19; Lev. XVII, 12; XXIV, 16; Ezech. XIV, 16.

Vkljub gorečnosti njegovega prozelitizma se vendar Judu ne posreči upogniti paganski svet. Paganstvo in judovstvo predočujeta dve sovražni sili, ki se drugo drugemu upirata.

Pobožnemu in nepristopnemu farizeju se pagan studi, in pagan zaničuje Juda. Eden otrese prah s svojih nog kakor kako umazanost, kadar ima prestopiti pagansko zemljo; drugi se posmehuje obrezancem in jih ponižuje. Že Ciceron je videl v judovstvu „ljudstvo, rojeno za suženstvo“. Seneka je opaža kot „ubog in pregreh poln narod“. Trpkejše in ostrejše sodi Tacit o „njegovem neumnem in zaničljivem kultu“, in ga imenuje „kvas sužnosti“. Mej Izraelom in paganstvom je več kakor brana, je zijoč, nepremostljiv prepad. Po več kakor šest stoletjih, razkropljeni mej narodi, niso nikogar privabili k svoji veri; naložili so jo le dvema bližnjima rodovoma: Idumejcem pod Janezom Hirkanom ¹⁾ in Iturejcem pod Aristobulom. ²⁾ Njihov Bog bolj straši kakor miče in njihov zakon z vsemi svojimi malenkostnimi obredi je prej jarem kakor opora: tlači in veže vest, a ne povzdigne je.

Očividno je to versko pleme bolj obdarovano, da se brani, kakor da napada in si prisvaja; ima več kohezije kakor ekspanzije, več trdnobe kakor mehkobe; je bolj uporno kakor prozorno; ima moč, a nima simpatije; je granit: ima trdnost, a nima tiste vzvišene eneržije, ki pretvarja in pridružuje okolico, njegova neplodnost, kot prisvajajoča oblast, velja toliko, kolikor njegova čudovita nerazrušljivost.

¹⁾ Antiqu. XIII, 9, 7; XV, 7, 9.

²⁾ Ravnotam, XIII, 11, 3, 15, 4.

Nič bolj ne dokazuje v zgodovini božjega delovanja kakor ta mali narod, stiskan od vseh strani po vesoljnem paganstvu, a se mu nikoli ne udá. Na svojih potovanjih skozi najrazličnejše civilizacije si izposodi marsikaj iz izročil kaldejskih in asirskih, iz ukov in kultov egipčanskih, iz perzijanske teologije in iz grške filozofije, a očisti se vsega in ostane taisti.

Vse je panteistično, le Jud ne; vse malikuje, le on ne; vse moli naravo, le on je ne moli; vse je fetišist, le on ne. Okrog njega obožavajo glavarje in kralje, on pa spozna Abrahama za svojega očeta in zakriva skrbno grob Mojzesov, ki ostane priprosto njegov najviši zakonodavec. On morí svoje proroke; no njihova beseda jih kroti in glas teh mrtvecev postane tem zgovornejši proti tistim, ki jih niso priznali.

Jud se upira vsemu: malikovanju, modroslovju, omiki helenski, preganjanju in sili, ki je strašnejša od drugih, namreč času in celo svojemu lastnemu Mesiju. Lahko se reče o njem, da se ni niti spreobrnil niti sprevrgel, da ni ničesar predrugačil, a je vsaj vse ohranil.

To je bila njegova uloga božje previdnosti.

V sredi te utrujenosti in zopernosti, ki je oslabila stari svet, je napolnovalo neizmerno upanje prsi tega ljudstva; samo ono je verovalo v človeško odrešenje, samo ono je postavilo po čudežu, ki ga ne moremo umeti, v ospredje zlato dobo, katero so vsi narodi potisnili v ozadje. Hvala judovstvu, ideja božja in njen vpliv je bil vedno viden na otemneli zemlji vkljub človeškim posebnostim. To je kri judovska, oplojena po sv. Duhu, iz katere se je porodil ta, ki mu je ime Odrešenik, ki je uresničil ideal prorokov in človeško

dušo potegnil iz brezdnega propada zmot in pregreh, koder je tičala potolčena in obupana toliko stoletij.

Nepopolnost in napake človeka, njegove iluzije in omejenost duha, zapusté vselej sledi v veličastnih delih božjih.

Judje so po velikem zgrešili svoj zmoter: so zamenili veliko idejo edinega Boga z najsurovejšo enostranostjo; so zamorili vzvišeno Mojzeso moralo s šegami in obredi, do cela materialnimi; so potisnili svoje mesijanske upe na površje svojih plemenskih, narodnih in verskih predsodkov. Jehova, edini, pravi Bog, se jim je zdel Bog samo za nje; obredni in ceremonijelni zakon jim je potreben, splošen pogoj za vzveličanje; pričakovani Mesija jim je veliki osvojitelj, ki se bode maščeval naposled nad njihovimi dolgotrajnimi zatiralci.

Ti predsodki so tako preslepili in utrdili ljudsko vest, da je judovstvo postalo največi zadržek mesijanskega dela, dasi je bilo odločeno po božji Previdnosti, pripravljati pot Mesiju. A kakor je paganstvo imelo svoje izvoljence, ki so ubežali splošni okuženosti, tako ima judovstvo svoje vernike, — malo, nepoznano čedo, ki se je odtegnila zmotam učenikov, svečnikov in ljudstva, varujoč na tihem upanje na Boga.

Evangeljske listine se dané v polni luči nad tem posebnim delom naroda, nad temi „pravimi Izraeliti, v katerih ni zvijače“, ¹⁾ izmej katerih naj bi Bog izvolil orodje svojega dela. Mnogi tipi, povzeti iz različnih skupin, so zarisani v zmernih, pa ostrih, trdnih in globokih črtah. Stari

---

¹⁾ Jan. 1, 47.

svečenik Caharija, pastirji Beit-Sahurski, starček Simeon, prorokinja Ana, nam dajo ugibati, da se niso v svečeniški sredi vsa srca pokazila in okamenela po kazuistiki pismarjev, da je pobožnost oživljala kult in navdihovala več kakor eno srce s hrepenečimi prošnjami pri viši in poučeni družbi Jeruzalemski, in celó v ljudskem okrožju, posebno pri ženskih, naj bi se vender Bog usmilil svojega ljudstva in naj bi prišel pravi Odrešenik.

To so bile v obče prvine človeštva, proti osmemu stoletju od ustanovitve Rima, v sredi 192. Olimpijade in po Judovski štetvi, na koncu četrtega tisočletja od stvarjenja sveta.

To so bili, kakor je Jezus sam rekel¹⁾, „dopolnjeni dnevi“. Cesarstvo, paganstvo, filozofija, oficijelno judovstvo, vse človeške moči so končale svoj razvoj. Svet umira, podjarmljen po rimski oblasti, ponižan in obupan po lažnih verah, tirjajoč zaman od filozofije skrivnost življenja in kreposti. Judovstvo samo, ne zvesto svojemu zmotru, je na smrtni postelji.

Nikdar ni bilo kritičnejšega trenutka. Toda Bog čuje in v njegovem izvoljenem ljudstvu ponižni molijo in upajo.

Razven judovstva preveva in drži svet v sapi nemirno pričakovanje, ki ga spričujejo pesniki, zgodovinarji, sibilske knjige: to je slutnja, ki naznanja velike dogodke v zgodovini.

Jezus se ima roditi.

---

¹⁾ Mark. 1, 15.

Drugo poglavje.

Rod Jezusov. — Njegovo spočetje.

Jezusov rod ni nikakor našemu podoben.

On ni rojen kakor mi, „niti iz primesi krvi, niti iz mesenega nagona, niti iz poželenja moža“¹⁾; on je prinesel človeštvu skrivnost in moč preroditi se v Duhu, on je rojen iz žene in iz božjega Duha.

Duh božji je najviša moč. On zapoveduje splošnemu razvoju in načeluje pravilnemu, naprednemu gibanju vesoljstva. Kakor je tedaj posredoval mej kaosom in materijo, da se je porodilo bitje, ki čuti, v živalskem življenju, da se je porodilo bitje, ki misli, tako hoče posredovati v bitju, ki misli, da „zemlja dá svoj sad“²⁾ in da človeštvo vidi „izkaliti Odrešenika, Svetega, Sina božjega“³⁾.

Rezultat božjega posredovanja ni bil drugega kakor stvar; ta hip pa rezultat seže do višine Neskončnega.

Bog se je združil osebno s svojim delom; in kakor je umesil življenje v materiji, čutenje v življenju, mišljenje v čutenju, tako se zdaj samega sebe umesi ali meso postane v človeški naravi.

---

¹⁾ Jan., I, 13.

²⁾ Ps., LXVI.

³⁾ Luk., I, 35.

Kraljestva se skladajo drugo nad drugim in se razvijajo: kraljestvo življenja se pridruži kraljestvu materije; kraljestvo živalstva kraljestvu življenja; kraljestvo človeštva kraljestvu živalstva; zdaj pa se začne kraljestvo božje, sinov božjih v človeštvu.

Vse nasledujoče si nastanitve tvorijo v celoti velikansk igrokaz te zemlje, vse so skrivnostne; čim popolnejše je stvarjeno bitje, tem skrivnostnejše in globoče je.

Življenje je bolj skrito kakor materija, žival večja uganka kakor organsko življenje, človek bolj nerazumliv kakor žival, Jezus bolj nepredirliv kakor vse. Tisti, ki išče, da bi preiskal rodove, more shvatiti (zaumeti) materijelne pogoje, v katerih se bitja porajajo, a prvi vzrok uide njegovim poskusom. Odkod pride materija? Odkod življenje? Odkod bitje, ki čuti? Odkod bitje, ki misli? Odkod pride duh? Odkod pride Krist?

Veda, ki se ustavi pred fenomenom, odgovarja: Ne vem. Pamet, ki prodira v vzroke, pravi: od Duhá božjega.

V kaki čutni in zgodovinski obliki se je vpliv Duhá razodel v rodu Jezusovem? Treba je vprašati evangeljske listine¹⁾, edine starega veka, ki nas poučé podrobno o tem skritem, skoro nepoznanem dogodku, ki naj skuša prenoviti obličje zemlje.

Prvi prizor se suče v nekem nepoznatem kraju Galileje. Njegovo do tedaj neznano ime je Nazaret. Pomeni cvet in brst. Ako prideš iz Jeruzalema, zapaziš od poslednjih gorskih vrhov Samarije malo mesto, od daleč liki bela pika nad

¹⁾ Da imajo te listine kaj vrednosti, glej introdukcijo.

visokimi strminami, ki vladajo Izraelsko planjavo. Njegove sive, četverovoglate, ploskoma krite strehe se dvigajo v etažah proti izhodnemu podolju dveh gričev, ločenih po soteski, ki dela veliko cesto navzgor v Nazaret. Tu so rupe za umivanja, delavnice, prodajalnice, semenj, sinagoga. Na izhodu mesta se votli dolina, koder izvira studenec, ki se dandanes imenuje Marijin vrelec.

Struga in dolina se združita ob poslednjih prebivališčih, v mali ravnini, ki tvori zeleneče ozadje čaše, v kateri tiči Nazaret. Ta ravninica, spomladi travnata, se posuši po letu in postane gumno, na katerem Nazarenci pod nogami volov tró pšenico in ječmen in vejejo zrno ob večernem vetru.

Oljke in smokve, nopali s svojimi širokimi in vedno zelenimi listi, granati, mandelji in limone, pomešane s črnovatimi cipresami, opravičujejo ime malega, rodovitnega in cvetonosnega mesta.

Stežice, ki vedejo do studenca, se oživé zjutraj in zvečer; tu sem prihajajo in odhajajo mlade deklice in žene. Počasi korakajo, tiho in resno, na glavi z nagnenim vrčem, ki ga oprijema vzdignena roka, s pajčolanom, ki plapolja, nazaj vržen: rekel bi, grške sohe se premikajo.

Ob prazničnih in sobotnih dnevih se napolnijo poljske steze. Skupine mož in žena, ločene, se vidijo na rebri gričev, pod oljkami, okrog grobov. Sedé na tleh in kramljajo brez konca; moške odeti v svoje plašče, žene v svoje pestre obleke, s trakom okrog čela, zavite liki v rjuhe v svoje velike zavoje iz bele volne.

Ta prostor je poln sladkosti in tihote; nikake divjosti ni na teh gričih, ki se valovito potegajo, ne da bi se križali. Lanec Djebel-es-Sik se kroži

v kolobarju in mejí obzorje. Nikak šum ne moti te trde samote, koder se pogled in misel sama od sebe dviga proti nebu.

Tukaj, v eni teh tihotnih hišic živi nepoznana, mlada devica, ki naj prejme najvišje razodenje od Boga.

Upi judovskega naroda hité, da rodé sad. Bog se ni ozrl na velikaše, na verske poglavarje, na učnike, na modrijane, na bogatine. On si je izbral iz množice ponižno stvarco. Varuje jo v sredi ljudstva kot izvoljenko izmej duš, ki ves njegov duh nosijo, in srcu ugaja vzeti iz teh vrst izvoljencev, kateri naj ljudstvo rešijo.

Mlada devica se imenuje Marija.

Nima še šestnajst let.

Izročilo ji dá za očeta Joahima in za mater Ano. Misli se, da je njen oče umrl, ko je bila še otrok. Bila je kraljevega rodú in krvi Davidove. ¹⁾ Vzgojena je bila v templju. Čudna reč to, da se je ona, poslušajoč navdih božji, zaobljubila Bogu z devištvom, ko je bila vender iz tistega ljudstva, v katerem so vse ženske mogle biti častiželjne, postati mati Mesije, iz tistega rodú, pri katerem je bila zaradi tega nerodovitnost sramota. Ker je bila po zakonu in navadi judovski edina dedička, so jo zaročili in obljubili malo potem možu, Jožefu po imenu, iz njenega lastnega rodú in obitelji, njenemu najbližnjemu sorodniku, ki naj dobi njeno dedščino. ²⁾ Slovesnost vstopa v hišo njenega moža se še ni bila izvršila. Ona živi pri svoji materi, pripravljajoč svojo balo, kakor vse mladenke njene dežele. ³⁾

¹⁾ Glej dodatek C: obe rodoslovji Jezusovi.

²⁾ Glej dodatek C: Ravnotam.

³⁾ Glej dodatek B: ženitev pri Hebrejcih.

Kar vidi nekega dne prikazen v človeški podobi, vstopivšo v njeno hišo, Gabriela, angelja božjega.

Angelj ji reče: „Zdrava, polna milosti. Gospod je s teboj. Ti si blagoslovljena mej ženami.“

Zaročene judovske deklice živé same za-se in skrite s svojimi tovarišicami, daleč od pogledov moških.

Tako se je Marija prestrašila, zagledavši angelja in zaslišavši njegove besede. Premišljevala je, kaj pomeni ta pozdrav.

„Ne boj se, Marija“, reče ji angelj, „našla si milost pri Bogu. Glej: spočela bodeš in sinú rodila in imenuj njegove ime Jezus. Velik bode. Imenoval se bode Sin božji. Gospod Bog mu bode dal sedež Davida, njegovega očeta; kraljeval bode v hiši Jakobovi na veke; njegovega kraljestva ne bode konec.¹⁾

Devica je tedaj razumela, da se gre za pričakovanega Odrešenika, za tistega, ki bode za vso večnost povzdignil prevrneni prestol Davidov, ki bode slava Izraelova, pričakovanje narodov, ponos materin:

A ker je bila izbrana za to božjo nalogo ona, klenila, da ne postane mati nobenega človeka:

Presenečena popraša priprosto: „Kako se bode to zgodilo, ker moža ne poznam?“²⁾

Angelj odgovori:

„Sveti Duh bo prišel v te in moč Najvišje bode obsenčila; in kar bode rojeno iz teba, bodi imenovano Sin božji.“

¹⁾ Luk. I, 29—33.

²⁾ Luk. I, 34.

In angelj ji dá znamenje: „Elizabeta, tvoja teta, je tudi spočela sina v svoji starosti in zdaj je šesti mesec tiste, ki je imenovana nerodovitna. Pri Bogu ni nemogoča nobena reč.“

Tedaj zakliče Marija:

„Glej, dekla sem Gospodova, zgodi se mi po tvoji besedi.“

Angelj je šel od nje. ¹⁾

Tak je porod Jezusov.

On pripada človeštvu le po svoji materi. Ta, ki je hotel ustanoviti novo pleme otrok božjih, ne plava v reki človeških porodov: to ni človek, ki ga rodi, to je Duh, ki ga pokliče iz čistega telesa device.

Tako se je odslej izpolnila največa in najčudovitejša beseda, ki je prišla iz ust izraelskih vedežev: „Devica bo spočela in sina rodila in njegovo ime se bo imenovalo Emanuel, to je: Bog z nami.“ ²⁾

Kakih sto let pozneje bode razložil to dejstvo starček, apostol, tisti, ki je najgloboče prodril v skrivnosti duše svojega Mojstra, — sv. Janez; izposodi si sam jezik Platonov in pojasni na eni strani, ki preseže vse, kar je grška filozofija povedala o najvišem Bogu, da je v Jezusu „beseda meso postala in mej nami prebivala.“ ³⁾

Najviše teženje človeštva je našlo v Isinu božjem uresničenje, ki je preseza. Bog je človek postal; in človeška narava v Kristu je prava božje osebe. To bitje bode središče vsega človeškega gibanja. Kdorkoli se bode hotel povzdigniti k Bogu, moral se bode združiti s Kristom. On je

¹⁾ Luk. I, 35—38.

²⁾ Izaj. VII, 14.

³⁾ Jan. I, 14.

skala ¹⁾, postavljena v sredo časov. Ki se nad njo izpodtikajo, bode razbiti; ki se na njo opirajo, bodo nepremaklivi, postavili bodo polagoma poslopje, mesto, kraljestvo božje, ki je najviši smoter vsega stvarstva in od pričakovanja katerega vse stvari slabé, trpé in ječé.

Kadar Duh božji deluje v gotovih izvoljenih dušah, da izvrši taisto delo, priganja jih drugo k drugi in jih zbliža z neustavljivim nagibom. Kmalu potem, ko je bila Marija poklicana, da bode mati Jezusova, se poda v vsej naglici k neki drugi ženi, svoji teti, ki je bila izbrana, da bode vkljub svoji starosti in svoji nerodovitnosti mati Janeza Krstnika.

Elizabeta je prebivala z duhovnikom Caha-rijo v judovskih hribih v malem kraju, kakeršnih je dosti v Palestini. ²⁾

Vas, imenovana Karem, dandanes Aïn-Karim ³⁾, stoji na okroglem hribcu, ki ga vlada in obdaja kolobar gričev. Vinogradov, pomešanih z oljkovim in figovim drevjem, je v izobilju; studenec, ki izvira blizo vasi, ima od teh svoje ime. Na enakomerni črti obzorja se vidi nekaj stražnic, trdnjav in poredkoma šope serpentinov in truskelic s svetlim listjem.

Srečanje teh dveh ženâ, o katerem obširno pripoveduje sv. Luka, nam pojasni v polni luči vse, kako je Bog deloval tajno v tem malem krogu, koder so se začele uresničevati velike nade Izraelove in koder je Bog, ne da bi svet to vedel, pripravljaj vzveličanje človeštvu.

---

¹⁾ Rim. 19, 32.

²⁾ Glej dodatek D: Rojstni kraj Janeza Krstnika.

³⁾ Studenec vinogradov, v hebrejskem.

Obe napolnuje taisto čustvo in razumeta se, ne da bi kaj izpregovorili mej seboj. Ko se zagledata, v prvem hipu se razumeta ti dve materi.

Po pozdravu Marijinem začuti Elizabeta, da njeno dete poskoči v telesu, in pod vplivom božjega navdihnenja zakliče: „Blagoslovljena si mej ženami in blagoslovljen je sad tvojega telesa. In odkod to meni, da pride mati mojega Gospoda k meni? Zakaj glej, ko je prišel glas tvojega pozdrava v moja ušesa, je dete poskočilo od veselja v mojem telesu. In blagor ti, ki si verovala, ker dopolnilo se bo, kar ti je povedano od Gospoda.¹⁾

Takrat pa Marija izroči Elizabeti skrivnost svojega poklica in svojega materinstva: „Moja duša“, govori ona, „poveličuje Gospoda, in moj duh se veseli v Bogu, mojem Vzveličarju; „ker se je ozrl na nizkost svoje dekle; zakaj glej, odsihdob me bodo srečno imenovali vsi narodi.“

„Zakaj velike reči mi je storil on, ki je mogočen in sveto njegovo ime.“

„In njegovo usmiljenje jim je od roda do roda, kateri se njega bojé.“

„Moč je skazal s svojo roko in razkropil je napuhnene v misli njih srca.“

„Mogočne je s sedeža vrgel in ponižne povzdignil.“

„Lačne je z dobrim napolnil in bogate prazne izpustil.“

„Sprejel je Izraela, svojega služabnika, in se je spomnil svojega usmiljenja.“

„Kakor je obljubil našim očakom, Abrahamu in njegovemu zarodu na vekomaj.“²⁾

¹⁾ Luk. I, 41—45.

²⁾ Luk. I, 46—55.

Poezija je jezik silnih vtisov in vzvišenih idej. Pri Judih, kakor pri vseh izhodnih narodih, izvira iz navdihovanja. Vsaka duša je poetična, veselje ali žalost mu udahne petje. ¹⁾

Ako je kedaj kako srce moralo izkipeti v navdihnenem hvalospevu, tedaj je bilo gotovo srce te tako mlade deklice, izvoljene od Boga, da postane mati Mesije.

Ona posname svoje izraze po biblijski zgodbi dveh ženâ, ki sta se pred njo radovali v svojem materinskem veselji, kakor Lia ²⁾ in mati Samuelova ³⁾, a jih razširi in prestroji. Narodni himni, ki slavé slavo svojega ljudstva, usmiljenost, močnost, modrost in zvestobo božjo, se ponavljajo na njenih ustnicah, ki so vajene peti.

Katera stvar je imela kedaj zavest višega namena in je ostala pri svoji veličini tako ponižna in tako skromna? Človek se povzdiguje sam pri sebi; se vzdiga dostikrat s svojo močjo in svojim talentom proti Bogu; služabnica božja pa se ponaša le s svojo nizkostjo in se povzdiguje le v Bogu. Ona prorokuje svojo bodočo slavo, že sliši neizmerni plosk, ki jo bode pozdravljal skozi vsa stoletja; toda ona vidi v njem lezmagoslavje Tistega, ki je storil nad njo velike reči.

Ta, ki govori, tudi ni navadna ženska, Evina hči. Ta navdahneni slavospev presega vse pozemeljsko obzorje in završuje krog starih časov; to ni več upanje, ki kliče Boga, to je zmagujoča vera, ki ga vidi in poseda; to je himnus novih

---

¹⁾ Vsa razlika mej poezijo in prozo pri Judih tiči v ritmiškem paralelizmu, v katerem si stojita nasproti dve nasprotni ideji ali pa se tehtata mej seboj dve sorodni ideji.

²⁾ Gen., XXX, 10—13.

³⁾ I. Kr. II, 1—8.

časov in najjasnejši, veseli vsklik, ki je izšel iz človeških prs.

Prebivanje Marije v Karem-u, v hiši Caharijevi, se je zavleklo blizo treh mesecev. To je bila dolga molitev, nepretrgana zaupljivost, molitev sklepov božjih in pobožno pričakovanje njene izvršitve. Čustva, ki jih izdaja veliki hvalospev Device, so bila pregloboka, da ne bi izkipela; ona živi kakor tisti, ki jih ljubezen razjeda, a s tem razločkom, da se človeška ljubezen osredotočuje in osami, ljubezen božja pa se širi in krepi druge; Marija je spuščala božje žarke v družino, ki jo je pogostila, v dušo Caharije, Elizabete in otroka, ki se je imel roditi.

Pričakovanega dné je Elizabeta porodila sina po obljubi, ki jo je Caharija prejel tistega jutra v jeruzalemskem templju, ravno ko je kadilo zažigal in zapazil na desni strani žgavnega oltarja angelja božjega in prejel od njega visok verski namen svojega otroka.¹⁾

To rojstvo je napravilo veliko šuma po sosednih vaseh in pri Caharijevih sorodnikih. Priletna starost Elizabetina je bila znana; ta otrok, ki je presegal človeške upe, je kazal, da je prst božji tu. Od vseh stranij so srečo voščili materi.

Osmi dan je imelo dete obrezano biti: to je bil povod novim in izvanrednim dogodkom. Sorodniki in prijatelji so hoteli, kakor je bila navada, prvorojencu dati ime njegovega očeta Caharije. — „Nikdar ne!“ zakliče mati. To je bila pri Judih pravica, pridržana ženam, da so dajale ime svojemu otroku.²⁾ Kdo ga pozna bolje kakor ona?

¹⁾ Luk. I, 1—23.

²⁾ Pri starih Hebrejcih je mati dala ime otroku, kadar je prišel na svet. — Gen. XXIX, 32; XXXV, 18; I. Kr. I, 20.

Kdo ga ugane bolje? Ako ima ime označiti tistega, ki ga nosi, tedaj bo materni duh vselej najpripravnejše ime našel. Elizabeta je vedela, da je tega sina dolžna Bogu in je poslušala le svoje srce in svojo vero, želeč, da ime otrokovo izraža milost, podeljeno materi. — „Ime mu bode Janez“¹⁾, pravi ona. Sklicujejo se na navado. — „Toda nihče v tvoji družini“, ji rekó, „ne nosi tega imena.“ — Namignejo očetu, da pové svojo željo. Caharija je onemel, odkar je imel svojo prikazen v templju; zato je zahteval tablico in zapisal: „Janez naj se imenuje.“

V tistem trenutku se mu povrne beseda in začne Boga hvaliti. Vsa soseska osupne. Pripovedovali so si, kar se je zgodilo v hiši starega duhovnika, in po vsem judovskem pogorju so razglasili ta dogodek, ki se je pripetil, in so strmeli. Mesijansko upanje je takrat oživeló v ljudstvu in pričakovali so velikega Odposlanca. Ali naj je sin Caharijev ta odposlanec ali kak prorok? Slutili so ta dogodek; prigovarjali so si in popraševali: Kaj bode iz tega otroka? „Roka božja je ž njim“, so rekli, poslužeč se priljubljenega izreka hebrejskega.²⁾

V tem, ko se je ta zmedeni glas širil od vasi do vasi, nadaljevalo se je delo božje okrog zibeli Janezove. Njegovega očeta se prime tudi stari duh prorokov: on sluti skrivnost, da nosi Nazareška Marija pod svojim srcem neizreklivo tajnost; ima natančno zavest o poklicu svojega sina, razume vse, kar je Bog oznanil po ustih svetih in prorokov od vekomaj, in da se vse to naposled

---

¹⁾ Janez — dar božji.

²⁾ Luk. I, 66.

izpolni; gnan po sv. Duhu, zapoje vzvišeno pro-rokbo:

„Hvaljen Gospod, Izraelov Bog, ker je obiskal in storil odrešenje svojemu ljudstvu“;

„in nam je postavil rog vzveličanja v hiši Davida, svojega služabnika“;

„kakor je govoril skozi usta svojih svetih prorokov, kateri so od nekdej“;

„odrešenje od naših sovražnikov in iz roke vseh, kateri nas sovražijo“;

„usmiljenje storiti našim očetom in pomniti svoje svete zaveze“;

„prisego, ki jo je prisegel Abrahamu, našemu očetu, nam dati“,

„da iz rok svojih sovražnikov rešeni, njemu brez strahu služimo“,

„v svetosti in v pravici pred njim vse svoje dni.“

„In ti, dete, boš prorok Najvišega imenovano; pojdeš namreč pred obličjem Gospodovim, njegova pota pripravljat“;

„dati znanje vzveličanja njegovemu ljudstvu v odpuščanje njih grehov“;

„po prisrčnem usmiljenji našega Boga, po katerem nas je obiskal on, ki se izhaja iz visokosti“;

„razsvetliti te, kateri v temi in v smrtni senci sedé, da ravna naše noge na pot miru.“¹⁾

Vednost farizejska iz šole Hillel ali Šamai, vsa pobožnost v obredih svečenikov, ni poznala tega jezika. Nov duh pretresa človeštvo.

Predno se je rodil, komaj se je spočel, že vlada Jezus iz naročja svoje matere; on posvečuje in navdihuje, posveti Janeza v telesu Eliza-

---

¹⁾ Luk., I, 67—79.

betinem, navdihne Caharijo z glasom, ki spomina in se primerja s starimi proroki. Ta stari svečenik, prenovljen po njem, je tako velik kakor oni.

Ni dovolj, razodeti samo materijelna in sprijemljiva dejanja, treba je poudariti tudi psihološka dejanja, čustva, ideje, inspiracije; zgodovina se zanima za skrita sredstva, ki utisnejo gibanje in resničnosti zapovedujejo. Nič se ne zgodi vidnega tukaj na zemlji, kar ne bi imelo v duši in v Bogu svojega nevidnega vzroka.

Ta tihotni kotichek v judovskem pogorju, koder so se skup našli Marija, Elizabeta in Caharija, je kakor nekaka obednica, nekaka cerkev. Krščanstvo je že tu celo. Bog je pričujoč, dasi neviden. On navdušuje obe materi, napolnuje njuna srca s svojo besedo in s svojim ognjem. Te stvari, brez človeške pomoči, brez vsega, kar more svet prevrniti, so v nekem oziru činitelji porajajoče se sile, ki tišči, prevrača in preobrazuje. Oni napovedujejo, da je ideal, ki so ga proroki zrlí od daleč, že na tem, da se izpolni; narodni upi najdejo v njih žareče in čisto ognjišče; razumejo s popolno jasnostjo in oznanujejo veliko delo božje, ves ta načrt neizreklivega usmiljenja, ki ima za predmet vzveličanje Izraela in človeštva, pod pogojem, da se človek zataji in uniči.

Ob začetku krščanstva, pred sijajno zmago Jezusovega duha, so se dala prezirati ta malenkostna bitja in njihove proroške pesni; toda v obližji tega doraslega in vselej zmagujočega dela se mora priznati, da je v njih viši duh kakor človeški; to so bitja posebne veličine, Bog sam jih more proizvesti, domišljija pesnikov niti sanjati ne more o takih.

Ali je Marija prisostvovala pri rojstvu Janezovem in pri slovesnostih njegovega obrezovanja? Evangeljske listine kažejo prej nasprotno. Potem, ko je sv. Lukež omenil njeno povrnitev v Nazaret, pripoveduje nadalje dogodke, katerih poprišče je bila hiša Caharijeva in v katerih se tudi drugod nič ne more in ne dá slutiti njena navzočnost.¹⁾

Devica je bila le zaročena; slovesni sprejem v stanovanje njenega moža se še ni slavil, določeni rok za to družinsko slavnost je moral biti blizo; ona se je vrnila v Nazaret.

Po mirnih dnevih v Aïn-Karimu jo je čakala poskušnja.

Znamenja njenega materinstva so postala vidna. Kako bode Bog varoval čast njenega devištva pred ljudmi in pred očmi zaročenca, kateremu je bila obljubljena? Ta misel je morala pretresati dušo Marijino; a to, kar bi skrbelo navadno natoro, ki se peča sama s seboj, ni moglo motiti bodrosti tiste, ki je dejala: „Dekla sem Gospodova; zgôdi se mi po tvoji besedi.“

Vsi tisti, ki se čutijo na kak način orodje božje, se mu izročé v polnosti svoje vere; on vé zadržke odstraniti ali premagati. „Marija“, pravi Bossuet v svojem lepem jeziku, „se prepusti vsa Bogu in počiva v miru.“

No, kaj se je godilo v Nazaretu?

Jožef, ki ni bil posvečen v skrivnosti, katere je Marija tajne hranila vsled svoje skromnosti in ponižnosti, zapazi njen položaj. Prikazen mu je dala verovati v nezvestobo svoje neveste, spoštovanje do njene čednosti pa mu je zaprečilo vsako sumničenje. Ker ne more uganiti neprodornih na-

---

¹⁾ Luk., I, 56.

menov božjih, ga zaskrbi. V svoji človeški pravičnosti se odloči za pot, ki se mu je zdela popolnoma varna: namesto da bi svojo zaročenko očitno razglasil kot prešestnico, hoče jo brez hrupa zapustiti.

Misli najpravičnejšega in najmodrejšega človeka so daleč od resnice in pravice božje. Ako bi bil Jožef svoj sklep izvel, bi bil rešil svojo vest, a pogubil bi bil čast materino in otrokovo.

Ako je tedaj človek vse storil, da bi spoznal svojo dolžnost, more se še zmotiti; toda on zasluži, da ga Bog podpira in Bog posreduje, da se reši. Jožef je bil razsvitljen po božji luči in naravnost pridružen k delu, katero se je izvršilo v njegovem obližju, ne da bi bil slutil.

V sredi njegovih dvomov, njegovih skrbij, v trenutku, ko je hitel izvršiti to, kar je mislil, da je pravično, imel je po noči sanje.

Angelj božji se mu prikaže in reče: „Jožef, sin Davidov, ne boj se vzeti k sebi Marijo, tvojo ženo. Kar je rojeno iz nje, je od svetega Duha. Rodila bode sina in imenuj njegovo ime Jezus¹⁾), zakaj ta bo rešil ljudstvo od grehov.²⁾“

Razsvetljenja božja, po kakoršni poti naj že prodirajo v srce, — naj pridejo po zunanjih prikaznih ali po sanjah, v čuječnosti ali v spanju, po nenadnih ali naravnostnih inspiracijah, po notranjem ali zunanjem glasu, po glasu narave ali človeka, — razsvetljenja božja pojasné do dna. Duh se zavé, volja se odloči, človek deluje.

Jožef se vzbudi, se vzdigne in brez obotavljanja posluša besedo božjo, ki ukazuje njegovi vesti.

¹⁾ Jeschouah, Jéhovah — Odrešenik.

²⁾ Mat., I, 20, 27.

Sprejem Marijin v hišo njenega zaročenca se je slavil brez obotavljanja po zakonu Mojzesovem, po šegah judovskih in galilejskih.¹⁾ Slovesnost je trajala sedem dnij, jagnjeta so se darovala, zbor mladih deklic je spremljal nevesto s svetimi svetilkami in mirtovimi vejicami.

Tip Device je poln čistosti in milosti, sladkosti in moči, ponižnosti in veličastnosti; navdušil je največe umetnike in privabil njihove talente, pobožnost kristjanov ga premišlja, ponižna Nazarenka se dviga visoko nad svetom, liki včlovečenje ženskega ideala.

Ta poroka se ne razlikuje od drugih v ničemer, razun v popolnostih teh dveh zaročencev. Po zunanje se ni slutilo, da ima ta zakon v sklepih božjih nalogo, pripraviti zibelko Mesiji in dati Mesiji pa njegovi materi človeka, ki bode po postavi eni mož, drugemu oče.

Zaročenca živita skupaj, po izrečni besedi evangeljski, kot brat in sestra; „in on je ni poznal.“²⁾

Jožef je videl, kaka vloga mu je prihranjena pri porodu Jezusovem; on se je čutil varuha dveh svetih slabostij: devištva svoje žene in detinstva tistega, ki bode iz nje rojen.

Ljubka in sladka podoba to: ta priprosti delavec bode imel čast, veljati mej Judi za očeta Nazarenca, ostal bode uzor zatajevanja, udanosti in zvestobe. Njegovo ime bode pridejano dvema najljubšima imenomoma na zemlji, imenu Marijinemu in imenu Jezusovemu. Krščanska cerkev jih ne loči v svojem češčenju; v sredi svojih poskušenj

---

¹⁾ Glej dodatek B: ženitev pri Hebrejcih.

²⁾ Mat., I, 25.

skozi stoletja, obložena s človeško slabostjo, — z dedščino trpljenja Kristusovega, ki ga ji dá Bog občutiti, — bode dvigala svoje oči k temu izvoljencu in ga bode klicala kot svojega nevidnega varuha.

Dnevi so minevali; pričakovanje v Nazaretu, v hiši tesarja Jožefa, je bilo veliko. Treznost evangeljska nam ne poda o tem ni najmanjših podrobnostij; toda tisti, ki poznajo materino srce, slutijo božje čute Device ravno pred rojstvom Kristusovim. Mati Jezusova je imela neskončne upe, katerih ne more nič zmanjšati ne motiti njene vedrosti.

Tretje poglavje.

Od Jezusovega rojstva do povrnitve iz Egipta.

Okrog l. 747—749 od ustanovitve Rima je v judovski zgodovini nov dogodek pretresel prebivalstvo malega Herodovega kraljestva, izhodne pokrajine in različne države, cesarstvu pridružene ali davkoplačujoče. ¹⁾

August je dobil od senata za deset let obnovitev cesarskega dostojanstva. Prešlo je pet let (746). Dal je prešteti rimske državljane, celo v krajih, ki so imeli meščansko pravico, kakor v Antiohiji, v sirijskem Beritu in cilicijskem Tarzu. Tretjič so bila vrata Janovega templja zaprta. Nikoli ni bil v cesarstvu tako popoln in splošen mir. Gospodar sveta si ga je izkoristil: napravil je svoj inventar, liki kak priprost, bogat posestnik; in liki previden, dober gospodar je zmeril svoje zemlje; preštel je svoje podanike in zaveznike, uredil koledar, zaznamoval svoje dohodke v računski knjigi, ki se je ohranila v odlomkih do danes. Ukazal je prešteti vse prebivalce pokrajin in kraljestev, zaveznih in podjarmljenih. Judeja, vladana po Herodu, je bila podvržena cesarskemu ukazu.

---

¹⁾ Glej dodatek A: Občna kronologija Jezusovega življenja, § 1. Štetev Kvirinova.

To se je hotelo utajiti. Kritika ni ničesar opustila, da bi dokazala napako anahronizma sve-tega Lukeža ¹⁾, edinega pisca, ki je omenil to ljudsko štetev pokrajin in Judeje. Nepristranski zgodopis ne more slediti tistim, ki zametavajo spri-čevanje tretjega evangelista ²⁾.

Kraljestvo Herodovo je bilo prešteto. Ta postrežlivi kralj, katerega politika ni pogrešala nikoli prilike lizati se Augustu, se je dobro va-roval, da ni bil nepokoren volji svojega mojstra: ukaz je bil dán vsem Judom, da se dajo popisati, vsak v svojem rodnem kraju, in priseči zvestobo cesarju in kralju ³⁾

To je bil povod potovanju Jožefa in Marije v Betlehem. Jožef je izvajal svoj rod iz tega ma-lega mesta ⁴⁾; po zakonu se je moral tam vpisati. Brez dvoma vidita oba prst božji v nepričako-vanem dogodku, ki ju je spremil na tisti kraj, koder ima, po prorokih, biti rojen Odrešenik Izraelov. Marija je šla z Jožefom, dasi je bila že blizu poroda, in dasi je bila zima in pot dolga.

Od Nazareta do Betlehema je daleč tri do štiri dni hodá, v premi črti skozi Izraelsko rav-nino, po samarijskem in judovskem pogorju, skozi Ginejo, Betulijo, Sihem, Letonah, Betel, Tell-el-Fûl, Jeruzalem in skozi Refaimsko ravnino. Karavane se vrsté tukaj nepretrgoma. Priprosti ljudje gredó peš, a je malokdaj v Judeji, da ne bi osel šel za vsako družino; neutrudliva in nerazvajena žival,

---

¹⁾ Luk. II, 12.

²⁾ Glej dodatek A, § 1.

³⁾ Antiqu. XVII, 2, 4.

⁴⁾ Luk. I, 27.

ki živi z malim, nese brašno, obleko in svojega gospodarja: to je ježna žival za uboge.

Ustavijo se pri studencih ob potih, v senci kakega zelenega drevesa; zvečer, ob solčnem zatonu, ob deževnem vremenu, se pomaknejo noter v vasi, v karavanska prenočišča, ki so zavetišča popotnikom in živalim; drugi dan, ob jutranjem svitu, se napravijo spet na pot, pojoč psalme, ki govore o Jeruzalemu in o hiši Jehove, dokler ne dospe malo po malem do konca svojega potovanja.

Tako sta hodila Jožef in Marija, v spremstvu takih, ki so ravno tako sledili ukazu Avgustovemu, v Betlehem ali kako drugo mesto judovsko.

Betlehem¹⁾ stoji dve miljii proti jugu Jeruzalema, za Refraimsko ravnino, v samem srcu judovskega pogorja. Pokriva vrh dveh gričev, ki sta zvezana drug z drugim v obliki polmeseca. Globoke doline ga osamijo od vseh strani; srednja dolina, — najrodovitnejša — Vadil-el-karubé, vtaknena mej oba konca polmesečeva, se spušča strmo navzdol, in zidovi kot etaže, ki zadržujejo zemljo, se vidijo liki prostoren, zeleneč amfiteater, pokrit z vinogradi, oljkami, smokvami, mandelji in rožiči. Obzorje, opasano od severa in zahoda z gorami, ki gospodujejo nad Betlehemom, se odpira veličastno od juga in izhoda. Tu je polje, na katerem je Moabljanka Ruta za ženjci klasje pobirala, in prav blizo tam nosi mali hribček vas Beit-Sahur, koder je Boc imel svoj skedenj. Malo dlje je Judova puščava s svojimi nerodovitnimi, peščenimi gorami, ki so podobni kupom sivega pepela. Solnce zlati to pusto, a nič ne poganja iz

---

¹⁾ Hebrejski: Beth-Lehem, hiša kruha.

opustošenih tal. Zadaj, — v nekakem propadu, nad katerim se dvigajo liki kak nasip svitlo-modre in vijoličaste skale Moabske, — skriva Mrtvo morje svoje modre oči. Na jugu se vzdiguje osamelna gora ponosno v podobi storža: to je Herodijon, kjer je stari kralj Herod hotel biti pokopan in spati večno spanje.

To je deželica, ki je videlo Davidovo rojstvo in koder se danes gnjetejo njegovi potomci.

Hiše so polne ljudstva. Mestno prenočišče, „diversorium“, kakor pravi sv. Lukež, je natlačeno. Ko Marija in Jožef prispeta, ni bilo več prostora za-nju; iskat gresta zavetišča v neko bližnjo jamo, v eno tistih votlin, ki se vidijo večkrat v Palestini, na sredi podolja, ob hrbtu apnenčastih gričev. Ena tistih se je imenovala „jaslice“ ali „hlev“; stala je na koncu doline, na voglu, ki gleda proti Hebronu, in je služila za pribežišče živini. Tu sem sta pribežala popotnika brez prenočišča, tu je tisto ubogo zavetje, kjer se ima poroditi Sin božji, Tisti, ki ga je angelj oznanil njegovi materi kot Svetega, Sina božjega, Odrešenika in dediča večnega sedeža. To najvažnejše zgodovinsko dejstvo pripoveduje evangelij v malih besedah vzvišene priprostosti, kakor bi se šlo za zadnjega Betlehemca: „Prigodilo se je pa, ko sta tam bila, so se dnevi dopolnili, da bi porodila. In je porodila svojega prvorojenega Sina, in ga je v plenice povila in položila v jaslje, ker ni bilo prostora v hiši.“¹⁾

Ona, ki je spočela v devištvu, je porodila v devištvu. Evangelij nam dá razumeti: ona ni poznala slabostij in utrujenosti naših mater. Ona

---

¹⁾ Luk. II. 6, 7.

sama vzame dete, sama je položi v to zibelko za silo. Krščanska vera ostane na kolenih pred to ženo in otrokom, ki počiva v njenem naročju; pridobiva pri tem pogledu krotkost, ubožnost in požrtvovalnost; dela iz tega neizreklivega prizora vedno nove prikazni, ne da bi se kedaj naveličala ali da bi mogla izčrpiti krepkost, lepoto in srečo.

To se je zgodilo v neki decemberski noči, po judovskem koledarju v mesecu Tebet-u, ne da bi kdo zato vedel in brez drugih prič razven Marije in Jožefa. Malo mesto je zaspalo in ni slutilo rojstva Tistega, ki se je dal boljše kakor David ovekovečiti. Toda duh božji je v popolni navdušenosti nad to jamo in nad to zapuščeno zibelko; kmalu bode pripeljal svoje izvoljence.

Vse izhaja iz Njega. Katere razsvetli, vidijo, ki jih pokliče, slišijo, in katerih se ne dotakne, ostanejo ubožci v svoji nezavesti in temi.

Ob vznožji Betlehema, nedaleč od Beit-Sahur-ja, v taisti ravnini, koder je Boc imel svoja ječmena in pšenična polja, koder je Ruta Moabljanka pobirala klasje, so čuli pastirji pri svojih čredah.

Pastirji zastopajo na izhodu najnižjo vrsto poljedelskega ljudstva; to so sužni sužnov. Gospodar polja ne dela; on ima svoje kmete, svoje delavce in pastirje svojim čredam. Vidijo se še dandanes, glava jim je pokrita z dolgim, črnim pokrivalom, z ovčjo kožo na plečih, noge bose ali obute v zanikarne opanke, z malo palico iz hrastovine ali murvine v roci; menjajo se od straže do straže, taboreč na kaki skali okrog velikega ognja. Po prvem deževju se zemlja, ki je bila malo pozneje posejana s semeni, pokrije s

travo in cveticami, in črede se hranijo od teh prvih pogankov.

Takrat, ko so ti pastirji Beit-Sahurski bdeli, zateče jih nebeška svitloba; prestrašeni vidijo pred seboj angelja Gospodovega:

Ne bojte se, zakaj glejte! oznanim vam veliko veselje, katero bode vsemu ljudstvu; ker danes vam je rojen Vzveličar, kateri je Kristus Gospod, v mestu Davidovem. In to vam bodi znamenje: Našli bote dete, v plenice povito in v jaslih položeno.¹⁾

In zdajci jih je bilo pri angelju množica nebeške vojske, kateri so Boga hvalili in rekli: Čast Bogu na visokosti in mir na zemlji ljudem dobre volje.²⁾

Božji svet poskakuje ob rojstvu Jezusovem. Nič se ne zgodi tukaj doli, kar ne bi bilo sklenjeno tam gori; pozemeljske prikazni so protitežje nebeških, nedosežnih vzrokov. Vsa bodočnost, vsa skrivnost te zibelke tiči v teh malih besedah, ki napolnujejo prostor in čas: čast in mir, čast Bogu, mir ljudem. Zdaj ima zemlja, ki ni spoznala Boga, sina, ki nam hoče razodeti svoje ime in ustanoviti svoje kraljestvo; človeštvo, ki je bilo potegneno po krutem zakonu razrušenja v boj za obstanek, bode spoznalo zakon miru, zakaj vladano bode po zakonu ljubezni.

Angelji so se oddaljili in šli v nebesa. Pastirji pa so rekli mej seboj: Pojdimo do Betlehema in pogledjmo to reč, ki se je zgodila, ki nam jo je Gospod na znanje dal.

---

¹⁾ Luk. II., 9—12.

²⁾ Luk. II., 14.

In so hité prišli in našli Marijo in Jožefa, in dete v jasli položeno.

Ko so pa videli, so spoznali, kar jim je bilo rečeno o tem detetu.¹⁾

Priproste duše, ki jih Bog razsvitljuje, imajo bister pogled, ugamejo to, česar modrijani z vso svojo filozofijo ne morejo zaumeti. Le vera pozna Boga in njegove sklepe, razum jih preiskuje z višine: a mu uidejo in ga zaslepé; rad bi, da se upognejo njegovim zahtevam in njegovim ozkosrčnim oblikam; a dospè le do tega, da jih taji, ali še večkrat, kazi in zmanjšuje.

Pastirji se vrnejo k svojim čredam in pripovedujejo, kar so videli; čudili so se njihovim sporočilom in častili ter hvalili Boga. Ni pa kazalo, da bi spričevanje teh ubogih ljudij ganilo Betlehem in motilo mir pa niskost zibelke Jezusove. Ostal je nepoznat, pri svoji materi in Jožefu. A Marija je ohranila v svojem srcu, kar je slišala; kakor vse matere, je napravila iz svojih spominov zaklad, nekako srčno knjigo, katero je prebiralala z nežnostjo.

Polje pastirjev še obstaja; črede se pasejo tu po zimi, kakor o Jezusovem času, pod oljkami, sredi ravnine, koder spet zeleni taista griva, koder cveto taisti pljučniki (anemone). Češčenje ni ostavilo nikdar tega kraja, koder je zažarel prvi žarek v hlevu rojenega Kristusa. Božični večer se zberó Betlehemci pri cerkvi sv. Helene, ki je ostala v razvalinah, in v na pol podrti kriпти molijo k Beit-Sahurskim pastirjem, svojim prednikom, ki so bili prvi apostoli.

---

¹⁾ Luk. II., 15—17.

Od daleč se vidijo betlehemske žene, z dolgo, belo zavijačo, sedeče v skupini na porušenih zidovih, v senci na okrog zasajenih oljk, in spominajo na tista skrivnostna bitja, ki so popevala prihod Jezusov. Ta četa z vedrim in resnim obličjem se dobro ujema s spomini, s katerimi je napolnjeno to polje, s tisto lučjo iz Izhoda, ki vse olepša in daje celó nerodovitnim skalam podobo bogastva in življenja.

Čez osem dnij je bilo dete po Mojzesovem zakonu obrezano¹⁾ v taisti hiši, ki je sprejela pohlevne tujce. Najbrže so praznovali ta dan, kakor ubogi. Vse se vrši priprosto, tiho; nič ni posebnega, razven proroško ime, ki so je dali detetu; in še to ime Jezus se je lahko zdelo navadno ime: tudi drugi otroci so se tako imenovali. Ves svoj božji pomen je imelo ime Jezus v očeh sv. vere, v dušah očeta in matere.

Prvorojenec vsake žive stvari je bil pri Judih darovan Bogu²⁾; plačalo se je za odkup pet seklov posvečenega denarja ali sto obolov. Triintrideset dnij po obrezovanju se je žena napravila v tempelj k očiščevanju; bogata je dala v dar jagnje, ubožna dva golobčka.³⁾ Poslušna tem mozajičnim obredom prideta Marija in Jožef označeni dan iz Betlehema v Jeruzalem, nesoč sabo Jezusa.

Postavita se po šegi v ženskem preddvorju, pred vrata Nikanorjeva, ob vznožju stolbe, ki vêde v sami dvor duhovnikov, nasproti žrtveniku; poudarita pet seklov in Marija izroči duhovniku dva golobčka.

---

¹⁾ Levit., XII., 3.

²⁾ Exod., XIII., 2—12, — Num., XVIII., 15, 16.

³⁾ Levit., XII., 15.

Nad vse zanimivo zgodbo, nepričakovano razodetje je treba tu poudarjati.

Tempelj, njegove lope, in preddvorja, kakor dandanes mošeje, je bil ob uri daritev in molitev poln priprostega ljudstva, ki je prišlo žrtvovat, dajat darove, izvrševat umivanja in odmolit Geülah,¹⁾ molitev za odrešitev.

Mej Judi, ki so prosili Boga, naj se spomni dneva Mesijevega in življenja prihodnih rodov, in ki so videli Marijo, klečočo pred žrtvenikom, da izroča svojega sina duhovniku, je bil neki starček, Simeon po imenu. Duh božji ga je privel v tempelj ta trenotek, ko je bil ondi Jezus darovan. Prebival je v Jeruzalemu in je spadal k tisti pobožni četi, ki je živela v zvestobi, v strahu božjem in se je posluževala za pozdrav vsклика: O da bi videl tolažbo Izraelovo! V svojem dolgotrajnem življenju je zrl, kako propada pozemeljska sreča njegove dežele; bil je izmej tistih, ki so obžalovali vlado Herodovo z njenim paganstvom in brezbožnostjo; a nič ne more zatreti v njem upanja na odrešenje. To je predpoda goreče in žive vere. Starost toži in izgublja srčnost; a on goji pod svojimi belimi lasmi zaupanje mladih duš, on ne toži, on pričakuje. Bog je govoril njegovemu srcu. Skrivnosten glas mu reče, da je blizo ura rešitve Izraelove in da ne bode umrl, dokler ne vidi na svoje oči Maziljenca Gospodovega.²⁾

Hipno razsvitljenje mu razodene, da je Odrešenik tisto dete samo, ki je uboga žena daruje duhovniku; vzame je v svoje naročje, in liki Caharija, starec tudi prorokuje:

---

¹⁾ Talm. jeruz., Chagiga.

²⁾ Luk. II, 26 id.

— Zdaj, vsklikne, spustiš svojega hlapca, Gospod! po svoji besedi v miru; ker so videle moje oči tvoje vzveličanje, katero si pripravil pred obličjem vseh narodov, luč v razsvetljenje nevernikom in v čast Izraelu, svojemu ljudstvu.¹⁾

Ta vzvišeni vsklik je prodril globoko v srca kristijanov, kot neumrjoč izraz veselja upajočih ljudij, kateri naposled vidijo na svoje oči dobroto, v katero so v svoji dolgotrajnosti verovali z neporušljivo vero.

Oče in mati sta strmela, slišavši tako govorico o svojem otroku.

Simeon ju blagoslovi in ves žareč duha, ki ga navdihuje, se obrne do matere Marije:

Glej! ta je postavljen v padec in v vstajenje mnogih v Izraelu; in v znamenje, kateremu se bode zoper g oovorilo. In tvojo lastno dušo bode meč presunil, da se misli razodenejo iz mnogih src.²⁾

Ta prorokba o žalostni usodi Jezusovi in o mukah njegove matere se je grozovito uresničila. Očitno življenje Odrešenikovo bode res boj brez prestanka, in njegovo življenje onkraj groba v cerkvi, po njem ustanovljeni, v sredi tega zmedenega sveta, je dolg križevi pot. Kristus je danes, kakor je bil včeraj, kakor bode jutri, čudovito znamenje, kateremu se bode zoper govorilo. Treba je biti za njega ali zoper njega, on vleče ná-se ali odbija; on sili vest, da se mu razodene.

Ako besede, izišle iz človeških ust, tako prevržejo stoletja, zagnavši va-nja toliko jasnost, tedaj odkrijejo svoj izvor: to ni človek, to je Duh bo žji, ki govori.

---

¹⁾ Luk. II., 28 id.

²⁾ Luk. II., 34 id.

Glas Simeonov je našel več odmevov pri tistih, ki so šli in prišli v predvorja templjeva; navdušenost starčkova je morala napraviti vtis.¹⁾

Bila je ondi tudi neka žena, zelo pobožna, Ana po imenu, hči Fanuelova, iz Aserjevega rodú. Sedem let po svoji omožitivi je vdovela, in se je posvetila templju, živeč noč in dan v postu in molitvi. Šteli so ji štiriinosemdeset let. Bila je priča Jezusovega darovanja in je slišala, kako je Simeon govoril o britki prihodnosti mesijanskega otroka. Njena duša se je razsvetlila in pokorila božjemu vplivu; neprenehoma je molila in pripovedovala vsem, ki so živeli v upanji na vzveličanje; da je naposled Izraelu dán Odrešenik. Kaže se pa, da ti radostni dogodki niso prodrli izven ožjega kroga redkih izvoljencev, nad katerim je Bog dal razliti prve žarke Kristusove zarije.

Nikakega vrišča ni bilo v Jeruzalemu, nič ni vznemirjalo Herodove palače in spravilo po koncu ljubosumnega trinoga. Glavarji ljudstva niso imeli nikakega pogleda za tisto, kar se je godilo v templju; starejšine in veliki duhovniki, farizeji in domoljubi so sanjali o vse drugačni bodočnosti, kakor o tisti, ki jo je starček prorokoval nad glavo nepoznanega otroka.

Izpolnivši vse verske dolžnosti, zapustita Jožef in Marija z Jezusom Jeruzalem in se vrneti v svojo deželo, v Galilejo.²⁾

Bilo je takrat meseca Šebat-a, prve dni februarja. Načrt, katerega sledí mi vidimo jasno,³⁾ je polagoma dozorel v duhu Jožefovem. Popolnoma

¹⁾ Luk. II., 36 id.

²⁾ Luk. II., 39.

³⁾ Mat. II., 22.

udan svoji nalogi, da čuje nad otrokom, ki mu ga je Bog zaupal, je hotel z njim ravnati tako, kakor je pristojalo božjemu namenu. Prorok, pričakovan Odrešenik, Mesija, je moral živeti in delovati v Judovskem kraljestvu. Od Judov pride vzveličanje, poreče Jezus pozneje Samaritanki.¹⁾ Ljudsko menenje, in to celo mej pobožnimi Izraeliti, ni pripustilo, da bi deloval Odposlanec božji, tisti, ki ima biti slava in vzveličanje ljudstva, zunaj judovske dežele, daleč od narodnega svetišča, h kateremu so se zatekali vsi Judje od štirih strani sveta, in koder je Bog Izraelov prestoloval kakor v svojem lastnem prebivališču.

Zakaj naj bi bil Jožef ostal s svojo družino v sredi te paganske Galileje, o kateri so boljši izmej Judov rekli: Ali more iz Nazareta kaj dobrega priti?²⁾ Nič ga ni tu zadržavalo.

On se odloči prebivati v Judeji, blizo Betlehema, od koder je izvajal svoj rod in ki se mu je zdel odločen zato, da gleda rasti Mesijo, kakor ga je videl roditi se. Sprejem, ki ga je doživel po Jezusovem rojstvu pri pastirjih te dežele in pri njihovih gospodarjih, ga je osrčil v njegovem sklepu; zato se je brez dvoma podal čez malo časa po svoji vrnitvi v Nazaret vnovič na pot v Betlehem, koder je nameraval naseliti se. Tako se ne misli vrniti v Nazaret, potem ko je privel iz Egipta dete in njegovo mater, ampak v Betlehem, in treba je bilo božjega ukaza, da je spremenil svojo odločitev; Nazaret je bil zato odločen, da skriva Krista do njegovega očitnega življenja.

---

¹⁾ Jan., IV., 22.

²⁾ Jan., I., 46.

Za tega drugega prebivanja (v Betlehemu) in najbrže proti koncu Adar-ja (Februvar-marcij), nekaj časa pred Veliko nočjo l. 750., so se dogajale mnoge stvari, katerih spomin nam je samo prvi evangelj ohranil in ki meče na Jezusova otročja leta nov žarek, poln skrivnosti in veličastva.

Verski upi Judov, nanašajoči se na prihodnost svojega rodú po Mesiji, ki naj bode imel gospodstvo nad svetom, niso bili več omejeni na okoliš tega malega naroda; prodrli so v paganstvo samo, prehodili Izhod in vlili žarek upanja tja v obupana srca rimskega cesarstva; bili so tako rekoč v zraku: pesniki, zgodopisci, modroslovci, duhovniki in zvezdoznanci gledajo v bodočnost, vsi računajo s temi upi.

V neki deželi, ki je evangelj ne imenuje, a ne more biti druga kakor Kaldeja, Mezopotamija, Perzija ali skalovita Arabija, — zakaj to so dežele, katere sv. pismo navadno zaznamuje z nedoločnim imenom „Izhod“,¹⁾ bili so možje, ki so se bavili z modroslovjem in so brali v knjigi zvezdovja, da bi v nji našli skrivnosti prihodnosti. — To so bili magi (čarovniki), kakor so jih imenovali — in so zapazili nekega dne neko zvezdo na nebu.²⁾

Ali je bil to meteor, ali navadna zvezda ali komet? Presunjeni po tej prikazni poizvedujejo v izročilih svojih prednikov, svojih učencov, in razsvitljeni brez dvoma po božji luči, spoznajo

---

¹⁾ Primeri Num. XXIII. 7; Izaj. XII., 2; Jerem. XLIX, 28; Eceh. XXV, 10.

²⁾ Glej dodatek A: Občna kronologija Jezusovega življenja, § 2. Zvezda magov.

znamenje velikega gospodovalca, ki je bil Judom obljubljen.

Knjiga Danijelova jim ni mogla biti neznana, koder je bilo nasledstvo cesarstev označeno in preračunjen čas prihoda Sinú človekovega. Mogoče, da so bili sami potomci Balaama, paganškega proroka, ki je napovedal, da bode zvezda izšla iz Jakoba in žezlo vstalo iz Izraela.¹⁾

Trije izmej njih zapusté svojo deželo in se podajo na pot v Jeruzalem. Njihova bogata in sijajna karavana napravi šum po mestu. Poizvedujejo na vse strani in ne da bi vzbujali dvom nad dogodkom, ki se mora po njih izpolniti, gredo dalje in povsod poprašujejo: Kje je novorojeni kralj Judovski? Videli smo njegovo zvezdo na Jutrovem in smo ga prišli molit.²⁾

Besede teh tujcev pridejo na ušesa Herodu. Kralj se vznemiri in zgane se Jeruzalem, koder se je upanje na Odrešenika vedno našlo v razburjenih dušah.

Nemirni kralj skliče takoj verske poglavarje in učenike in poizveduje po njih za kraj, koder ima Kristus rojen biti. Vsi mu odgovore: — V Betlehemu na Judovskem. Sv. pismo je bilo jasno, izročilo enoglasno; in neki prorok je govoril nedvoumno: In ti, Betlehem, zemlja Judovska, nisi nikakor najmanjši izmej vojvodstev judovskih, zakaj iz tebe bo prišel vojvoda, ki bode vladal Izrael, moje ljudstvo.³⁾

Stari, premeteni trinog dá na tihem poklicati mage in jih skrbno izprašuje za čas, ko se

---

¹⁾ Numer., XXIV., 17.

²⁾ Mat., II., 2.

³⁾ Mih. V., 2. Citat ni dosloven, a jasno pové misel prorokovo.

jim je zvezda prikazala. — In jih pošlje v Betlehem ter jim reče: Pojdite in skrbno poprašujte po detetu, in kadar ga najdete, pridite mi nazaj povedat, da tudi jaz grem in ga molim.¹⁾

Ne kaže se pa, da bi bili magi spoznali skrito zvijačo v priliznenih besedah Herodovih. Brez dvoma niso vedeli za nagnusno zgodbo tega častilakomnega intriganta, ki bi bil sam rad igral ulogo Mesijevo, in ki se ni ustrašil zločina, da zatara vse, ki bi utegnili potemniti njegovo kraljevsko častiljubje.

In ko so bili kralja zaslišali, so šli; in glej! zvezda, katero so videli na Jutrovem, je pred njimi šla, dokler ni prišla in zgoraj obstala, kjer je bilo dete. Kadar so pa zvezdo ugledali, so se silno razveselili. In šli so v hišo in so našli dete z Marijo, njegovo materjo, ter so predenj padli in ga molili.²⁾

Po šegi svoje dežele so mu darovali darove, in mu položili pred noge dragocene stvari, ki so jih sabo prinesli: zlata, kadila in mire.

Očividno je bila to druga reč kakor navadna orijentalaska gostoljubnost. Te modre, prišedše od daleč, je razsvetlila vsa druga luč kakor prazna astrologija. Zvezda je simbol božjega razsvitljenja, katero sveti v srce, in navdihovanja, katero vodi duše do večne resnice. To ni nikak prihodni zmagovalec, ki ga modri molijo v tem nedavno rojenem detetu, oni vidijo v njem Emanuela, pravega Kristusa, počivajočega v ubogi zibelki, razsvetljeni po sv. Duhu verujejo in molijo. Do nas ni prišla nikaka beseda, ki bi izdala njihovo vero;

---

¹⁾ Mat. II., 8 id.

²⁾ Mat. II., 4.

toda njihovi darovi imajo globok pomen: darujejo zlata kralju prihodnosti, kadila duhovniku, mire darovancu, ki bode po svoji smrti ustanovil mej ljudmi večno kraljestvo in duhovništvo.

Sinovi Balaamovi so bolje prorokovali kakor njihovi prednik. Odprli so pot, po kateri so šli pagani: sledilo jim je človeštvo tolpoma in polagalo po njihovem vzgledu pred noge Kristove zlata, kadila in mire; in ne da bi se utrudilo, ga moli, prosi, trpi ž njim in ga ljubi do mučeništva.

Herod je čakal vrnitve modrih; ti sami pa, našedši tistega, ki so ga iskali, so se obotavljali sporočiti kralju, katerega verolomne naklepe so slutili. Sen, po katerem so spoznali voljo božjo, jih je nagnil, da se niso povrnili k njemu, in šli so po drugem potu, najbrže južno od Mrtvega morja, v svojo deželo.

Pohod teh verskih šejkov, njihova radodarnost, njihova spoštljivost, njihova vera je morala nekak blesk razliti nad ubožnim domovanjem Jožefovim. Kako pridejo tujci, bogato opremljeni, tako daleč, da vidijo priprosto dete? Vse se godi očitno, na izhodu, in glas je moral leteti od hiše do hiše po mestecu Betlehenskem; brez dvoma se je izrekalo ime Mesijevo in Osvoboditeljevo; Jožefa se je morala lotiti bojazen: grozovitost Herodova in njegova zvijačnost je bila poznata pri vseh Judih.

Res, nevihta se je bližala.

Ko Herod iznenaden vidi, da se modri ne vrnejo, in čuti, da so se mu načrti izjalovili, se je silno razsrdil.

Bil je dvorjanska duša; plazeč, in strahopeten pred svojimi gospodi, pred Rimljani, bil je vladoželjen in trd proti svojim podložnikom. Jeza je bila izmejskih glavnik napak njegove prezirlive nature,

in ni se umirila, dokler se ni nasitila, in nasitila se je v krvi. On ni pošiljal v prognanstvo, on je moril. Kdor se je dotaknil ali pretil njegovi oblasti, odgovoril mu je s smrtjo.

Umor je bil orodje njegovega vladarstva.

Komaj zasede prestol, zahteva od Antonija smrt premaganega Antigona: Antigon je bil obglavljen.¹⁾ Dal je pobiti vse člene sinedrija, ki so se za obleganja Jeruzalema postavili proti njemu in njegovim rimskim zaveznikom; dal je utopiti v Jerihonski kopeli Aristobula, svojega zeta, sina Aleksandre, in izročil krvniku osemdesetletnega Hirkana, poslednjega Asmonejca, pod prazno prevezo izdaje; krivično je sumničil Marijamno, eno svojih žen: morala je umreti. Intrige Ferora in Salome vzbudé v njem sumnjo proti njegovima obema sinovoma Aleksandru in Aristobulu: ukaže ju zadaviti.²⁾ Na stara leta je bil tem grozovitejši in mračnejši. Farizeji, užaljeni vsled njegove protiverske in protinarodne politike, se zaroté in provročé upor: pograbi dva glavarja, Judo in Matijo, in ju ukaže živa sežgati.³⁾

Ko je stari despot videl, da se je ves Jeruzalem vznemiril vsled misli na Osvoboditelja, ki ima rojen biti, je kaj hitro dozorel do sklepa: prijeti ga in umoriti. A kako ga iztakniti? Njegovi sateliti so iskali zaman. Betlehem je bil predmet prikritih zalezovanj. Jeza Herodova je rasla vsled neuspehov njegovega preiskavanja; ni se obotavljal postopati korenito in grozovito, in tisti, ki je zaznamoval vsa leta svojega vladanja z umorom, tisti, ki je dal pred svojo smrtjo umo-

¹⁾ Antiqu., XV., 9.

²⁾ Antiqu., XVI., 18.

³⁾ Antiqu., XVIII., 6.

riti še enega svojih sinov, tisti, ki je ukazal pobiti v Jerihonskem cirkusu glavne voditelje svoje vojske, ko se mu je bližal konec in je menil, da ne bo nihče jokal za njegovim pogrebom, tisti je zapovedal pomoriti vse dojenčce v Betlehemu in okolici.

V tem se vidi ves srd in divjost trinogova.

Grič, na katerem počiva Rahela, je bil poln krvi in solza, žalostinke matera so polnile doline. Treba bi bilo videti na Izhodu žalne sprevode, slišati vpitje in ihtenje okrog novih, odprtih grobov, da bi si mogli predočiti žalovanje teh žená, branečih se tolažbe, ko ni več njihovih otrok. Herod je lahko zadovoljno zaspal po umoru betlehemskih dojenčcev. Menil je zatopiti v krvi vedno naraščajoče upe ljudske.

Varal se je.

Herod je le ovenčal s krvavo krono Jezusovo zibelko; to je bilo njegovo spremstvo, falanga brezmadežnih mučencev; legijoni drugih bodo sledili tem nedolžnim umorjencem; pot Kristusov skozi človeštvo je krvav pot; vsi, ki želé hoditi za Križanim, bodo okušali, kakor On, moreče preganjanje na tem svetu, koder se ni nikomur bolj oporekalo kakor samemu Bogu.

Jezus je ušel jezi Herodovi.

Po odhodu modrih je Jožefa Bog opomnil. Taisti glas, ki mu je govoril v sanjah za časa njegove ženitve, mu je govoril iznova:

„Vstani, vzemi dete in njegovo mater in beži v Egipt in bodi tam, dokler ti ne porečem: zakaj Herod bo deteta iskal, da bi ga končal.“¹⁾

¹⁾ Mat. II., 13.

Jožef vstane, vzame dete in njegovo mater, ter se poda po noči v Egipt.

Kaj se je dogodilo na tem potovanju? Kje sta se ubežnika ustavila? Evangelj nam nič ne pové. Edina podrobnost, ki jo omenja, se nanaša na trajnost prebivanja: ostala sta ondi do smrti Herodove.

Zato pa legenda ni zametala domišljije in apokrifi so kar nakopičili čudežev v tej dobi prognanstva deteta Jezusa. Divje zveri, levi in panterji, se mu laskajo kakor jagnjeta, palme se mu pripogujejo, kadar se sprehaja, cvetice mu poganjajo na poti, studenci izvirajo v sami puščavi, da se okrepča, cesta se skrajša, daljava se zmanjša, maliki se razbijejo v njegovem obližju hudobni duhovi bežé, obsedenci se oproščajo in božje Dete množi okrog sebe čudeže, ki spričujejo njegovo božanstvo.¹⁾

Zgodovina ne more sprejeti teh nenavadnih dogodeb in cerkev jih ni nikoli potrdila. Izročila visoke starosti, ki živé v Koptovski cerkvi, v Egiptu, nas poučé, da se je sveta družina ustanovila pod heliopolskimi murvinimi smokvami, pri studencu Matarejskem, in se je naselila najprej ob vhodu v Memfis, v stari Kairi. Vidi se še zelo stara cerkev, sezidana v spomin prebivanja Jezusovega. Koptorski kristijani jo oskrbujejo in radi pokažejo obiskovalcem v kripti tri arkade, posvečene Jezusu, Mariji in Jožefu.

Beg v Egipt ni rešil samo v nevarnosti bivajočega življenja Jezusovega, ampak se začenja okrog njega in nad njim tišina in mir, ki ga nič

---

¹⁾ Primeri: evangelje arabsko o detinstvu. — Zgodopis o rojstvu Marijinem. — Zgodba Jožefa tesarja.

ne izkali več do dneva velikih bojev. Zvezda modrih je izginila, proroški glasovi so utihnili, nebo se zakrije, ponižna družina se poizgubi mej množico, oče in mati varujeta sama, liki skrit zaklad, skrivnost Jezusovo.

Prihodnje leto (750—751) umrje Herod. V tem pa se še Jožefu ni mudilo povrniti se v Judejo, ko je prebival s svojci v judovski naselbini pri Memfisu. Navdihnenje ga je nagnilo, da se je povrnil v Izraelsko zemljo in spet je prekoračil egiptovsko mejo z detetom in njegovo materjo; ko pa je zvedel, da Arhelaj, novi kralj Judovski, nadaljuje trinoško in brezbožno politiko svojega očeta,¹⁾ zdelo se mu je previdneje, ne več tam prebivati.

Galileja in Pereja sta bili boljše razdeljeni; imeli sta za tetrarha drugega sina Herodovega, Antipa;²⁾ ta knez, prijatelj sijajnosti, sicer pa dobrovoljen značaj, se je lotil ustanoviti dve mesti, Tiberijado in Julijo, in je skušal pridobiti najlažje za-se prebivalce sosednih pokrajin s prijaznostjo in velikodušnostjo svoje vlade, z veličastnimi javnimi poslopji in drugimi materijalnimi koristmi.

V sanjah je bilo Jožefu razodeto, naj se vrne v Galilejo; dospè torej v Nazaret, koder je ustanovil svoje domovanje. Nepoznan je Jezus rasel v tej deželici, ki so jo Judje tako zaničevali, da je nastal pregovor, da ne more iz nje nič dobrega priti. Dali so mu priimek „Nazarenec“. To ime³⁾ pomenja misel in izraz, običajen prorokom, koder

¹⁾ Antiqu, XVII, 13.

²⁾ Antiqu., XVII, 11.

³⁾ Hebrejski: Netzer, mladika, cvet.

so govorili o Mesiji: — „Glej, mož (bo prišel), Vzhajajoči (je) njegovo ime,“¹⁾ je rekel Caharija. — „Dal bom Davidu pognati mladiko pravičnosti“, je že rekel Jeremija.²⁾ In Izaija je prvi videl, da „bo pognala mladika iz Jesetove korenine.“³⁾

Res, ali je kedaj pognala ne samo iz Davidove korenine, ampak tudi iz korenine človeštva bolj cvetoča mladika, podobna Jezusu Nazarenskemu?⁴⁾

---

¹⁾ Caharija, VI., 12.

²⁾ Jeremija, XXII., 5, XXXIII., 15.

³⁾ Izajija, XI. 1.

⁴⁾ Beseda, ki jo rabita Jeremija in Caharija, ni Netzer, ampak Tzemach; izraz je različen, misel taista.

Četrto poglavje.

Zgodovinska resničnost čudeznih zgodob o rojstvu in detinstvu Jezusovem.

Zgodba o rodu Jezusovem ima nadnaraven značaj, ki ga ni mogoče ni oslabiti ni utajiti. Veliko dejstvo gospoduje nad njo in dela njeno osnovo: osebno posredovanje božje. Božji duh deluje v svojem najvišem početku, se razodeva na razne načine dušam izbranih bitij, jih kliče, jim zapoveduje, jih suče po svoji volji, duše pa svobodno izvršujejo njegovo voljo.

Tisti, ki vidi v tem edinem zgodovinskem trenutku le igranje naravnih in človeških močij, ne bode nikoli prodrl v skrivnost Kristusovo; zakaj ta pozabi Boga, najvišo vodilno silo, katera upogiba naravo in človeštvo, da bi se pridružila njegovim določbam.

Vsi nasprotniki čudežev, pristaši izključne vede, — racijonalisti, panteisti, materijalisti, pozitivisti in skeptiki, — proklinjajo zgodovino in imajo za legendo poetično zgodbo evangelista o detinstvu, kakor sta nam jo sv. Matej in sv. Lukež napisala; vidijo v teh zgodbah le navaden dogodek, okrašen s čustvom in domišljijo, kakor pri vseh rojstvih imenitnih mož v starih časih.

Navadni dogodek, po njihovem sestavu edino zgodovinsk, je izražen v eni potezi: Jezus je bil rojen pod Avgustom v Palestini.

Najskrbnejša in najvestnejša preiskava del, v katerih je izložena ta kritika, ne bode našla niti najmanjšega „zgodovinskega“ dokaza proti dejstvu, ki sem jih pripovedoval po izvornih listinah. Nastalo protislovje je pravo za pravo čisto dogmatično. Ta dejstva predpostavljajo osebno in nadnaravno posredovanje božje, in zategadelj ne najdejo milosti pred filozofičnimi zistemi, ki zametajo to posredovanje. Taka kritika velja po pravici toliko, kolikor zistemi, ki jo delajo; ti zistemi pa nimajo, vkljub ugodnemu javnemu mnenju, nikake pravice, da bi se kazali kot izražena resnica, zakaj njihove zmote pamet sama lahko zavrže; in vselej sem se prašal, kako si upajo zgodovinarji, katerih dolžnost je, poročati dovolj izpričana dejstva, kako si upajo ta dejstva siloma prilagoditi svojim teorijam? Ali se ne pravi to, uloge menjati? Dokazano dejstvo je nepretresljivo, teorija spada v področje dvomljivih stvari. To ni reč naše filozofije, ukazovati dejstvom, to je reč dejstev, ukazovati naši filozofiji.

Edino zgodovinsko dejstvo, proti kateremu bi se mogla pamet zmagovito poklicati, je tisto, ki obsega protislovje in ki ruši načelo provzročnosti; dejstva brez pojma in zadostnega vzroka pa ni in ga ne more biti. Filozofi, ki so imeli evangeljska dejstva za nespametna, so jih sodili le iz stališča svojih zistemov in ne po prvih, bistvenih in jasnih načelih človeške pameti. To je neporušljiva pamet, na katero se je treba sklicavati proti trinoštvu te oskosrčne, samovoljne in silovite kritike, ki pači zgodovino.

Da so čudezna dejstva opravičena imeti v zgodovini svoje mesto, zadošča, da so pojetna in da se opirajo na verodostojno spričevanje. Ta dejstva pa so pojetna (umliiva), ker imajo v moči, modrosti in blagosti božji zadosten vzrok za svoj obstoj; ali niso potrjena po zanesljivih pričah, katere jih dokazujejo z vso odkritosrčnostjo? In to je velika točka.

Nihče ne bode ovrgel zgodovinske verodostojnosti tretjega evangelja,¹⁾ kateremu se imamo zahvaliti za vse podrobnosti o spočetju in rojstvu Jezusovem. Sv. Lukež pojasni v svojem predgovoru v določni obliki svoj namen.²⁾ On ne sprejme z zaprtimi očmi praznih izročil in legend, on zapiše dejstva; zasleduje vse od začetka natančno in skrbno, da bi popisal po redu in pokazal Teofilu resnico o stvareh, v katerih je bil ta že poučevan. Kako si je misliti, da bi ta skrbni in vestni pisatelj slepil in prevaril dobro vero Teofilovo in vseh teh, ki ga čitajo, pomešavši resnično zgodovino s fantastičnimi, poetičnimi in legendam podobnimi zgodbami? Katera nepristranska kritika bi si prisvajala pravico, zavreči tako spričevanje in zametavati dejstva s samo pametjo, ki presega vselej oskosrčni krog njegovih lastnih mislij? Filozofičen zistem ni nikakor pamet sama, ampak je predmet pravdanja in se lahko zmoti; pamet je namreč v svojih temeljnih načelih nezmotliva. Zgodovina rodu Jezusovega lahko prevrne kak zistem po evangelistih in nima nič, česar bi pamet ne sprejela v svojih bistvenih načelih.

---

¹⁾ Glej uvod.

²⁾ Luk., I, 3, 4.

Nekateri kritiki so skušali v dvom spraviti pristinost prvih dveh poglavij sv. Lukeža. Na kaj se opirajo? Ti poglavji so označeni v predgovoru samem: „vse sem skrbno poprašal od začetka,“ piše pisatelj;¹⁾ in se najdejo v prvih prestavah kakor v najstarejših rokopisih. V sredi drugega stoletja ju je Marcijon res zavrzel: on je imel Kristusa le za „Eon-a“, vzvišenega nad vse slabosti rojstva, trpljenja in smrti, njegova človečnost mu je bila le navidezna; zato sv. Justin, Tertulijan in Epifan živo oporekajo Marcijonu, češ da je popačil sv. Lukeža. In res je, da so popevke Marije,²⁾ Caharije³⁾ in Simeona⁴⁾ pomešane s hebraizmi in podajajo gotove izraze judovskega duha, ki malo soglašajo s Pavlinskim značajem evangeljev; toda ti izrazi so prej nepričakovani dokazi pristinosti, ker kažejo porabljene vire, iz katerih je pisatelj zajemal ureditev dogodka, ki segajo pol stoletja nazaj in ki so bili zapisani pod vtisom samim teh dogodkov. Judje, ki so bili vrstniki sv. Lukeža, niso več tako govorili in mislili kakor pobožne družine ob času Caharije in Simeona.

Sicer pa je bil sv. Lukež v ugodnem položaju, da se je poučil o evangeljski zgodovini. Iz „apostolskih dejanj“ vemo o njegovih intimnih odnošajih s Pavlom, o njegovem bivanju v Antiohiji, svoji domovini, kjer je spoznal Barnabo, in v Cezareji, kjer je užival gostoljubnost dijakona Filipa; in brez ozira na njegovo potovanje v Jeruzalem, kjer je obiskal apostole, je očitno, da je

---

¹⁾ Luk., I, 3.

²⁾ Luk., I, 46 id.

³⁾ Luka, I, 68 id.

⁴⁾ Luk., II, 29 id.

moral biti v dotiki z materjo Jezusovo in družino Janeza Krstnika.

Tak je torej vir, iz katerega je zajemal natančne podrobnosti, ki nam jih pripoveduje.

Mej vsemi temi je priča, ki presega druge, to je Marija, mati Jezusova. Po sv. Lukežu¹⁾ je ohranila v svojem srcu besede, ki jih je slišala, in prizore, v katerih je igrala prvo ulogo. Ali je mogla ta žena v življenju ali po smrti svojega sina držati ustnice zaprte in odpovedati učencem, svojim prijateljem zaupanje v skrivnosti, katerih se je ona udeleževala? Kdo bi to verjel? V svoji razsodnosti, katero sv. Lukež tako nežno poudarja, je vsekako umela počakati ure božje; ko pa je ta ura prišla, je ona govorila in v tretjem evangelju imamo njeno lastno izpričevanje.

Ako bi se bile napravile okrog rojstva, zibeli in detinstva Jezusovega res legende brez zgodovinske resnice in pripovedke, nadahnene po domišljiji in čuvstvih učencev, ni nikakor dopustljivo, da bi se ne bilo nič ugovarjalo in da bi bila mati Kristusova s svojim molčanjem deležna teh bajk in lažnivih proizvodov.

Treba je tu poudarjati, da je bila v naročju prve cerkve sekta Ebijonitov, teh judovskih kristijanov, trdovratnih nasprotnikov novega evangeljskega duha, ki so se uporno držali judovskih obredov, sužnji črke, ki mori, nespravilivi sovražniki sv. Pavla, ki so pobijali njegovo poslanstvo in se jim je studil vsak nauk proti Mojzesovi postavi. Ebijoniti so tajili spočetje in čudezno rojstvo Kristusovo; toda njihova tajitev je dala le

---

¹⁾ Luk., II, 19, 51.

tem več podlage zgodbam sv. Lukeža, katerega izrecni namen je bil, potrđiti resnico teh božjih dogodkov proti tajlcem.

Vrhu teh se je pojavilo še neko nasprotstvo v starem veku proti evangeljskemu zgodopisu rodú Jezusovega: to je krivica, ki je izhajala iz sovraštva, zalezujočega neprestano delo Kristusovo,¹⁾ to je žalitev čistosti zibelke Jezusove; ta krivica in žalitev je bila spet sprejeta po Celzu²⁾ in ne zasluži časti, da bi se ovrĝla, pred nobeno spodobno vestjo. Svetost evangelja protestuje zoper tako sovražno obrekovanje. Take pojave vidimo v Nemčiji v tem stoletju samem izpod peresa različnih pisateljev.³⁾ Neki francoski jud⁴⁾ se jih ni sramoval posnemati, a posrečilo se mu je tako malo kakor drugim, da bi mu verojeli, zakaj tolikanj krivično in samovoljno, neresnično in izpodtakljivo se kaže to obrekovanje.

Bajke in legende res poganjajo kakor za stavo okrog rojstva Jezusovega, kakor okrog zibelk velikih mož, ki so živahno uplivali na misli in srca ljudij; toda te stvaritve fantazije in čustev odlašajo, da se pokažejo, dokler čas in daljava ne zakrije ljudij in stvari v meglo; umikajo se čuječemu očesu prič in izrasejo še le na njihovih grobih.

Ako hočeš nažeti polne snope, ne smeš jih iskati v kanoničnih evangeljih, ampak v mnogo-

---

¹⁾ Primeri Talmud.

²⁾ Origen, *Cotr. Cels.* I, 30.

³⁾ Venturini; Barth. *Die natur. Geburt Jes. v. Naz.* histor. bearbeitet.

⁴⁾ Salvador.

številnih apokrifih drugega, tretjega, četrtega in petega stoletja.¹⁾

Primerjaj te anonimne knjige z evangeljskim tekstom: prve so dostikrat otročje in grobe, napolnene s čudeznimi in neumljivimi stvarmi; drugi pa pisan z jasnim, mirnim in živahnim peresom, vse je v njem resno in trezno, pozitivno in točno, osebe so označene z živimi črtami, opisi nimajo nič praznega in neskupnega, govori se ujemajo z osebami; vsa podoba se pokaže v krepkem reliefu, polna soglasja in izvirnosti.

Ničesar ni, kar bi spominalo na paganske basni, v katerih posredujejo bogovi in boginje pri prihodu junakov ali velikih mož; nič ne označuje judovskega duha, ki je bil tako malo pristopen za idejal devišтва. Zgodba o deviškem rojstvu Jezusovem se pojasni le z resničnostjo samo; tako ne sanja in ne iznajduje domišljavost.

Ne moremo se smeha zdržati, ako pogledamo način, kako si je mitična šola predstavljala postanek vse te zgodbe. Postopanje je priprosto in sumarično. Ima li dotični dogodek kako zvezo s staro zavezo? To je vreteno, okrog katerega se suče legenda. Naj je na primer pri Izajiji, da bode devica spočela. Te besede so ustvarile po „epigenezi“ legendo o Oznanenju. Zvezda Balaamova je ravno tako ustvarila zvezdo modrih, kar pa gre hvala bistrournemu primerjanju členska iz knjige Števila²⁾ s členkom iz psalma, ki pravi,

---

¹⁾ Primeri apokrifski slovar: izdaja Migne: Evangelj o detinstvu; protievangelj sv. Jakoba; Zgodopis rojstva Marijinega; Zgodopis tesarja Jožefa itd.

²⁾ Štev. XXIV, 17.

da bodo kralji Arabije in Sabe prinesli darove Osvoboditelju Izraela.¹⁾ Mati Samuelova zapoje zahvalnico:²⁾ mati Jezusova mora zapeti isto tako. Stara zaveza in mitologija sta rudokop, iz katerega prihajajo legende, pobožna fantazija vernikov je umetnik, ki jim daje obliko, lahkoverna in prizadeta cerkev je središče, od koder se razširja.

Kadar nedostaje opore v stari zavezi, pomore posvetna zgodovina. Da se razjasni navzočnost pastirjev pri rodečem se Jezusu, se zatekó k grškoro-rimskim bajkam Rema in Romula, ki sta bila vzgojena mej čuvaji čred.

Posebnost je to, da je svet čakal osemnajst let, dokler ni jasno zaznal evangeljske pripovedi o rodu Jezusovem.

Ta poetična in mitična razlaga ne vzbuja nikakega zaupanja; prepozno je prišla in zdi se, da preveč kaže namen, spraviti iz zadrege tiste, ki se izpodtikajo nad čudeži.

Ako bi še zasledovali te dogodbe v njihovem razvoju in postanku, ako bi našteli stvaritelje teh fantazij, katerih lepoto, božji čut in idejalno svežest občudujejo; toda nič, nikakega dokaza, nikakega dejstva, same samovoljne in dostikrat neverjetne hipoteze. Podobe stare zaveze, krščanski čut, pomešan z mesijanskim upanjem, potreba ljubljene in izginolega Kristusa poveličavati, to je vse, kar je magično vplivalo na ljudsko zavest.

Evangelji nam potrjujejo v raznih izrazih, da je mati Jezusova slišane besede in prizore, dogo-

---

¹⁾ Ps. LXXI.

²⁾ I. Kr. 1, 2.

divše se pred njenimi očmi, ohranila v svojem spominu in pridržala v svojem srcu: ta element se zanemarja, dasi je bistven in nobeden zgodovinar ga nima pravice sumničiti. Zakaj torej ne bi gledali v evangeljskih dogodbah zaupnega sporočila te žene? Bolj ko druge osebe se spominajo matere; njihova nežnost ne pozabi ničesar; vse to, kar zadeva njeno spočeto, rejeno in gojeno dete, utisne se globoko v njeno dušo.

Mitična šola je tudi poskusila to vzvišeno dogodbo ob veljavo spraviti s tem, da jo je ponižala na površje grških bajk in hinduskih sanjarij.

Sklicavala se je na povest o Platonu, ki je bil rojen po dotiki boga Apolona s Periktiono, njegovo materjo; o Romulu, ki je veljal za sina Martovega, in Cezar za Venezinega; ako je Kristus Bog človek postal, ali ni učila neka budaistična šola sedemkratnega včlovečenja Krihne? In Sakija-Muni, preporoditelj brahmanske vere, ali ni postal bog po svetih knjigah budaističnih? Ali ni deviška boginja prisustvovala pri njegovem zemeljskem rojstvu? Celó dandanes, ali se ne kaže glavar budaistične hierarhije v Tibetu kot včlovečeno božanstvo?

Nikar da bi evangeljsko zgodovino take primere oslabile, ampak jo opravičujejo; spričujejo splošno hrepenenje, ki se ne dá uničiti, zakaj ima Boga za izvor, in od Boga navdihnene želje so prorokba tega, kar ima biti. Občna težnja človeštva, napraviti posredovanje božje pri porodu velikih duhov, je našla torej popoln predmet pri rojstvu Jezusovem.

Najzmernejši mej nasprotniki zgodovinske resničnosti teh strani, vidoma zmedeni po nadnaravnosti, ki jih napolnuje, — posredovanje božje, prikazen angelov, razodetne sanje, proroški govori, — trudili so se razločevati mej vsebino in obliko.

Oblika je le poetičen zavoj, umetno natkan od prvih kristijanov, da bi jih kaj pridobili za idejo božje nature Jezusa Kristusa. Ta dogma, ki zavzema brez protirečja najvažnejše mesto v naukih in shvačanjih vseh apostolskih pisateljev, bila je po teh kritikih prikrojena poljubno po krajih in časih, zdaj na nedoločen, zdaj na določen način, zdaj poljudno, zdaj učeno, zdaj poetično, zdaj teologično: mi imamo tu poetično in popularno obliko. Vsebina sama je važna, oblika se lahko presoja z estetičnega stališča, toda treba je paziti, da se ne hvati preozkosrčno.¹⁾

Ta bojazljivi zistem žrtvuje brez vzroka zgodopisno istinost dogodkov, da je resničnost skrita v dogmatični formuli; naredi celo veliko napako, ker vidi v tej formuli resnico, ki je ne obsega niti potrebno niti logično. Res, to ni točka o „božji natori Jezusovi“, ki je tu označena, ampak to je njegov „božji rod“; Jezus je mogel biti Bog in človek, ne da bi bil tako spočet; mogel je biti tako spočet, ne da bi bil Bog in človek. Resnično je bil po katoliški teologiji rojen od svetega Duha in ima v edinosti ene osebe naturo božjo in človeško; a te dve dejstvi ne izhajata potrebno eno iz drugega; in zato se ne sme gle-

---

¹⁾ Reuss: evangeljska zgodovina; Sabatier, Enciklopedijskih vednostij, čl. Jezus-Kristus.

dati v dogodbi prvega dejstva formule, katera naj naznanja in izraža drugo dejstvo.

Zaman bi iskali v vseh literaturah, svetih in svetnih, strani, kjer bi se vzvišenejše in v popolnejšem akordu dvigali poezija in zgodovina, ideal in realnost, človeško in božje.

Vse je tesno zvezano v teh dogodbah; skupnost in podrobnosti se vrsté zaporedoma v lepi in močni edinosti; črte, navedene po sv. Mateju se opirajo na zgodopis sv. Lukeža in razširjajo njegovo obzorje. Skrivnostna zvezda hoče naznanjati, da se astronomični prevrati, mereč življenje vesoljnosti, ujemajo s preobrazbami našega malega sveta, in ti skrivnostni vojvode, prišedši iz Izhoda, iz tuje zemlje, dajo slutiti, da upanje na Odrešenika ni izključna dedščina enega rodú, ampak da se mora njegov vpliv raztezati na vse človeštvo.

Jezus je Sin božji, toda rodi se v hlevu, kakor kako ubožno dete; le judovski pastirji ga pripoznajo, toda vse nebo praznuje nad njegovo zibeljo, v tisti noči, ko je prišel na svet. Za trenotek se vznemiri kraljevo mesto, ko pridejo modri; a komaj je ta posvetna slava zažarela, že je opasno dete obsojeno na beg, in krik tistih, ki so rojeni v taistem času kakor ono, teče v potokih na to zemljo, koder so ga preganjali.

Vsa ta nasprotja se nadaljujejo v življenju Kristusovem, in v njegovem delu skozi stoletja, v naročju od njega ustanovljene cerkve: iznova preganjajo, podaljšujejo čudovito in temeljno antitezo, ki tvori vso skrivnost Jezusovo in ki jo je

sv. Janez izrazil v teh besedah: „Beseda je meso postala in mej nami prebivala.“¹⁾)

Legenda ne pozna takega soglasja; njene pretrgane sanjarije ne podirajo samo verjetnosti, no žalijo pamet; ugaja ji samovoljnost in alegorija, čudeži in posebnosti. V starih časih paganstva je pridevala bogovom slabosti in strasti človeške; v času, ko sledi krščanstvo, prideva Bogu samemu fantazije človeških možganov. Ako se apokrifi stavijo v taisto vrsto z mitologijo grško, rimsko, Hindusa in čudežnih dogodkov Mahometove zgodbe: bodi; neodvisen kritik pa ne sme tako obravnavati kanonična evangelja in zgodovino detinstva Jezusovega.

Govori, ki so pomešani s temi dogodki, so sposobni, da jih branijo in odkrivajo njihov božji značaj.

Proroški duh se vzbudi in ponovi veliko izročilo preminolih vedežev; predere oski kolobar, v katerem je bila zadušena judovska pobožnost, preskoči brano tega slepega formalizma, v katerem so učeni in poglavarji vere držali zaprte misli in verski čut. Stare obljube božje so zapopadene v vsem svojem veličju: prestol Davidov se dvigne, a sam Sin božji ga zasede in zakraljuje brez konca; Izrael se potolaži in reši, a tisti, ki sedé v temi in smrti, zapuščeni pagani ne bodo pozabljeni; to ni Izrael, ki vlada, to je Bog, in tudi njegove dobrotlivosti se razprostró na vse stvarstvo.

Ljudska zavest ni bila več zmožna, odpreti se tem inspiracijam, kakor srca učениkov in du-

---

¹⁾ Jan. I, 14.

hovnikov. Treba je slep biti, da ne vidi več sijajnega znamenja sv. Duha in besede božje. Beseda človeka, naj si bo še tako velika, se ne more pospeti do te visokosti in te sijajnosti, prodreti pot v srce samo človeštva, prešiniti prihodnost s tako gotovostjo in se usaditi tako globoko v spomin človekov, da ostane še po stoletjih trepetajoča in živa na ustnicah tistih, ki molijo, prosijo, zdihujejo, ljubijo in upajo.

To je notranji znak zgodovinske resničnosti, ki ga ima le evangelj, ki čuva nedotakljivo, vzvišen nad vsakim sumničanjem, te strani destinstva Jezusovega.

Peto poglavje.

Otroška in mladeniška leta Jezusova.

Njegova vzgoja.

Življenje Jezusa, otroka in mladeniča, v Nazaretu se pové v dveh besedah: je rasel in je bil pokoren.¹⁾ Bil je pokoren svojemu očetu in svoji materi; „je rasel v starosti in modrosti in milosti pri Bogu in pri ljudeh.“ Nič posebnega, nič izrednega, nič kar bi navidezno presegalo zakone človeštva. Razvija se fizično kakor vsi otroci, in kaže od leta do leta razumnost in krepost, moč in mičnost, ki pristoji njegovi starosti. Nikak zadržek ne ovira te popolne rasti. Vzbujajoče strasti se razburijo in razdražijo ter motijo soglasje človeškega bitja; v duši Jezusovi pa so v ravnotežju. Zlo se ni dotaknilo v nikaki obliki „Tistega, ki se je porodil svet“²⁾, in v „katerem prebiva vsa polnost božestva telesno.“³⁾

Tvar njegovo prodira duša, ki gospoduje nad njo in jo preobraža, in duša jo po sv. Duhu napolnuje in obožava. Nobeno dušeslovje ne bode moglo ujeti žarkov božjih v Jezusovi duši in nobena veda ne bode nikoli razumela vse lepote

---

¹⁾ Luk., II, 51, 52.

²⁾ Luk. I, 37.

³⁾ Kološ. II. 9.

tega telesa, tresočega se in rastočega pod žarki in vtisi duše, katera objema vso skupno Neskončnost s svojim dihom in svojo močjo.

On je idejalen otrok, mladenič, kakor bode pozneje idejalen mož. Med njim in sinovi zemlje je ta razlika: boljši med nami hrepené po popolnosti, ki je nikdar ne dosežejo, on pa jo uresničuje v absolutni podobi.¹⁾

Popolna, osebna zjedinba človeške narave in božje narave mu daje spoznanje neskončne resnice, posedanje neskončne ljubezni, nepretrgano radovanje nad neskončno lepoto²⁾; a nikakor ne ovira v svoji pameti razvitka poskusnega znanja³⁾, napredujočega izpolnovanja čednostij, moči volje, telesnega truda, dela in trpljenja. Ta bistveni delež zemeljskega človeka je Jezus hotel celotnega z njegovimi slabostmi, z njegovo revnostjo in smrtnostjo; njegova zjedinba z Bogom ga je oprostila samo od greha in nepopolnosti.

Najraznejši načini lahko obstojé istočasno v duši, ne da bi se izključili ali porušili; spoznanje (božje) se zлага s poskusno znanostjo, božje radosti se družijo z brezimenimi bolečinami, in siloviti boji z neizpremenljivo veselostjo.

Jezus se je vzgajal kakor vsi Galilejci njegove starosti v malem mestu Nazaretu.

Kot otrok se je udeleževal njihovih mirnih iger. Kot mlad človek se je moral pomešati med svoje tovariše, sedeti v njihovi sredi, živeti njihovo življenje; očaral jih je s svojo modrostjo, a žarel je v dobrotlivosti; bil je kras milih in ponižnih duš.

¹⁾ Primeri Thomas, Summa theol. 3. del, XV. pogl.

²⁾ Primeri Thomas, Summa theol. 3. del, XV. pgl. čl. 10.

³⁾ Primeri Thomas, Summa theol. 3. del, XII. pogl.

Nič ni tako malo podobno naši moderni vzgoji kakor vzgoja mladega Izraelita v Judeji za časa Heroda. Javna šola igra pri nas mogočno ulogo, vzame otroka iz očetove hiše, od desetega do dvajsetega leta, da ga izroči učitelju; pri Judih pa je še ni bilo. Le Jeruzalem je imel ljudsko šolo, ki se je nazivala „Beth - Hassepher“, hiša knjige. Ustanovil jo je eno stoletje pred Jezusom farizej Simon Ben Schetach ¹⁾ in je postala uzor tistih, ki so se ustanovile okrog l. 64. po vseh mestih in vaseh na povelje velikega duhovnika Jezusa Ben Gamala. ²⁾

Judovski otrok se vzgaja v očetovi hiši, v shodnici, v delavnici. V hiši sprejme nasvete očetove in matrne; v shodnici se nauči čitati Toro; v delavnici se pripravi za kak stan.

Domača vzgoja pri Judih je bila izključno verska in patrijotična, osredotočila se je v zakonu, morali in zgodovini; njen namen je bil, vzgojiti vest, utisniti ji Zakon božji, zvestobo do njenih zapovedij in ljubezen do naroda; bila je čast in moč tega ljudstva, ki se je najbolj na svetu držalo svojih izročil. To je tisto gorišče, iz katerega vsplamti patrijotizem v otrokovi duši; to je očetovo in materino srce, iz katerega zajema v strahu božjem spoznanje božjih zapovedij ter se posveti verskemu duhu Izraela in njegovih velikih namenov.

Vzgoja se je nalagala starišem kot sveta dolžnost. Otrok, prvorojenec, je bil prvina očetove moči ³⁾ in znamenje božjega blagoslova; družina brez potomstva se jim je zdela zapuščena in

¹⁾ Talmud Hierosol., Ketouboth., VIII, 11.

²⁾ Talmud Baby1, Babubathra, 21, a.

³⁾ Deuter. XXI, 17.

prokleta: odtod mej stariši in otroki tista ljubezen, ki je dajala izraelskim družinam trdnost, kakeršne pagani niso poznali. Rimljan je imel pravico umoriti, razdedovati in ostaviti svoje otroke, Jud pa je bil verno vezan, čuvati jih kot največi zaklad družine in naroda, polagajoč svojo slavo na število in pobožnost svojih potomcev.

Hebrejski zakonodavec ne jenja opominati pred vsem očeta, da poučuje svojega sina doma, pri mizi in na potu o zapovedih in dobrotah božjih; in nasprotno ukazuje otrokom, da spoštujejo svoje stariše. Ta zapoved se nahaja v Zakonu neposredno za dolžnostmi do Boga.

Pokorščina se blagoslavlja, nepokorščina se kaznuje s smrtjo.

Treba je čitati v knjigi pregovorov ¹⁾ opomine, ki jih božja Modrost obrača na otroka, da bi poslušal nauk očetov in ne zametal besede materine. Nobena morala ne diše več nežnosti in spoštovanja.

Bivališče, koder je Jezus rasel, je podobno tistim, ki jih imajo dandanes Arabi v Palestini. Podoba orientalske hiše se ni spremenila po stoletjih; ima obliko četverovogelnika, iz ila ali iz kamna; zidovje je največkrat le velika spletenina, prevlečena s trdo ilovico, posušena na solncu in bela kakor apno. Njena streha je terasa, ograjena z naslonki; gori se gré od zunaj po premaklivi lestvi ali po stolpi, pritrjeni na zidovje. Tu gori je zgornjica, kraj molitve, in tu se napravi o vročem času mala hladnica iz listja ali iz trsja, koder se spi po noči.

---

¹⁾ Preg., I, 8; X; in dr.

Stan ima le eno ali dve stanici, in večkrat nima druge odprtine kakor vrata; pred njim je tesen barjač, obdan s kameneno ograjo brez malte ali s plotom iz posušenega protja. V enem kotu barjača blizo vrat je pečica za kruh peči, — mala okroglina iz ila; — premakliv pokrovec jo zapira, in po tlaku, na kateri se devlje testo, so položeni kremenčki.

Hišna oprava je priprosta: nekaj klopic, miza, blazine, položene po dolgem ob steni, slamnice in pletenke, svečnik, svetilka oljnica v kotu zidovja, široka škrinja za perilo in obleko, zajemalka, nekaj vrčev, bazaltov malin za žito. Kamin ali bolj prav ognjišče stoji časih v sredi stanice; pri dverih vsake sobe visi mala, podolgovata škatlja, „mézuza“, hraneč v sebi pergamentov zavôj, na katerem sta zapisana dva odlomka iz Zakona, vzeta iz Deuteronoma.¹⁾

Tesarjeva hiša je bila prva, prava šola Jezusova; tu je rasel med očetom in materjo, se učil od njiju čitati sv. pismo, poslušal iz njiju ust zapovedi Zakona in zgodovino svojega ljudstva. Ta otrok, ki je čutil in vedel, da je Sin nebeškega Očeta, je hotel sprejemati od pozemeljskega očeta in matere ukaze in nauke božje ter se posvetiti, kakor vsi otroci, v življenje in spoznanje človeško.²⁾

Jezus je bil prvorojenec, edini sin svoje matere; te, ki jih evangelj imenuje njegove brate in sestre, so bili v resnici le njegovi bratranci in sestranici od matrne strani, zakaj imeli so za očeta Kleofo in za mater Marijo, sestro matere

---

¹⁾ Dent, VI, 5. 19; XI, 13. 20.

²⁾ Primeri Summa theol. 3. del, gl. XII, čl. 3.

Jezusove: ¹⁾ bili so iz taiste obitelji, iz taistega rodu, iz taiste krvi kakor on, ki je rasel v sredi med njimi. Kaže se, da Jezusovo sorodstvo ni bilo posvečeno v nade, ki so počivale nad njegovo glavo in ki so jasno sijale na ognjišče Jožefa in Marije. Po velikih razodetjih božjih ste senca in skrivnost zakrivali napovedanega mladeniča. Podvržen človeškim pogojem se je pokoril vsem zakonom. Vera sama, pojasnjena po neizreklivih spominih in po vsakdanjem prizoru najdovršenejših čednostij, je kazala starišem Jezusa to, kar je bilo njem izvenredno in božje.

Skupaj so popevali psalme, prosili za odrešitev Izraela in za vzveličanje narodov, in večkrat sta Jožef in Marija vprašuje zrla na čelo Jezusovo, da bi preiskavala božje načrte, trpka pota, po katerih naj bi hodila njegova modrost v izpolnitvi tega velikega dela. Molila sta jih, ne da bi jih še poznala: Bog ne daje svoje pojasnitve kakor kadar je njegova volja; duše, ki živé od njega, se zanašajo na njegovo previdnost, zati-
rajo nepotrpežljivost hrepenenja ter čakajo z radostjo, da se pokaže dan Gospodov.

Toda za nas ostane zakrito to življenje najsvetejše družine, te skrivnosti Nazareške.

Mladi Izraelit je izpolnil svojo vzgojo v shodnici. Od Ezdre sem je imela vsaka vas svojo, — večkrat navadno stanico, brez okraskov in brez arhitekture, obrneno proti svetemu Salemu. Tora se hrani v omari, skriti za zavêso žive barve, spominajoči na zagrinjalo v templju. Svetilka, podobna tem po naših cerkvah, gori vedno pred pergamentovim zavôjem, na kateri je zapi-

---

¹⁾ Mat., XIII, 55; XXVII, 56. — Mark., VI, 3. XV, 40.

sana. V sredi dvorane je visoka prižnica, na katero hodijo čitat sedmeri čitalci, trikrat vsak teden, — v soboto, ponedeljek in četrtek, — gotova mesta iz Zakona in kak odlomek iz prorokov. Nato čitalec razloži v aramejskem jeziku prečitane členke in predstojnik ali tisti, katerega tá določi, izgovarja blagoslov, na katerega ljudstvo stojé, obrneno proti daljnemu templju, odgovarja „Amen“ in ponavlja z močnim glasom. Na klopéh, ki so pogrnene s štorjami in blazinami, raztegnenimi po dolgem ob stenah ali okrog prižnice, sedé pričujoči, s „taletom“ na glavi, z dolgimi čipkami na četverih konceh, molijo z nizkim glasom in sorazmerno premikajo prsi in glavo.

Zenske, ločene od moških, stojé dostikrat ob vratih, drzé svoje male otroke v naročju in sledé molčé molitvi občinstva.

Shodnica v Nazaretu je videla Jezusa in njegove, prišli so tjá ob sobotah in druge predpisane dneve; kot pobožni Izraeliti so morali tam moliti zjutraj, opoldne in zvečer. Tisti, ki so hoteli čitati Zakon, so posedali radi pred omaro, kjer so se hranili primerci, in „Hasan“ jim je izročil sveti zavôj. Verojetno je, da je Jezus večkrat sem prišel v svoji mladosti, da je molil in premišljeval to besedo božjo, ki je bila Njega polna in katere skrivnost je moral on sam nekega dné razodeti. Sedeč v shodnici, s pokrito glavo, svete zavoje na kolenih, je mogel čitati v sv. pismu svoj lastni poklic, zapisan poprej po prorokih, slediti razvoju božjega načrta v človeštvu, občudovati delo vzveličanja, in se pripravljati na tihem na izpolnitev volje svojega Očeta, ne da bi kdo za to vedel.

A noben rabi ga ni mogel prisvajati za učenca. „Tisti, v katerem je Bog prebival“¹⁾, ni potreboval učitelja: sam njegov pravi učitelj je bil živi Bog. Mi poslušamo besedo božjo od daleč, kot oslabel odmev, po presledkih, v tisočerem hrupu, ki jo večkrat pokazi; Jezus jo je poslušal vselej polno, zvočno, jasno, neposredno, brez sile; ona je bila stanovitno studenec, iz katerega izvirajo v njem skriti zakladi modrosti in vednosti;²⁾ ona je bila njegov lastni duh.

Materni jezik Jezusov je bil siro-kaldejsk.³⁾ Ne vidi se, da bi bil govoril grški: helenska kultura ni prodrla v judovsko ljudstvo v Palestini; in vsekako je na niže ljudstvo slabo vplivala.

V javnih zbirališčih v sinagogi je Jezus spoznal po izkušnji uboštvo, napake, zmote in prazno znanost učenikov svojega časa; videl je tu te ničemernike, ki iščejo prvih sedežev⁴⁾, slišal oskosrčnega in ošabnega farizeja. Čez osemnajststo let najdemo ga v sinagogah modernega Jeruzalema, takega kakor ga je Jezus videl: taistega predrznega obraza, taistega trdega in ošabnega očesa; ima se za posebnega človeka; on je mojster; on misli, da zna vse; lahko ga vprašamo, a naučili

¹⁾ Kološ. II, 9.

²⁾ Kološ. II, 3.

³⁾ Dasi je bila za časa Jezusovega klasična hebrejščina mrtev jezik, bila je Judom domača. Ljudstvo je govorilo siro - kaldejsko narečje, ki je bilo za stari hebrejski jezik to, kar je dandanes nova grščina za staro, laščina za latinsko, (nova slovenščina za staro). — Ljudsko narečje se je delilo na tri betve: judovsko, ki je spominalo najbolj na prvotno hebrejščino; samaritansko, ki je kazala zmes s kaldejščino; in sirska. — Galilejci so se spoznali po svojem lastnem narečju; niso dali čutiti goltnikov.

⁴⁾ Mat., XXIII, 6.

se ne bodeмо ničesar od njega; on drži na svojo biblijo kakor bi bila biblija njegov Bog, in kakor bi imel monopol od Boga.

Prvi vtisi mladosti ne izginejo; v Jezusu kakor v nas pomagajo razumeti želje, besede in dela zrelejše starosti.

Jud v svoji vzgoji ni zanemarjal posvetne in praktične strani: vsak Izraelit, naj je pripadal h kateremu koli stanu, se je moral naučiti kakega rokodelstva. „Oče ima nalogo“, pravi Talmud, „da obreže sina, ga pouči v Zakonu in priuči kakemu stanu.“¹⁾ V tem posname Talmud izročilo judovskih nравij. Tisti, ki ne dadó čemu priučiti svojih otrok, opuščajo veliko dolžnost; to je, pravi Targum, kakor bi jih učili razbojništva.²⁾ Pozitivni in delavni duh rodú se najde tu kar celoma. Jud ni poznal nikdar lenobe, neobčutljivosti in tiste mehke popustljivosti, ki je utisnena fatalizmu in ki očara Evropejca pri felahu Palestine. Delo je sveto zanj, in rokodelstvo častno, celó mej najimenitnejšimi rabini: Hillel in Akiba, dva največa, sta bila drvarja; Rabi - Johanan je bil črevljar; Rabi Izak Nanaha je bil kovač. Jezus, sin rokodelcev, je bil tesar³⁾, kakor Jožef, njegov oče; rasel je v delavnici, pri delu. Izgotavljal je, pravi Justin, dela iz lesa, pluge, jarme in tehtnice; po-

---

¹⁾ Tosaphot, in Kidduschin, gl. 1.

²⁾ Talmud Babyl., in Kidduschin, 29.

³⁾ Beseda τέκτων, nanašajoča se na Jožefa, ne pusti nobenega dvoma, da je bil po svojem poklicu lesni delavec. Latinski prelagatelj jo prelaga s f a b e r; in res, rabljena prav kratko, brez pridevka, nima nikoli drugačnega pomena kakor tega tesarja, pri svetih in posvetnih pisateljih. Najstarejša izročila so jo tako razumela. — Primeri Justin, Dialog. c. Tryphon. c. 88.

magal je svojemu očetu in je živel od dela svojih rok kakor kak navadni rokodelec.

Iz te delavnice je izšel pravi mojster ljudij. On ostane, pričakujoč svojega dné, uзор ponižnih, tistih, katerim zgodovina ne vé imena, ki živé tiho in neznano v očeh božjih. Leta njihovega življenja se nadaljujejo, enolično, vse je tu molčeče: žalost in veselje, delo in krepost. Brezštevilna množica živi tako; in to ni najmanjša moč krščanstva, da more postaviti v posnemanje ljudstvu Kristusa, ki ga vidimo delati v otročjih in mladeniških letih, pri vsakdanjih opravilih kakor večino ljudij.

Delavnica pri Judih ni bila del hiše. Trgovci so imeli na trgu svoje prodajalnice; rokodelec je imel pred obličjem svojega domovja svojo delavnico.

Žena je čuvala ognjišče, koder je živela osamela, mož pa in otroci so šli na delo.

Ona je mlela žito, pripravljala jedila, predla volno, tkala oblačila, hodila zajemat vodo iz studenca in oskrbela potrebno s trga. Sešli so se ob uri molitve in obeda; našli so se ob sobotah in praznikih v sinagogi.

Te podrobnosti šeg so vse zunanje življenje male hiše v Nazaretu in družine Jezusove.

Ne bi razumeli njegove fizijognomije in njegovega značaja, ako bi, proučujoč njegova otroška in mladeniška leta, zanemarili zunanjo okolico, naravo, v katere naročju je on rasel. Človek je privezan s preveč oskimi vezmi na zemljo, ki ga je videla roditi se, da ne bi sprejel njenih vplivov.

Podobni smo zemlji, ki nas nosi. Naša domišljija sprejme barve nebá, kjer se izgubé naše oči; najbolj darovite duše so tiste, v katerih se najde najgloboče soglasje z naravo, iz katere so

se razvili. Tak duhoviti pisatelj ohrani v svojem zlogu melanholijo morskega obrežja, na katero je prišel sanjat v bučanji valov; tak dejanjski človek spomina na strme vrhove, kjer je bil rojen, na deroče potoke, ki jih je videl poskakovati. Kdor ni dlje časa opazoval nebá na Izhodu, Palestine, pogorja Nazareškega, jezera Tiberijskega, ne bode razumel nikoli zunanje postave Jezusove, barve, ki jo je dal svojim mislim, podob, s katerimi se je rad oblačil, in izvirnosti njegovih prilik.

Čital je mnogo let v naravi nazarenski liki v knjigi božji. Tu je občudoval anemone, lilije in šopke iz limbarjev¹⁾ in smokovnice, ki kažejo spomladi prve sadove²⁾; tu je videl žito beleti³⁾, odrezavati mladike od trte, da bi bila bolj rodovitna⁴⁾, bloditi izgubljene ovce⁵⁾, spravljati čede v ovčnjak. Tu je videl, kako beži nezaupni šekal v svoj brlog⁶⁾, kako se zbirajo orli in jastrebi, da bi požrli svoj plen⁷⁾; tu je videl solnce žareti zjutraj in zvečer, kot znak lepega vremena ali nevihte⁸⁾, in liti hudournike, ki so nesli s seboj slabo postavljeno hišo.⁹⁾

Zaman bi iskali na zemlji kota, ki bi bil mirnejši in prijetnejši, skritejši in svetlejši, zbranejši in pristopnejši. Ako si ogledamo enega izmed gričev, ki obdajajo malo mesto, na primer tistega, nad katerim gospoduje dandanes Uadi Nabi-Saïd,

¹⁾ Mat., VI, 28; Luk. XII, 27.

²⁾ Visoka pes. II, 13.

³⁾ Jan. IV, 35.

⁴⁾ Jan. XV, 2.

⁵⁾ Luka XV, 46; Jan. X, 1. itd.

⁶⁾ Mat, VIII, 20; Luk. IX, 58.

⁷⁾ Mat., XXIV, 28; Luk., XVII, 37.

⁸⁾ Mat., XVI, 3.

⁹⁾ Mat., VII, 47; Luk., VI, 49.

je prizor veličasten, neomejen. Evo ti na severu visoke gore galilejske in zadaj za njimi veliki Hermon, ki se zmerom leskeče v snegu, samujoč pod nebom. Na izhodu razpenja Tabor svoje ponosno podnožje in Adžlunski gorjanci razprostrajo svoje zeleneče podolje. Na jugu mali Hermon, gore Gelboeske in Samarijske, in v ozadji obzorja strmi vrhovi judejski. Prav blizo se razgrinja Esdrelonska ravnina, pisana žolto-siva kakor kaka perzijska preproga, na katero oblaki pokladajo široko vijolčasto senco. Na zahodu modro gorovje Karmelsko in še modrejše morje, ki se zrcali ob zahajajočem solncu. Ves svet se razgrinja pred očmi in radi si predstavljamo Jezusa na tej vršini, ko moli k nebeškemu očetu in premišljuje neizmerno zemljo, kot polje, ki je mora ob svojem dnevu pridobiti in oploditi.

O teh dolgih letih Jezusovih v Nazaretu molčé evangeljske listine. Sv. Lukež jih označi v splošni fizijognomiji z nekaterimi potezami, a božji načrt hoče, da ostane njegov Kristus zakrit.

Eno edino dejstvo nam privoli, da si predočimo to, kar se je pripetilo v duši in srcu Jezusa kot mladeniča.

Dvanajsto leto označi slovesno dobo v življenju mladega Izraelca. Od te dobe se ima za moža, odgovoren je sam za svoja dela in se iznebi varstva, postane ud Izraelske občine in se zaveže verno izpolnovati predpise Zakona. Rimljan si je ogrnil moško togo; mladi Izraelec postane sin Tore. Začne nositi na čelu in na ramah pri verskih obredih filaktere, po zapovedi Mojzesovi.¹⁾ Ob dnevih pokore se mora postiti,

---

¹⁾ Dent., XI, 18.

in o velikih praznikih, — o veliki noči, o binkoštih in prazniku šotorov, — romati v Jeruzalem.

Jezus je dosegel svojih dvanajst let. Njegov oče ga je predstavil sinagogi v Nazaretu, in on je postal ud občine in izročili so mu, kakor vsem njegovim vrstnikom, jermene molitve.¹⁾

Njegovi stariši, kakor vsi pobožni Judje, so romali vsako leto o velikonočnem prazniku v Jeruzalem.²⁾ On se jim je pridružil; to je bil njegov prvi korak v življenje, po otroških letih, in njegovo prvo očitno delo v pokorščini do Zakona.

To romanje v sveto mesto in v tempelj sestavlja eno izmej črtic narodnega in verskega življenja judovskega ljudstva. Ob treh najslovesnejših praznikih so bile četvere ceste, ki vedejo v Jeruzalem, napolnene z dolgimi karavanami, — ta iz Egipta skozi puščavo, Gazo in Hebron; ta iz Pereje skozi Jordansko dolino, Jeriho, Betanijo in čez Oljsko goro; ona, ki pride od izhoda skozi Jopo, in ona od kraja Damaska, Libana in Sirije skozi Sihem.

Na tisoče romarjev je prihajalo skozi vsa vrata iz vseh mest Judeje in svete dežele, iz manjših vasij in najoddaljenejših dežel. Jožef (Flavij) našteje nič manj kakor dva milijona množice, ki se je gnetla o Veliki noči po cestah in pred-

---

¹⁾ To so bili majhni obvezki iz koženice, pritrjeni z jermeni na rame in glavo ter so hranili v sebi dve mesti iz Deuteronomia (VI, 4—5; XI, 1—21) o božji ljubezni in o blagoslovu, danem za zvestobo do zapovedij, in dve drugi mesti iz Eksoda (XIII, 1—10 in 11—16) o velikonočnem prazniku in o odkupu prvorojencev.

²⁾ Luk., II, 41. id.

mestjih Jeruzalemskih. ¹⁾ Petje psalmov je spremljalo romarje. Bile so tu nekatere postaje odlikovane. Galilejci, ki so prehodili Samarijo, so se radi ustavili za Sihemom in vodnjakom Jakobovim v Aïn-el-Aramiehu, zadnji postojanki pred Jeruzalemom. Dolina se na tem kraju izoži in opiše polkrog. Steza se strne v izsušeni strugi hudournika, kateri se napolni le o dnevih hudourja. Od ene strani je navpična skala, iz katere izvira mrzel studenec; od druge strani grič v pravilnem amfiteatru liki stopnice v cirkusu: osamljen in divji kraj, poln melanholije. Večkrat so pobožni Izraelci ob njem vzbudili odmeve po svojih popevkah in svojih nestrplivih željah, da bi skoro že zagledali Jeruzalem in hišo Jehove.

— „Kakor jelen hrepeni po potokih žive vode, so prepevali, tako hrepeni moja duša po tebi, o Bog! Kdaj bom prišel in se prikazal pred obličje božje ²⁾ ?“

Po dveh urah hodá so dospeli naposled na goro Skopus, kraj, ki se kliče dandanes „Naševat.“ Sveto mesto se tedaj pokaže prav hipoma kakor kaka žareča prikazen: tempelj s svojo zlato streho pokriva Morijo, palača Herodova in velikih duhovnikov se dvigajo nad Sionom, vse kupole se blesketajo ob vshajajočem solncu, šestdeset stolpov gospoduje nad zidovi liki čuvaji velikani, kateri čuvajo mesto velikega Kralja. Skopus, katerega eni vrh venča Nabi-Samuel, tvori polkrog iz skal in kremenov, na pogled sivih in opuščениh, kateri na severu resno obdajajo sveto mesto; Oljska gora se dviga na izhodu,

---

¹⁾ Bell. Ind., VI, 9, 3.

²⁾ Ps. XLI.

pokrita z cipresami, cedrami in vrbami žalujkami; na obzorji od juga na prvem načrtu se valé gore Betlehemske in v oddaljenem soparu se topé v jasnosti gore Moabske.

Pogled na Jeruzalem je napolnil te romarje z neizreklivo pretreslivostjo in peli so, da se izrazijo, ustopno pesem:

„Kako prijetna so tvoja prebivališča, o Gospod vojskinih trum!“

Jezus in Nazareška karavana sta šla po tej poti, o Veliki noči l. 760. ali 762. Praznik je trajal osem dni, od 14. do 21. Nizana (aprila). Pred templjem, v lopah in na dvoru se je gnetla množica, ki je prišla molit in darovat Jehovi. Duhovniki so darovali daritve, ponižni iz ljudstva so klicali z velikim glasom po odrešenji Izraela, učeniki, farizeji in pismarji so razpravljali o Zakonu, pojasnovali njegove zapovedi, učili svoja izročila.

Jeruzalem takrat ni bil samo mesto bogočastja, ampak tudi veliko torišče verske vednosti. Dve nasprotni šoli ste delili duhove: tá od Hilela in ta od Šamaja; ena, bolj tolerantna in liberalna, je povdarjala moralično stran Zakona in jo je razglašala za bolj važno kakor obrede; druga, bojazlivejša in oskosrčnejša, se je oprijela črke in hotela naložiti vsem stiskajoče breme mozajičnih predpisov, obtežujoč jih s tisoč podrobnostmi.

Prihod tujih rabinov je moral pomnožiti navdušenje učenih tekmecev in njihovih učencev; razprave so bile goreče in ostre v lopi paganov, v „Bet-Midrašu“, koder so se učeniki zbirali.

Tu torej, na tem mestu, kjer se dviga bazilika, sezidana po Justinijanu na čast Device Ma-

rije, je morda treba postaviti dogodek, katerega spomin nam je ohranil sv. Lukež.¹⁾

Praznik se je dokončal. Karavane so ostavile Jeruzalem; tá iz Nazareta, pri kateri so bili stariši Jezusovi, se je napotila proti Samariji. Dospela je do prve postojanke, do Bireha, ne daleč od Betel-a, koder je imel Jakob prikazen skrivnostne lestvice in kamor je Samuel hodil vsa leta ljudstvu delit pravico. Zvečer zapazita Jožef in Marija, da Jezusa ni med njimi, v karavani. Vrneta se v Jeruzalem, da bi ga poiskala; in čez tri dni ga najdeta v templju, točno v „Bet-Midrašu“, sedečega v sredi učnikov, ki ga poslušajo, poprašujejo in mu odgovarjajo. Vsi poslušalci so se čudili njegovi modrosti in njegovim odgovorom.

Kdor pozna šege orientalske, kdor je videl od blizu judovske sinagoge in muzelmanske mošeje, ob tej uri, ko se tam uči, ga ta prizor ne iznenadi. Napravijo krog okoli učnikov, sedejo na pletenke, poslušajo, poprašujejo, odgovarjajo po vrsti; mladeniči se priklopijo starčkom, učniki prisedejo k učencem, z nogami navskriž, na taisti preprogi in vsak ima besedo.

Kaka so bila vprašanja Jezusova in njegovi odgovori? Tisti, ki se je imel proglasiti za Sinú božjega in pričakovanega Mesijo, izreči pridigo na gori, pokazati praznoto judovskih šeg, prinesiti vsem Duha, ki zdravi, ali ni dal izliti žarka svoje neskončne modrosti, katere je bil napolnen? Zgodovina ne pové tega; á ni da bi dvomili o tem. Ako ima človeški talent svojo prezgodnjo zrelost, ki ga odkriva, se spodobi, da ima tudi božja mo-

---

¹⁾ Luk., II, 41. id.

drost Kristusova svojo. Čemur se bolj čudimo, je temá, v kateri ostane Jezus zakrit dolgo časa in radovoljno.

Stariši njegovi so bili čudovito presunjeni, ko so videli, kako se mu čudijo najznamenitejši učeniški in množica. Njegova mati se približa in mu reče: „Moj sin, zakaj si nama to storil? Glej, tvoj oče in jaz sva te z žalostjo iskala.“

— „Zakaj sta me iskala?“ odgovori Jezus; „ali ne veste, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?“¹⁾

V teh skrivnostnih besedah se Jezusova zavest pokaže prvokrat: prav ves je pred nami, s svojim naslovom božjega sinovstva, s svojim najvišim početkom in svojim nebeškim poklicem. Njegovo življenje v najmanjših podrobnostih ne bode drugega kakor izpolnitev teh besedij v dvanajstem letu.

Ne Marija ne Jožef nista umela cele njihove globokosti.

Jezus je šel ž njima v Nazaret, kjer je nadaljeval svoje ponižno in delavno bivanje, pričakujoč da se pokaže na klic božji.

Človeka njegov lastni duh bolj vleče kakor mu ukazuje, prenese okoliščine bolj kakor pa da jih vodi, se razodene in se izdá sebi na zoper; Jezus pa je ves pokoren volji Očetovi; skozi trideset let, izimši bliščeči prizor v templju, živi nepoznat, njegovi sorojaki ga komaj zapazijo in Nazarenčan morda ne potegne očij ná - se drugače kakor po tej bliščobi, ki daje njegovi osebi ljubkost in nadnaravno čarobnost.

---

¹⁾ Luk., II, 48, 40.

O fizijognomiji Jezusovi nam obdobjne listine niso pustile nikake slike. Nekateri učeniški so preveč doslovno shvačali mesto iz Izajije o preganjanem služabniku Jehove¹⁾ ter so mu odrekli vso lepoto. Ako je človeško obličje odsev nevidne duše, je moral Jezus biti najlepši izmed človeških sinov. Svitloba božja, zakrita po senci bolečin, je rasvitljevala njegovo čelo s sladkim bleskom, katerega naslikati se nikdar ne posreči človeški umetnosti.

Grki, ti mojstri estetike, so dali Jezusu božje veličastvo; Latinci ganljiv pogled človeka bolečin: tako ima on krono in sijaj, krono mučeniško in sijaj božji.

---

¹⁾ Izaj. LI.

Sesto poglavje.

Poklic Jezusov.

Življenje višega bitja se pojasni po njegovem namenu, in njegov namen po njegovi naravi in darovitosti. A zadnja beseda vsemu je pri Tistem, ki življenje vodi, namen narekuje, naravo ustvarja in navdihuje darove.

Ti odnošaji med Bogom in človekom, katerega pošlje, so vselej nekaka skrivnost, in sicer tem globokejša, čim obsežnejša je darovitost, čim mogočnejši in dovršenejši je vpliv božji. Upirajo se analizi.

V tem, da je Jezus sam razodel svoje neizreklivo razmerje do Boga, svojega poklica in svoje narave, do svojega dela in svoje osebe, je načrtal sam živo in verno sliko, rešil uganko svojega življenja.

Nezaupen duh, ki hoče kritikovati tako spričevanje in potegniti to, kar je nadnaravnega, v svoje tesne oblike, ne bode nikdar razumel Jezusa, ampak ga more le popačiti in potvariti. Da pojmimo bitja, ki nas vladajo, moramo verovati in ljubiti; vera in ljubezen imate viši pogled kakor prozornost duha. Kateri izmed učencev Gospodovih je ostavil njegovo podobo najbolj božjo? Tisti, ki nam je podal njegovo najprisrčnejšo zauplivost, tisti, ki ga je najbolj ljubil.

Človeška duša ima tri popriščja: Boga, naravo in človeštvo. Največe je Bog. Čim bolj se življenje osredotoči, tem svetejše je in močnejše. Zemlja je bila za Jezusa le oporišče, ki mu je dovolilo stopiti v dotiko s človeštvom, s svojim poljem delavnosti. Toda njegovo življenje ni bilo prav za prav ni na zemlji ni v človeštvu, bilo je v Bogu.

Človek se združi z Bogom, s pomočjo svojih viših zmožnostij, kot z najvišim predmetom svoje razumnosti in svoje volje, ker ga spozna in ljubi, se ga oklene; pokoreč se njegovemu zakonu postane njegov služabnik. Ta združitev, polna sladkosti in mičnosti, pa ne ostane manj slučajna in negotova, kakor vezi, ki jo vežejo; spoznanje je abstraktno, ljubezen krhka in prevladana po egoizmu, pokorščina slabo zavarovana. Najpopolnejši oslabé in neokorno padejo v sužnost narave in revščino človeštva.

Krščanska vera označuje s skrivnostno besedo združitev, ki združi človeka z Bogom, v Kristusu: imenuje jo bistveno in osebno združitev (hipostatično in personalno unijo). Človeška narava in božja narava se srečata v njem, ne da bi se pomešali, zjedinita se hipostatično v osebi Besede. Jezus je bil, brez prenosbe, v najglobokejšem in najpravejšem pomenu, edini Sin božji; in tak je bil brez primere v človeštvu.

Zavedal se je svojega božjega sinovstva.

Pa to niso bili v njem mešani čuti božjega, kateri označujejo skrivnostne narave in po katerih prejemajo nedoločno skriti odnošaj, ki veže vse stvarstvo v neskončnem vzroku; to je bila jasna, vedno bdeča zavest osebnega, živega, v njem bivajočega Boga. Med Bogom in njegovo človeško

naravo ni nič posredujočega; on je bil orodje in Bog neposredni provzročevalec. Vsako njegovo dejanje je imelo človešk in božji značaj, ki se lahko z eno besedo izrazi: bil je „teandričen“ (Bog-človek).

Ničesar ni v Jezusu, kar bi pričalo ali kazalo povišanje čutnosti, kar bi vzbujalo domišljijo nad samim seboj. Vse njegove zmožnosti so ravnotežne; in imenujoč Boga svojega Očeta izraža notranje dejstvo, katerega se po notranje zaveda. On ga (dejstva) ne dokaže, on je vidi. On je edini in sam z Očetom.¹⁾ Mojzes, največi služabnik božji, se trese pred svojim Gospodom, pred strašnim Gospodom, katerega obličje nihče ne vidi, da ne bi umrl²⁾; Jezus ga vidi in ljubi. Proroki so presunjeni po besedi Jehove, ki pada na-nje kakor blisek, in rekó: „Gospod mi je govoril“; Jezus jo (besedo) posluša in podá kot svojo. Največe verske duše iščejo Boga v zatajevanju in bolestenem naporu, čutijo za trenotek njegovo pričujočnost v hipni ekstazi, iz katere se kmalu povrnejo; Jezus pa ima Boga v svojem svojstvu, njegova narava ne potrebuje zamaknenja, on je v Bogu, s katerim živi od obličja do obličja.

On ima sam v sebi Duhá božjega. On ima to, kar more sprejeti v sé razumna narava. — „Mi smo ga videli“, je rekel po njegovi smrti njegov ljubljani učenec; „to je bil zares edini Sin božji, poln milosti in resnice.“³⁾

Vse njegove človeške zmožnosti so zajele iz te združitve z božjo naravo polnost in soglasje,

¹⁾ Jan. X, 20.

²⁾ Ex., XXX, 20.

³⁾ Jan., I, 14.

ki je napravilo iz njega dovršen obrazec človeka. On je poznal Boga kakor sin svojega Očeta, in je hranil v sebi njegovo besedo.¹⁾ Vsi zakladi modrosti in vednosti so bili v njem skriti.²⁾ Imel je gledanje, v katerem je zrl Začetnika stvarij, in je čital v prikaznih, ki jih zaznavajo čuti nevidne resnice, ki jih človeška pamet more le polagoma razbrati. Noben pozemeljski učenik ga ni učil in likal; on je učenec božji. Tudi nevednost nikakor ne omejuje njegove misli in zmota ga ni nikoli prevarila. Navdihovanje je v njem stalno; ono ni, kakor pri prorokih, izposojen blesk, ki posreduje, ampak neskončna, vedno bleščeča jasnost večne Besede.

Pri človeku, nad katerim gospodujejo umstvene moči, sta volja in čustvena sila redkokdaj v ravnotežju. Pri Jezusu je vse na taisti višini: kakor ga Resnica razsvetluje, tako ga Dobrota in Lepota potega ná-se; njegova ljubezen biva v vsem dobrem in njegov duh v dovršeno resničnem. Med voljo njegovega Očeta in njegovo voljo je stalno soglasje, ne gledé na bolečine, na nasprotovanje ljudij, na instinktivno upiranje narave, na ovire vsake vrste, ne gledé na smrt samo. On pozna le voljo Očetovo, on se hrani z njo.³⁾ On ne dela ničesar sam od sebe⁴⁾; on ne išče sebi svoje volje, ampak to, kar ugaja njegovemu Očetu⁵⁾, in je izpolni vselej.⁶⁾

---

¹⁾ Jan., VIII.

²⁾ Kološ., II.

³⁾ Jan. IV, 34.

⁴⁾ Jan. V, 30.

⁵⁾ Jan. VI, 38.

⁶⁾ Jan. VIII, 18.

Najbolj nadarjeni človek vidi dobro, a je izvrši le na pol; neredne sile ga zadržujejo, oslabé ali zavêdejo; ošabni egoizem ga oropa opore s tem, da ga odvrne od Boga: Jezus vidi dobro in je uresniči brez nazburjenosti, brez slabosti. Kdo ga bode prepričal greha? ¹⁾ Nič se ne ustavlja njegovi moči: božja mogočnost je v njem; in kakor je v službi svojega Očeta, ne storeč ničesar brez povelja njegove volje, se ne prevari nikoli. Njegova prošnja je vselej uslišana; njegova zaupnost mu daje krotkost tistega, ki vse premore. Ničesar ne razruši, zakaj on ne pozna sile; stori to, kar hoče, a hoče le dobro in življenje. Dobrotlivost je njegov zakon, življenje in dobro iztekata se iz njegovih rok, vedno odprtih za blagoslavljanje.

Domišljija, nagoni in strasti, ki nastopajo tolikanj silovito in potegajo dušo na zemljo, ki zmedejo dostikrat pojem resnice, ovirajoč in vznemirjajoč našo svobodo, vse te niže sile so v Jezusu pokorne volji, kakor je volja pokorna Bogu. Odtod tisti mir, jasnost in sladkost, ki prihaja od njegove narave, polne soglasja. Svitloba, ljubezen in dobrotlivost božja preveva celo njegovo bitje, božja moč prihaja iz njega. ²⁾ Njegova občutljivost je bila izbrana. Ž njo je stopil v zvezo s pozemeljskim svetom. Ljubil je prirodo: ta mu je narekovala dobrotlivost, radodarnost njegovega nebeškega Očeta. ³⁾ Ni tirjal od njega nikakega drugega veselja. V sredi ljudij je hotel spoznati žalost, trud, sočutje, sveto jezo zoper zlo, boj brez prenehanja, nezvestobo, izdajo, muke in ne-

---

¹⁾ Jan. VIII, 46.

²⁾ Luk. VI., 1, 9; VIII, 46.

³⁾ Mat. VI, 28; XII, 27.

strplivost krvave smrtne težave, obsodbo in strah smrti.

Jokal je večkrat.¹⁾ Vsa človeška trpljenja so ga zadela; a otročja nedolžnost ga je pomirila, razveseljevala. Eden izmed prorokov, zrši ga od daleč, ga je imenoval „moža bolečin, ki ume trpeti.“²⁾

Radoval se je le v Duhu, ki ga je napolnoval; in edina veselost, ki jo je okušal tu na zemlji, je bila srečavanje vernih duš, ker jih je mogel rešiti.

Zló ga je žalostilo do smrtne britkosti.

To neizmerno vzdihovanje, ki dela podlago vsega stvarstva, težečega po slavi otrok božjih, po svojem prenovljenju in spremenjenju³⁾ je napolnovalo dušo Jezusovo in nikoder ne najdemo ganlivejšega pa polnejšega izraza: On ostane za ljudi križani, najmilejši in najpriljubljenejši mučenec.

Ne gledé na vse slučajne in umetalne razdelitve, ustanovljene na omiki in plemenih, na podnebji in časih, na civilizaciji in veri, se deli človeški rod na tri razrede: množico, talente in genije. To je orjaška piramida; množica tvori (podlago) temelj, talenti srednji del in geniji vrhunec.

Geniju pristoji izvirnost, iznajdenost in spočetje; on ustvarja nove oblike in spravlja vse po koncu, navaja človeštvo na pota, pred njim nepoznana, je zmede ali upokoji, je prevari ali vodi, poniža ali poviša.

---

¹⁾ Luk. XIX, 41; Jan. XI, 35.

²⁾ Izaj. LIII, 3.

³⁾ Posl. do Rimlj., VIII, 15.

Talent ne iznajduje, sledí navdihom genijev, jih prisvaja in ohranja, razlaga in razširja. Čutimo v njem mučen trud in trpežno delo, katero časti vsako bitje dobre volje.

Ako je genij Bog, je talent njegov prorok.

Množica, prepuščena svojim nagonom in svojim nedoločnim navdajanjem, pasivna in brez inicijative, je poslušna nagibom svojih mojstrov; ona sprejema od njih ideje, že gotove, smeri, ki poučujejo; ona je čreda, ki gre, kamor jo pastir vede.

Noben človeški genij ni popoln; naj si bode še tako velik; ima svoje meje in svoje izgrede, svoje slabosti in svoje silovitosti, svoja hipna gledanja in svoje otemnitve, svoje zmote in svoje prevare. Njegovo posredujoče navdajanje se izčrpa; njegova dela se rušijo in postarajo; njegove stvaritve se umaknejo preje ali pozneje.

Nič podobnega ni v Kristusu: njegova beseda, njegovo življenje, njegovo delo obstane, gospoduje nad človeštvom liki svetlo nebo, očara pamet, vodi vesti in se ne straši pred spremenljivostjo in močjo stoletij.

Človeški genij ima svoje raznovrstnosti, izhajajoče iz zmožnostij, v katerih se odlikuje. Odtod geniji ideje, geniji dela in geniji estetike. Prvi mislijo in pojmiyo; filozofi, moralisti in modreci iztrgajo nekatere tajnosti iz zagonetke rečij, Boga, človeške duše in narave. Drugi delajo, imajo moč, ki podjarmi; politiki, zmagovalci, viši delavci potegnejo ná-se človeka, stresajo zemljo in jo pretvarjajo. Tretji so vneti za ideale in imajo umnost, da jih izražajo; govorniki, pisatelji, pesniki in umetniki jih upodablajo v čutni obliki, v besedi svetlobe ali harmonije, na platnu, kamenu ali kovini.

Noben genij med ljudmi nima vseobsežnosti; vse svoje moči ima le na stališču, na katerem jih zbere, in gospodujoča zmožnost si podjarmi vselej druge. Le eden genij dela izjemo, genij verski.

Razmotrivan sam na sebi je bistveno označen po razvoju in prevladi božjega čuta; ta ga napolnuje, prodira v dušo, ki je z njim obdarovana, in pritiska svoj pečat na vse njene zmožnosti; drži jih v zvezi z Bogom, in v tem, ko se druge raztezajo na človeški svet in na prirodo, se verska duša osredotaka v Neskončnem. Povsodi čuti Njegovo pričujočnost, povsodi Ga gleda in kliče, pre mišlja, prosi in moli, živi od Njega: taka duša je tempelj, ki ga Bog napolnuje.

Od vseh oblik, ki si jih človeška narava more prisvojiti, je verska oblika brez dvoma najpopolnejša, zakaj ona zbira vse zmožnosti v najvišji harmoniji in jih osredotaka v najvzvišenejšem predmetu, ki ga more doseči pamet, volja in svobodna delavnost. Ali nimajo resnica, dobro in ideal v Bogu svojega gorišča in popolnosti? Od Boga živeti se pravi, živeti od večne resnice, od večne dobrosti, od popolne lepote.

Kadar je verski genij na tem, da se pokaže na zunanje, napolni in mora obsegati vse druge: genija misli, da nauči ljudi najviših resnic o Bogu, namenu in življenju; genija delavnosti, da zapoveduje vestem in jih vlada; genija estetike, da uporablja v besedi ali v obredih božji ideal, ki miče čutne zmožnosti človeškega bitja.

V resnici vsi boljši ljudje, ki so uplivali na človeštvo v verskem oziru, so vrhu tega veliki misleci, veliki zakonodavci, veliki umetniki; imajo znanje, moč, privlačnost; modrujejo, zmorejo, navežejo. V imenu Boga, za katerega odposlanec se

imajo, ne razpravljajo, ampak zatrjujejo, govore kot učenci in uplivajo na množico na čaroven način: mogočne narave so, imajo skrivnost, da vlijejo vero svojim bližnjikom, in kopljejo strugo, v kateri dere na tisoče ljudij in celi rodovi skozi stoletja liki zaježena reka.

Že radi harmonične polnosti vseh svojih zmožnostij, na stopinji brez primere, se Jezus ni nikdar uvrščal v posebno kategorijo človeških genijev. Ako bi se vender-le drznil mu prideti kako ime, ki je premajhno za njegovo čast, rekel bi, da je verski genij sam, v svojem bistvu in svoji idealni lepoti.

Veči del velikih mož, ki so ustanovili kako vero, so bili le reformatorji, kakor Zoroaster in sam Sakija-Muni, mešaje svojemu nauku zmote, ki jih vest in razum zametata. Enega dualizem in drugega surovi asketizem, — da ne imenujem drugih, — zadoščata, da ju obsodimo; in najsvetejši zakon, ki je vodil ljudstvo pred evangeljem, — Mojzesovi zakon, — je nosil neizbrisliv znak nepopolnosti; prehodno delo, ki je moralo izginiti, odkar je človek dozorel vstopiti v kraljestvo božje.

Vse to, kar označuje verskega genija v njegovi absolutni popolnosti, se uresničuje v Kristusu, v takem, kakor ga evangelji kažejo, v takem, kakor ga vera kristijanova moli, v takem, kakor se sam na sebi razodeva. Pred njim, namreč pri Mojzesu in prorokih, se najde le naris; za njim, namreč pri svetnikih, se najde le kopija božjega uzorca.

On ni prinesel samo neke ideje o Bogu, bolj ali manj nove in izvirne, toda vedno abstraktne, ampak on je živi in osebni Bog, Kristus je čutni,

živi, osebni izraz nebeškega Očeta. On je eno z njim.¹⁾ Kdor vidi njega, vidi Očeta.²⁾ Kdor ima vero vanj, ima vero v Očeta.³⁾ On ne kaže samo nebes; on jih nosi v sebi in jih odpira.

On ne ustanavlja praznih obredov, neplodnih slovesnostij, ki govore na čustvo in domišljijo množice, on ostane živ v simbolih in zakramentih bogočastja, ki ga je postavil; človek se strne z njegovim božjim bitjem, ako se udeleži njegovih verskih obredov.

V tem ko drugi nalagajo zapovedi, urejajo zakonike in usužnjijo svoje pristaše z grozovito roko, dá on svojim vernikom Duha božjega, svojega duha; on stori, da ga ljubimo. Drugi se obračajo na kako ljudstvo, rod ali čas; on govori vsemu stvarstvu, brez razlike ljudstva, rodú ali časa. Mojzes je bil le služabnik: Jezus je sin božji.

Pravi znak verskega genija, tisti, ki spričuje resnico in zapoveduje ljudem spoštovanje do nje, je svetost. Čednost je poskusni kamen njegovega poslanja. Lahko je kdo od Boga poslan, ne da bi delal čudeže; pravi čudež je žarna vest in čisto življenje. Čudeži varajo, junaštvo volje, poslušno božjemu zakonu, ne vara; tako zvane vizije so lahko omamlive, izvrševanje dobrega pokaže vselej pričujočnost popolnega Bitja.

Ni ga človeka med največimi verskimi geniji, ki bi ne imel znakov moralne slabosti in pri katerem bi se ne odkrila kaka skrita rana.

Kadar prebiramo življenje Mohamedovo, kako bi zatrli vsklik ogorčene zavesti, ozrši se na to

---

¹⁾ Jan, X, 130.

²⁾ Jan., XII, 45.

³⁾ Jan., XI, 41.

poligamijo, ki onečeščuje njegova poslednja leta, in daje videti nezmožnost tega velikega moža, manj verskega kakor političnega, da bi gospodoval nad svojimi nagoni v starosti, v kakeršni se kaže zatajevanje kot naravna čednost? In kako bi opravičili modrega Sakija-Muni-ja pesimizem, ki je podlaga njegovega uka, in ta siloviti asketizem, kateri je lahko velika skrivnost za mrtvičenje, a je negacija sama našega pozemeljskega namena?

Človek ni samo za to, da bi si pridobil nebesa, on je ustvarjen tudi zato, da gospoduje nad zemljo. Pravi verski učitelj ga mora naučiti, da zna umirati, ne da bi opustil znati živeti.

Jezus sam je izvzet izpod usodnega zakona moralne bede; nikdar se ni opazilo, da bi se protivil volji svojega Očeta, da bi oporekal dobremu. On je človešk ideal svetosti, brezmadežna podoba kreposti; in tisti so najboljši med človeškimi sinovi, ki se mu najbolj približajo. Svetost se je razlila iz njegovega srca na vse človeštvo; posveti vse, česar se dotakne; odkar se je prikazal, se je čednost pomnožila in ga spremlja; ona je liki sled, ki se pozna za ladijo Kristusovo na valovih človeškega morja.

Najvažnejše dejstvo notranje zgodovine viših bitij je postanek njihovega poklica. Prav povedano, postanejo še-le, ko zaznajo ulogo božje previdnosti. Vsi imajo stremljenje, se razodeti, se pokazati, delovati; čim večji so, tem silnejše je stremljenje; a če se hočejo pokazati na zunaj, morajo računati z okolico in časom.

Napaka genijev je, da izdajo ali pokvarijo svoj načrt, kakor je njihova čast, da ga izvrše do konca. Ako so nezvesti (načrtu), postanejo biči;

ako so poslušni (načrtu), so voditelji in načinitelji. Ako se kak genij, zavedajoč se samega sebe, podvrže Bogu kot svojemu najvišjemu zakonu, ako ima vzvišen dar, da spozna potrebe okolice in ugodje trenutka, lahko deluje; njegov poklic je zrel. Veči del se dolgo časa obotavlja; pride le s trudom do spoznanja samega sebe in svoje vloge; pridobi si le s skrbjo pouk ob okolici in času; poprašuje z britkostjo po volji božji, katere skrivnosti nima; meša svoj egoizem in svoje strasti z delom, ki zahteva požrtvovanje samega sebe, umakne se dostikrat pred težavami in ovirami, ali pa spet drugič slepo strmoglav; to je igrokaz, o katerem nam zgodovina le v odlomkih pripoveduje krvave prizore in ki pokoplje srca, ne da bi izdali skrivnost.

Toda Jezus je odgovarjal vselej svojemu visokemu zmotru, ki ga je spoznal iz božje vednosti, od večnosti, in po intuitivnem zaznanju, odkar je bil spočet od Marije Device.

Ves njegov poklic tiči v prvonačelnem dejstvu njegovega božjega sinovstva. Sin božji ne more imeti druge službe na tem svetu, kakor postaviti kraljestvo svojega Očeta; to je tisto, ki je bode pozneje imenoval božje kraljestvo, nebeško kraljestvo. Brez tega namena, ki je njegov edini vzrok bivanja, ne moremo razumeti niti njegovih besedij, niti njegovih nauk, niti njegovih del, niti njegovega celega življenja, njegovih bojov in njegove smrti same.

S svetopisemskega stališča je bilo človeštvo takrat razdeljeno na dve polovici: judovstvo in paganstvo. V judovstvu se je božje kraljestvo že pričelo in božje strašno ime je poznato; božji zakon, — zakon nepopoln, zakon suženjstva, —

je proglašen; na Jezusu je, da ga mora dopolniti in izpolniti ¹⁾, in v tem obstoji njegova mesijanska naloga. Nadomestil bode delo Mojzesovo s svojo cerkvijo, in bode poklical ne samo vernih Judov, ampak tudi zapuščene pagane, ki so bili plen vseh zmot in vseh pregreh.

Celo človeštvo se upogiba kraljestvu hudega, nezmožno je premagati, vkljub Mojzesovemu zakonu, danemu Izraelu, vkljub modrosti in razumnosti velikih mož: Jezus pa ima nalogo, mu podati samega božjega Duha, kateri edini zmaguje nad hudim, in je krstiti v tem Duhu; pod tem naslovom on ne bode samo Mesija Judom, ampak edini Odrešenik vsem narodom. ²⁾

Človeštvo, preiskano v dnu svoje narave, hrepeni po Bogu, po tistem, ki ne mine; ima namen, ga spoznati, udeležiti se njegovega življenja in se nasititi polnosti njegovih stremljenj; Jezusova naloga je, je privedi do tega, mu dati to resnico in to življenje ³⁾; a ker moremo to zajemati le v njem, treba je, da on potegne na-se vse človeštvo. ⁴⁾ Splošna zavest kliče in večna pravica zahteva spravo: Jezus bode Jagnje božje, žrtev, ki opere grehe sveta ⁵⁾; človeštvo ne pozna tega Boga, za katerega je ustvarjeno: Jezus mu bode moral razodeti njegovo ime; on bode njegov Učenik, njegov edini Učenik ⁶⁾; ono ni zaznalo, da je vsak zakon dolžnosti v ljubezni, treba je, da ga Jezus tega nauči, in on bode njegov zakonodavec.

---

¹⁾ Mat., V, 17.

²⁾ I. posl. do Timot., XVI, 5.

³⁾ Jan., X, 10.

⁴⁾ Jan., XII, 32.

⁵⁾ Jan., I, 29, 36.

⁶⁾ Mat., XXIII.

Tako se more ustanoviti božje kraljestvo, — to kraljestvo, ki je odločeno, silo trpeti in ki ga bodo le silni ná-se potegnili ¹⁾, — tako bode Jezus ustanovitelj.

Pod vplivom osebnega in živega Boga, ki napolnuje svojo človeško naravo, poznavajoč voljo svojega Očeta, prodirajoč v dušo ljudstva, katerega Mesijo se zaveda, preiskujoč človeško bitje v njegovih globinah, mereč dvojni propad bolečine, ki ga muči, in hudega, ki ga razjeda, je videl občni igrokaz velikega življenja človeštva, je spoznal natančno uro svoje zgodovine, in je zaklical z glasom, ki je vse pretresel: „Jaz sem tisti, ki ga pričakuje moje ljudstvo, jaz sem zaželjenec narodov.“

Tak je poklic Jezusov.

Noben zmoter se ne more ž njim primerjati, zakaj vsi nosijo vtis genijeve slabosti, plemenske posebnosti in časovnih predsodkov; in vsi, liki modrost človeška, so omejeni na kako stran. Mohamed si more prisvajati čast, da je odtrgal nekatera arabska plemena malikovanju in je bil tako za ta rod apostol božjega edinstva; a ne moremo ga opravičiti, da se je kazal, kakor da bi bil govoril zadnjo besedo o božjih razodetjih: predno je bil Koran, je bilo sv. pismo in evangelj, iz katerega je povzet Koran. Naj se čudimo poblevnosti in dobrote polnemu geniju Sakija-Muhammeda, ki se je proglasil za učitelja, določenega, da pouči ljudi o potu vzveličanja, a kdo bi se ne umaknil pred tem pesimizmom, ki ima bivanje samo za hudo in ki ima za edino zdravilo osvobojenje od vsega bivanja

---

¹⁾ Mat., XI, 12.

ali Nirvano? Njegov moralni in socialni zakonik je čudovit v nekaterih točkah: a katera moč bode dala Budi, da ga izpolni? To je radikalna nezmožnost človeškega duha: so besede, vzgledi, moralni zakon, ki pojasnuje; a so vselej mrtva črka, ki mori, in nikdar duh, ki oživlja.

Jezusov poklic ne kaže nikake osebne slabosti, nikake plemenske enostranosti, nikake časovne zmote. Originalen, kakor vse, kar pride naravnost od Boga, nosi v svoji človeški obliki znake božje: vseobsežnost, stvarilno silo, nespremenljivost.

Kot Jud, rojen v gotovem stoletju, Jezus ni podoben nobenemu geniju svojega ljudstva; on ni nì Palestinec, nì Aleksandrinec, on gospoduje enako nad jeruzalemskim učnikom Hilelom kakor nad Helenistom Filonom. Njegove besede, njegovi nauki ne spominajo nì na enega nì na drugega. On je sam in edin. To, kar je on rekel, je za vse čase, dandanes ravno tako primerno kakor pred osemnajstimi veki; to je človek s samosvojim tipom, ki deluje v njem; njegovo delo obsega celo človeštvo v tem, kar ima večnega in bistvenega; njegovo kraljestvo premine tako malo kakor nebesa in Bog, katerega ime nosi; zakon, ki ga proglasi kot zakonik tega kraljestva, ne bode izginil, zakaj on izraža nespremenlive odnošaje med voljo Boga in človeka, ki ga mora odrešiti; in moč, ki se strinja z njegovim zakonom, moč samega Boga, njegovega živega in osebnega Duha, pripravljenega objeti vesoljno človeštvo.

Taka je bila mogočnost te ideje, ki si je odprla pot skozi vse veke in vse narode, živahna, neukrotliva kakor prvi dan, dasi so se ji ljudje upirali. Izginoli Kristus se nadaljuje tak, kakoršnega

se je razodel pred obličjem vesmira; njegov duh vlada, njegovo delo živi, božje kraljestvo nadaljuje svoj veličastni razvoj. Judovstvo, zmerom onemoglo kot vera, je vidi rasti in je nezmožno, se mu ustaviti in je obsojeno, da mu služi. Zadnji ostanki indijskega paganstva se porušijo in v tem, ko mohamedanizem skuša iztrgati divjake grobemu fetišizmu, vlada Jezus svet po svojem Duhu, kot edino poprišče, iz katerega človek ne neha zajemati božje resnice, moči in mirú.

Mogočnim poklicem je lastno, da dajo smer življenju, da do cela razvijejo notranjo delavnost, da osredotočijo misli, sklepe, vse občutne sile; Jezusa je njegov poklic vsega prevzel; on ga razsvetluje, vzdržuje, hrani za dolgih let v Nazaretu. V tej dobi nepoznanega življenja ga je vzgojil sam Duh božji, ga je pripodabljal in pripravljajl za njegovo delo. Vse je dobil od njega in ničesar od ljudij. Kateri mojster ga je mogel posvetiti v to, kar je izven človeka? Vse to, kar je videl, čutil, sklepal, poželed, bilo mu je dano po notranjem naziranju in navdajanju; sam vá-se gleda; vse to, kar je rekel, je živo v njegovi zavesti; njegova beseda je le plamteč in prodoren odmev. On se ne obotavlja, ne dvomi; ni nikake omahljivosti, nikakega napenjanja.

Pod vtisom inspiracije se človeški duh vzemiri, prestopi izven sebe, je nezmožen, da bi se vzdržal; mir Jezusov je liki njegova inspiracija, ima popolnost in stanovitnost. Gospoduje sam nad seboj in deluje le po svoji volji. Ko pride ura in bode prišla, zapusti rokodelce, sin tesarjev, svoje tiho življenje in poreče z odločnostjo, trdnostjo, polnostjo in mirno eneržijo: „Čas je dopolnjen in

božje kraljestvo se je približalo; spokorite se in verovajte evangelju.“¹⁾

To bode njegova prva beseda, pojasnilo na skrivnostni odgovor, ki ga je dal v svojem dvanajstem letu: „Ali ne vesta, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?“

Te besede obsegajo celo njegovo življenje in ves njegov zmoter.

Racijonalizem, katerega kritični postopi niso nikdar prodrli v verskega duha na Izhodu, se je močno varal pri edini nalogi Jezusovi in njegovi naravi. Ničesar ni videl v tem skrivnostnem odnosu, ki veže Kristusa z Bogom, in nikoli ni mogel podati zadostne razlage o njegovem božjem sinovstvu. Odtod njegove zmote pri poklicu Gospodovem. Nikakor se ni mogel pospeti do ideje, ki je Kristusu lastna in ki ga razlikuje od vseh človeških bitij. Napravil je iz njega reformatorja, moralista, verskega in socijalnega upornika, zakonodavca in ustanovitelja čiste religije, ki je razpolagal, kakor vsi ljudje, z zmožnostjo, da uči, da proglasi nove dogme, čistejše zapovedi, da postavi novo družbo; on ni spoznal v njem moči, ki druži človeka z božjim Duhom kot živa in osebna sila.

To shvačanje morejo prezreti zistemi kake filozofije, ki zatira božjo osebnost; toda važno je za zgodovinarja, ki ima v čislih evangeljske listine in ki skuša, namesto, da bi naslikal Jezusa po svojih lastnih mislih, predstaviti ga takega, kakor se je pokazal sam po neovrženem spričevanju zgodovine.

---

¹⁾ Mark., I. 15.

Kadar je kak človek božje previdnosti pričakal svoj čas, ga povabi okolica, v kateri ima delovati, da se pokaže, in okoliščine gredó pred njim; s taisto roko, s katero je Bog ustvaril genije in jih pripravil za njihovo delo, vodi tudi dogodke, ob katerih imajo zavzeti svoje mesto; med popriščem onih in mej razvojem teh je naprej ustanovljeno soglasje: taista ura označuje njuno zrelost.

V trenutku, ko se je Jezus približal svojemu tridesetemu letu, — popolni moški dobi pri Judih, — je pripravil taisti Duh, ki ga je porodil (proizvel) in obrnil nanj vse gibanje stoletij ¹⁾, naravnost pozorišče, koder se je imel prikazati; on mu je pripravil pot in je vzbudil dušo njegovega ljudstva z enim tistih glasov, ki vnamejo množico in pretresejo srca.

---

¹⁾ Glej knjigo. pogl. I.

Druga knjiga.

Sveti Janez Krstnik

in

prihod Jezusov.

Prvo poglavje.

Judje v Judeji okrog leta 26. — Prihod Janeza Krstnika.

Predno nadaljujemo zgodovino evangeljev, pogledjmo, kako živi v Palestini judovska družba okrog leta 26. v dobi, ko pride Pilat v osebi rimskega oblastnika upravljat Judejo. Tu vidimo zbirališče dogodkov, versko in socialno organizacijo, igro, strankarski boj, skupino praznoverja, predsodkov, strastij in nad, smerij, menenj, z eno besedo, stanje narodne zavesti, katero je treba proučiti od blizo in z nekaterimi podrobnostmi, da razumemo sredino, v kateri je Jezus rasel, in gibanje, ki je na tem, da pripravi njegov prihod pod nastopom Janeza Krstnika.

Na prvi pogled razločujemo v tem malem, nemirnem svetu različne, zelo ločene skupine. Tu so najprvo velike družine patricijev in duhovnikov, iz katerih se nabirajo viši duhovniki: Boeti, Anani, Fabiji, Kaniti. Veliko duhovništvo je postalo za nje nekak fevd, za kateri se prepirajo pri rimski oblasti z močjo kovarstva in denarja. Ta aristokracija, bogata, polna ošabnosti, pristujena, stiska ljudstvo z desetnimi in davki in zaničuje njegovo uboštvo z razkošnim nastopom. Ni se prizanašalo patricijem in duhovskim glavarjem njihovo pomirljivo vedenje v pogledu na

omrzelo pagansko oblast. Veliki duhovniki, samovoljno imenovani in postavljeni po oblastnikih, so izgubili ves vpliv. Množica, ki jih sovraži in zaničuje, se maščuje nad njimi s tem, da jih napada, zasmehuje in proklinja. Nič ne ustavi tega toka sovraštva, on rase in razdera. Dvajset let pozneje se bode pelo na cestah Jeruzalemskih:

„Kaka nesreča, rodbina Boetov! Proklete naj bodo njene sulice!

„Nesreča, rodbina Kantarov! Prokleta naj bodo njena obrekujoča peresa!

„Nesreča, rodbina Ananov! Prokleta naj bode njeno gadje pikanje!

„Nesreča, rodbina Fabijev! proklete naj bodo njene nerodne pesti!“

To so veliki duhovniki, njihovi sinovi zakladniki, njihovi zetje čuvaji templja; in njihovi služabniki bijejo ljudstvo z udarci palic.¹⁾ Ta prokletstva razdražene množice govore jasno o surovosti duhovniškega trinoštva. Videl si negodne hlapce, da so se v družbi ošabnih spremljevalcev zagnali na gumna in žitnice, jemali s silo desetino za svoje gospode in mučili brez usmiljenja tiste, ki so se upirali.²⁾ Veliki duhovniki so imeli večkrat izključno pravico, prodati darove. Anani so ustanovili na Oljski gori svoje tržišče (Kanejoth), kjer so pitali in prodajali golobe. Odlikovali so se v tem, da so delali dobičke iz tega pobožnega monopola. Zlorabljali so svojo veljavo in množili slučaje, ko so bile, po obredih, daritve golobov obvezne; draginja je postala ne navadna, tako da se je en sam par golobov prodal

---

¹⁾ Talmud Jeruz., Pesachim, 57 a.

²⁾ Antiqu., XX, 8, 8; 9, 2.

za deset zlatov. In v tem, ko so se ti veliki duhovniki nabasali dohodkov, so duhovniki niže vrste zlezli v uboštvo, umirajoč lakote.¹⁾

Lahko razumemo, kaka verska nebržnost se je morala skrivati za to vrsto preobjedežev. Ti razposajeni sinovi Aronovi ali Levijevi niso goreli v nestrpnosti, da vidijo božje kraljestvo; in vender ni bilo bolj konservativnih kakor ti. Delali so jedro stranke Saducejev²⁾; njihova pravovernost je bila neupogljiva, posebno v tem, kar zadeva obrede, in njihove sodbe neprekliclive. Reči iz drugega sveta jih niso zanimale; kot materijalisti, pohotneži in dvomlivci, ne verujejo va-nje. Držati se ustavnega reda, živeti v dobri sporazumnosti z Rimljani, ostati v svoji službi, prirejati velike gostije in veselice, to je bilo za-nje bistveno. Vera jim ni namen, ampak sredstvo; varujejo se, to povedati glasno, a to načelo vlada na tihem vse njihovo življenje.

Na strani aristokracije po rojstvu, bogatinov in duhovništva, je še aristokracija verske vednosti: učenjaki, učeniki in pismarji. Odkar je „Tora“ v judovskem življenju pridobila tako visoko mesto in je postala, skoro kakor tempelj, njegovo sredotočje, vidimo prikazati se ob strani mož bogočastja tudi može „Tore.“

¹⁾ Antiqu., XX, 8, 8; 9, 2.

²⁾ Stranka pravičnih, od T s e d a k a h, pravica. To ime kaže, da je zaznamovalo od početka, pod Janezom Hirkanom, stranko, sestavljeno povse iz duhovnikov, ki se je navzlic pretiravanjem farizejev zadovoljila s pravico, tako, kakor jo tirja tekst zakona. Morda je hotela to ime pripisavati zadnjemu izmed velikih duhovnikov, katerih spomin je bil v časti, Simonu s pridevkom Pravičnemu. — Primeri Antiqu., XIII, 9; XVII, 2, 4; XVIII, 1, 3. Bell. Jud., II, 8.

Eni se bavijo z daritvijo, drugi z učenostjo; prvi se uvrsté še po svojem rojstvu v duhovske službe, drugi pa prihajajo iz vseh plemen in vseh vrst; ti predstavljajo versko, moralno, obredno in pravno znanost; pojasnujejo sveto knjigo, jo prepisujejo, razširjajo; ne branijo se vzdigniti se nad vrsto duhovnikov in postati mojstri javnega menenja. To je zakon vsake človeške družbe, ki dospe do gotove stopinje omike: oblast je pri močnejših in najmočnejši so tisti, ki največ vedó.

Učeniki storé več kakor samo učé in razlagajo „Toro“, se odlikujejo s strožjo zvestobo do vsega, kar se jim nalaga, se branijo energično proti vsakemu paganskemu vplivu. To so „Hasi-dimi“, pobožniki, od časa, ko je helenizem povsodi prodril po zmagi Aleksandra Velikega; potem ko so se zaprli proti civilizaciji in šegam paganov grških in sirske, so se ustavljali tudi rimski pokvarjenosti. Judovska posebnost se najde pri njih v vsi svoji trdosti: oni poosebujejo narodno zavest, so tisti, ki se spominajo božjih obljub in upajo. Vsi dogodki velike zgodovine Izraelske živé v njih spominih; vse božje obljube ljudstvu, katerega udje so, se svetijo pred njimi kot bliščeča bodočnost. „Tora“ je za nje vse, ker obsega njihovo preteklost in njihovo prihodnost, ker jih uči zakonite pravice, ki jih dela prijetne Bogu in zagotavlja zmago njihovega rodú in njihove vere.

Ta dvojna aristokracija je porodila dve stranki, katerih boji, tekmovanja in izgredi napolnujejo dve zadnji stoletji zgodovine judovskega naroda: Saduceje (Tšaddikim) ali Pravične, in Farizeje (Perišim) ali Ločence, Odličnike. Prvi spadajo skoro vsi k aristokraciji po bogastvu ali duhovništvu, drugi k aristokraciji znanosti.

Ko so Farizeji ¹⁾ postali stranka, so podlegli zakonu vsake sekte. Pretirali so svoja načela, povečavali svoje tendence in zaslužili prokletstvo najslabših in najmodrejših učenikov; radovoljno zaslepljeni, zaprti pred živo inspiracijo, niso ničesar razumeli o skrivnostnih dogodkih, in so postali najsovražnejša in najtrdovratnejša sila nasproti ustanovitvi božjega kraljestva.

Utopljeni v izučenje „Tore“, sv. knjige, poznajo le črko; duh beži od njih in črka mori. Zmerom bolj zanemarjajo moralni element in si prisvajajo to, kar je zunanje in ceremonijelno; malo se zmenijo za svetost duše, a se poganjajo za zakonito svetost. Dolžnost ni za-nje izpolnovanje božje volje, je pred vsem strogo izvršenje zakonitosti. Gnani po tej gorečnosti izpolnovanja, ne mislijo pomnoževati čednosti, ampak tem bolj obrede: najsvetejši ni tisti, ki gospoduje sam nad seboj in ki ljubi Boga in bližnjega, ampak tisti, ki stori največ postov in obljub, največ umivanj in daritev, ki nosi najširje filaktere in najdaljše kite, ki pri hoji hrbet najbolj krivi, ki ima oči najbolj povešene na tla, ki ima po dnevu ali ob postu najbolj žalostne oči, ki si ne dá glave maziliti in obraza umiti ²⁾ in celó svoje prijatelje pozdraviti ³⁾, in ki rabi brezkončne molitvene formule. Njegova pobožnost ni drugega kakor krinka.

---

¹⁾ Od „Parouš“, ločitev, razlika. Farizeji ali Ločenci, čisti, Odličniki, so se odlikovali v skrbi, s katero so se ločili, odlikovali pred vsem, kar ni bilo judovskega. Vsako občevanje s pagani, vsako priznanje njihovim šegam od strani Saducejev se jim je zdelo onečeščenje in strahopetnost. Primeri Antiqu., XIII, 9; XVII, 2, 4; XVIII, 1, 3. Bell. Jud., II, 8,

²⁾ Talmud Hierosol., Schabbah, f. 12. 1.

³⁾ Ravnotam. Tuanith, I, 4-7.

Hinavščina, — ta umetnost, pojaviti se in lagati, skrivati praznoto in pregrehe duše pod zunanjo svetostjo, — je skoro splošna pri teh napačnih bogomolcih.

Nobena velika ideja se ne suče okrog stolice in v sinagogah. Izginili so sloveči učeniški, semaji in Abtalijoni, Hileli in Šamaji, ki so pod Herodom Velikim posebno pripomogli razvoju izročil in šeg in pravoslovni razlagi zakona. In kakor se vselej zgodi, kadar nadarjenejših ljudi ni, da se srednji spuščajo v skrajnosti in malenkosti. Formalizem se razrase, vprašanja postajajo natančnejša, kazuistika, zelo divja in razuzdana, je zabavala ves nauk.¹⁾

Obredoslovne razprave so dražile učenjake, so delale bojišče med tekmujočimi strankami in šolami.

Ali se mora ob dnevu pravnega praznika kadilo zažgati pred Najsvetejšim ali bolj prav v Najsvetejšem samem, takoj po vstopu velikega duhovnika? Vprašanju se je prisojala taka važnost, da so Farizeji ob bližajočem se velikem dnevu zahtevali od najvišjega žrca prisego zvestobe do pravih obredov. Čegav je prinos, ki se je prideval holokavstvu? Duhovnikov ali altarjev? Ali se sme smukati na sobotni dan klasovje, ki se rabi spomladi kot prvine na velikonočni ponedeljek? Ali ne skruni sobote zaklanje velikonočnega jagnjeta? Ali se sme ob prazniku šotorov polivanje vode vršiti na samem oltarji, in ali se sme obhod z vrbovimi vejami ustaviti, idoč okrog oltarja? Ali se sme desetina jemati

---

¹⁾ Talmud Hierosol., Beracot, fol. 13, 2; Sotah, fol. 20, 3; Babyl., Sotah, fol. 22, 2.

samo od semen, vina in olja, ali tudi od janeža, kumine in mete? Ali je veljavna zakletev pri nebu ali pri zemlji, pri Jeruzalemu ali pri duši, ali samo zakletev pri Bogu? Ali se mora priseči pri templju ali pri templjevem zlatu, pri oltarji ali pri oltarjevi daritvi?

Prazna in ničeva kazuistika, brez nraavnosti in brez vzleta. Najpretiranejše so naravno najbolj poslušali: učence Hilelove, ki so se nagibali na milejšo razlago, so strmoglavili strogi, nepopustlivi Šamaji. Črka dela zakon; čim bolj so se udali črki, tem gotovejši so bili v uspehih. Kadar se strasti izklenejo, bodisi v veri, bodisi v politiki, je skrivnost zmage v umetnosti prilizovanja.

Znano je znamenito vprašanje, za katero ste se prepirali obe šoli: ali je dovoljeno sobotni dan ali na praznik snesti jajce, ki je bilo zleženo sobotni dan? Dobrodušni Hilel je odgovoril neizprosno z „ne“, s polno strogostjo; strogi Šamaj je bil v tem posebnem slučaju manj težak. V praktičnem je poslušal najstrože učitelje; nasprotno pa je Šamaj prepovedal sobotni dan poučevanje otrok, skrb za bolnike; zabranil je tri dni pred soboto ukrcati se na morji ali začeti obleganje mesta.

Najviše vprašanje za pobožnost farizejev je bila čistost, pa ne čistost srca, ki jo Bog ljubi in ki jo proroki zahtevajo, ampak zakonita čistost, tista, ki se vidi in ki stavi Jude v zunanje in silovito nasprotje s paganstvom.

Ali je meso mrtveca, ki oskruni, ali koža in kosti? Ali dotikanje paganskih knjig ali preje dotikanje svetih knjig? Ali ni voda sama nečista, ako teče iz nečiste posode? — Gorjé mu, ki zaničuje umivanje rok! so rekli gorečniki; izbac-

njen bode s tega sveta. Saduceji se posmehujejo. — Vidite, so rekli, da pridejo Farizeji do tega, da bodo čistili solnčno oblo.

Ta otroški rigorizem jih je pogoltnil. Njihove pobožne vaje so obstajale v daritvah, obljubah, pravih molitvah, pomnoženih in zamotanih, katere so prišli opravljati, če je bilo mogoče, v tempelj in časih na javne ceste. Dosti umivanja se je vršilo pred daritvami in celo pred čitanjem Zakona. Umivali so si roke pred obedom, najverjetnejše po običaji, uvedenem po Hilelu in Šamaji; strogo so se zdržali kruha, olja in vina paganov; postili so se dvakrat v tednu do večera, ostro in radovoljno, posebno o ponedeljkih in četrtnih; dajali so bahaje miloščino.

Vse te samovoljne šege so se uvele po malem po izselitvi pod vplivom Farizejev, in so postale trd jarem, ki so ga naložili sebi in ljudstvu. Prava morala se je močno pokazala po brezkončnih podrobnostih del in zunanjih vaj. Evangelj nam dá uganiti v opetovani graji Jezusa, ki je očital farizejem poleg tisoč zmot, da se mislijo nezvezane, podpirati svoje ubožne stariše, ker posveté vse svoje imetje Bogu.¹⁾

Skozi to kopico zakonite natančnosti in skozi te kazuistične prepire je še žarela nekaka svitloba. Učeniki so radi kazali svojo modrost po orientalski manêri, v kakih kratkih in živih izrekih, v kakih prilikah izvirne in bistroumne oblike. Talmud nam je podal v tem mnogoštevilnih uzorcev. „Pirké Abot“ je taka poučna zbirka. A kakor visoka načela modroslovja, tako so bili lepi predpisi očetov sinagoge, „velike čete“, kakor so se

---

¹⁾ Mat., V, 20; XV, 3.

imenovali, nič drugega kakor mrtva črka; niti tem niti onim se ni posrečilo postati živ zakon tistim, ki jih ponavljajo, in tistim, na katere so bili naslovljeni. Pagani niso mogli prelomiti jarma fatalizma in panteizma in judovski učenci so podlegli siromašnemu formalizmu.

Vender bi bila zgodovinska zmota in krivica, prištevati vse farizejske stranke skupno tem verskim zablodenjem, napačnostim, pretiranjem in pregreham. Novi zakon nariše več podob, kakor Nikodema, Jožefa Arimatejca, Gamalijela, ki kažejo velik znak priprostosti in plemenitosti. V njih najdemo čiste potomce Hilelove, pravi tip Judov, odprt pričakovanjem božjim. Bili so izvoljena četa, katere modrost se ni vselej poslušala v posvetu starejšin in glavarjev; ni se jim posrečilo pridobiti tok javnega menenja, a imajo čast, da so prav videli; slišali so klic Kristusov; naleteli so na usodo teh manjšin, ki se poterejo ob urah silovite odločitve, ko je poraz časih časten in zmaga nečastna.

Masa ljudstva, ki bi jo imenovali dandanes srednji stan, se je malo brigala za te prazne šolske razprave in se ni ogrevala za brezštevilne vaje tega rigorizma. Lahko so občudovali bogomolnega farizeja, a posnemali ga niso. Saduceji so si dovolili, ga zasmehovati: — „Poglejte, so rekli, kako muči samega sebe v tem življenji, da bi s trdom našel svoje plačilo v onem življenji.“ A nič manj ni ohranil svoje ošabnosti in svoje bahatosti, ki je bila v pregovoru. Upošteval je pred svojimi očmi le znanje zakona in izvrševanje obredov. Nevednemu in nevernemu ljudstvu in vsem tem, ki niso točno izvrševali farizejskih pravil, so pridevali največe zaničevanje; obdela-

vali so jih z grešniki ¹⁾, s prezirlivostjo in z nečisto živaljo.

Posebno so bili predmet njihovega zasramovanja in sovraštva mitarji ²⁾, — prejemalci davkov, agentje cesarskega fiska, tisti, ki so preiskavali blago, prejemali colnino pri uvažanju in izvažanju, pobirali mostnino in cestnino. Nasprotno je bil (farizej) zadovoljen sam s seboj: — Ali nisem vsega izpolnil, je rekel, in v čem sem se zagrešil?

To je bila njegova prislovica.

Splošno je bilo ljudstvo prej ravnodušno kakor malomarno. Ob prazničnih dnevih so se vsi vzbudili; celo ti, kakor mitarji, ki so se pomešali med paganski svet in sprejeli agenturo upraviteljstva, so prišli v preddvorje paganov in so se od daleč udeleževali daritev in obredov bogočastja.

Edina vrsta je delala izjemo, Esaji. ³⁾ Ti ascetje so v judovskem življenju te dobe posebna prikazen. Ne tvorijo kake stranke v narodu, — ker so bežali pred svetom in se odrekli vsakemu javnemu vplivu, — ampak prej kak verski red. Krivico bi jim delali, ko bi jih primerjali indijskim Jogijem, grškim Pitagorejcem ali Teurgom aleksandrijske šole. Njihovi učeniški so „Hasi-

¹⁾ To so ἀμαρτολοι v evangeljih.

²⁾ Τελώναι, ἀρχιτελώναι, Primeri Luk., XIX, 2; Bell. Jud., II., 14, 4.

³⁾ To ime Esaji je prevod grške besede Ἑσσαίοι. To spomina na sirsko besedo hassa, ki je taisto kakor prevod hebrejske besede hassidim, pobožni. To izvajanje se nam zdi mnogo bolj verjetno kakor tisto, ki hoče ime Esaji izvajati od saha h, krstiti, od asah, zdraviti, ali od hachach, molčati. Primeri Josephus na mestih više zaznačenih, za Saduceje in Farizeje.

dimi“ (Pobožni), tisti vneti in protihelenski Judje, iz katerih srede je prišel goreči Juda Makabejec. V njihovih očeh je Mojzesov zakon vse; zaradi njega so opustili delavno življenje, razpravljanja, vojno politiko, in so se umaknili v kotiček, v strogi asketizem in v premišljevanje. Farizeji so se jim zdeli mlačni in sinagoga izneverjena. Niso mogli premeniti sveta, zato so umrli svetu. Združili so se med seboj in so živeli skupno: bili so ubogi. Nekaj časa so se nazivali „Ebionite“ (uboge), ker so hrepeneli po tem, da nič nimajo; naposled so se združili v pravo kongregacijo in so postali „Essaji.“ Umaknili so se na zahodno stran mrtvega morja in so sezidali ob obrežji, pod palmami zelenice Engadi prave samostane.

Opustili so trud, zboljšati človeštvo, in so prepustili v svojem fatalističnem misticizmu vse Bogu. Verovali so v neumrjočo dušo, upali na oproščenje od materije in pričakovali srečno življenje; ne delajo priseg; so trezni, čisti, molčeči, zatajujoči se in zdržni. Nečejo služabnikov: vsi so enaki in bratje. Se ne ženijo, pravi Jožef Flavij¹⁾, ampak sprejemajo otroke od drugih, v starosti, ko so še sprejemlivi za vzgojo, jih imajo, kakor bi bili od njihove družine in jih vzgajajo po svoji podobi. Njihovi veliki obred obstoji posebno v pogostnih umivanjih: vsako jutro, ob solnčnem izhodu, se kopljejo.

Imajo se kot duhovniki; ali ni pisano: Vi ste narod duhovnikov?²⁾ in se vzdržé vina, ker je vino prepovedano darovalcu pri izvrševanju njegove službe; ne gredó v mesta, ker so vrata okrašena

¹⁾ Bell. Jud., II, 8, 2.

²⁾ Ex. II.

s kipi; ne upotrebljajo grškega ali rimskega denarja, ker peta knjiga Mojzesova prepoveduje podobe izrezavati.

Zakon Mojzesov je grob, v kateri so se zakopali; niso več živi, so sence. Pohajajo skozi puščavo in vasi kot bitja drugega sveta, oblečeni v belo tuniko in v „mehil“, ledja opasana z dolgim pasom, in na strani dolabro, — malo sekiro, katere rabo predpisuje Deutoronom in ki nima nič bojevitega. Farizeji jih zaničujejo; cikajoč na njihovo jutranjo kopel jim pridenejo ime „Hemero-baptistov“ in obračajo v posmeh njihove navade; njihovi komunizem se jim zdi prazna stvar in jih imajo za pobožne trape.

Esaji so se pokazali prvikrat pod Aristobulom I., eno stoletje pred Jezusom Kristusom, in so izginili brez sledu okrog leta 70., ob času razdejanja Jeruzalema in templja.

Poleg strank, poleg stanú bogatinov in učenjakov, poleg več ali manj ravnodušne, nevedne in pokvarjene množice, je skoro vselej v kakem narodu gotovo število duhov, ki ubežé, po srednji meri sami svojega stanu, pokvarjenosti in ošabnosti bogatinov, pregreham množice, in celó pred-sodkom, kateri pod imenom vede in omike dostikrat zmotijo, omeje in oslabé duha učenjakov. Živé brez hrupa, brez sijaja, izpolnujejo tiho svojo dolžnost; so priprosti in odkriti: verujejo v Boga; se zadovolje z malim, nimajo ne bogastva ne častiljubja; nosijo brez mrmranja skušnje življenja, imajo usmiljenje s tistimi, ki trpé; ljubijo mir in se varujejo hudega. Njihov pogled je priprost in njihovo srce dobro; vidijo to, kar je pravično, ker hočejo dobro; se ozirajo na zdrave obnovitve,

ker imajo glad in žejo po pravici; so sol zemlje in ovirajo popolno pokvarjenost.

Kadar Bog hoče, da svet napreduje in ljudstvo predela, pošlje svoje proroke. Prorok je navor božji, ponižni tega sveta so njegovo oporišče. Glas, ki oznanja svete reči, najde v njih svoj odmev. Trepečejo najprvo ob žarkih te spomladi, ki ima vse pomladiti. Teško bi jih bilo sešteti; a Bog jih pozna in njegov Duh počiva v njih.

Zanemariti ta element v življenju narodov, se pravi zametati najdelavnejšo, dasi molčečo silo. Treba je ob času poloma in britkosti ozreti se na te nepoznance, pozabljenca, brezimence; to so ti, ki jim Bog prizanaša; ubežé potopu in pridejo v barko, da začno novo dobo na očiščeni in pomlajeni zemlji.

Teško je oceniti s kako zgodovinsko natančnostjo ta element v judovski družbi. Biva pa, — ne more se tajiti, — nekoliko povsodi, v mestu in na kmetih, v Galileji in Samariji, v templjevi senci, na jezerskem obrežju in celó pri zaničevanih mитарjih.

Vkljub svojemu suženstvu in polomu svoje neodvisnosti ohranijo Judje v Judeji, kakor v svojih naselbinah po vsem paganskem svetu, vendarle nekako lastno upravo. Ta oblast, verska in narodna ob enem, čepi v združenju enoinšedemdesetih udov. Judovsko izročilo se je rado nanašalo na ustanovitev Mojzesovo in se je sklicavalo na Zakon¹⁾, da si je dalo svet značaj. Pravo za pravo ni nič skupnega med sinedrijem in mej starejšinami, o katerih govori Mojzes. Ti poslednji so le zastopniki ljudstva; se posvetujejo v težkih

---

¹⁾ IV. Mojz. XI, 16.

slučajih, niso pa veljavni pri narodu. Enako kri-
vično bi bilo pomešati sinedrij z „velikim zbo-
rom“, ustanovljenim po Ezdru, ki ni bil drugega
kakor zbirališče pismarjev, odločenih, da rešujejo
vprašanja povse verskega značaja.

Pravi sinedrij se je pojavil v sredi tretjega
veka pred Jezusom Kristusom, za Antioha Epi-
fanesa. Jožef Flavij ga imenuje *γερονσία*.¹⁾ Ta zbor
je moral biti dovoljen od Ptolomejev, ki so mu
priznali pravico vladati samega sebe, zato da bi
pridobili simpatije Judov. To sodišče, čigar pra-
vice so bile v začetku, pod Selevcidi, verjetno
zelo omejene, je postalo pod Azmoneji bolj vplivno.
Treba se je vrniti do vlade kralja Hirkana okrog
leta 130, da vidimo, kako se je „Bet-Din“ spre-
menil v „sinedrij“ in razdelil upravo nad na-
rodom z velikim duhovnikom, ki je imel doslej
vso veljavo. Rimljani, gospodarji Judeje leta 63.
so dopustili bivati ta narodni zastop, omejevši
njegove pravice; in pod Herodom in oblastniki
ga najdemo s taisto organizacijo, ki mu jo je
Hirkan dal.

Veliki duhovnik predseduje sinedriju, vsaj po
Hilelovi smrti.²⁾ Naziva se „Nasi“ (knez) in pod-
predsednik „Ab-bet-Din“ (oče sodišča), ker je
predsedoval sodnim zadevam. Zbor nabira svoje
člene iz družin, ki imajo pravico do najvišjega
duhovništva, kakor iz družine Ananove in Fabi-
jeve: to so veliki duhovniki; iz družin, ki razpo-
lagajo z velikim bogastvom in ki lahko dokažejo
čistost svojega judovskega izvora s pomočjo rodo-
slovnih tablic: to so starejšine, *πρεσβύτεροι*; naposled

¹⁾ Antiq., XII, 3, 3.

²⁾ Antiq., XX, 10; Dej. ap., V, 17 id.; VII, 1; IX,
1, 2 itd.

iz učenikov, šolskih glavarjev, rabi-jev, tistih, ki prepisujejo Toro, se je učé, jo pojasnujejo, razlagajo: to so pismarji, γραμματεῖς, učeniki, διδάσκαλοι, ἐπιστάτης.

Pravice sinedrija so razne in mnogoštevilne. Vse to, kar sestavlja judovsko življenje v najmanjših podrobnostih, se nanaša na njegovo veljavo: on je ob enem zbor, sodni dvor, parlament. Presoja učna, pravna, obredna vprašanja, čuva čistost roda, ženitve duhovniških družin, določa koledar in novomesečje, poravnava razpore med Judi. Čuva izročila in Zakon, kliče pred-se bogokletneže in krive proroke, jih obsoja, celó v smrt in v kamenanje, le da si izprosi potrjenje rimskega oblastnika.

Ob Jezusovem času in od vlade Herodove sem je bil le zaničevan svet.¹⁾ S tem, da so Herod in Rimljani dali velikemu duhovniku predsedništvo v sinedriju in napravili iz velikega duhovnika kreaturo svoje milosti, so našli sredstvo, da so si prisvojili cel svet in razpolagali z njim po svoji volji. To uradno zastopništvo ni več tisto, v katerem je treba iskati pravo narodno življenje. Ko so farizeji odločevali v velikem svetu, se njihova divja gorečnost do Zakona ni bala ničesar in niso se obotavljali, pozvati pred-se kralja Heroda na odgovor.²⁾ Stranka Saducejev, ki je vladala v zboru, ne pozna več te ponosne neodvisnosti, nima druge skrbi, kakor da zatrê v ljudstvu vsako ogorčenost in da se izogne najmanjšemu razporu z rimsko oblastjo. Pilat ni imel boljših zaveznikov kakor velike duhovnike, da držé pre-

¹⁾ Antiq., XV, 2, 4, 3, 1.

²⁾ Antiq., XVII, 2, 4.

magano ljudstvo nepremično pod jarmom. Videli bomo celo ob času sodbe nad Jezusom, da se kaže več gorečnosti za mir v cesarstvu in za prijaznost cesarjevo, kakor za vladanje.

Redkokrat se zgodi, da so postavljene oblasti, izvoljeni zastopi, orodje kake prenovitve; mislijo le na to, da bi se obdržali in da bi se ovekovečili; sedanost jih izpodjeda, nove ideje jih vznemirjajo, juteršni dan jih straši, ozirajo se rajši na preteklost kakor na bodočnost; njihova uprava bolj ohranja kakor prenavlja. Vsak napredek hoče žrtev obrabljenih oblik, prodira skozi polome in razvaline tega, kar je prenehalo živeti. Sinedrij je podlegel temu zakonu, in se je ustavljal božjemu kraljestvu, ako se more kdaj kaka človeška sila po robu postaviti neustrašivi moči sv. Duha.

Politični in verski dogodki, ki so se dogajali več kakor eno stoletje v Palestini, v mali judovski državi, so delali njegov položaj vedno težji in ga bližali razpadu.

Bratovski boji poslednjih Azmonajev, osvojitve Jeruzalema po Pompeju, ustoličenje Heroda kot kralja obnovljene Judeje po Avgustu, paganska in trinoška politika tega Idumejca, njegovi napadi na vero, razdrobljenje njegovega kraljestva, desetera leta silovitosti in grozovitosti namestnika Arhelaja, pretvoritev namestništva v cesarsko pokrajino, prisega zvestobe cesarju, paganski oblasti, davek, plačan vsako leto v znamenje končne sužnosti, pričujočnost rimskih oblastnikov in njihova despotska uprava, — vsa ta dejstva, ki delajo bitko zgodovino Judov od l. 64., so kakor strašni udarci propalega naroda.

Ni ga rodoljuba, ki ne bi bil prizadet v svoji strastni ljubezni za svojo vero in svojo deželo;

neizmerna žalost je zašla v cel narod; vsi nosijo sožalje svoje neodvisnosti. Najgrozovitejša rana ni ta, da se čutijo premagane po paganski oblasti, ampak da vidijo oskrunjeno svobodo svojega bogočastja. Veliko število bi se udalo živeti pod tujo oblastjo; a to, kar se ne da pretrpeti, je zatrta vest, je vlada, ki zasramuje sveti zakon. Zdaj dvigajo rimski oblastniki vsaki hip nad njimi svojo surovo in božjeropno roko. Uporno ljudstvo ima rajši smrt kakor pozorišče takega zasramovanja.¹⁾ Od vseh svobod je svoboda, Bogu služiti, v resnici najsvetejša; nobena druga nima v človeškem srcu živejših in neopustošlivejših korenin, in med vsemi narodi ga ne najdemo, ki bi kazal več naklonjenosti do svojega Boga in svojega zakona, kakor judovsko ljudstvo.

Daleč so časi, ko je Izrael drevil za maliki in zaslužil po svojih prestopkih proti Jehovi prokletstvo prorokov. Vera, dasi slabo razumljena, je postala njegova največa strast, se je zmešala s krvjo plemena, z domovino, in ljudstvo je bilo vedno pripravljeno vzdigniti se, da jo brani; izmed vseh čustev je bilo čustvo upora najvznemirjenejše in najrazdražlivejše.

Rim je vedel za to. Prva dva cesarja, Cezar in Avgust, sta vedela vselej s tem računati; a njihova zmernost ni mogla prevladati vseh udarcev; upravne potrebe so zadele vsaki hip judovske zahteve; in vsakoletno pobiranje davka je bilo samo po sebi neprestana prilika razpora.

Tiberij je v svojih prvih letih nadaljeval politiko svojih prednikov. Dober pastir, je rekel v svoji sebični modrosti, striže svoje ovce, a ne

¹⁾ Cont. App., I, 22.

mara jih odreti.¹⁾ Ni rad spreminjal svojih oblastnikov; poznal je globoko pokvarjenost človeka, vedel za njegovo poželjivost, in rekel je zaničljivo: Ako odženemo muhe, ki pijejo kri na rani, v hipu ko se nasitijo, jih nadomesté druge, ki srčejo rano s ponovljeno poželjivostjo.²⁾

V tem pa je, okrog desetega leta njegovega vladanja, neki sramotni dogodek spravil rimsko aristokracijo po koncu. Nekateri Judje so bili zasačeni na samem delu radi lopovstva in razgrajanja (šarlatanizma),³⁾ staro sovraštvo, ki je spalo zmerom na dnu paganskega srca, se je vzdignilo proti celemu narodu. Minister Sejan je bil uradno orodje javne razburjenosti in je zaprisegel, iztrebiti to pristujeno pleme. Stari Tiberij na otoku Kapri je dopustil svojemu ministru, da je deloval po svoje. Judovski naselbinarji so dobro občutili protitežje tega, kar se je godilo v stolici, in Pilat je bil izbran, da nadomesti v Judeji okrog l. 26. Valerija Grata.

Oblastniki, ki so za dvajset let sem upravljali to deželo, so se izogibali, preveč hudo raniti verski čut. Tako niso nikoli prinesli v Jeruzalem legijske zastave, na katerih se je videla podoba cesarjeva. Ti oziri so se zdeli Pilatu slabost. Ko je on zasedel svojo službo, bilo je njegovo prvo delo sila in razžaljenje. Ukazal je garniziji, da vstopi v mesto po noči z zastavami. Ko

---

¹⁾ Tacit, Ann., XI, 42.

²⁾ Suet., Neron, 32.

³⁾ Antiq., XVIII, 4. Šlo se je za spreobrnitev k judovstvu neke plemenite rimske dame, po imenn Fulvije. Trije ali štirje Judje so jo izkoriščali z lahkoto in predrznostjo brez sramú: njeni mož Saturnin jih je zasačil in naznanil prefektu.

ljudstvo izvé ta dogodek, leti tolpoma iz Jeruzalema v Cezarejo, oblega Pilata pet dnij in pet nočij, in ga zaklinja odstraniti sramoto od svetega mesta. Šesti dan povabi oblastnik ljudstvo, da pride v cirkus, kamor je isti čas poklical oddelek vojakov. Judje so ponavljali svoje prošnje; na znamenje obkolijo vojaki množico od vseh strani, z golim mečem. Judje ostanejo nepremaklivi in nastavljajoč svoje prsi izjavijo, da rajši umró kakor da preživé oskrnitev svojega zakona. Pilat se prestraši: zapové umakniti zastave v Jeruzalemu.¹⁾ A kakor bi poslušal besedo ukaza, ki je prišel od zgoraj, je ponavljal svoja silovita dela, izzivajoč tako pomnožitev upora in ogorčenosti do Rima.

Kadar je življenje kakega ljudstva v nevarnosti, se povišajo vsa čustva v paroksizem. Pagani niso samo za Juda zatiralci, so tudi brezbožneži; niso le sovražniki Izraelovi, so sovražniki božji; dotika ž njimi je oskrumba. Najstrašnejše in najneprizaneslivejše sovraštvo, versko sovraštvo, jim sledi na tihem in ne neha klicati na-nje kazen in osveto Jehove. V srcu ljudstva in v stranki razjarjenih farizejev se leže to sovraštvo.

Vsak drugi narod, ako se vidi tako zatiran, bi odstopil od sile in bi se udal jarmu: Jud se dá zavračati, stiskati, a ne ugnati; in izimši nekaj Saducejev, ki jih je podla korist vezala na oblastnike, so vsi čuvali vero na boljše čase v najglobokejši narodni revnosti. Z zatiranjem je raslo njihovo upanje, hraneče se s samimi dogodki in z vsem, kar je prineslo s seboj žalostnega, poniževalnega in bolestnega.

---

¹⁾ Antiq., XVIII, 3, 1; Bell. Jud., II, 9, 2, 3.

Nekatere knjige so bile močno brane, — Juditna, Makabejcev, Danielova, Henohova, mali psalter Salomonov, velika zbirka psalmov. Vselej je ustna ali pisana književnost, ki v soglasju z dogodki vzdržuje idejal kakega naroda. Utrjevali so se v spominih na stare Makabejce in njihove slavne boje; navduševali so se, išoč razrešiti apokaliptične skrivnostne knjige; radi so gledali te veličastne slike, ki so slikale zaporedni propad velikih kraljestev okrog nepremaklivega in neukročenega Izraela; znali so na pamet mali psalter Salomonov in narodne pesni velike zbirke, v kateri vtripa duša narodova iz celega srca. Jemali so iz narodne poezije, kadar so stokali, jokali, trpeli, proklinjali, potrpeali, upogibali pravico in klicali maščevanje, prosili, upali, klicali Boga, sploh živeli.

Vkljub vsemu in v pričo zmagovitih in gospodujočih Rimljanov so Judje hoteli živeti: verovali so v svojo neizmerno določbo.

Res ena ideja vlada in obsega druge, v teh letih, ko so se začeli za-nje smrtni boji: božje kraljestvo se bliža, Mesija, kralj bodočnosti se skoro prikaže.

Dedščina vseh je zdaj postala ta nada, ki se je skozi stoletja zdela delež in usoda prorokov, ki se je dvigala v srcu ljudstva le ob nevarnih urah liki mavrica ob nevihti. Nikdar ni bila bolj živa, bolj silna, niti v egiptovski sužnosti, niti v babilonskem prognanstvu, niti pod samim Antiomom, grozovitim Selevcidom; to je žgoča ideja. Vsi so uporni in razburjeni, h kateri stranki naj se že štejejo, izimši Saduceje — k farizejski ali Herodovi, kateri šoli naj se že pridružijo, Hilelovi ali Šamajevi, na kateri socialni stopinji že stojé,

duhovniki in starejšine, učeniki in pismarji, Ebijoniti in mitarji.

Kadar se v narodu kaka ideja prikaže, vznemiri ali vzburi, je redko, da bi bila enakomerno razumljena. Se poblaži, se pretvori, se predela po volji predsodkov, koristij in nagonov trenutka. Ideja o Mesiji pri Judih ni ubegla tej usodi; v duhu hladnega Saduceja ni to, kar je v duši gorečega farizeja; drugače jo razume pismar ali pravnik, utopljen v Toro, drugače hagadist, razjarjen zoper rimske brezbožnosti, drugače človek iz ljudstva, zaslepljen po praznoverju, drugače pobožni Judje, ki živé mirno v pričakovanju tolažbe Izraelove, drugače Judje v Palestini, drugače Judje v Aleksandriji.

Nihče ne dvomi o tem, da se mora ustanoviti božje kraljestvo. Toda kako? Javno menenje je bilo razdeljeno. Veliki duhovniki, farizeji, Saduceji, in celo strahopetni pristaši Juda Galilejca, — iz različnih razlogov, iz previdnosti in sebičnosti, ali iz napačne razlage sv. pisma, — so si domišljali, da Mesija ni drugi kakor Izrael in božje kraljestvo, pokorščina pod Zakonom; niso videli nestrpnosti med tem kraljestvom in med podložnostjo rimskemu upravitelju, stolujočemu v Antiohiji, in oblastniku, nastavljenemu v Cezareji.

Ti nauki so kazali točno nade aristokratskega razreda, vseh teh, ki sestavljajo, ukvarjajoč se le sami sè seboj, svoje ideje tako, da ne motijo njihove sebične mirnosti, in sanjajo v bodočnosti le nadaljevanje preteklosti. Da bi Jeruzalem bolj zavevetel, da bi imel tempelj bogatejši zaklad, da bi kri daritev tekla curkoma v medno morje, da bi bile lope bolj napolnjene z natlačeno množico, da

bi se starejšine bolj častili, da bi bile desetine obilnejše, da bi stolice v sinagogah imele več slušateljev, da bi se nauk učenikov raztegnil tjà do poganov, da bi prozeliti prihiteli, da spozna cel svet Boga Izraelovega: glej to je božje kraljestvo.

To ravnodušje, ta lahkotna udanost političnemu suženstvu, to potrpežljivo čakanje na slavni juteršni dan, se ni več prilegalo gorečim, navdušenim in svobodnim duhovom. Bilo jih je dovolj pri Judih in celó v sredi stranke farizejev, ki so naslombo na Zakon vezali s strastjo narodnega veličja, družoč obe te reči v taisti silni ljubezni. Iz te vrste so izšli Makabejci, šesteri tisoči, ki so za Heroda odklonili prisego zvestobe, o priliki (ljudskega) 'šetja, o katerem govori sv. Lukež, Juda Galilejec in učenik Sadok, in naposled pozneje Kanajiti, gorečniki, ta uporna stranka z oboroženo roko, ti neugnanci, katerih geslo je bilo: Nobenega drugega gospoda kakor Boga! Nič davkov! Davek je znamenje sužnosti.¹⁾

Pričakovali so bojevitega Mesijo, pravega kralja, kateremu bode Bog dal moč, otresti se rimskega jarma, podvreči nevernike Izraelu, in ustanoviti Mojzesovi Zakon na celem podjarmljenem svetu. Politični element je pogoltnil verski element. Našli so v ljudstvu in v vselej ognjeviti mladini veren in živahen odmev. Vsak hip so pretili z uporom v deželi; ako se je upravitelj poprijel kakih naredeb, ki so bile veri nasprotne, so koprneli, vžigali povsodi ljudske strasti z neustrašenostjo, ki se ni umaknila ničemur, ni kaznim ni smrti.

---

¹⁾ Bell. Jud., VIII, 6; Ant., XVIII, 1, 1.

Praznoverja, nanašajoča se na Mesijo in njegovo kraljestvo, so bila pri neuki masi v polnem cvetu. Domišljije so se razgrele ob čitanji skrivnostnih knjig. Pričakovali so nenavadno bitje, ki se prikaže v oblakih. Nekateri so rekli, da je skrit in da bode nenadoma zažarel liki blisek; sodil bode kot samodržec narode, ki jih zbere, in tedaj bode odprl čudovito dobo blaženstva. Drugi so pričakovali dva Mesija: enega, ki se bode vojskoval, trpel, bode premagan, drugega, ki bode prejel slavo zmage. Ta misel ni malo pripomogla, da se je vzbudilo častiljublje neukrotljivih gorečnikov, ki so se imeli same sebe za vojskujočega in trpečega Mesijo.

Vendar bi bilo napačno misliti, da so za časa Jezusovega Judje v Palestini videli v Mesiji samo pozemeljskega junaka in v njegovem dejanji le politično dejanje. Kakor je mogla biti ta omama mogočna v učenih in v množici, vendar ni mogla potemniti božjega in verskega elementa v mesijski ideji.

Izmej listin, katere nas poučé z največo točnostjo o ideji, ki so si jo najboljši izmed Judov napravili o Mesiju in njegovem kraljestvu, treba je navajati knjigo Henohovo in mali psalter Salomonov.

V knjigi Henohovi,¹⁾ ki ima veliko zaupanje v menenji, katero verno izraža ideje, se Mesija imenuje „Izvoljenec, Maziljenec, Sin človekov“, in celó „Sin božji.“ Pri pisatelju je On enak angelom in kolikor je Sin božji, se dozdeva, da zavzema pri njem mesto, katero Filon zaznamuje s

---

¹⁾ Das Buch Henoch, preveden od Dillmanna, Lipsko, 1853.

svojim „Logos-om“. Sin človekov prebiva pri Tistem, ki ima začetek dnij;¹⁾ on sedi na sedežu Veličastva, pri Bogu²⁾, vsi ga bodo klicali in on bode kraljeval nad vsemi.³⁾

Njegov poklic bode poklic proroka, učenika in sodnika. V njem prebiva duh modrosti in razumnosti, resnica, moč in duh tistih, ki jih ni več.

On bode poslednji izmed prorokov; njegovo delovanje se bode raztezalo na vse narode zemlje, on bode luč prorokov in upanje žalostnih,⁴⁾ on bode sodil skrite reči na sedežu božjega veličastva, in ne samo ljudij, ampak tudi zavržene angele, Azazela in vso njegovo vojsko.

Po sodbi bodeta nebo in zemlja obnovljena, prihranjena za mesijanski čas, nepristopna grešnikom.

Judje v Palestini ne slutijo bolestitih dogodkov Mesije, nimajo niti zmisla za njegovo smrt in njegovo častitljivo vstajenje. Mesija ne umrje, pravijo, on bode bival na večno, kakor sedež Davidov, ki ga mora postaviti.⁵⁾

Taiste misli, z manjšim veličjem in manjšo čistostjo, se najdejo pri najstarejših Targumih, pri Onkelosu in Jonatanu; tu se potrjujejo tisti vzroki politične in verske vznemirjenosti, vedno delujoči v teh Judih, ki se ne udajo, da bi videli izginiti žezlo svojega rodú, in ki se spominajo, izgubivši svojo neodvisnost, velike besede proroka, — umirajočega očaka Jakoba, — ki jim kliče skozi sto-

---

1) Ravnotam, 46, 1 id.

2) Ravnotam, 55, 4; 69, 29.

3) Ravnotam, 48, 5; 62, 6.

4) Ravnotam, 48, 4.

5) Jan., XII, 22. Luk., XXIV, 19.

letja: On bo prišel, a še le takrat, ko bode žezlo odvzeto Judu.¹⁾

Med pobožnimi in miroljubnimi, ponižnimi in tihimi, so nade Izraelove ohranile svojo čistoto. Ti ne omejujejo in ne kazé po predsodkih in strasteh gibanja sv. Duha; ne proklinjajo paganov; prepuščajo Bogu maščevanje; oni vedó, da bodo po besedi prorokov osvobojeni od sovražnikov, a ne sanjajo o tem, da bi jim služili njihovi gospodarji, in se ne zazibljejo v nespametno pozemeljsko častiljubje; oni pričakujejo tolažbo svojega naroda, vidijo v obljubljenem Mesiji prihod samega Boga, Emanuela in Sina božjega, — tistega, ki bode razsvetlil paganske teme, sodil v pravičnosti in bode slava Izraelova.

Kako se bode vse to izpolnilo? Ne skušajo prodreti v to nepoznanje. Božji načrti nas presežejo, razumemo jih le toliko, kolikor se uresničijo, zakaj nosijo v sebi in sè seboj svojo luč. Duše trepečejo in skušajo veselje teh, ki jih izpodjedajo nepričakana hrepenenja.

Kak pretresliv prizor je ta pest ljudij pred obličjem cele rimske mogočnosti! Nikdar niso bili bolj slabi, in nikdar ni bilo njihovo slavo-hlepje više. To kar Rimljani sami mislijo, da že imajo, — svetovno cesarstvo, — to oni hočejo; v tem ko Rimljani težé po kraljestvu sile, hočejo oni kraljestvo božje, in se gnetejo okrog svojega templja kakor okrog svoje zadnje trdnjave.

Poprašujejo svoje učениke mrzlično: — kdaj pride Odrešenik? — Vaši grehi, odgovarjajo pismarji, zadržujejo dan osvoboditve in tolažbe. Ali smo kdaj vredni pomoči božje?

---

¹⁾ Gen., XX.

Osvoboditelj se ne pokaže.

Prav za prav učenci ne vedó ničesar; njihovi odgovor ni družega kakor prazna formula, določena, da pokrije pod pretvezo vere in ponižnosti praznoto njihovih mislij. Ljudstvo se je jedva umirilo. Vsaki hip je bilo pripravljeno k uporu, odločeno slediti tistemu, ki je povede; imelo je tenko uho za najmanjši klic, za najmanjši glas.

Duša kakega naroda je liki duša posamičnika, ima svoje pojave upalosti ali silne napetosti, mirú ali navdušenosti. Judeja je po odstavi svojega namestnika Arhelaja doživela tako krizo.

Takrat se pojavi v Izraelu mož, namenjen, da pokaže misel in načrte božje svoji deželi, ki so jo stranke vznemirjale, ki se je upogibala pod paganskim jarmom in ki se je varala v svojih strasteh in predsodkih.

Prišel je oživit proroke, katerih glas je utihnil kaka štiri stoletja sem in o katerih sanjajo le farizeji, da bi olepšali njihove grobove; našel bode njihovi glas, ki govori o kreposti, o bodočnosti in o národni dolžnosti; on bode, kakor vsa bitja božje previdnosti, duh in vest cele dežele, duh, ki pravo vidi, vest, ki dobro zapoveduje; on bode odgovarjal na vsa najživahnejša stremjenja: odtod njegova moč; odtod razsežnost in hitrica njegovega delovanja.

Ljudje, ki ne ustopijo v životnost svojega stoletja, so nezmožni vzbuditi najmanjši odmev; množica jih ne sluša in ne razume, oni ostanejo nezmožni in neplodni, kakor biva množica malomarna in raztresena. Katere pa Bog pošlje, pridejo o pravem času; zemlja se trese pod njih-

vimi koraki, njihova beseda izpodbode in njihova dela živé.

Janez je bil iz rodu prorokov in največi izmed vseh.

Bil je izbran od svojega spočetja. Dasi sin duhovnikov in iz družine duhovniške, ni zrasel, da bi nasledoval Caharijo v templjevi službi. Navada more vezati navadne natore; tisti, ki jih Bog določi, gredó za nagibom sv. Duha. Janez je očevidno poznal svoje sorodstvo z Jezusom in Marijo; ne vidi se pa, da bi bil kdaj videl tistega, katerega predhodnik je imel biti; toda slišal je iz ust svoje matere vse to, kar je označilo z božjim znakom njegovo lastno rojstvo, in je vedel od nje, kakšna bodočnost je bila prorokovana nad njegovo zibelko. On je rasel in se večal kot posvečeno bitje, kot „Nazarejec“. Nikak pozemeljski vpliv ni mogel omadeževati te duše, ki je bila zaobljubljena za najviše pozvanje.

Prebiva v puščavi, poslušajoč nōtranji glas sv. Duha in krepeč se ž njim. Moč njegovega navdihovanja ga dviga nad njegov čas in njegovo okolico. On gre mimo vsega, kar ga obdaja; na njem ne najdemo znaka nobene šole, vtisa nobene kaste, znamenja nobene stranke. Nekateri so menili videti v njem, kakor naposled v Jezusu, Esajca: pa nima od tega niti dogem, niti šeg, niti obleke, niti stremljenj; to ni cenobit, to je puščavnik. Da najdemo njemu podobnega, treba je poseči nazaj tja do Elije Tezbita in do Izajije; oba se oživita v njem. V dolgih letih v puščavi je prodril v njune velike spomine. Podoba Elijeva je morala zažareti pred njim liki tip proštva: taista neukradliva srčnost, taista silnost. Prorokovanja Izajijeva so morala biti njegova

ljubljenega knjiga. Zelo redke besede, ki jih je zgodovina o njem ohranila, spominajo na najzgovornejšega in na najrazsvitlenejšega mesijanskega proroka.

Zlo ga užalosti in užali, razume njegovo globino in strah; on se ne laska, graja pa; ne tolaži, straši pa. Kot neustrašen značaj se ne boji ničesar: ne ljudstva, ne velikašev, ne knezov; njegova odkritosrčnost je neizprosna. Ima dar vzburiti in prodreti v srca. Kot junašk spokornik ima ojestrost, nad katero se množica vzgleduje. Noben prorok ni bolj mogočno zaklical besede, katera pristoji narodom, stiskanim po pravici božji: „Delajte pokoro!“ In vender se ta maščevalec npravnosti, ta junak pokore in strašne sodbe božje, ne upogne pod težo pregreh, ki jih biča; to ni obupan pesimist, to je mož upanja.

On vidi prihajati božje kraljestvo in oznanja, da je že tu; pa ne da bi se laskal svojim deželanom s temi novostmi, ki obsegajo celo častiljubje Izraelovo, on jim označi z ostrim poudarkom sredstva, katera naj sprejmejo. Malo mu je na naslovu sina Abrahamovega, čednosti njegove je treba imeti. Nič dobrega ne pride, ako ni človek pokoren Bogu.

Ima živo domišljijo in prikupljivo besedo, energičen povdarek in tisto dobro strast, ki jo daje neustavljiva zgovornost.

Vse njegovo življenje je živahna propoved. Nič ga ne veže na pokvarjeni svet, kateremu oznanjuje evangelj; ne ostavi puščave, pozna le glas božji, ki mu govori v srce, in glas opustošene prirode, ki mu tudi govori jezik božji. Njegovo oblačilo spomina na oblačilo Elije, njegovega mojstra: obleko iz velblodovih dlak, — prava spo-

korna obleka, — in okrog ledij usnjat pas. Njegova hrana so kobilice, pražene na skali, in divji med, nabran po skalnih votlinah. Ne pije vina, žejo si gasi z vodo iz potokov. Po vzgledu prorokov Elijeve šole ne prebiva niti v mestu, niti v vaseh, niti v hišah, ampak v votlinah gorske puščave.

Kaže se še dandanes na zahodu Ainkarima ena teh votlin, ki je bila morda njegovo prvo pribežišče v njegovem pohajajočem življenju. Usekana je na polno v živo skalo, na izhodni strani doline Bejt-Anina. Dva metra više nad samo votlino izvira studenec; namaka vse na okrog: griva zeleni, citriona cvete, janež razteza svoje črne mladike. Potok, narasel ob dnevih neurja, bobni na dnu votline. Spredaj na izhodni strani je mala arabska vas. Studenec tamkaj je potegnil na-se nekaj ubogih felahov. Malo na levo, v sredi hriba, je šop zelenih dreves, — častitliv prostor, na kateri so položili za hip trupla obeh hrabrih Makabejcev, umorjenih v bitki, kakor pové deželno izročilo. Puščava je pusta in gola, obzorje ograjeno. Čutimo se osamljeni po straneh doline, ki se zdé, da se hočejo združiti. Pogledati moramo na nebo, ki vse obvlada in raztezuje. Te skale, ti potoki, ta žalostna dolina, so v polnem soglasju s trdo osebo, ki je tam živel. Se napolnuje to puščavo odmev mogočnega glasú, ki vpije: Bog prihaja, pripravite svoja pota, spokorite se!“ zdi se, da ga čuješ po bučanju vetra, ki prihaja, in po žuborenju vodâ Bejt-Anina.

Drugo poglavje.

Verska delavnost Janeza Krstnika. Krst Jezusov.

27. leto je bilo sobotno leto.¹⁾ Poljedelsko življenje je bilo ustavljeno, ni se delalo ne sejalo; polja so prašna; zemlja, živali, ljudje, vse počiva. Sadeži rasejo sami od sebe brez obdelavanja, pripadajo revežem, ki so imeli tako leto svobode, izobilja in veselja. Shodnice so bolj obiskane ob prazničnih dnevih in ob urah molitve; pota na Sion obhajajo številnejše karavane; stolica učnikov je bolj obkoljena. Ne toliko z delom obložena množica, ki ljubi na izhodu kramljanje brez konca in življenje pod milim nebom, se vda verskim vajam in političnemu delu; pri tem so vedno bolj goreči.

To je bilo takrat, ko se je Janez prikazal ljudem.

Ni se prikazal na javnih trgih, ne pri mestnih vratih, ni se pokazal v Jeruzalemu, ne na križpotih svetega mesta, ne v lopah templjevih. Apostol je ostal puščavnik, navezan po sv. Duhu na svojo puščavo, katere glas se je rad imenoval.²⁾

---

¹⁾ Glej dodatek A. Občna kronologija življenja Jezusovega.

²⁾ Izaija, XL, 3; Mat. III, 3, in paral.; Jan., I, 23.

Kdor ni videl te zemlje, koder je Janez Krstnik nastopil kot prorok, ne more si razjasniti surovosti njegove besede, njegovih močnih podob, njegovih mogočnih klicev liki tulenje levovo.

Razprostira se od obrežja Mrtvega morja do mej Samarije, na dolžino dvajsetih milj in na srednjo širokost šestih kilometrov. Z vrha hriba Khan-el-Ahmar-ja (rdeče prenočišče) je podobna v svoji divji velikosti razsežnemu morju, katerega valovi so hipoma okameneli. Zemlja se dviga v neštevilnih stožcih, ločenih po majhnih dolinicah. Sem ter tja služijo globokejše struge hudournikom, ki deró z judovskega gorovja. Oljska gora prevladuje vse na zahodni strani; na izhodu se koplje Jordanska dolina, liki kak prepad, med zadnjimi gorskimi valovi Judovskimi in visokimi strminami Moabskimi. Niti enega drevesa ni v tej ožgani puščavi; jedva se najde kaka redka rastlina na izžeti skali, katere kredaste plasti izdajajo zemljo, izrito po vulkanih. Ni je vasice: le od daleč se vidi na zahodu Abudis in na severu Tajebe. Dolga bela črta se vije proti Oljski gori: to je pot iz Jerihe v Jeruzalem, po kateri hodijo karavane skozi stoletja; Janez jo je moral večkrat prekorati. Tišina je žalostna, čutiš se samega in navezanega na to prirodu, ki je tem bolj nabožna, čim nemejša in zapuščenjša je.

Barva, kakor od plamena, meče na podolje gričev svoje tresoče se sledi v tej puščavi, koder svetloba praznuje: vse najnežnejše stopinje se izlivajo v tem sijaju, ki ovija na izhodu neizmernost zemlje in nebá, in ki daje obzorju nežnost in neskončno globokost.

Kraji imajo svojo predodredbo; tá tu se je prilegal duhu prorokovemu. Janez ga je prehodil

od severa do juga, od zahoda do izhoda; šel je, blodeč po potih, od Eugadija in obrežja Mrtvega morja tja do Tajebe, od votline Ain-Karimske tja do Jordana. Na mimogredoče, na karavane je obračal svoje goreče nagovore. On ni prihajal pred množico kakor stari proroki, on jo je potegal na-se. Tisti, ki so ga poslušali, so se vznemirili; vrnili so se v mesto ali v vas, prešinjeni od vtisov samotarjevih, in so ponavljali to, kar jih je ganilo, odkrivajoč njegovo ime in vzbujajoč zvedavost ljudstva.

Kmalu ni bilo druge govorice v Judeji, Samariji, Galileji in v krajih onstran Jordana kakor o Janezu Krstniku. Njegova naloga je bila zelo točno označena v njegovi zavesti; čutil se je z božjo gotovostjo poslanca božjega in neposrednega predhodnika svojega Kristusa: vse njegove besede dišejo po tem prepričanju. Prikazati se ima veliko delo, ki je je Bog pripravljaj skozi stoletja, v katerega skrivnosti je od veka do veka posvečeval svoje proroke, in katerega upanje je čuval Izrael, kažoč z velikim krikom na njegovo uresničenje, — „to delo iz notranjosti božjega usmiljenja, vzveličanje svetá, razsvitlenje nevernikov in slava pravih Abrahamovih sinov“, — Janez je za to delo vedel, je je gledal in potrjeval; on se ga ni učil ne v knjigah, ne v šolah modrosti, ne v opaževanju socijalnega stanja, političnega ali verskega, svojega naroda; ta sin puščave ne čita, proučuje malo, ne obiskuje ljudij; toda božja beseda je nad njim in navdihovanje ga razsvitluje. Vsi veliki duhovi, na različni stopinji, se razodevajo po tem, kakor jih Bog posveti v skrivnosti svojega stvarstva ali po svoji neprodorni volji. Božja luč ne ostane vjeta v srcu, katero prodira: dana je le, da se

razliva, da se razteza in zadošča vselej globokim potrebam, silam in trenutnim skrbém.

Prva dolžnost Janezova je bila oznaniti, da se je božje kraljestvo približalo. Nobena beseda ni imela več gotovosti, da prime in gane, utrdi pazlivost in potrese duhove. Glas novega proroka se je razlegal liki klic po svobodi v trenutku skrajne napetosti, ko je Jude nosila gorečnost vselej prevarjenega upanja in žalost vedno bolj prodirajočega zatiranja; ta glas označuje novo in odločilno dobo v zvanju Izraela, upanje naj se konča, uresničenje naj se pokaže. Dostikrat poraženi in onedušeni farizeji so se bolestno popraševali po bodočnosti; ko so videli, da so se v svojih nadah vselej varali, so skušali razjasniti odlašanje božje. Nevoljni gorečneži so mislili le na to, kako bi se otresli z oboroženim uporom paganskega jarma. — Bog ne pride, njegovo kraljestvo se ne ustanovi, so rekli ljudstvu, kakor ob dnevu, ko bode te vrgli od sebe brezbožno sužnost.

Janez je bil prost negotovosti prvih kakor fanatizma drugih. Gospod se bliža, je rekel, on gre; prihaja, da vlada svoje ljudstvo, prihaja kot sodnik, ima vevnico v rokah, očistil bode svoje gumno, prevejal svojo pšenico, ločil zrno od lulike. Zrno pobere v žitnico, luliko zažge v neugaslivem ognju.¹⁾

Pod tem slikovitim in poljudnim jezikom je odkril božje lastnosti Mesijeve z tolažljivimi in strašljivimi črtami, tolažljivimi za tiste, ki so podobni dobremu zrnu, strašljivimi za prazne in neplodne duše, ki jih primerja luliki.

---

¹⁾ Mat., III, in vsprejdoma.

Njegov glas se je polagoma oblašil; in je rekel o Mesiju: On je Vzveličanje božje; vse meso ga bode videlo.¹⁾

Kje je? — poprašuje množica. V sredi med vami, odgovori Janez; toda vi ga ne poznate. On pride za menoj, a je viši od mene. Predno sem bil jaz, je bil on, in jaz nisem vreden nositi njegove črevlje, niti ne pasti pred njegove noge, ne odvezati njegovih opank.²⁾

Na klic novega proroka se je vzbudilo vse ljudstvo, poraženo po moči njegove besede in po trdnosti njegovih trditev. Puščava se je napolnila z njegovim glasom. Po samotnih potih se je gnetla množica, ki je hitela od vseh strani, da najde in sledi samotarju.

Lahko je začarati ljudi, ovladati njihovo paznost, vzbuditi njihovo zvedavost, zagibati njihove verske in politične strasti; toda božji poslanec ima višo nalogo, mora prodreti duši v dno, omečiti voljo, ganiti in na-se potegniti srce.

Tako delo pa ne gre brez božjega posredovanja. S tem, da daje svojim prorokom svetost, junaško ljubezen do dobrega, jim priobči tudi glas, ki ves kipi njegovega navdihovanja, edino zmožen, preobraziti, navdati sovraštvo do hudega in nagibati h kreposti.

Svetost Janezova je ovladala celo njegovo bitje. V njem se je čutil človek, ki se je posvetil Bogu. Strogost njegovega življenja ga je delala nadčloveško osebo. Pot v srce mu je bila odprta, noben prorok pred njim ni bil zmagoslavnejši.

---

¹⁾ Luk., III, 6.

²⁾ Jan., I, 26, 27.

Kot vedež je bil ob enem reformator in v tem ko je vedež tešil nade množice, jo je reformator potegal na-se in ji kazal vednost vzveličanja.

Ta vednost, ki v popolni celoti obstoji v pripravi na mesijansko kraljestvo, obsega pri njem dve prvini: čednost, pokoro; obred, krst, ki ga spremlja spoznanje grehov. To smo daleč od predsodkov farizejskih in od upornih naukov Juda Galilejca in Zelotov.

Ne zibajte se v praznih omamah, moral je reči vsem tistim, ki so silili vanj; niti po svoji zakoniti pravičnosti niti po svojih šegah se delate vredne božjega kraljestva; z oboroženim uporom proti paganskemu jarmu nikakor ne pospešite prihoda Odrešenikovega. On pride ob svojem dnevu in ta dan se je začel; nobena sila ne zadrži Boga; človek mora čakati in kadar on pride, ga ima sprejeti.

Da se tedaj božje delo izvrši, treba je, da se človek pripravi, da se odpové svojim predsodkom, svojim pregreham, svojim strastém, hudemu v vseh njegovih oblikah: to je, kar Janez imenuje kesanje, spoznanje svojih grehov in pokoritev.

Brez kesanja ni mogoče nobeno napredovanje v dobrem, noben prevrat v duši; to je občen zakon moralnega napredka, ki se mora razglasiti o taisti uri, ko je Kristus prišel izvrševati na ta svet najviši napredek in najviši prevrat v človeštvu. Slava Janezova je, da ga je izrazil z močjo, ki ji ni enake, v trenutku brez primere v zgodovini.

Svojemu nauku o pokori je pridružil obred, ki je bil simbol in javna izpoved.

Vzlasti na izhodu se ne zgodi nič verskega brez vidnega znamenja, katero govori čutom in

premaga domišljijo. Ustanovivši svoj krst je bil Janez gotov, da se nahaja v soglasju s temperamentom in s šegami svojega ljudstva in je s tem dal svojemu delovanju novo moč.

Vselej pa je po krstniku uveden obred ohranil svojo izvornost in se ni pomešal z vsakdanjim krstom Esajev, ne s krstom Proselitov: prvi je dajal le do cela zakonito očiščenje, katero ni bilo nikdar predmet verskih opominov Janezovih, drugi pa je bil znak utelešenja poganov v zvezo judovskega ljudstva. Janezov krst je bil slovesna izpoved pokore, podoba notranjega umivanja in tiste čistosti vesti, brez katere se božje kraljestvo ne more niti sprejeti niti ustanoviti. Ni dvoma, da je Bog navdihnil Janezu ta obred; pod tem naslovom je prišel od Boga in se nalagal kot dolžnost za vse tiste, ki so pričakovali v pravičnosti prihod Mesijev.¹⁾

Izpoved pregreškov ob krščevanju, pred in mej potapljanjem, je bila Judom domača. Zakon jo je napravil v gotovih slučajih kot slovesno obvezo. Vemo, da je ob dnevu sprave veliki duhovnik v imenu ljudstva polagal na glavo zavrženega kozla vse grehe Izraelove.²⁾

Mojzes in proroki so v svoji ognjeviti gorečnosti za ljudsko zveličanje radi nosili pred Boga težo pregreškov; in Joël je kričal duhovnikom s silnim glasom: „Plakajte med stolbo in oltarjem nad nezvestobo narodovo“.³⁾ To je bilo ukoreninjeno prepričanje judovskega srca, katerega sled najdemo celo pri Filonu in v spisih rabinov, da pokora, spojena s spovedjo grehov,

¹⁾ Mark. XI, 30.

²⁾ Deut., V, 7; Levit., XVI, 21.

³⁾ Joël, II, 17.

pritira božji blagoslov, in da je ona pogoj prihoda Mesijevega.

V tem, ko so se farizeji v tej dobi bahali s svojo pravičnostjo, Esaji s svojo zakonito čistostjo, zabeč oboji zakona o pokori, spomina Janez ljudstvo na-njo in se kaže tako do cela prostega od zmot njegovih sovrstnikov in zvestega navdihovanjem prorokov, pravih zastopnikov božjega Duhá.

Potem, ko je Janez taval nekaj časa po puščavi, sejaje svoj nauk, klicaje množico k svojemu krstu, stopi na planjavo Jordansko in se bliža reki.

Planjava Jordanska,¹⁾ — otožna, neobljudena, skoro neobdelana — se razprostira tristo metrov pod morskim površjem, ob vznožju gorovja Judejske puščave. Od severa jo meji Tiberijsko jezero, od juga Mrtvo morje, proti izhodu Moabsko in Adjlunsko pogorje. Čim bolj se bližaš Mrtvemu morju, tem nerodovitnejša je zemlja. Zeleni Jeriho, porošen po studencu, ki se dandanes imenuje Elizejev vir, pokaže se liki kaka oaza pod svojimi bananami (rajskimi smokvami), palmami in rožami. Vse okrog njega je žolto in rjavo. Samo tu pa tam so nekateri zakumi, vrsta divje oljke, in grmi razraščenega trnja, ki ga Arabi imenujejo sider.²⁾ V sredi planote, med Judejo in Perejo, označuje dolga belovata črta dolino, v katere ozadju Jordan koplje svojo strugo, valeč svoje vodé na laporovi zemlji, pomešani s salpetrom, ki jo zmiva že tisočletja. Ta izrita, po razdejanju razrezana zemlja ima poseben izgled: meniš, da vidiš stare,

¹⁾ El Gohr, kakor rekó Arabi.

²⁾ To je Rhamnus Nabeca botanikov.

porušene stavbe, zidne stene, prevrnene stolpe, brezobrazne razvaline kakega mesta, upostošenega vsled vojske, ognja z neba in stoletij.

Dnevi so vroči, noči tople, svetle. Dolgo potem, ko je solnce zašlo, ozari velik sij zahodno nebo liki rimska cesta, in brezštevilne zvezde se dajo videti. Na obzorju, vspeoredno z zemljo, lesketajo liki v svojem zenitu, podobni svetilnikom na obrežju dremajočega morja. Na večer oblaki ptičev preletavajo dolino, močno šumeč s perutmi; le ti in pa nemi glas reke motijo tišino.

Tak je bil kraj, ki ga je prehodil Janez Krstnik, ko se je oddaljil od puščave in bližal Jordanu.

Pripravite se, je ponavljal brez prestanka, pripravite pot Gospodovo.¹⁾

Primerjal je dušo puščavi, ki jo je prehodil, pripomneč, da mora Bog priti v nerodovitno zapuščeno dušo. Ali ni bilo potrebno, da se mu pota pripravijo? — Zravnajte jih, je kričal, da ne bodo kriva in robata kakor tista, po katerih mi hodimo. Doline naj se napolnijo, hribi in gore naj se znižajo.²⁾ Obupani in potrti, vstanite; ničermerni in ošabni, ponižajte se. Vaša volja naj bode prava in čista, vaša duša enotna in v polnem ravnotežju. Tedaj bodete videli „Vzveličanje božje“.³⁾ Ta beseda je v njegovih ustih pomenila Mesijo.

Njegovi pretreslivi opomini so navdajali kesanje. Videlo se je ljudi v tolpah spoznavati očitno svoje grehe in objokovati, v znamenje pokore v vodah Jordanskih.

---

¹⁾ Mat., III, in pod.

²⁾ Mat., III, in pod.

³⁾ Luk., III.

Učenci se zbirajo okrog Krstnika, ponavljajo njegove nauke in mu pomagajo v njegovi službi. Po vzgledu vseh verskih mojstrov jih uči moliti,¹⁾ jim nalaga najstrožje poste,²⁾ jih vabi k pokori in daritvi. To so ljudje iz množice, katerih življenje je postalo strogo v šoli učenikovi in predstavlja uzor najgorečnejše judovske pobožnosti.

V vsej Izraelski zgodovini in morda celó pri nobenem ljudstvu ne najdemo podobnega teženja po čednosti.³⁾ Niže in zaničevane vrste, — vojaci, mitarji, mostarji, vlačuge, — se gnetejo okrog novega proroka pokore. Duhovništvo se zdi, da za hip z ugodnim očesom gleda njegovo delovanje;⁴⁾ toda niti Saduceji, niti Farizeji, niti učenički ne sprejmejo krsta, h kateremu jih Janez vabi.⁵⁾ Prvi, sovražniki vsake novotarije, zaničujejo ta obred, ki ga je postavil človek, katerega zvanje ne priznajo; drugi, zaupajoč na svojo zakonito svetost, niso tisti, ki bi se trkali na prsi; zmerom zadovoljni sami s sabo, kako bi prišli spoznat očitno svoje grehe, katerim se čutijo tuji?⁶⁾ Neizprosna strogost asceze jih razdraži; kmalu ne vidijo v njem drugega kakor fanatika v oblasti duha Belcebubovega.⁷⁾ Toda ljudsko menenje, katero si je Janez prisvojil, sprejme rajši njegovo besedo. To je zakon evangeljske zgodbe, kadar hoče Bog delovati, da prezira velikaše in modrijane ter se nagiba k nevednim in malim; zameta

¹⁾ Luk., XI, 1, V, 33.

²⁾ Mark., II, 18.

³⁾ Primeri Antiq., XVIII, str. 1—2.

⁴⁾ Jan., V, 35.

⁵⁾ Luk., VII, 30; Mat., XXI, 32.

⁶⁾ Jan., III, 2.

⁷⁾ Mat., XI, 18.

tiste, ki se imajo za pravične, in kliče grešnike, katerih odkritosrčnost zasluži odpuščanje.

Ostri reformator je bil mil, ko je pridigal ponižnim: njegovi svetje dišejo dobrotlivost.

Govoril je o pravici mitarjem in pobiralcem davkov. — Ne tirjajte nič več kakor kar vam je predpisano, je rekel.

Priporočal je vojakom milobo in jih vabil, da naj bodo zadovoljni s svojo mezdo. — Bodite dobri, je ponavljal vsem. Imate-li dve suknji? Dajte eno temu, ki je nima; in ako ima kdo kaj jesti, naj deli s tem, ki ničesar nima.¹⁾

Imel je dar, razločevati duhove, in tisto najvišjo umnost, ki ve povedati vsem umestno besedo, vezaje razvidnost s pravico in ljubeznijo. Njegova ogorčenost nasproti hinavščini in ošabnosti se je pokazala z nespravljivo močjo.

Nekega dne vidi, pomešanih med množico, mnogo Farizejev in Saducejev, ki so prišli za njegovim krstom. Ni se mogel zdržati, prodrši v to, kar se je v njih skrivalo, v enih napačna pobožnost, v drugih skepticizem in epikurejska mehkužnost. Spoznal je pri njih tiste strupene jezike, ki vlivajo ljudstvu strup krivih naukov o božjem kraljestvu, o pričakovanem Mesiju, o svetosti in pravičnosti. Njegova vest se je razburila. — Gadja zalega, jim je rekel, kdo vam je ukazal, bežati pred prihodno jezo? Imate le eno pribežališče. Spokorite se in storite vreden sad pokore.

Uganivši versko ošabnost, s katero so se v notranjosti bahali proti Bogu samemu in proti njegovi pravici, je pristavil: Ne recite več: Česa

---

¹⁾ Luk., III, 11, id.

se imamo bati? Ali nimamo božjih obljub? Ali nismo sinovi Abrahamovi? — Sinovi Abrahamovi! Ali ni Bogu mogoče iz teh kamnov na poti Abrahamu otrok obuditi?

Ako je drevo od Boga zasajeno, pa ne rodi sadú, bode posekano brez usmiljenja. In ura pride, nerodovitno drevo, ko je sekira že nastavljena v tvojo korenino. Posekano bodeš in v ogenj vrženo.¹⁾

Tako je skozi usta svojega proroka Bog bičal predsodke poglavarjev ljudstva, in jim je dal videti v luči navdane besede ostrosti te pravice, kateri nihče ne ubeži.

Sekira božja, po njegovih mislih, je Rim, ki preti Izraelu s popolno razrušitvijo; tako bode tudi ob velikem sodnem dnevu sam Mesija vrhovni izvršitelj poslednjega maščevanja.

Janez je bil krotak do pravičnih in ponižnih, neizprosni do zvitih in ošabnih. Svoboda njegove besede ni prizanašala nikomur. Nadnaravna moč ga je navduševala. Tako si je pridobil spoštovanje pri ljudstvu in njegova očaranost je rasla; zakaj v dnú ljudske zavesti je vrojena potreba pravičnosti; čuti se olajšano, kadar se kak nesebični glas brez strahú in slabosti povzdigne zoper krivice mogočnikov; javno menenje se nagiba pred te ljudi, ki jih strast za dobrim razjeda; svetost jim daje sijajen venec; in vkljub pozemeljski ničevosti se pokažejo, pred obličjem mogočnikov postavljeni, liki oblečeni z božjo veljavo.

Iz kota svoje puščave vlada ta ubogi puščavnik svoj čas. Vse bleđí pred strogo in žarečo podobo proroka, katerega vsaka beseda biča pre-

---

¹⁾ Luk., III, sem ter tja.

greho, zapoveduje krepost, meče grožnje, uplameni narodne upe, in katerega junaška svetost podpira besedo.

Elija je res vstal od mrtvih.

Tako je množica, ki vzame vse po besedi in vse verjame, govorila na ves glas v svoji najivni navdušenosti. Ena izmed ljudskih praznih ver tega časa je bila vera na povrnitev in na obujenje velikih prorokov o mesijanski dobi: popraševalo se je, ako ni bil Janez eden izmed teh; nekatere je na tihem vznemirjalo celó vprašanje, vedeti, ako ni on Kristus.¹⁾

Kadar se kak človek povzdigne iz srede ljudstva in si po inicijativi svojega duha ali svoje inspiracije pribori moralno prevagujočo veljavo, vselej vznemiri mogočneže. Novost njegove besede, neodvisnost njegovih dejanj pretrese duhove in večkrat ga sumničijo uradni zastopniki dobrega socialnega in verskega reda: to je neizogiben razpor med napredujočo silo in ohranjajočo silo, ki nespremenljivo prevladuje v človeštvu.

Janez je preveč hudo razburil judovsko družbo, da bi ubežal sumničenjem sinedrija.

Veliki zbor se je imel za čuvaja Zakona in je dal poklicati pred svoje sodišče vsakega, ki si je upal brez njegovega naročila dotikati verskih vprašanj. Razburil se je vsled nenavadnega vpliva Krstnikovega. Neolikana zgovornost, s katero je bičal učenike in razkrinkal napake aristokracije, je bila določen povod odkritega delovanja proti njemu. Ako bi bil Janez pridigal v mestu, ako bi bil prišel v Jeruzalem, bi ga bili prijeli in obsodili; tako pa so se zadovoljili poslati poslanstvo

---

¹⁾ Luk., V, 15.

do puščavnika z naročilom, da ga popraša o njegovem prisvajanjem zvanju.¹⁾ Odposlanci so bili duhovniki in leviti iz najstrože stranke farizejske.

Kdo si ti? Kaj namerjaš biti? Ali si Elija? so popraševali Janeza.

V svoji priprostosti, ne da bi se dal motiti od ljudske hvale, je odgovoril: Jaz nisem Elija. — Kdo pa? ponavljajo odposlanci. Ali si prorok, napovedan po Mojzesu? — Ne. — Kdo si torej? Odgovori, da sporočimo tvojo besedo tistim, ki so nas poslali. — Jaz sem, odgovori Janez, glas vpijočega v puščavi: Pripravite pot Gospodovo.

Odposlanstvo ni bilo zadovoljno. Prepirlivi duh farizejev je zastavil juridično vprašanje. — Torej čemu krščuješ, ako nisi ne Elija, ne Kristus, ne kak prorok?

Učeniki so v svoji eksegetični vednosti priznali Kristusu pravico krščevanja, po besedi Ecehijelevi²⁾: In izlil bom na vas čiste vode, da bote od vseh svojih gnjusob očiščeni; in po besedi Caharijevi³⁾: Tisti dan se bo odprl studenec Davidov: hiši in Jeruzalemskim prebivalcem v očiščevanje grešnika; in po besedi Joelovi⁴⁾: Tisti dan bodo po vseh strugah Judovih vode tekle; in studenec bo vrel iz hiše Gospodove in bo močil trnjevo dolino.

Elija kot predhodnik je imel tudi to prednost; niso ga odbijali kot proroka, napovedanega po Mojzesu; ta nauk je bil posvečen.

---

¹⁾ Jan., I, 19—28.

²⁾ Eceh. XXXVI, 25.

³⁾ Cah., XIII, 1.

⁴⁾ Joel, III, 18.

Janez jim je govoril s tisto točnostjo, ki razžene vsako dvoumnost in nosi luč v samo srce vprašanj, zmešanih po praznih zvijačah.

Dva krsta sta: ta od vode in ta od sv. Duha. Jaz krščujem z vodo, Kristus pa krščuje v sv. Duhu. In Kristus je v sredi med vami, pa vi ga ne poznate.

Potem, ko je slovesno ponovil to, kar je že povedal množici, je pristavil: On pride za menoj, on ki je bil pred menoj, in jaz nisem vreden odvezati jermen od njegovih črevljev.¹⁾

Kakšne so bile posledice teh poskusov sine-drija proti Janezu? Ne vé se. Prorok je nadaljeval svoj krst pokore, ne da bi ga vznemirjali. Ljudska naklonjenost je rastla in ga storila nedotaklivega. Težko je dotikati se tistih, ki jih varuje in zakriva Bog in ljudstvo.

Več mesecev je preteklo po nastopu Janezovem na pozorišče. Naselil se je na izhodnem obrežju Jordanovem, na zapuščenem kraju, ki se imenuje Betanija, vpričo Jerihe, blizo broda, koder se prevažajo karavane, idoče na jug Pereje proti Hesbonu in Maherusu. In je videl mimo iti neštivilno množico. Kakor so bili že uspehi njegovega zvanja med sodeželani, kakor mogočno je bilo versko gibanje, katerega začetnik je bil, prorok je razumel, da njegovo delo doseže svoj vrhunec le tedaj, ako vidi, pokaže ljudstvu pričakovanega Mesijo, ustanovitelja božjega kraljestva. Zakaj je prišel, krščujoč z vodo, ako ne, da se razodene Izraelu? Njegove oči so ga iskale, njegove slutnje so ga klicale. A kako naj ga spozna? Kako znamenje mu bode razodel? No-

---

¹⁾ Jan.. I, 26, 27.

tranji glas sv. Duha, ki ga je napolnjeval že od rojstva, ki je živel ž njim v puščavi in ki je polagal v usta njegova ognjevite besede, pred katerimi je trepetal ves Izrael, ta notranji glas mu je rekel: „Na katerega boš videl Duha priti, in na njem ostati, tisti je, kateri v svetem Duhu krščuje.“¹⁾

In Janez je čakal na božjega neznanca.

Bližal se je konec leta 27., mogoče prvi dnevi leta 28. Galileja kakor vse druge pokrajine so bile polne imena Janeza Krstnika; Galilejci so sledili nagibu, ki je prinesel k njemu vse Jude, in so po svoji poti prišli prosit krsta.

To je bila božja ura za Jezusa. Nazareški tesar je bil star 30 let, pomešal se je med karavane svoje dežele in je stopil v Jordansko dolino.

Cesta, ki vêde iz Nazareta do broda reke, koder je Janez bival, je dolga 25 milj; prestriženo stran Jezreelske ravnine, sledi za Vadi-Djaludom, gre mimo zidov Skitopola, ob gorovji Samarije in Judeje, katero zaključí na zahodu Jordansko ravnino; potem se upogne na izhod, pušča ob desnici Jeriho, se spusti polagoma v dolino reke in se konča v Jordanu, proti Betaniji na tistem kraju, ki si ga je Janez izbral za svoj krst.

Ta kraj je poln verskih spominov, in obračam misli na največe sodnike in na enega izmed največih prorokov; tu so prestopili Izraelci Jordan po suhem in so vstopili z Jozvetom v obljubljeno deželo;²⁾ tu je prorok Elija, spremljan po svojem učencu Elizeju, udaril reko s svojim plaščem in odprl pot skozi njene deroče vode.³⁾

¹⁾ Jan, I, 19—28.

²⁾ Jozue, III.

³⁾ IV. knj. Kr. II, 8.

Brod se imenuje dandanes „Makta“ (kraj prehoda), ki se dobro ujema z Betanijo (hišo ladije) ali z Betaboro (hišo prehoda) sv. Janeza.¹⁾ Leži poldrugo miljo od Mrtvega morja; ima le deset metrov širine. Reka dela oster obrat in mōči s svojimi vodami poničaste skale izhodnega obrežja. Nasprotno obrežje je tesno, senčnato, posajeno z vrbami, trsjem in grmi visoko raslih tamarisk. Skozi veje teh dreves v svitem listju vidimo suhe gore, ob vznožju, katerih so Sodoma, Gomora in zeleni Jeriho. Rekel bi, da so kupi pepela in apneničastih razvalin. V sredi prosinca ostane nebo žareče, zrak težak. Samota je polna tišine, komaj rušene po kričanju nekaterih ptičev, po zastrašenem in jadernem poletu divjih golobov in po zamolklem žuborenju reke.

Tu sem je došel Jezus, pomešan med množico.

Janez ga ni poznal. Jezus se mu približa. Ne navadna prikazen ga mu je razodela. „Nad glavo Jezusovo je Janez videl nebesa odprta; in sv. Duh v telesni podobi goloba se je spustil in ostal nad njim.“

To je bilo pričakovano znamenje.

Janez je spoznal tedaj to, česar ga ni mogla naučiti nobena človeška znanost, noben talent; moral je skusiti tisti neizreklivi pretres, ki daje čutiti, da je Bog tukaj.

Pokloni se Jezusu Nazareškemu in se brani ga krstiti.

Meni je potreba, je rekel, od tebe krščenemu biti, in ti prideš k meni?

---

¹⁾ Jan., I, 28.

Pusti za zdaj, odgovori Jezus; zakaj tako se nam spodobi vso pravico spolniti.¹⁾

Globina te besede jamči za njeno pristnost; nepričakovano svitlobo odgrne nad Jezusovo dušo, kaže, da ima popolno vednost o svojem mesijanskem poklicu, in v tem, da pride pokorit se obredu, ustanovljenemu po Janezu, ga že začenja izvrševati.

Janez uboga in ga krsti. Jezus se potopi v Jordanski vodi. Komaj da je stopil iz vode in molil na strani množice, se ponovi za Jezusa samega prikazen, ki je bila osupnila Krstnika. „Nebesa so se mu odprla in je videl Duha božjega, kakor goloba, doli iti in nad njega priti. In glej! glas z nebes, rekoč: Ta je moj ljubi Sin, nad katerim imam dopadajenje.²⁾

S tem dejanjem se začenja očitno življenje Jezusovo, razodene njegova narava, njegova božja naloga, ves njegov namen in moč, ki ga bode vodila.

Nasprotniki osebnega božjega posredovanja ne prodró nikoli v globoki pomen (tega dogodka); in evangeljska zgodovina, koder je to naravnostno, osebno posredovanje stanovitno, bode za-nje (vselej) zaprta knjiga.

Odslej Jezus ni več tesar iz Galileje; zastor, ki ga zakriva množici, se raztrga: on se pokaže tak, kakeršen je, Kristus, Sin božji. Vendar bode ohranil v svojem božjem veličastvu slabo naravo, podvrženo bolečinam in smrti. Grešnik ne more biti: rojen od svetega Duha, je popolna svetost, princip one moči, od katere je bil spočet; toda biti

¹⁾ Mat., III, 13.

²⁾ Mat, 13—17 in vsporedno.

mora ponižan, darovan in uničen, in bode tudi: prvo njegovo javno dejanje je dejanje ponižanja; pomešan med množico pride prosit obreda za grešnika in se s tem zaveže, pokoriti se zakonu pokore in daritve, katere predpoda je bil Janezov krst.

Tako je izpolnil vso pravico; prvi se je on pokoril temu zakonu, katerega je moral naložiti vsem kot potreben pogoj za vstop v njegovo kraljestvo. In tisti, ki je moral s svojo smrtjo odrešiti in preroditi človeštvo, začena že stopati v svojo smrt. Da grešnik trpi in se žrtvuje, je ostra pravičnost; da se božji Svetnik podvrže bolečinam in mučeništvu, je dopolnjenje pravičnosti po ljubezni, je pravičnost Jezusova.

V hipu, ko se ta podvržitev začne, in po moči tega dejanja se nebesa odpró. Življenje samo neprodornega in nedopovedlivega Boga, zaprto vsemu stvarstvu, — to življenje, iz katerega človeštvo, tlačeno po hudem, ne more zajemati, — se pokaže v trenutku, ko napolni dušo enega izmed svojih sinov. Naprej določeni nepoznanec, nad katerega se je vidno spustilo, ni več samo to, kar se je dozdeval biti, — sin človekov, — on je Sin božji. Sv. Duh, ki v njem prebiva in ki ga ne slutimo, se razodene slovesno in ga posveti pred očmi množice: odslej more Mesija delovati.

Največi ljudje imajo le svoj talent, svojo voljo, svoje strasti; pri svetnikih se pridruži vsem tem pripomočkom osebne sile božje navdihnenje, navdihnenje, ki je dostikrat mimogredoče, vselej omejeno, in dá pokazati še človeško slabost; toda ta očitna posvetitev razodene v Jezusu polnost sv. Duha; in ta sv. Duh je vrhovno

načelo vseh njegovih mislij, vseh njegovih volj, vseh njegovih pogovorov, vseh njegovih del, vseh njegovih korakov.

Jezus nam dá tega Duha. Prizor njegovega krsta, ki obsega uganko našega prerojenja, se ponavlja do konca sveta; posvečena voda bode nekega dne po posebni ustanovitvi zakrament prerojenja človekovega, in krst vode postane krst svetega Duha. Kdorkoli se bode po pozivu Kristusovem odrešil od svojih grehov, od svoje nevednosti, od svoje sebičnosti, po pokori, daritvi in veri, kdorkoli vstopi v besedo Jezusovo, bode videl kakor On nebesa odprta, ki so bila doslej trdovratno zaprta; otroci zemlje in pokvarjenega človeštva postanejo otroci božji, bodo slišali na dnú svojega srca sv. Duha, šepetajočega jim nezrekliv naslov in učečega jih, da Boga imenujejo svojega nebeškega Očeta.

Do kake mere so bile množici znane nenavadne razodetje, ki so se pokazale ob Jezusovem krstu? Evangeljska pripoved nam komaj dovoli jih opredeliti. Zdi se, da so sicer naravnost naslovljene na Krstnika, na tistega, ki je imel kazati na Mesijo in ki se po njih povzdigne na vrhunec svojega velikega znanja. Ni se odtegnil svoji nalogi. Priložnosti k temu pridejo same ob sebi; in opazilo se bode, da bode ta silovitež po blažil svoj surovi glas in našel poudarek neskončne sladkosti, da razodene svojega Gospoda in svojega Učenika.

Dejstvo Jezusovega krsta ostane globoko zasajeno v spominu in v srcu njegovih učencev; imenovalo se je „Maziljenje Jezusovo“. Prvotno apostolsko pridiganje, kakor nam je je ohranilo

dejanje apostolov,¹⁾ se nanaša na to dejstvo kakor na posebno znamenje, v katerem je treba spoznati božje opravičenje Mesije.

Jezus se je skoro takoj odtegnil in izginil, bežeč pred radovednostjo in pritiskom ljudstva, ki se je drevilo na Jordanovo obrežje.

Sv. Duh, ki ga je napolnoval, ga je vedel v puščavo.

---

¹⁾ Dej. ap., IV, 27; X, 38.

Tretje poglavje.

Jezus v puščavi. — Skušanje.

Katera je ta puščava, kamor je sveti Duh povel Jezusa?

Evangeljske listine ne označijo tega točno. Toda je gotovo, da se beseda *ἐρημος*, ki jo rabijo evangelisti brez člena, v ednini in brez pridevka, prilega le Judejski puščavi.¹⁾ Najstarejše izročilo je vedno iskalo in častilo Jezusove sledi v gorati in divji pokrajini, ki se razteza proti zahodu čez Jeriho do Betanijskih višav, kateré meji od juga Vadi-el-Kelt, od severa Vadi-Nevahim.

Zapustivši Jordan je Jezus moral prehoditi ravnino Jerihonsko, pustiti mesto na levo, plezati na strme rebri pogorja, ki se zove dandanes „Karantana“.

Ta masivna skala je neizmerna, zardelo apneničasta klada, ki se dozdeva, da je po kakem požaru ugašeno apno. S svojo ponosno arhitekturo se razdeli na pet grebenov, ki so podobni piramidam. Globoki prepadi jih ločijo. Vetrovi in plohe so izprale skalo in jo večkrat ob straneh ob desni izkopale z votlinami, katere je roka samotarjev razširila. V sredi najvišega vrha časté

¹⁾ Mat., III, 1; IV, 1; XI, 7; XXIV, 26; Mark., I, 4, 12, 16; Luk., III, 2. — Primeri Luk., V, 76; VIII, 29; Jan., XI, 54.

verniki jamo, kamor se je Jezus zavaroval za svojega bivanja v puščavi. V skalo vsekana pot drži tja. Nekaj grških menihov živi tukaj, nad zemljo, z nebeškimi pticami, z divjimi golobi in orli.

Okó se začujeno ustavi pred panoramo, ki se razgrne v kolobarju na obzorju visokih gorâ. Na izhodu, onkraj Jordanske doline, je gora Nebo in Perejske planine; na severu se Hermon s svojo z zlatim snegom pokrito glavo izgublja v žarečih globinah; na jugu je Mrtvo morje, ki se sveti liki plošča izbrušenega srebra; na zahodu se dviga pusta zemlja Judejska v neštevilnih stožcih, koder zimsko deževje požene kako redko rastlino, katero posuši prvo poletno solnce. Jeruzalem se skriva za Oljsko goro, ki čara pogled in nad katero gospoduje bel stolp, dandanes liki znamenje, ki se dviga nad čermi tega morja nepremaklivega in razrušenega skalovja.

To je ob enem puščava in gorovje: dva velika zjedinjena, polna resnobe in veličastva.

Tako je bilo najverojetnejše bivališče Jezusovo. Skala mu je služila za pribežališče. Živel je v sredi divjih zverij. Nebo nad njegovo glavo je bilo napolnjeno z jasnostjo in božjimi glasovi. V tej mrtvi naravi govoré sami spomini popotniku, ki se tu-sem izgubi; vse napolnijo s svojim šepetom. Živa podoba Kristusova se zdi da plava nad temi griči. Prisustvujemo notranji drami njegovih mislij, in s spoštovanjem zremo te skalnate odlomke, koder je morda on počival.

Torej z višine teh vrhov je Jezus gledal Jordansko ravnino, katero je bil zapustil, in je lahko opazal množico, ki je drla po vseh stezah nasproti tistemu, ki mu je pot pripravljal; na

nasprotni strani obzorja je imel pred očmi tisto pot iz Jerihe v Jeruzalem, po kateri je imel iti nekega dne s svojimi učenci, da gre v smrt.

Bivanje Jezusovo v puščavi je bilo pred vsem molitev, premišljevanje, požrtvovanje vseh njegovih človeških zmožnosti v Bogu, v njegovem Očetu. Tisti, ki so skusili zagledanja in zamaknenja, ki so pili v dolgih požirkih iz studenca božjih radostij, slišali kakor sv. Pavel „skrivne besede, katerih človeku ni pripuščeno govoriti“¹⁾, — svetniki edini morejo uloviti nekatere žarke iz duše prosečega, molečega in premisljujočega Jezusa. Videl je v volji svojega Očeta veličje in lepoto svojega bodočega zvanja; premeril je njegove težave, čutil naprej bolečine in žrtve; začeni delovati je prodril v vse svéte modrosti, pravičnosti in neskončnega usmiljenja, da bi rešil izgubljeni svet. Smrtne težave, Kalvarija in smrt so se razgrnile pred njegovimi očmi, odprtimi za večno luč; poznal je veselje duše, kipeče božje radosti, in britkosti duše, potrte po pogledu na strahovite boje, ki ga čakajo.

Puščava je imela vselej za nabožna bitja neustavljivo privlačnost, vsi so šli v njo; ona je prag delavnega življenja.

Jezus je večkrat nasvetoval samoto in je sam to izvrševal kot pogoj molitve, kot sredstvo, pomiriti Duha, ubežati zalezovanju in preganjanju.²⁾

Umaknivši se tako v puščavo po svojem krstu, hoče po svoje preiti to dobo popolne zbranosti (duha), katera hodi v življenju delavnih ljudij pred izvršitvijo njihovega dela. Tisti, ki je prejel za-

¹⁾ II. Kor., XII, 4.

²⁾ Mark. I, 35, 45; VI, 37; Luk., VI, 12; Mat., XIV, 13.

vest velikega zvanja, se rad umakne, potrpt po teži odgovornosti, v strahu pred svojo lastno slabostjo, daleč od hrupa. Samota približa Bogu, očisti srce in misli, utrdi moške sklepe, ujači srčnost in pripravlja močne.¹⁾

Mojzes pride iskat Boga na samotni vrh Horebski²⁾; Elija poišče v puščavi zavetje pred ljudmi³⁾; Janez Krstnik tu živi, rase in se krepi v dotiki s sv. Duhom⁴⁾; Pavel se umakne v neprebivalne ravnine Arabske, da tam premišljuje glas tistega, ki ga je podrl na tla na potu v Damask⁵⁾; in učenci Križanega, bežeč pred pokvarjenostjo sveta, utopljeni v premišljevanje, hrepeneč po večnem življenju, so se dali nekega dné tolpoma zagrebsti v jame skalovja, v globini Tebajide.

Jezusov namen ni bil, da bi se dolgo časa mudil v puščavi, on se je le ustavil. On ne pride kakor mi iskat Boga, ker ga nosi v sebi; ne, da bi prejel od njega besedo: on jo sliši povsodi in vselej, v Nazaretu kakor ob Jordanu, v sredi množice kakor v tihi naravi; ne, da dozori njegov mesijanski načrt: ta načrt je celoma v sv. Duhu, ki je njegova luč, njegov svèt, vselej njegova moč nagiba in popolne pokorščine.

---

¹⁾ Sakija-Muni se je pogostoma mudil v puščavi v letih svojega spokornega življenja in na svojem potovanju skozi Magado (Ryga, 364. — Primeri Rudolf Seydel, das Evangel. von Jesu itd). Po Pliniju, Plutarhu in Dijonu Krizostomu je Zoroaster živel dalje časa, umaknivši se na goro, hraneč se z mlekom. Mohamed je poiskal pribežišče za svojih notranjih bojov na gori Hira, ne daleč od Meke (Primeri Spiegel, Leben Zoroastr., Sprenger, I, 997.).

²⁾ Exod., III, 1.

³⁾ II. Kr. XIX.

⁴⁾ Mat., III, in vsposedno.

⁵⁾ Posl. do Galač., I, 17.

Največi izmed nabôžnih ljudij gredó v puščavo, da dobé moč, Jezus pa se umakne, da jo pokaže; oni iščejo samoto in mir, Jezus pa boj; oni zahtevajo varstvo zoper hudo, Jezus pride v puščavo, da moli, da sprejme napade satanove in jih premaga.

Ta, ki ga je Bog sam proglasil za Sina božjega, se ne odtegne bolestnemu stanju človeštva. Že pri krstu je javno izpovedal spravo in žrtev, se podvrže zakonu skušnje v skrivnostni in smeli obliki, katera prevari človeški razum in katere zagonetko skuša zgodovinar rešiti.

Skušati in poskusiti sta dva enakozvočna izraza: ako jih obrnemo na svobodna bitja, imajo ta dejstva učinek, da pokažejo vrednost in krepost.

Poskušnja ali skušnjava je zadržek, ki se suče pri svobodnih bitjih med voljo in dolžnostjo njihovo: volja mora delovati, dolžnost je pravilo in namen delovanja. Zadržek prihaja lahko pred vsem od naše narave, ki se instinktivno upira sili, bolečini, žrtvi in smrti. Ni ga človeka, ki bi ga dolžnost ne obsodila trpeti in se žrtvovati; velikemu številu nalaga dolge bolečine; nekaterim — boljším in močnejším — zapoveduje umreti. To je splošna skušnjava vsake svobodne stvari, da išče Boga v izpolnovanju svojega namena, in da doseže Boga, se mora žrtvovati.

Kdorkoli je opazal in zasledoval svojo lastno naravo, je lahko razložil v sredi svojih najplemenitejših teženj, svojih najzdravejših močij neurejene sile, ki delajo za-nj in v njem neprestano skušnjava, da bi se odtegnil dolžnosti in namenu.

Čutnost in ošabnost nas odvrčata od Boga: prva nas vleče siloma, da bi se naslajali brez mere nad tem, kar se laska pozemeljskim stra-

stem; druga nas zbira same v sebi, da bi poiskali v svojem duhu in svoji volji pravilo svojih mislij in silo življenja.

To sta dve obliki egoizma, ki se zapira najgloboče v naši dvojni naravi: prva je egoizem tvarine, ki se brani podvreči se božjemu Duhu; druga je čutnost duha, ki ugaja sama sebi in se upira Bogu, načelu tvarine in duha.

Vsako človeško bitje, nad katerim gospodujeta ti dve sili, postane v svoji okolici častiljubno in zatirajoče; poželi hlastno po oblasti, to se pravi, da hoče vladati in podjarmiti, vladati zato, da podjarmi, in podjarmiti zato, da vlada. Nasilje in zvitost, uboj in laž, pretenje in prilizovanje: to je njegov zakonik in praktična vednost.

Vse nepravilnosti v strasteh prihajajo od čutnosti; vse zmote duha imajo svoj izvor v ošabnosti; in čutnost pa ošabnost se držita egoizma ali neurejene ljubezni do samega sebe, katera žene človeka, da se postavi na središče vsemu. Tako je zlo, ki razjeda človeštvo, ovira njegov razvoj in ne neha motiti njegovega miru.

Združba tako živečih bitij delajo kraljestvo hudega: to kar Jezus imenuje svet, svet, ki ga ne pozna ¹⁾, iz katerega ni ²⁾, svet, ki ga sovraži, njega in njegove ³⁾, svet, ki ima biti za-nj in za njegove povod tisočerm preganjanjem, a o katerem je rekel: „Ne bojte se ga, jaz sem svet premagal.“ ⁴⁾

Ta okolica pokvarjenosti res ne prenese pravičnega in svetega moža, katerega pričujočnost o obsodi in razburi. Kdorkoli je poslanec božji,

¹⁾ Jan., I, 10.

²⁾ Jan., XVII, 16.

³⁾ Jan., XV, 18.

⁴⁾ Jan., XVI., 33.

da izvrši svoje delo, spravi po koncu vse sile tega kraljestva, v katerem egoizem dela zakon. Iz tega se dvigajo skušnjave, ki pridržavajo najstrašnejše napade za popolne in močne, in se ustavljajo najodločnejši volji.

Pa ne razumeli bi razsežnosti in globočine človeške poskušnje, katere bolešno skrivnost nam odpira Jezusova zgodovina, ako bi pozabili svetá duhov, vzvišenih nad človeka in vender pomešanih v njegovo pozemeljsko življenje.

Nič ni osamljenega v vesmiru. Kakor tiči planet v svojem izvôru, v svojem razvôju in svojih manjših pretvôrbah na nebesu, ki ga zagrinja, tako se človek dotika s svojo mislijo, svojo svobodo, svojimi strastmi, svojimi nagoni in z vso svojo bitnostjo duhov, katerih hierarhija se dviga med njim in Bogom. Tisoč tajnih navdajanj pride od njih; verski nauk stare zaveze je iskal vselej izvor hudega v teh nevidnih falangah. Zgolj duh, v katerem je popačenost dosegla svoj najviši izraz, je zasejal v človeka, ki je bil pravičen in čist porojen, napuh in čutnost, sebičnost in smrt. Evangelji ga zovejo hudiča; Jezus ga je imenoval hudobo ¹⁾, satana ²⁾, sovražnika ³⁾, poglavarja tega sveta ⁴⁾ in demona ⁵⁾, tistega, ki je ubijavec od začetka. ⁶⁾ Vsak človek čuti z večo ali manjšo zavestjo njegove usodne napade; tajno delovanje demonovo razvname naše nagone in naše neurejene nagibe; upliva na svet, ki se že tako nagiba k vsem pregreham, tem strastnejše,

¹⁾ Mat., XIII, 19.

²⁾ Mat., IV, 10 in podolno; Luk., X, 18.

³⁾ Mat., XIII, 39

⁴⁾ Jan., XII, 31; XIV, 30; XVI, 11.

⁵⁾ Mat., IX, 34; XII, 24 in vsporedno.

⁶⁾ Jan., VIII, 44.

čim pribuljenejši je, in dela v nasprotju z božjim kraljestvom nevidno na to, da vstanovi svoje lastno kraljestvo.

Od vseh poskušenj in vseh skušnjav, katerim zapade človeštvo v svoji celoti in v vsakem izmej svojih udov, je le ena sama, ki je Jezus ni mogel poznati: to je tista, katera predpolaga naravo, popačeno po grehu.

V njem ni nič nerednega, nikake čutnosti, nikakega napuha, nikake sebičnosti, nikake napake: zlo ga ne zadene. On ubeži občnemu zakonu; to je zatrjeval večkrat svojim učencem, posebno pa pri zadnji večerji, ko je z visokim glasom žalosti in vznemirjenosti rekel: „Ne bom že veliko z vami govoril. Pride namreč vojvoda tega sveta, in pri meni nič nima.“¹⁾ To je kakor bi rekel: On navdušuje Jude, vidim jih iti za njegovim nagibom: a on nima nikake pravice do mene, ker jaz sem brez greha.²⁾

Ako pa vendar Jezus ni mogel imeti skušnjave, ki obsega hudo v izkušanjem bitju; ako na podlagi sami svoje popolne svetosti ni skušal notranjih bojov mesa in duhá, ne iluzij, ne negotovostij, ne pameških zmot, ne nagibov, ne slabostij, ne obotavljanj, ne prevar, ne napak volje, — ostane ipak le resničen, živ in skušen človek. Skušnjava ni mogla biti zá-nj hudobna mičnost, bila je le trpljenje in boj, zakaj On beži pred hudim, ki ni, da bi se držalo naše narave, ampak jo le pomanjša in popači, premoti in ogrdi. Nasprotno se zveže z njo najgloboče, upognivši se

---

¹⁾ Jan. XIV, 30.

²⁾ Bossuet, Méditations sur l' Evangile, ad h. 1.

bolj kakor vsa človeška bitja poskušnjam in skušnjavam, ki napadajo človeka od zunaj.

V tej meri, v kateri se duša dviga, oprošča notranjega zlega, kroti bolj svoje strasti in zavrača prvotni egoizem po božji ljubezni, napuh po ponižnosti, častiljubje po nesebičnosti, — vidi ona notranje boje pojenjavati. Toda s tem, da se je popolnila po podobi Kristusovi, ni prišla bolj kakor on do mirú. To je ura silovitih bojev od zunaj; in Jezusu kakor nam „se ni vojskovati zoper meso in kri, ampak poglavarstva in oblasti, zoper gospodovalce tega temnega sveta, zoper hudobne duhove v podnebj“¹⁾, ki gredó venkaj in z navdajanjem in navdihovanjem provzročajo velikih muk. Vsi napadi ná-nj so tako siloviti, da mu dajó mesto, vzvišeno nad ves tisti junaški rod, ki se je vojskoval, trpel, v smrtnem boji bil za Boga, ki se je upiral svetu, krotil njegovo pokvarjenost, odganjal hudobce in razdeval v njih in okrog njih njihovo kraljestvo.

Ena izmej največih bolečin za pravega in dobrega, pravičnega in svetega človeka je pogled na hudo, dotika s hudobnim duhom, — v kakeršno obliko se že zavije; tudi tedaj, če se mu naša volja trdno ustavlja, je sama njegova pričujočnost še mučna. Jezus je hotel spoznati to bolečino, in pričakujoč, da pije iz pokorščine do svojega Očeta iz potoka vseh bolečin in skuša od strani ljudij preganjanje do smrti, prepusti zato svoje telo oblasti satanovi in se udá biti predmet njegovih navdajanj.

Že od početka svojega delovanja se postavi iz lica v lice proti načelu hudega; ta zunanji boj

---

¹⁾ Efež., VI, 12.

otvarja njegovo življenje. Občno izročilo krščan; sko ga imenuje na poseben način „Skušanje“, trije evangelisti so ga nam ohranili, eden v skupni-druga dva v podrobni pripovedi. ¹⁾

Jezus se je postil v puščavi. Skozi štirideset dnij in štirideset nočij ni ne pil ne jedel, po vzgledu Mojzesa in Elije; ni čutil nikake slè od lakote. Potrebe in sile življenja molcé. Za hip prost te sužnosti ni se držal zemlje.

Kdo more povedati, do katere stopinje svobode, neodvisnosti in duševnosti more pospeti svoje telo duša, ki je udana Bogu? Čas ne obstoji več za duhá, ki ga Bog odtrga od vsega pozemeljskega, spremenlivega, pogublivega, in ga sprejme v svojo neminljivo svetlobo.

Čez štirideset dnij in štirideset nočij pa se Jezus spet podvrže normalnemu zakonu človeštva: Sin božji dá spet pokazati Sina človekovega; čuti potrebo popraviti svoje moči, ima glad.

Skušnjavec se približa.

Kdo je bil ta novi prorok, na glavo katerega je prišel sv. Duh in ki ga je glas z nebes imenoval najljubšega Sina svojega Očeta? Ne ve; sluti da je ta nepoznanec morda Mesija, katerega prikazen ne vleče in preje zakriva njegovo veličje.

---

¹⁾ Mat., IV, 1—11; Mark., I, 12—13; Luk., IV, 1—13. Molk četrtega evangelja ne more oslabiti veljave spričevanja sinoptikov, ne pretresti zgodovinske verodostojnosti njihovega pripovedovanja; ta molk se razloži zadostno z dejanjskim značajem. Človeška narava Jezusova se dá tukaj videti v svoji bolečini in svojem ponižanju in pod tem naslovom se skušanje ne more strinjati s podobo Jezusovo, kakor nam jo je hotel četrty evangelist naslikati. Še je pripomniti, da sv. Janez opusti vse to, kar je bilo pripovedovano po njegovih predhodnikih, kadar nima ničesar pridejati in dopolniti njihovim pripovedim.

Nobena stvar ne spozna brez vere ali naravnostnega razodenja tistega neizreklivega odnošaja, kateri veže v Jezusu človeško in božjo naravo. Duh hudega, zanikanja in obrekovanja, sile in zvijače, popačenosti in zmote se ustavlja vsaki veri, je nepristopen za vsako razodenje; znamenja vzbujajo njegove slutnje, ne dajo mu jasnosti; on ostane korenit protivnik vsakega, ki hoče resnico in dobro, vzveličanje in prerojenje človekovo, in dosledno rojen sovražnik tistega, o katerem si predpostavlja, da ima namen prinesiti človeštvu moč, luč in mir božji; njegovo pravo ime je Antikrist.

Oprezno zapazi uro, ob kateri Jezus skuša človeško slabost, in kakor da bi ga podkrepil, da se razodene, mu reče: — Ako si Sin božji, reci, da naj ti kameni kruh bodo, ter pokaže na kamene, ki jih je polna puščava.

Prigovarjanje je bilo perfidno. Kaj je zakoniteje kakor zadostiti prvi potrebi živega bitja? — Toda puščava je nerodovitna. — Kaj za to! Ako je Jezus Sin božji, ima Bog samo zapovedati in kameni se spremené na njegovo besedo; Bog bode uslišal željo svojega proroka in pretvorjena skala postane kruh.

Skušnjavec je slutil Mesijo v Jezusu in mu prigovarja, da se posluži svoje vsemogočnosti ter odpravi modre zakone stvarstva na svojo korist in osebno zadoščenje; naganja ga v področje dozdevnih in domišljavih čudežev.

Njegove besede, navidezno popolnoma poštene, razodevajo vsega duhá hudega: sebičnost, čutnost, željo, da podjarmi Bogá v svojo sužnost, namesto da bi on stopil v službo Bogú.

Krivi proroki gredó za satanovim svètom, podvržejo svoji lastni koristi božjo mogočnost,

na katero se opirajo; namesto da bi bili zvesti služabniki, hrepené na tihem ukazovati Bogú; in čudeži, katere jim njihovi zgodovinarji pripisujejo, nosijo magičen značaj.

Jezus zavrne skušnjavca z eno edino besedo: — „Človek, zakliče on, ne živi samo od kruha, ampak od vsake besede, ki pride iz ust božjih.“

Živiti se hoče, kakor ugaja njegovemu Očetu; ako je njegova volja, da trpi lakoto, gospodoval bode nad potrebami nižjega življenja; ali ne more oživljajoča, stvarjajoča beseda božja nadomestiti kruha in živeža, ki je ustvarjen za ohranitev življenja? Ako ugaja Bogu, da se živi od njegove besede, čemu mu je kruh in ustvarjeni živež? Kot pravi Sin božji Jezus ne prestriže namere Očetove; vkljub potrebi, ki ga stiska, ostane pod ukazom in modrostjo božjo ter se prepusti Bogu, ki zadošča vsemu.

Zdi se, da je varen pred satanovim prigo-varjanjem človek, ki gospoduje nad svojimi nagoni, ki se nikakor ne opira na krhko tvarino in ki se utrdi v nepremagljivi volji, katera vse reči vodi in vlada.

A ni tako. Zlo se more tudi tú uglobiti. Duša, ki je najbolj udana Bogu, pade sama ná-se in v svojem egoizmu je vsprejemliva za dvom in nepremišljenost, za obupanje ali za predrzno zaupanje. To je navadni kamen izpodtike krivih prorokov: ljubijo bahatost, iščejo izrednih del, skušajo Boga s tem, da ga nekako pusté posredovati za-nje, zato da bi to posredovanje njim samim dokazalo, da jih Bog vzdržuje. Tu najdemo še tisto ošabno pretvezo, da potegnejo Boga v službo svojih praznih mislij in svoje slabe volje. Ta egoizem, ker je gol, se pokaže surov; pokrit s čustvom slabo

urejenega zaupanja se dozdeva čednost in napravi obraz intimnosti in največe familijarnosti z Bogom: to je past, kateri ne ubežé dostikrat najsvetejše duše.

Tak je nov napad satanov na Jezusa.

Gré se poslužit proti njemu nadčloveške moči duhov. Prost materijalnih vezij, gospodujoč nad težo in prostorom, ponese Jezusa na vrh templja, na konec kake lope, mogoče na vrh preddvorja, od koder se odpira pogled na Cedronsko dolino, ali na Hiëron, od koder duhovniki vsako jutro oznanjajo solnčni izhod, ko se nebo zasvita za Hebronskimi gorami.

— „Ako si Sin božji, mu reče, vrzi se doli; zakaj pisano je: Svojim angelom je zavoljo tebe zapovedal in na rokah te bodo nosili, da kje s svojo nogo ob kamen ne zadeneš.“

To posebno povabilo bi se bilo moralo oddati volji, ki je nezaupna in nerazsodna; zakaj vselej se skriva v zadnjih povojih duše skrivnosten egoizem, ki jo potegne do nepremišljenih korakov, v zmoti nad svojimi lastnimi močmi. Toda zaupnost Jezusova v svojega Očeta je neomejena: on deluje le pod njegovim nagibom in ne more dopustiti dejanja, katero bi obsegalo kak dvom v pogledu na Boga ali kako neurejeno zaupnost v njegovih človeških silah.

Na napačno povabilo satanovo odgovori z eno besedo:

— „Ne skušaj Gospoda, svojega Boga.“

Mogoče, da je bilo prigovarjanje satanovo tudi v soglasju z Jezusovimi mislimi, ki se nanašajo na mesijansko delo in na težave njegove izvršitve. Vsa narava, tudi urejena, se upira po

nagonu zadržku, bolečini, žrtvi. Večkrat je dal Jezus v svojem življenju videti potrto, katero mu je povzročil edini pogled na kelih, ki ga je moral piti. Kako bi bilo olajšano njegovo zvanje, ko bi se bil poslužil svoje oblasti in se razodel s posebnim znamenjem! S kakim veseljem bi ne pozdravilo ljudstvo Mesije, ko bi ga bilo videlo, zagnati se z vrha templja, v sredo strmeče množice, hipoma, kakor bi stopil z nebes, poln moči in veličastva! Satan mu je prigovarjal. — Stvar je lahka, pristavil je: ali ni Bog zapovedal svojim angelom, da te nesó na svojih rokah? Ako si Mesija, ne obotavljaj se tedaj, olajšaj svoje delo, preslepi ljudstvo z nenavadnim znamenjem.

Jezusov odgovor preseka zlo v njegovi korenini in razkrinka nesramno razlago te velike besede sv. pisma, katera pokaže tako dobro neomejeno zaupanje v Boga.

Kakor strma naj je res pot, po kateri nam Bog zapové hoditi, gotovi smo, da najdemo na njem svoje angele, ki nas varujejo in zadržke odstranijo; toda računati na njegovo pomoč, da nas reši, v menenjih, v katera nas potegne naša nepremišljenost, se pravi, skušati božjo previdnost. Tako dejanje je slabo, zakaj vselej je navdahnelo z nekakim čutom nezaupnosti v pogledu na Boga ali predrzne zaupnosti v samega sebe.

Skušanje Kristusovo se razvije liki kak igrokaz. Po prizoru v puščavi in na templju sledi prizor na gori. Jezus se prepusti še enkrat volji duhovne moči skušnjavčeve. Ta ga ponese na visoko goro, od koder mu hudič pokaže na štiri konce obzorja kraljestva, cesarstva tega sveta, in mu razvije pred očmi njihovo pozemeljsko slavo.

Vsak človek je obdarovan z nekako delavnostjo ter zrè v človeško okolico, koder hoče delovati, s častiljubjem, da ustanovi tu svoje kraljestvo. Hrepenenje po oblasti je urojeno, se začne in se razširi z darovitostjo: čim močnejše je bitje, tem bolj je vleče ta vladohlepna smer. Ako je taka težitev omejena in urejena, je zakonita; ako je čezmerna in trinoška, je pregrešna.

Ne spoznali bi poklica Mesijevega, ako bi zametali v njem trdno in modro voljo, da hoče pridobiti ves svet za svojo vero, in da hoče privedi človeštvo pod jarem božji; pa to ni materialni meč, ki ga drži v roki, to je meč sv. Duha; to ni zemeljsko cesarstvo, ki je hoče ustanoviti, — delo podjarmljenja, nasilja in zvijačnosti, — to je kraljestvo nebeško, — delo osvobojenja, milobe in pravičnosti.

Ko je satan pred Jezusom to razgrnil, kar je on imenoval svoje cesarstvo, je poskusil se mu prilizovati in ga zastrašiti; laskal se mu je z malovrednim častiljubjem, strašil ga je s tem, da mu je razkril vse te moči, katere bi Kristus imel zoper sebe, ako bi jih ne imel za sebe. Postavil mu je pred oči sanjarije o krivem mesijanizmu, ki je držal judovsko domišljijo in katerega zapeljivostim je takrat vedelo uiti prav malo duhov, celo mej najomikanejšimi in najizobraženejšimi, mej najdelavnejšimi in najpobožnejšimi. Satan je vladal v njih s temi sanjarijami in je ž njimi skušal dobiti vstop v Jezusovo dušo.

— Poglej, mu reče, jaz sem gospod, „vse to dam, komur hočem.“ A da imam tako oblast, treba je imeti v sebi duhá hudega, zvitega, nasilja in sebičnosti. Narediva zvezo, moli tega duha; in „vse bode tvoje“.

Jezus ne zapade niti privlačnosti častiljubja niti strahu nasprotnika in z mogočno besedo odbije bogoskrunski nasvet:

— „Poberi se, satan! zakaj pisano je: Gospoda svojega Boga moli in njemu samemu služi.“

Jezus ima le enega Učenika, se vrže na kolena le pred enim Gospodom, ne pozna druge zveze kakor združenje s svojim Očetom. Najmanjše sporazumljenje s hudobnim duhom je negacija sama mesijanskega dela, katerega najviši zmoter je, odtrgati vse svobodne stvari iz sužnosti hudega in jih podvreči v svetosti volji božji.

Razven Jezusa in tistih, ki jih njegov božji Duh vodi in čuva, ga ni človeka, ki bi ne bil daroval krivim bogovom tega sveta, duhu laži in krvoločnosti, sebičnosti in zvijače. Materijelna osvojitvev te zemlje je skoro povsodi človeko-ubojno delo, označeno z znakom zveri, te temne moči, ki je vodi in tiranizuje. Satan se tu izdaje za Boga in stori, da verujejo vanj tisti, ki ga molijo, češ da bodo tudi oni, kakor on, kot bogovi.

Bog postati je velika sanjavost, ki je pogostna, in omama, ki slepi človeštvo od prvega človeka naprej. Posebna in uboga božanstvenost, ki smo mi, ako poslušamo duhá hudega, namesto da bi mu odgovorili kakor Jezus: „Boga samega moli.“ Naš ošabni „jaz“ izgine, naša modrost je le nespamet, naša mogočnost le zvijača in trinoštvo, naša slava le ničemernost; in naše gospodstvo je enodnevno in razrušljivo, ker kmalu onemoremo pod strašnim povračilom vsega tega, kar smo si za hip podjarmili in osvojili v svoji sebičnosti in sili.

Taka je zgodovina človeštva pod poveljstvom satanovim; nadaljuje se in razvija skozi stoletja,

nezmožna porušiti delo Jezusovo, katero edino daje božanstvenost svojim vernikom, ako žrtvujejo hudo in molijo le Boga.

Zmagoslaven v treh svojih skušnjavah, se pokaže Jezus v nravni lepoti, katera ovenča s sijajem njegovo kratko življenje in njegovo zvanje. Sklepi, ki jih je nasproti postavil duhu hudega, so nespremenlivi; to kar je on odklonil z absolutno voljo, je odklonjeno za vselej; tri gorišča poželjivosti, ki niso nikoli pogasnila v najboljših naravah, ne vnamejo v njem niti najmanjše iskre. Kot Sin božji se ni udal nikoli v svoji človečnosti poželjenju tvarine in nikoli ni upotrebil svoje božje moči v to, da bi ji zadostil; pretrpel bode lakoto, težave, bolečino in smrt; a nikdar ne bode prosil svojega Očeta, da bi mu olajšal pezo njegove usode; ne bode ga skušal nikoli; nikdar ne bode zapaziti v njem dejstva, katerega edini zmoter bi bil, bahati se pred ljudmi z božjim sinovstvom. Ljudstvo bode zahtevalo to znamenje z nebes, ali on je bode zavrnil kot navdihovanje satanovo, in se sklicaval z besedo, polno trdosti in skrivnosti, na znamenje svoje smrti in svojega prihodnjega vstajenja. Do tedaj bode raje sprejel občen položaj in ako se ga osvobodi, se ne bode zgodilo, da bi si dal samemu sebi zadoščenje, da se čuti pod pokroviteljstvom svojega Očeta, ampak da vodi ljudi do vere, da jih uči, zdravi in reši. Ne bode se igral nepremišljeno s svojim življenjem, no živel bode po zakonih negrajane modrosti; ponižen in blag, se ne bode povišaval v zaupanju, bežal bode pred nevarnostjo in ušel z begom pred svojimi sovražniki in se ne bode podal poprej kakor ob dnevu, ko se mu bode volja njegovega Očeta naložila

kot dolžnost. Trl bode z nogami brez usmiljenja pozemeljsko častiljubje, ne bode poslušal niti pred-sodkov svojega ljudstva, niti strahopetnosti svojih učencev, niti nasvetov človeške modrosti, da ustanovi svoje kraljestvo in dovrši svoje delo. In ker bode delal na to, da ustanovi kraljestvo božje, bode molil le Boga!

Vsa narava, ves duh hudega se pokaže na tej bolesteri strani Jezusovega življenja. Človek tu lahko razume, s kako strašno silo se mora meriti, da izpolni tu na zemlji svojo dolžnost in svoj namen.

Hudo je v človeku, tiči v sami njegovi bitnosti, v njegovih zmožnostih, v njegovih nagonih, v tvarini, iz katere je ustvarjen, v tej lakoti, ki ga razjeda od prvega vzdihaja njegovega življenja in katere strasti izdajajo trinoški ukazi. Hudo tiči v tej neizkoreninlivi ošabnosti, ki ga loči od Boga, vabi v ničernost, v bahanje in v vse to, kar more rediti svojo samoljubnost. Hudo tiči v tem častiljubju, vladati in podjarmiti, se postaviti za središče kakemu kraljestvu, kjer bode vse-mogočen; tiči v tej praktični negaciji Boga, katerega mesto si hoče prisvojiti, v tem malikovanju, ki ima za zmoter obožavanje samega sebe, svojih zmot, svojih strastij in svojih pregreh.

Vsi postopki hudobnega duha se odkrivajo. Napadi, ki jih je Jezus hotel prenesti, se ponavljajo v življenju vsakega človeka in celega človeštva. Človek je v borbi s satanom, katerega prigovarjanja napolnjujejo zemljo, — to puščavo, kjer smo izročeni skušanju. Taista zvitost, taista kriva modrost nas slepi s svojimi čarami, ljubkuje z našo niskotno naravo in nas išče usužniti. Hudobec se usiljuje celó najpopolnejšim, tistim,

ki živé v zaupanju do previdnosti Očetove; da bi jih zapeljal, prisvaja si božje besede, katerih resnico pači, skuša zasnivati njihovo srčnost, jih prepričuje, da bode Bog storil vse in da se lahko po robu postavijo vsaki nevarnosti; nas potega ná-se s častiljubnimi sanjavostmi, nas povišuje v nas samih, kakor je dvignil Kristusa na visoko goro, in nam obeta slavo in moč, vselej pod taistim pogojem: da smo mu pokorni in da ga molimo.

Te tri skušnjave obsegajo celi krog naše delavnosti v vseh odnošajih do stvarine, do Boga, do človeške okolice; Jezus jih je hotel do cela spoznati in premagati. V tem nam je skozi in skozi podoben, da uresničuje v svoji polnosti našo pravo človeško naravo, in ostane več en tip izkušanih. „Nimamo namreč“, pravi eden izmed njegovih apostolov, govoreč o njem, ki je najbolj prodril v njegovo mesijansko nalogo, „nimamo velikega duhovna, kateri bi ne mogel usmiljenja imeti z našimi slabostmi, ampak enega v vseh rečeh (nam) enako skušanega, razun greha.“¹⁾

Hudobni duh ni stopil vanj, umaknil se je za vselej. Osebni boj se ne bode več ponavljal.²⁾ Nobena neposredna oblast ne bode dana odslej hudiču nad Jezusom.³⁾ Tresel se bode pred njim in kričal ob njegovem približanju: „Kaj nam in tebi, Jezus, Sin božji? Ali si lesem prišel nas pred časom mučit⁴⁾, da nas trgaš iz telesa in duše ljudij?“

---

¹⁾ Hebr., IV, 15.

²⁾ Mat., IV, 11.

³⁾ Luk, IV, 13.

⁴⁾ Mat., VIII, 29.

Po teh bolestnih urah je Jezus okušal čutno vse božje radosti. Angeli pridejo k njemu, pravijo evangelji, in mu strežejo. Božji duhovi so mu bili vselej na razpolago. V trenutku skušanja in po volji svojega Gospoda, zakrivajo svojo prisotnost; satan je odgnan, oni se pokažejo. Kot posredovalci mej človekom in Bogom nam prinašajo ti nebeški sli moč in veselje božje, liki eter raznaša v prostoru luč in solnčno toploto.

Jezus je živel v spremstvu te nevidne falange, je videl, kako čuvajo z višine nad otroki, nad malimi ¹⁾, je čutil, kako so pripravljeni mu služiti ²⁾, je izvrševal po njih dela svoje dobrotljivosti in svoje mogočnosti, zdravil bolnike, izganjal hudobne duhove, spreobračal grešnike, nasičeval množico. In dasi je mogel, vendar ni prosil svojega Očeta, da mu pošlje na pomoč svoje zveste legijone. ³⁾ Živel je, pozabivši samega sebe, ne da bi si olajšal breme te človeške narave, iz katere je zajemal revščino. Zanj kakor za nas je življenje dejstvo razporov in radostij, ponižujočih skušenj in povišujočih zmag. Tukajšno veselje je kratko, — urno premirje mej brez prenehanja se obnavljajočimi vojnami, — toda zadošča, da drži voljo po koncu. Rojeno v skušnji, rase v skušnji; je mazilo in olje; zdravi rane ranjene duše in služi kot mazilo borilcu, da pripravi svoje ude za boljši boj. Tisti, ki so izkušali, koliko tolažbe, razvedrila in svetega trepeta je Bog vlil v dušo svojih mučenih služabnikov, razumejo globoki pomen rešitve Jezusovega skušanja.

¹⁾ Mat., VIII, 29.

²⁾ Mat., XVIII, 10.

³⁾ Primeri Krizostom. Homil. in opere imp. super Matth.

To dejstvo tako skrivnostnega značaja v svoji celoti in svojih podrobnostih, so skozi in skozi prezirali vsi moderni zgodovinarji, ker so zmatrali zanikanje nadnaravnega kot temeljno načelo svoje kritike.

Prikazen hudega kot osebno bitje, magična moč, s katero razpolaga, čudezen značaj prenosa Jezusovega po skušnjavcu na vrh templja in na visoko goro, prihiteli angeli, da ga obkolijo in mu služijo, potem ko je bil hudič premagan: vse to je preveč za filozofa brez Boga in za materialistično vedo.

In vendar eksegeza ne dovoli dati pripovedi skušanja druge tolmačbe kakor to, ki nam jo dá čitati verna razlaga. Reklo bi se poljubno pačiti, ko bi zanikali objektivno resnico ustavljenih prizorov in bi videli v njih le nekako notranje gledanje, katerega pozorišče bi bilo domišljija Jezusova.¹⁾ Bilo bi otročje neverjetno, predpolagati, kakor je to skušal stari nemški racijonalizem, da hudič ni bil drugega kakor nesramen odpсланec sinedrija, kak zviti in mogočni farizej, z nalogo, Jezusa odvrniti od njegovega poslanstva, in je igral z njim ulogo satanovo.²⁾

Drugi so videli v tem le priliko, namenjeno, da pokaže človeku zmožnost, zmagati skušnjava; Jezus bi jo bil pripovedoval učencem, ki so jo vsled nesporazumljenja spremenili v zgodovino. Toda Jezus ni dal v nobenem slučaju samega sebe za predmet prilike; in ako se ni pomešal v prizor, ko je pripovedoval, se ne more razjasniti, kako

---

¹⁾ Sv. Ciprijan in Teodor Mopsuestski.

²⁾ Paulus ad h. l.; Herder, Christ. Schrift, zv. 2.

bi bili nadomestili svojega Gospoda z izmišljeno osebnostjo v prvotnem pripovedovanju.¹⁾

Mitična šola²⁾ je hotela imeti to pripovedovanje le za legendo; zastonj je pomnožila svoje napore in listala stari testament, da bi pokazala, kako so prvi kristijani spočeli in zidali to zgodovino. Izzivala je skušanje prve človeške dvojice v rajju, Abrahamovo in Izraelovega ljudstva v puščavi, da bi tu našla uzorec za Jezusa. Sklicala se je na abstraktne ideje nasprotstva mej Mesijo in njegovim nasprotnikom; nasprotstva, ki mora roditi podobo boja mej dvema in premage poslednjega. Ni pozabila pripomniti, da se pojasni pozorišče tega boja, da je bila puščava prebivališče demonov. Toda očevidno nemogoče je, s pomočjo mitičnega postopanja sestaviti igrokaz treh skušenj s svojimi visokimi moralnimi idejami.

Francoska kritična šola si je napravila manj skrbij: hotela je pač priznati zgodovinsko verodostojnost Jezusovega bivanja v puščavi in njegov ostri post; toda domišljija učencev je sama iznašla skušnjave, ki jih je pretrpel na tem strašnem kraju: tá je ustvarila legendo.³⁾

To je samovoljna hipoteza, ki se ne opira na nikak dokaz in ki sicer nima druge vrednosti kakor da je sredstvo, narisati dogodke v nasprotju s filozofijo pisateljevo. Tako obravnavana zgodovina je le premakljivo torišče, ki se razvija; ne ostane drugih dogodkov, iz katerih je sestavljena, kakor tisti, ki najdejo milost pred samovoljo osebnih sodb in sestavov.

---

¹⁾ Baumgarten - Curtius, *Bibl. theol.*, § 40. Schleiermacher, *Schrift des Luk.*, pag. 54.

²⁾ Stremes, *das Leben Jesu*. t. I.

³⁾ Renan, *Vie de Jésus*.

Po kaki stranski zmoti bi bili apostoli privolili, tako sanjariti o svojem Gospodu? Ali bi ne bilo protivno in skoro bogoskrunsko, ko bi pritrdili, da je bil Sin božji podvržen oblasti skušnjavčevi? Sama resničnost jih je mogla učiti; in ako so bili taki prizori verovani, pripovedovani in zapisani, ne more se to nikoli drugače pojasniti, kakor da so se ti prizori res dogodili. Vse to, kar dela v Jezusovem življenju mračno in bolešno stran, so učenci le težko in počasi shvaljali; treba je bilo vzgoje božjega Duha, da so umeli trpečega Mesijo; skušani Mesija je tedaj ena izmed najprvih in najglobočjih razodetev skrivnosti njegovih bolečin.

Poslednji zastopniki nemške kritične šole¹⁾ so tudi zavrgli pisavo te zgodovine, češ da je nedostojna Kristusa in nesprejemljiva v svojih podrobnostih za pamet razsvetljeno, prosto praznoverja. Zmatrali so jo za ljudsko izmišljotino, ki skuša nerodno in v neokretni obliki slikati boje, ki jih je Jezus bojeval bodisi v začetku, bodisi v teku svojega delovanja. Dve vprašanji ste morali, kakor pravijo, vznemirjati dušo Jezusovo: dolžnost, izpolniti ulogo Mesijevo in izbira za to ulogo potrebnih sredstev. Hoteli so videti v teh vprašanjih predmet notranjih bojev, po katerih je Jezus s trudom došel do popolnega spoznanja in izvršitve svojega namena. Toda evangeljske listine ne nudijo niti najmanjše sledi teh človeških slabostij. Kristus, ki ga tako slikajo, ni zgodovinski Kristus, spada v domišljijo kritike; lahko je podoben takemu človeku, kakor se mi spoznamo sami v

---

¹⁾ Keim, Geschichte Jesus von Nazara, zv. I, ad h. 1. — Schenkel, das Characterbild Jesu, str. 50.

sebi, krhkega duha in še bolj krhke volje, ni pa človeški tip, ki ga nam je evangelj razodel in Jezus uresničil.

Jasno in podrobno spričevanje in naposled tako soglasno, sv. Matevža in sv. Lukeža, ne dopusti zametati resničnosti pripovedovanja, katerega izvor se more nanašati le na Jezusa samega. Kateri trenotek svojega življenja je zaupal svojim učencem to, kar je pretrpel v puščavi, na začetku svojega delovanja, v samoti, ki je bila zanj prvo skušanje? Teško je to povedati vsled nedostatka točnih podatkov; morda o zadnji Veliki noči, ko je tolika žalost in ljubezen napolnovala njegovo dušo, in ko je svojim učencem odkril najviše skrivnosti.

— „Vi mi pravite Učenik in Gospod“, jim je rekel mej drugimi pretresljivimi rečmi; „jaz sem tudi.“ In zdaj, ako nisem nikoli zašel s pota, ki mi je nakazan, vkljub skušanju in skušnjam, tudi vi ne smete zaiti s pota. „Svoj vzgled sem vam dal.“¹⁾ In v tej uri, ko je mislil na strašne skušnje, ki se imajo razliti na njegove učence, jih je bodril in jim rekel: Verujte, jaz sem svet premagal.²⁾ Ali ni to spominalo na njegovo bivanje v puščavi, koder je res premagal poglavarja tega sveta, — tistega, ki vzbuja vsa sovraštva, s katerimi hudobni človek preganja brez prestanka delo in učence Jezusove?

Krst in skušanje sledita drug drugemu v zgodovinski resničnosti, kakor v evangeljskem pripovedovanju. Ta dva neločliva dogodka, ki se osvetlujeta, nasprotujoča si v živahnem nasprotju, sta prava predigra Kristusovega življenja.

¹⁾ Jan. XIII, 13.

²⁾ Jan. XVI, 33.

Prvi je razodetev božjega Duha, drugi je razodetev hudega duha; prvi nam kaže božje sinovstvo Jezusovo, drugi njegovo človeško naravo, posvečeno boju in skušnji; prvi nam razodene neskončno moč, s katero bode on deloval, drugi zadržek, ki ga bode odstranil; prvi nas uči njegovega notranjega življenja, drugi zakona njegovega delovanja.

Ta dva duhova, ki delujeta v vsakem človeku in v celem človeštvu, delata po svojih neprestanih borbah velik hrup v zgodovini. Jezus ima enega v njegovi polnosti, je odločen sovražnik drugega. Ves njegov zmoter je, da utrdi v človeku zmago enega in premaga drugega. Kdorkoli hoče ubogati prvega, mora ga sprejeti od Kristusa, in kdorkoli hoče premagati drugega, mora za to prositi njega za moč.

Tako je veličje Jezusovo po svedokih njegovega življenja, po tistih, ki so ga narisali na pragu njegovega delovanja na teh dveh podobah hieratičnega zloga.

Jezus je brez primere med človeškimi bitji; zakaj nihče ni „Sin božji“ in nihče ne ubeži brez njega udarcem hudega. On je obrazec in moč; treba se je bojevati kakor on, in zmagati se ne more brez njega.

Njegovo božje sinovstvo in njegova neomejena svetost se svitata tako pri vstopu na njegovo poprišče, razjasnujoča do dna skrivnost njegovega dela, globokega liki božji sklepi, obširnega liki človeštvo, resnega, junaškega liki žrtev, ki jo tirja od svojega začetnika.

IV. Poglavje.

Začetki očitnega življenja.

Začetki očitnega življenja Jezusovega obsegajo dobo štirinajstih ali petnajstih mesecev po dnevu, ko je ostavil puščavo, malo pred Veliko nočjo leta 28., do zaprtja Janeza Krstnika v ječo,¹⁾ okrog praznika Purim leta 29. Trije prvi evangelji so napravili s temi poslednjimi dogodki, ki završujejo poslanje Predhodnikovo, prvi začetek apostolata Jezusovega in svojega pripovedovanja.²⁾ Molčé o začetni dobi, katera prednjači njihovemu pripovedovanju; bila bi nam do cela neznana, ako bi nam ne bil pisatelj četrtega evangelja, dopolnujoč svoje predhodnike, povedal nekaj posebnih dogodkov, ki označujejo značaj te dobe. Zvest svoji metodi, naznanja točno različna potovanja Jezusova, natančno uro in dneve, sporoča na dolgo intimne pogovore, katere je najbrže sam zaupno sprejel, ker sam govori o njih. Vse na teh straneh izdaja svedoka; duša Jezusova diše z njegovo; to ni on, — on se vselej umakne, izogibajoč se imenovati sebe, — to je gospod. ki ga slišimo.

Janez Krstnik spomina, s svojo eneržijo in svojo divjostjo, na silen veter, ki je nastopil v viziji Elijevi na Horebu pred prihodom Jehove, razdirajoč goré in rušeč skale: Jezus je mil in

---

¹⁾ Glej dodatek A. Občna kronologija Jezusovega življenja. II. Posvetitev očitne službe v Galileji.

²⁾ Mat. IV, 2; Mark., I, 14; Luk., IV, 14.

lahak šum, samo dihanje božje.¹⁾ Njegovi prvi pojavi so polni mirú in jasnosti, milobe in zdržnosti; izimši edini prizor ni nič bučečega, nič silovitega v njegovih delih.

Po svojem postu in svojem skušanji pride sam na Jordansko obrežje, v okolico Bet-Abarah, kjer mu je Janez, potem ko ga je krstil, neprestano dajal spričevanje.

Srečanje z Jezusom, pogled na odprto nebo, glas Očetov, prikazen sv. Duha, prišedšega vidno na Mesijo, je poveličevalo proroka: on ni več samo oster pridigar pokore, grozeč poslanec božje pravice, goreč krstnik, on je prvi evangelist novih časov. To, kar so proroki, njegovi predniki, zapazili od daleč, to on gleda, se dotika, oznanja; božja luč mu je odkrila to skrivnost, in on je ne preneha razglašati množici.

Ta napredni razvitek verskega delovanja Janezovega je bil popačen, potemnen ali zatrt, po novošegnih zgodovinarjih, ki so zavrgli tako dragocene listine četrtega evangelja. Ta velika podoba je izgubila pod njihovimi peresi najoriginalnejši znak: popolno zmes moči in milobe, strogosti in mazila, svete jeze do hudega in ganlive nežnosti, neupoglive pravice zatajevanja. Jezus ni čutil, kakor so si nekateri drznili reči,²⁾ na pogubo svojega lastnega duha vpliva Janezovega in njegovega službovanja, ampak Janez je skušal vpliv Jezusov. Pogled na Vzveličarja mu je iztrgal najgloboče klice, podobne stokom.

Nekega dné zapazi Janez med mimoidočo množico, da gre Jezus k njemu. To je bilo po

¹⁾ III Kr., XX, 11 id.

²⁾ Renan, Vie de Jésus, str. 119.

postu in skušanju, v puščavi; mogoče da se mu je zdel Jezus potrta po žalosti nad svojim herojičnim poklicem. Prorok, ves napolnen od njega, zavpije, kažoč nanj proti tistim, ki so bili tu: — Glejte Jagnje božje, ki odjemlje grehe sveta.¹⁾

Tako je prvo ime, dano Jezusu, ko je nastopil svoje očitno življenje. Nič ne izraža bolje zunanje oblike in notranjega značaja tistega, ki je rekel Janezu, zaobljubljen od Boga za žrtev: „Tako se nam spodobi, izpolniti vso pravico.“

Poklic upodobi človeku njegovo dušo, se utisne v njegove poteze in njegove stopinje, se uglobi v celo njegovo bitje; poklic Jezusov, najtrpkejši in najsvetejši izmed vseh, zavije Jezusa v ponižnost in krotkost, ga stori najmilejšega med človeškimi otroki: on je bil resnično Jagnje božje.

S tem, da Janez naziva s tem žalostnim in skrivnostnim imenom Mesijo Izraelovega, se dvigne pač visoko nad ideje svojega časa. Drugi Izajija govori kakor prvi: prorok pokore spomina na proroka, ki je bil pred več kakor šest stoletji evangelist trpečega Mesije. „Videli smo ga: nima ne podobe ne lepote; in kakor zakrito je njegovo obličje, gospod pa je nanj naložil nas vseh pregreho. On je nosil naše bolečine. On je prevzel naše bolezni. Darovan je bil, ker je sam hotel in ne odprè svojih ust kakor jagnje, ki molči pred njim, ki ga striže.“²⁾

Velika duša Janezova, ki je gromel tako močno proti pokvarjenosti sveta in vabil k pokori s tako nujnim glasom, je razumela hipoma, kje je prava pravičnost. In taisti mož, ki je po

---

¹⁾ Jan. I, 36.

²⁾ Izaj. LIII, 2–7.

razsvitljenju božjem naprej videl strašne resnice sodbe, vidi zdaj s še višo jasnostjo nedolžno žrtev, ki naj pomiri in očisti človeštvo.

Presenetil je farizeje, zlorablajoče izvrševanje svojega zakona in prazno pravičnost. — To ni kri našega jagnjeta, darovanega dvakrat na dan v templji na žgavnem oltarji, jim je moral reči; ne, to ni kri, ki očiščuje ljudstvo: „Pravo jagnje je pred vami.“

In vračajoč se k svoji preljubljeni nalogi, ponovi svoje razlage o Jezusu, ne da bi kdaj prenehal, kot tak, ki ga zajeda ena sama misel, eno neustavljivo prepričanje. Rekel je množici, kažoč na Jezusa: „Videl sem Duha kakor goloba z neba priti, in je na njem ostal. In jaz sem videl, in sem pričeval, da je ta Sin božji.“¹⁾

Te pomnožene, nujne trditve razkrivajo celo dušo predhodnikovo in dokazujejo, na kak upor je naletela njegova beseda v zakrknem duhu njegovega ljudstva.

Kakeršen je že bil vpliv Janeza Krstnika, ne kaže, da bi bil njegov nauk o Mesiji prodril v srca judovskih mas in iztrebil iz njih mesijanske predsodke. Vendar se je dotaknil vsaj nekaterih duš med priprostimi in je končno obrnil ná-se polagoma pozornost vseh na Izvoljenca božjega, ki navidezno nič ni kazal na občudovanje množice.

Prizor o krstu in velike reči, ki jih je prorok povedal o Jezusu, delajo skrivnost božjega kraljestva tem nepristopnejšo. Kako more ta pohlevni delavec iz Galileje, ta Nazarejec biti Mesija, upanje in vzveličanje Izraela? Jezus še ne dá tega videti, in množica gre mimo njega, strmeč ali

¹⁾ Jan., I, 32—34.

raztrešena, zvedava in nevedna; ona ga morda gleda, a ga ne razume.

V tem pa Jezus ne ostavi Jordanskega obrežja.

Drugega dne gre ob reki navzdol; solnce je zašlo. Množica se je umaknila. Janez je bil tukaj z dvema svojima učencema; gleda na Vzveličarja, ki prihaja; taisti vtis, ki ga je zaznal, mu vzbudi nemir in mu iztrga taisti vsklik: „Glejte Jagnje božje.“

Janezovo besedo sta oba učenca slišala. Po-udarek njunega Gospoda ju vznemiri, pogled na Jezusa ju potegne ná-se; popustita svojega učitelja in gresta za Jezusom.

Tedaj se Jezus obrne in vidi, da mu sledita. — „Kaj iščeta?“ jima reče. — „Učenik, kje stanuješ?“ — „Pridita in poglejta.“

Sta prišla in videla, kje stanuje, in sta pri njem ostala tisti dan; bilo je pa okolo desete ure.¹⁾

Ta, ki je narisal to podobo s tako fino potezo, tako trezno črto in s tako čudovito bôjno svežostjo, ta je bil eden izmed učencev, ki sta uživala Jezusovo gostoljubnost. Bil je zá-nj nezabeden dan, spominjal se je na uro srečanja, — to večerno uro, ko luč ugaša, ko molk in mir pospešujeta zaupnost pogovorov. Ne imenuje se, a ugane se v sami svoji skromnosti: to je Janez, najljubši učenec, prvi izbranec Jezusov. Bil je tudi Galilejec kakor On, sin ribičev in sam ribič. Kar je slišal iz ust Učeniških to noč in ta dan, je ostala skrivnost. Očividno je popraševal po božjem kraljestvu, po pričakovanju Izraelovem, po vzveličanju ljudstva in po tistem, ki to vzveli-

---

¹⁾ Jan., I, 36. id.

čanje prinese, na to pričakovanje odgovori in to kraljestvo ustanovi.

Sicer pa, kaj je na besedi? Dostikrat pričujočnost sama več pové kakor dolgi pogovori: ali ne more kako više, živo, razumno in ljubeče bitje pokazati svojega očaranja, ne da bi kaj reklo, in ujeti molčé tiste, ki se mu približajo?

Ena beseda nam dá jasno razumeti, da je Jezus globoko očaral svoja dva gosta; njegova beseda ju je razsvetlila: verovala sta v njegovo osebo in njegovo poslanje. Res, drugo jutro teče eden izmed njih, Andrej, tudi Galilejec, in ribič Tiberijskega jezera, da poišče svojega brata. Njegovo navdušenje je prekipevalo; imel je potrebo, da je deli ž njim. Ko je srečal Simona, — tako je bilo ime bratu, — mu reče: „Mesijo smo našli“; in ga je pripeljal k Jezusu.¹⁾

Zdaj ga Jezus ostro pogleda in mu reče: „Ti si Simon, Jonov sin; ti boš imenovan Kefas“ (Peter).

Podavši novemu prišlecu to ime, ki obseže toliko rečij, si ga je hotel na prvi hip prilastiti in ga je tako zaznamoval z znamenjem; dal je videti sinu Jonovemu, kako globoko čita v njegovi duši, a ne da bi mu še razodel določilo, katero zakriva to skrivnostno nazvanje. Petru je bilo dovolj, da se je čutil vezanega na tistega, ki se jim je začel kazati kot Kristus.²⁾

¹⁾ Jan., I, 40 id.

²⁾ Nemški kritiki, ki niso nehali sinoptike postavljati v nasprotje s četrtim evangeljem, so žrtvovali prve za drugega in drugega za prve, po svoji pretvezi, ter so po naših mislih storili veliko napako. Pomešali so pripoved o poklicu učencev, tisto, ki nam jo opišejo sv. Matevž, (IV, 18 — 22), sv. Marka (I, 16 id) in sv. Luka,

Božja moč, ki je pokorna zakonom, katere je postavila, in ki ureja gibanje vesoljnega stvarstva, ne strmoglavi in ne sili ničesar. Vse je tiho in zakrito v prvotne pojave svetá, ki se dela, in bitja, ki se rodi.

Prisostvujemo pri prvih pojavih živega duha Jezusovega. Živeti, zá-nj kakor za vsako bitje, se pravi potegniti ná-se in si priličiti druga bitja. In glej, on izvršuje svojo zapeljivost in svojo privlačno mogočnost nad nekaterimi izbranimi in prej določenimi dušami; te prihajajo druga za drugo, brez hrupa, da se zvežejo z njim: gorjušno zrno ne rase mirneje.

V ozadju te Jordanske doline, urezane kot neizmerna brazda, tu pod žarečim nebesom, na taistem kraju, koder je beseda Janeza Krstnika zakvasila dušo Izraelovo, — tu smo zapazili prvo svitlobo in prvo razcvitanje mesijanske sile Jezusove.

Zdaj ima novince.

Drugi dan potem, ko se mu je priklopil Peter, pogleda proti Galileji, ki je ni videl od svojega krsta, in se nameni tja iti.

Bil je na potu, ko sreča drugega Galilejca, Filipa, sorojaka Andrejevega in Petrovega, prebi-

---

(V, 2—11), s pripovedjo sv. Janeza in so hoteli v tem videti taisto dejstvo, različno pripovedovano. Seveda jim je bilo tako lahko označiti razlike, nasprotja, nezložnost. Nepristranska študija obeh tekstov nam ne dovoli verovati, da se nanašata na eno samo dejstvo. Sklicevanje prvega učenca, ki ga sv. Janez navaja, je popolnoma ločiti po času, po kraju in celo v podrobnostih od drugega sklicevanja, ki je sinoptiki navajajo. Obe dejstvi se dopolnujeta in pojasnujeta, a se ne razdirata; ne smemo žrtvovati to za ono, treba ji je približati. Tu, kakor v mnogih okolnostih, sv. Janez popolnuje sinoptike.

vajočega kakor dva v malem trgu Betsajida, na obrežju jezera. Jezus ga pridobi s priprosto besedo: „Hodi za menoj!“¹⁾ Poklic Jezusov ima nekaj sladkega in neustavljivega; dotakne se srca in stopi vanj. Filip deli porajajočo se vero in navdušenost s svojimi sodrugi.

Res, srečal je nekega Natanijela²⁾, sina Tolmejevega, in mu ravno tako pravi: „Njega, o katerem je pisal Mojzes v postavi, in proroki, smo našli, Jezusa, sina Jožefovega, iz Nazareta.“ To ime Nazaret dirne Natanijela neprijetno. — „Kako!“ zakliče v svoji trdi prostosti, „more-li kaj dobrega iz Nazareta biti?“

Galilejo so goreči farizeji zaničevali, ker je bilo njeno ljudstvo pomešano s pagani. Iz Galileje ne vstane noben prorok³⁾, so rekli. Beseda je prešla v pregovor, in Nazaret, neznatno mesto, nepoznato v sv. pismu, je bilo še posebno predmet pobožnega preziranja pravovernikov.

Filip, ki je bil še v prvi gorečnosti svoje vere in v začaranju Jezusove besede, ni skušal Natanijelu oporekati. Resničnost veljá več kakor vsi pogovori; dovolj mu je bilo reči: „Pridi in poglej.“ Nataniel pride k Jezusu, ki ga zagledavši zakliče: „Glej! to je pravi Izraelec, v katerem ni zvijače.“ — „Odkod me poznaš?“ odgovarja Nata-

¹⁾ Jan., I, 43 id.

²⁾ Občno izročilo je vselej imelo Natanijela za Bartolomeja. Natanijel je lastno ime, Bartolomej (Bar-Tolmai) je rodbinsko ime. V imenoslovju, kjer so dvanajsteri apostoli (Mat., X, 2, 3) naštetí skupno, po dva in dva, sta Filip in Bartolomej vselej skupaj. Eksegeti skoro enoglasno spoznajo Natanijela sv. Janeza za Bartolomeja sv. Matevža in sinoptikov.

³⁾ Jan., VII, 52.

nijel strmeč. — Jezus odvrne: „Predno te je Filip poklical, ko si bil pod figovim drevesom, sem te videl.“ Poročilo dá točno razumeti, da spoznavanje v Jezusu ni bilo vezano na normalne pogoje pričujočnosti in zunanosti. Jezus je videl Natanijsela od daleč in uganil njegove notranje misli. Čital ali molil je morda, sedeč pod figovim drevesom, po judovski navadi. Prorok mu je dal videti, — dasi tega poročilo ne pové, — da je prodril v njegovo dušo. Ta pa ne razpravlja dalje; tako velik v svoji veri, kakor je bil odkrit v svojem ugovoru, zakliče: „Učenik! ti si Sin božji, ti si kralj Izraelski.“¹⁾

Jezus je bil ginjen vsled te odkritosti: „Ker sem ti rekel: pod figovim drevesom sem te videl, veruješ; še kaj večega kakor to, boš videl.“ Nato se ozre na Natanijsela, obrne pa se do vseh, njegov glas postane slovesen; in posluži se obrazca, ki ga je rad upotrebil, kadar je hotel odpreti dušo svojih učencev in jih poučiti o božjih rečeh: „Resnično, resnično²⁾ vam povem“, zakliče, „videli bodete nebo odprto in angele božje gori in doli hoditi nad Sinom človekovim.“³⁾

---

¹⁾ Jan., I, 47 id.

²⁾ Ta govorica je stanovitna v ustih Jezusovih. On je edini Učenik, ki se je poslužil v začetku kakega govora; njemu je posebno priljubljena; obsega dvojno misel resnice in trdnosti. Podvojivši jo hoče najbrže sv. Janez namigniti na polnost njenega zmisla. Noben človeški jezik je ni upal upotrebljati. Judovski učeniiki, ti oraklji verske tradicije, kakor jih izvrstno označi Lightfoot (Horae hebr. et talmud., str. 969) pravijo: Jaz pravim resnično, a ne pravim a m e n. Vé se, da daje Apokalipsa (III, 14.) Kristusu ime Amen, kakor tudi Izaija (LXV, 16) kliče Boga samega z imenom: E l o i A m e n.

³⁾ Jan., I, 51.

Skrivnostne besede, polne brezkončnega upanja! Nobeno bitje ne more živeti brez upanja; Jezus to vé in je dá sijati v oči svojih novih učencev.

Da bi le ne ostrmeli, da bi se le ne strašili pred slabostjo Sina človekovega, tesarja Nazareškega: ta je pravi očak; nebesa, povsod drugod zaprta, se odpró nad njegovo glavo; angeli mu prinašajo moči in luči božje. Zveza je stanovitna in popolna; vsa njegova človečnost stopa proti Bogu, in božanstvo se razliva nad njim. Ta ugibajoča formula, ti zakriti izrazi kažejo učencem neizreklivi odnošaj, ki potega Gospoda na božji svet; obetajo jim, da bodo svedoki tega življenja, katerega globino preiskati se ne bode posrečilo nikdar človeški besedi, — tudi ko bi bila ta navdahnjena.

Vera teh prvih novincev v Jezusovem mesijanstvu je bila gotovo dobro oddaljena od popolnosti vkljub svoji odkritosrčnosti in gorečnosti. Ti otroci ljudstva niso bili prosti predsodkov svojega časa in svojega naroda; s tem, da so se priklopili Jezusu s čustvom simpatije in vesele zaupnosti, so brez dvojbe hoteli videti v njem Mesijo svojih sanjavostij. Človekov ideal je daleč od božjih mislij, toda omame se raztresejo po meri, po kateri duša napreduje. Ti priprosti Galilejci bodo nekega dne, v šoli svojega Učenika bolj razumeli kakor vsi izraelski modrijani in učeniki, skrivnost Kristusovo, svojstvo njegovega kraljestva, potrebo njegovega trpljenja, tajnost njegovega poniževanja, večnost njegovega zmago-slavja.

Za sedaj so srečni, kakor pravijo, da so Mesijo našli, in ne moremo si kaj, da ne bi občudovali mladosti in vesele neustrašenosti teh nesebičnih narav, ki se ne zapró pred njegovim pri-

stopom, in ki imajo čast, da se nazivajo njegova prva pridobitev.

Odkar je Jezus ostavil Nazaret, da gre in prejme krst Janezov, so se pokazali važni dogodki: Bog sam se je razodel nad njim in je posvetil svojega Izvoljenca pred obličjem ljudstva. Novi prorok, ki je pretresel dežele in katerega vplivu so se vsi podali, zaznamuje ga očitno kot Mesijo in Sina božjega. Dasi se je zdelo, da hoče bežati pred pogledi in pritiski množice, ker se je umaknil v puščavo, vendar ni mogoče, da bi njegovo ime ne napolnilo Palestine in letelo od ust do ust v tej judovski družbi, ki je zatrepetala pred samo idejo Mesijevega prihoda.

Ko se Jezus v spremstvu nekaj nepoznanih učencev povrne v Galilejo, ga je njegov glas že pretekel; toda malo mesto Nazaret ne sprejme teh ljudskih govoric, tako laskavih za sina tesarjevega, kakor so ga imenovali. Tudi mnogo pozneje, ko je že Jezus opravičil svoje poslanstvo z odličnimi znamenji, ostane še njegov neznatni rod, njegov delavski stan, njegova neizobraženost sramota Nazarencem. Zavist, ljubosumnost, malenkostne strasti, majhni vaški predsodki jih bodo slepili do konca: vse to, kar srca stiska, duhá zapira.

A če Jezusa na teh krajih niso razumeli, koder so pretekla njegova otroška in mladeniška leta, s kako ginjenostjo ga je pač morala sprejeti njegova mati, zagledavši zopet tistega, ki ga je porodila in hranila, v taistem trenutku, ko je on prišel uresničevat vse materne upe, zakopane toliko let v njenem srcu! Nikdo ni bolje kakor ona razumela te skrivnosti. Ona res ne bode imela druge uloge kakor slediti svojemu sinu z ženami, ki naj mu strežejo in ga spremljajo na

njegovih potovanjih; toda vkljub senci, v kateri ona izgine, ne bodo našle njegove besede, dela, načrti, notranje življenje Jezusovo, njegove bolečine in njegove zmage v nobeni stvari bolj gorečega sprejema, bolj zvestega odmeva.

Po kateri poti se je Jezus, spremljan od svojih prvih učencev, povrnil iz Jordanske doline v Galilejo? Ali je prišel najprvo v Nazaret skozi Skitopolis? Ali je šel naravnost v Kano? Evangelj nam daje za ta predmet nekaj podatkov. Od Bet-A'bare do Kane je daleč več kakor petindvajset milj. Jezusovo potovanje je moralo biti hitro, zakaj tretji dan potem, ko je poklical Filipa¹⁾, ga vidimo v malem mestu Kani. Njegova mati je šla pred njim tjá. Bila je tu pri sorodnikih ali prijateljih. Mogoče, da je po odhodu svojega sina h krstu zapustila Nazaret in vživala pri njih gostoljubnost. Iz molčanja o Jožefu, njenem možu, moremo sklepati, da je postala vdova in da je živela, po tem žalovanju, sama z Jezusom.²⁾ Imela je od strani Jožefove mnogoštevilno sorodstvo: zelo verjetno je, da jo je sprejela méd-se kaka sorodna družina, da jo je rešila samote.

Ime malega mesta je skrbno označil četrti evangelist, ki je imenuje Kano Galilejsko, da se razlikuje od druge Kane, spadajoče v Tirsko ozemlje. Ne moremo si razložiti zmote Evsebi-jeve, ki ju je zamenjal.³⁾ Mesto je stalo dve uri

---

¹⁾ Jan., II, 1.

²⁾ Smrt Jožefova in njegov pogreb je na dolgo opisana v apokrifih (zgodovina Jožefa tesarja, gl XXVIII. do XXIV). Ta pobožna legenda, ki ni brez veličja, ne more nikakor obstati pred zdravo kritiko.

³⁾ Evsebij, Onomasticon, Kana.

od Nazareta ¹⁾, na poti v Tiberijado, ne daleč od velike ceste, ki veže Ptolomaïdo z mesti ob genezareškem jezeru. Mestece ni tako nepomenljivo, ako sodimo po obsežnosti njegovih razvalin, ki pokrivajo holm, na vrhu katerega se je dvigalo. Dandanes je le ubožna vas, kup revnih orientalskih hiš; ali muditev Jezusova jo je ovekovečila. Njegov spomin je preživel vse razrušitve. Tu, kakor drugod, pohlevna cerkvena, dvigajoča se nad ostanki Helenine bazilike, spričuje po devetnajstih stoletjih neugonobljivo živahnost besedij in del Jezusovih.

Glej, kaj se je zgodilo v neki hiši v Kani, taisti večer, ko je Gospod došel semkaj.

Tu se je obhajala ženitnina; in po navadi judovski, vzlasti pri priprostem ljudstvu, je svečanost trajala več dnij. Jezus je bil povabljen s svojimi učenci; hiša se je napolnila z gosti: orientalska gostoljubnost ne pozna mejá. Ni bilo pa v navadi, da bi ženske imele prostor pri poje-

---

¹⁾ Skušalo se je dvomiti nad pristinostjo Kefr-Kane kot kraja starega mesteca, kjer je Jezus spremenil vodo v vino, in skušalo se je najti pravo Kano v Kani el-Djelil, stoječi devet milj na severu Nazareta in pet in pol milje od Seforisa N. N. S. To je menenje Robinzona, *Biblical Researches in Palest.*, 1. II. p. 347. Ne dovoli pa, z njim soglašati, pazljivo preiskavanje skoro enoglasnih svedokov starih romarjev, od šestega do štirinajstega stoletja. od Antonina Placenskega do dominikanca Rikolda s Kriške gore. In v tem, ko v neličnih razvalinah Kane-el-Djelil nič ne nosi sledí evangelskega dejstva, so vrhu tega v Kefr-Kani izkopane ostaline odkrile temelj neke cerkve iz časa Konštantinovega, kakor dokazujejo novci, ki so se ondi našli; in vsi kristijani v Palestini, razkolniki in katoliki, jo časté kot tisto, ki jo je Helena sezidala na mestu in v spomin čudeža v Kani. Primeri. V. Guérin, *Description de la Palestine. — Galilée*, t. I, p. 175. — De Saulcy, *Voyage autour de la mer Morte*, t. II.

dini; ostale so ločene od moških, pripravljajoče jedila, pazeče na postrežbo, prišedše tu pa tam v slavnostno dvorano. Eden slučaj je zbehal konec obeda. Vina niso več imeli, — vina, pravi Bosuet, ki je sladkosnedeži imenujejo dušo pojedine. Morda je je že Marija sama dala v dar, zakaj bila je navada pri Judih, če se jih je povabilo na svatovsko slavnost, da so dajali v dar meso, zalogo vina in olja ali sadežev. Gostje so bili mnogoštevilni, zaloga je pošla. Marija vidi zadrego ženino, in v svoji prijaznosti, v svoji vznemirjenosti ima le eno misel: svojega sina. Približa se mu in mu reče: „Vina nimajo.“

Ali so druga čustva vznemirjala njeno srce? Ali je mislila na vse to, kar se je govorilo o slavi Jezusovi? Ali je želela, da bi si on izkoristil to priliko, da razodene svojo mogočnost? Ali je dala videti vso svojo dušo v svojem pogledu in svojem obnašanju? Odgovor Jezusov nas sili, da to verujemo. Vselej gospod samega sebe in mirú, ki ga nič človeškega ne zmoti, zavrne milo svojo mater, poblaži silnost svoje ljubezni in zakliče z resnobo tistega, ki v svojem božjem poslanstvu ne mara pokoren biti nobenemu spremenljivemu ali pozemeljskemu čutu, ampak samo svojemu Očetu: „Žena! Kaj je meni in tebi mar? Zakaj me siliš? Moja ura še ni prišla.“¹⁾

¹⁾ Običajna govoricah *ma h - li - v a l e k a* je čist hebrajizem, ki odgovarja grški govoricah *τί ἐμὸν καὶ σοῦ*. Nahaja se pogostoma v sv. pismu, v starem testamentu (Sodn. XI, 12; II. Kr. XVI, 10; XVII, 18; XIX, 22) in nekaterikrat v novem (Jan., II, 14; Mat., VIII, 29). Izraža vselej neko nezadovoljnost. Kot posvečen obrazec razodeva skrb, ki se opaža pri kaki besedi ali dejanju. Dosllovna prestava latinska ali slovenska ne podá pravega pomena. Jezus se je poslužil tega obrazca ljubeznive

Te besede spominajo na tiste v dvanajstem letu, ko je rekel svoji materi, ki je bila žalostna, da ga je izgubila, in mu je očitala, da jo je zapustil: „Ali ne vesta, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?“¹⁾

Materno srce je neizcrpne globokosti; vkljub ljubeznive tožbe svojega sina Marija ne izgubi zaupanja; razume, da je njena želja uslišana, zanašajoč se brez vznemirjenosti na dobrotlivost tistega, ki ji ne more ničesar odreči. In prepričana o njem kakor sama o sebi, teče k služabnikom in jim reče: „Karkoli vam poreče, storite!“

Bilo pa je šest kamenitih vrčev, ki so služili za umivanje, in so držali vsak dve ali tri mere. Jezus reče služabnikom: „Napolnite vrče z vodo!“ In so jih napolnili do vrha. — „Zajmite zdaj in nesite starejšini!“ In so nesli: voda se je spremenila v vino.

Starejšina²⁾ ni vedel, kaj se je zgodilo, vedeli pa so služabniki, ki so vodo zajemali. Jedva je pokusil, pokliče ženina in mu reče besedo, katera dobro označi orientalske šege: „Vsak človek

---

tožbe, da je poblašil gorečnost svoje matere. Sv. Krizostom (Homil., 20 in Joan) jo prevaja in pojasni s temi besedami: Quid me molestas? (Kaj me nadleguješ?) Kar se dostaje izraza: žena, je v navadi pri Judih in orientalcih, tudi če se govori o svoji materi, in je spoštljiv pa odličen.

¹⁾ Luk., II, 49.

²⁾ Ἀρχιτρικλίνος je bil tá, ki je pri obedih čul nad redom slovesnosti in je ukazoval služabnikom; to je bil povabljenec, kak prijatelj ženinov. Pri svatbah je sprejemal goste, dajal hvalo pred in po obedu, blagoslavljal razna jedila: glej, zakaj je Jezus ukazal njemu nesti v vino spremenjeno vodo; tako se lahko razlaga ta ton domače enakosti, s katerim je nagovoril ženina.

dá dobro vino prvič, in kadar se napijejo, tedaj slabejšega; ti pa si dobro vino do zdaj prihranil.“

Učenci Jezusovi so bili prizadeti po tem čudežu. To je bilo prvikrat, da jim je Učenik razodel svojo mogočnost. Spomnili so se skrivnostne besede, ki jim jo je govoril malo dnij poprej, namignivši na čudeže, katerih bode polno njegovo življenje, in so čutili, da rase njihova vera vanj.

Pustil sem tej pripovedi priprostost, živahnost in bogastvo podrobnostij, katere ji je dalo verno pero sv. Janeza. Nič ni na videz bolj navadnega kakor ta ženitna pojedina v malem galilejskem mestu; toda pričujočnost Jezusova jo je predrugačila, in ona ostane v spominu kristijanov kot simbol, kot hieroglif, ki razodeva in dá srečavati vernikom neizreklive skrivnosti. Jezus poveča in ovekoveči vse, česar se dotakne; njegova najmanjša dela so živa beseda, katero stoletja hranijo in obnavljajo.

Božje kraljestvo, ki je je prišel ustanovit, je svatovska slavnost med Bogom in človeštvom; Kristus je večni ženin, ki kliče vsako človeško dušo na svojo božjo zaroko. Voda, spremenjena v vino, je podoba te pretvorbe naše narave v krepost in opojno moč sv. Duha. Ta žena, ta mati, ki kliče: „Vina nimajo“, in ki se obrača zaupno k Jezusu, je glas vseh tistih, ki čutijo nezadovoljnost v življenju, utrujenost človeštva in občnega stvarstva, ki vzdihujejo pred Bogom, in ki jim je Bog vselej uslišal prošnjo ob izvoljeni uri, a večkrat prepočasi po volji njihovih želj.

Ta nenavadni dogodek se je pripetil skoro neopazno; celo starejšina ni slutil tega čudeža. Jezus se v svoji začetni dobi očitnega življenja izogiba hrupa, se umika množici, živi zdržno v

tesnem krogu svojcev, svoje matere in svojih sorodnikov. Povsodi ima pred očmi svoje učence, deluje zá-nje, ki jih je prve izvolil za svoje prijatelje, zá-nje, ki se jim razodeva. Nič ne kaže bolj, do katere stopinje je v polni posesti svojih božjih močij, kakor ta sladkost, ta neskončna mirnost, s katero izvršuje voljo svojega Očeta, brez obotavljanja in brez preneglenosti. Ako vidimo tak začetek, podoben mirnemu jutranjemu svitu orijentalkega dneva, ne moremo slutiti strašnega viharja, ki bode potemnel njegov konec.

Jezus se pomudi malo časa v Kani, a ne povrne se v Nazaret, gre doli v Kafernavm, v spremstvu svoje matere, svojih bratov in svojih učencev. Napačno bi bilo, zamenjati to pot s potjo, katero je storil mnogo pozneje, da bi tam ustanovil svoje bivališče. ¹⁾ Iz Kane v Kafernavm je daleč dan hodá. Pot se vije čez griče, zmerom niže, in se izgubi med dvema skalnatima gručama, katere strmi obronki, podobni orjaškimi zidovom, razritim po nešteti votlinah, tvorijo Vadi-el-Hammam. Te nepristopne votline, obljudene dandanes z gručami golobov, so služile za časa Herodovega za pribežališče roparskim druhalim. ²⁾ Ta divji prepad se odpira na jezero in na bogato zelenečo ravnino genezareško. Mala karavana gre skozi trg Magdala, skozi Betzajido, in dospé na večer v Kafernavm. Jezus je bil v deželi svojih učencev; družina Janezova, Andrejeva, Simonova in Filipova je prebivala v Betzajidi; a Simon, ki je bil že oženjen, je imel v Kafernavmu hišo, najbrže rojstni kraj njegove tašče. Nič podrobnega nimamo o tem prvem bivanju Jezusovem; drugega

¹⁾ Glej knjigo III, gl. II.

²⁾ Antiqu., XII, 11, 1.

namena ni imel, kakor da je utrdil vez med Učnikom in njegovimi mladimi učenci, in da je od daleč pripravljaj svojo bodočo postojanko; nikak hrup se ni vzdignil o priliki njegove pričujočnosti.

Jezus je imel drugo misel: zrl je proti Jeruzalemu, proti templju. Tukaj, v središču naroda, v stolici, pred obličjem ljudstva in duhovništva, je namerjal pokazati se v svojem blišču. Neki prorok, govoreč o mesijanskih časih, je rekel: „Glej, jaz pošljem svojega angela in bo pot pripravljaj pred mojim obličjem. In zdajci bo prišel k svojemu templju Gospodovalec, katerega vi iščete, in angel zaveze, katerega vi želite. Glej, pride ... kdo pa bo mogel razumeti dan njegovega prihoda? ... Zakaj on je kakor raztapljajoč ogenj¹⁾ ...“

Janez, angel, je odprl pot; Kristus, Gospodovalec, more priti. Prilika se je ponudila sama od sebe; velika noč leta 28. se je približala, in romarji se družijo v karavane na vseh krajih Galileje.

Jezus gre po cesti skozi Jordansko dolino²⁾ in potuje v Jeruzalem. Njegovi učenci ga spremljajo.

¹⁾ Malah. III, 1, 2.

²⁾ Tri glavne ceste vêdejo iz Galileje v Jeruzalem. Prva, na zahodu, se zveže z veliko cesto iz Ptolemajide v Gazo, prestriže Saronko ravnino, katero je ostavila v Lidi, in se dviga na Judejske gore, izognivši se Samarije. Druga, najbolj ravna, gre brez ovinka po Izraelski ravnini, prehodi samarijsko deželo in pride v stolico skozi Betel, Ramah in Gibeah (dandanes Tell-el-Fûl). Tretja se vleče ob genezareškem jezeru, vstopi v Jordansko dolino, gre mimo Skitopola, Arhelajide, obide goro Sartabah, gre doli v Fazaelis in Jeriho, potem se vzdiguje skozi puščavo, skozi Betanijo in Betfago do Oljske gore. Ta tretja je bila pot karavan, katere so potovale od zahodnih bregov jezera; po tej poti je moral Jezus iti, ko je ostavil Kafarnavm.

Peto poglavje.

Jezus v Jeruzalemu o Veliki noči l. 781.

Prvi apostolat v Judeji.

Na potu iz Kafernavma v Jeruzalem so štiri ali pet postaj. Nič ne vemo o prigodkih, ki ga označujejo, o različnih postankih Jezusovih, o njegovih pogovorih, o njegovih notranjih mislih, o njegovih molitvah. Ni šel več neopažan, kakor drugod, v galilejskih karavanah, katerim se je pridružil, da gre praznovat veliko noč. Njegov glas se je razširjal bolj in bolj. Če so ga videli, spremljanega od učencev, so rekli: „To je Jezus, prorok iz Nazareta!“¹⁾ Pazljivost množice se je vzbujala, ko je On mimo šel. Od vseh zvedavostij v orientalskih deželah je najživahnejša ta, ki tiči v verskem čutu. Tako je hodil Jezus, obdan s sijajem, še predno se je razodel v svojem blesku, napovedan ljudstvu po Janezovem glasu.

Pritisek romarjev v Jeruzalemu o veliki noči je bil tolik, da se je največe število ustavilo zunaj zidovja, v predmestjih, v malih sosednih vaseh, v dvorcih in celó v šatorih, napravljenih brez števila, da sprejmejo goste, prijatelje in tujce. Galilejci so se ustanovili na Oljski gori, proti

---

¹⁾ Mat., XXI, 11.

Betfagi in Betaniji. Misli se, da so imeli tam skupno prenočišče. Prihajali so zjutraj v tempelj, hodili čez dan po mestu, in se vračali zvečer v prenočišče ali v sosedne trge. Verjetno je, da je Jezus po svoji navadi, kakor bomo videli iz podrobnih opisov, ki so nam jih četver evangelisti ohranili o njegovi poslednji Veliki noči, sprejel gostoljubnost svojega prijatelja Lazarja v Betaniji in da je od tukaj šel, da vstopi v mesto.

Ako se gre po tej poti, ki prestriže Oljsko goro, in kadar se dospè na vrh, pokaže se hipoma Jeruzalem pod zahodnim nebom za Cedronsko dolino. Pokriva pet gričev s svojimi kupolami in terasami, s svojimi palačami in stolpi, ogrinjajoč jih s svojimi visokimi zidovi. V ozadju kolobarijo Ofel, Sion, Akra in Betzeta amfiteatralično okrog ploščate Morije, kronajoč obsežne stavbe templja. ¹⁾

Skupnost svetih stavb predstavlja pravilen četverokotnik, katerega stranica je petsto komolcev dolga ²⁾, obdan z debelimi zidovi kot nasipi. Vstopi se skozi osem monumentalnih vrat, z branami na vrhu. V severo-zahodnem kotu četverokotnika se odtrga četverovogelna gruča, vsa iz belega marmorja, obložena z zlatimi ploščami, iz srede teras in kolonad ter se pospnè za sto komolcev: to je Hieron (svetišče), bleščeč kakor plamen in časih lesketajoč kakor sneg. To čudežno nakopičenje stavb, gledano od daleč, je bilo veličastno; imelo je grozen pogled trdnjave, krasno prikazen palače.

Vsa duša, ves verski in narodni duh Izraelov je bil tu. Nič ni bilo zanj bolj svetega kakor to

¹⁾ Glej načrt templja.

²⁾ Komolec pri Judih je meril 0·45 centimetrov.

zidovje in ta zemlja, ki jo je sam Bog izbral, da tu prebiva s svojim ljudstvom; samo pogled na njo ga zamakne; ne mara umreti, da ni tu molil in daroval. Celo dandanes, ko so ostali le kosci, čez dva tisoč let, vidimo Izraelite hiteti od štirih stranij sveta, da se dotaknejo teh koscev in jih poljubljajo, da vzdihujejo pred njimi, da jih močijo s svojimi solzami in da vnamejo s tem dotikanjem neugaslivi žar svojih upov.

Prestopivši prag enih izmed osmerih vrat vstopimo v sprednji prostor in v obsežni dvor paganov. Dve lopi se potegata ob ograjenih zidovih na izhodu in jugu: prva na izhodu se imenuje lopa Salomonova; druga na jugu Kraljeva lopa. Salomonova je imela tri vrste slopov iz belega marmorja, petindvajset komolcev visokih, počivajočih na tleh, ki so bile potlakane z mnogobôjnimi kameni, in nosečih iz cedrovine iztesano streho.

Sprednji prostor je bil odprt vsem, paganom kakor judom, izobčencem in krivovercem kakor pravovernikom, nečistim kakor očiščenim.

Bogato v kamen vdelana balustrada in dvajset komolcev zadaj velik zid ločita dvor paganov od dvora, pridržanega judom. Balustrado je prediralo trinajst vrat, pred katerimi se je videlo trinajst stebrov z napisi, prepovedajočimi prestopiti prag pod smrtnim strahom tistim, katere je njihova vera ali kaka nezakonita nečistost storila nevedne, da vstopijo. Petindvajset komolcev dolgi zid za balustrado je prediralo devet vrat: štiri na severu, štiri na jugu, ene na izhodu, ki so se imenovalle lepe ali korintske. Vsake so imele pomol s štirinajstimi stopnicami, po katerih je bilo treba iti, da se je prišlo v sprednji prostor za ženske. Priprosta lopa

več vrst slopov jih je obdajala; med slopi, v presledkih druga od druge, je bilo postavljenih trinajst pušic, odločenih, da pobirajo darove po-božnih Izraelcev.¹⁾

Pred sprednjim prostorom za ženske, ločen od njega po balustradi, je bil dvor Izraelov, pri-držan moškim. Imel je le pet metrov globokosti; vstopilo se je vánj skozi monumentalna bronasta vrata, imenovana Nikanorjeva vrata, venčana z mogočnim stolpom. Gori se je šlo po pomolu s petnajstimi stopnicami, na katerih so duhovniki peli gotove dneve z instrumentalno godbo znane „vstopne psalme“.

Onkraj izraelskega dvora in ločen po novi balustradi, se je dvigal dvor duhovnikov. Veliki žrtvenik žgavnih darov je zasedal sredino; tu se je videlo kovinasto morje in marmornate mize, ki so služile za klavne darove.

Za žrtvenikom stoji Hieron (svetišče), biva-lišče Jehove. Dvokrilna vrata, z zlatom okičena in z orjaško vinsko trto iz zlata na vrhu, zapi-rajo vhod. Notranjost obstoji iz dveh velikih, četverovoglatih hramov, razdeljenih drug od drugega po širokem babilonskem zagrinjalu, na katerem so narisani kerubini z velikimi perutmi: to je

---

¹⁾ Talmud jih imenuje Schonperot, grški γαζοφυλάκια. Talmudski izraz pomeni doslovno „trompete“. Da so se tako imenovale, je razvidno iz tega, ker so pušice imele tako obliko. Vsaka je nosila napis, ki je označil njeno uporabo. Prva je bila namenjena za letne seklje, druga za stare seklje, tretja za darove golobov in grlic, četrta za žgavne daritve, peta za darilni les, šesta za kadilo, sedma za zlato; ostalih šest je bilo pridržanih za radovoljne darove.

Primeri Lightfoot, Horae hebraicae et talmud., in 4 Evang., Leipzig 1684.

templjevo zagrinjalo. Hram, ki je pred njim, se imenuje „sveto“, v njem je ob severnem zidu miza pokladnih kruhov; ob jugu zlati svečnik s sedmimi ramami; v sredi, malo proti zahodu, kadilni oltar, na katerem se je žgalo dvakrat na dan, zjutraj in zvečer, kadilo na čast Jehovi.

Za zagrinjalom ni ničesar. Najsvetejše je prazno. Odkar je skrinja zaveze prešla, ni v hramu drugega kakor kamen, imenovan temelj (Šetija), resen simbol Tistega, ki vse nosi.¹⁾

Judovski tempelj spomina na templje Egipta in vsega starega veka; taista ideja navdihuje njihovo arhitekturo: so bistveno bivališče božanstva. V krščanskih templjih bivata človek in Bog skupaj; stari templji so pridržani Bogu: on je tu sam. Svetišče je njegov hram, „celica“; nepristopno je vsem, razun velikemu duhovniku, ki je mogel tu vstopiti v redkih presledkih. Obdano je povsodi s stolbami in lopami, ali s prostornimi slopastimi dvoranami, v katerih se zbirajo različne vrste naroda, bližajoč se bolj ali manj, kakor so vredne, Bogu, ki stoluje v ozadji skrivnostnega svetišča.

Duhovniška vrsta obdaja Hieron.

Egipčani so imeli pred drugimi narodi svoje orjaške pilone, velikansko zidovje, postavljeno na strmo ravan, liki kamenit zastôr ob vstopu v dvorano, ki je predpostavljalo neposvečencem neprestopljivo pregrajo.

Judje so imeli še višo pregrajo: smrt, katere grozitev je bila vrezana na stebrih okrog in okrog sprednjega prostora. Tako se je utrjeval pri njih strah pred veličastvom Jehove. V svetišče stopi

---

¹⁾ Primeri Bell. Jud., V, 5; Antiq., II, 8; I, 22.

samo veliki žrec enkrat v letu. Svečeniki in leviti se morejo le dotikati zidovja. Sveto ljudstvo samo je gleda le od daleč; in neposvečenci, pagani so se zadovoljili komaj videti s praga korintskih vrat skozi oblake kadila dim in ogenj oltarja za žgavne daritve.

Tukaj v dvoru paganov in v dvoru Izraela se je godilo veliko število prizorov iz Jezusovega očitnega življenja. Tu se je prišel prikazat danes, da izzove pazljivost ljudstva, zmede sinedrij in versko veljavo njegovo s povodom, polnim eneržije in silnosti.

Dospevši v Jeruzalem gre naravnost v tempelj.¹⁾ Vstopiti je moral skozi Suska vrata, ki se odpirajo v Cedronsko dolino in se pokažejo najprvo romarjem, ki pridejo z Oljske gore. Povede v Salomonovo lopo in v paganski dvor, ki so ga imenovali prvi tempelj.

Ko so se bližali veliki prazniki, posebno velikonočni, se je množica gnetla po prostornih galerijah: prihajala je in odhajala s šumom in hrupom. Menjavci so tu postavili svoje mize. Vse to, kar je treba za umivanje in darovanje, se je moglo kupiti le za svete novce. Menjavali so navadne novce za svete in izpreminjali na kljub zakonu to delo v trgovino. Kupčevalci zasedejo del dvora, kamor gonijo kakor v klavnico cele črede volov, bikov, telet, ovac in jagnjet. Prodajalci golobov, grlic in vrabcev so se naselili ob strani šatorov, kjer se prodaja sol, olje, kadilo in vse to, kar se potrebuje za daritev. Živalski krik se meša s hrupom množice, glas kupcev s hrpavimi razgovori farizejev in saducejev. Koristo-

---

¹⁾ Jan., II, 14 id.

lovje, prodajoljubje, poželjivost po dobičku pokvarijo najsvetejše reči, porajajo uporne, sramotne zlorabe, in najdejo dostikrat sokrivce v tistih samih, ki bi morali biti nepodkupljivi sodniki, neizprosni cenilci. Učeniki, rabi, so imeli lepe besede, če se je šlo za ugled, ki pristoji templju: nihče nima vstopiti, so učili, s svojimi črevlji in svojimi torbami, da ni otresel prahu od svojih nog. Nihče naj se ne postopi, bodisi gredoč ali stoječ, da bi pljuval.¹⁾ V tem, ko bi se morali novci menjavati, za daritev odločene živali izbirati in kupovati pred vratmi, so se resnično na svetem kraju, na samem mestu molitve.

To ni bil več tempelj, ampak trg in tržišče.

Ta prizor je moral Jezusa že večkrat v nevoljo spraviti; trpel je na tihem, toda danes je bila ura, da deluje. Dal je duška svoji gorečnosti, svoji nevolji, svoji sveti jezi. Nabere vrvic, ki so služile za zvezanje ali ograjenje živalij, poveže jih v tepežnico in začne goniti iz templja vse kupčevalce z ovcami in voli. Nato strese denar menjavcev, prevrne njihove mize, in reče tem, ki so prodajali golobe, v imenu družine velikih duhovnikov: „Spravite to odtod, in ne delajte iz hiše mojega Očeta hiše kupčije!“²⁾

Njegova moč je bila neustavljiva; vsi so se ji podvrgli. Njegovi učenci pa, videvši ga, se spomnijo na besedo občežnanega psalma, ki pravi o Mesiji: „Gorečnost za tvojo hišo me izpodjeda.“³⁾ Res je nekaj božjega v tem delu svete moči. Edin človek, komaj poznan, s tepežnico v roki, brez uradne veljave, ki prežene tako vse kupce

¹⁾ Talmud Babyl., Jevamoth, fol. VI, 2.

²⁾ Jan. II, 16.

³⁾ Ps. LXVIII, 10.

z njih živalmi, kateremu se nihče ne uprè, niti množica, niti tempeljska gospoda, niti njeni vojaki, — tak človek se leskeče od veličja, od moči, vredne Boga. On ne izpolni navadnega policijskega dela, On se postavi kot prorok, kot reformator in kot Mesija. On ne deluje samo kot poslanec božji, on deluje kot Gospod; On ima bivališče Jehove za svoje: to je prebivališče njegovega Očeta. On ima pravico, izgnati tiste, ki je vznemirjajo in onečeščujejo.

Človeška zavest je ploskala in še ploska sveti jezi Jezusovi. Verojetno je, da množica ni gledala brez simpatije novega proroka, ki se je vzdignil proti tem, ki s svetimi rečmi trgujejo v senci templjevi in na njegovo kvar. Pravica in odločnost človeka, ki se vzdigne proti zlorabam, ugaja vselej ljudski duši.

Ko je prvi hip minil, obrnejo se do Jezusa ti, ki so čuvali tempelj. Pridejo k njemu in mu rekó: „S kako pravico prepoveduješ ti to, kar poglavarji dovoljujejo? S kakošnim čudežem nam skažeš, da smeš to delati?“¹⁾ Jezus odgovori z eno tistih skrivnostnih besedij, katerih navzoči niso razumeli, toda razodevajo njegovo proroško gledanje in bodočnost jih je pokazala kot resnične.

„Poderite ta tempelj“, jim reče, kažoč z roko na svoje prsi, „in v treh dneh ga bom postavil.“

Sv. Janez, očevidec tega prizora, je moral spaziti ponašo Jezusovo. Zato je potrebno pristavil v svojem popisu, da je Gospod govoril o svojem telesu — kot pravem templju, v katerem prebiva

---

¹⁾ Jan., II, 18 id.

osebno božanstvo, — ki ga morajo v resnici Judje razdehati in on od mrtvih obuditi. Judje niso razumeli Jezusovega odgovora in so kričali: „Kaj, šestinštirideset let se je zidal ta tempelj, in ti ga boš v treh dneh postavil?“¹⁾

Zlorabe, proti katerim se je Jezus prišel kregat v imenu vrhovne pravice svojega poslanstva in svojega božjega sinovstva, so se nadaljevale s porazumljeno oblastjo; namesto da bi jih ta prepovedala, jih je izkoriščala. Dve leti pozneje, ko je imel izdan biti, bode še nastopil kot Gospodovalec v hiši svojega Očeta. Izgnal bode iznova taiste kupčevalce z voli in ovcami, prevrnil bode mize menjavcev s torbami in nako-pičenimi seklji. A če se mu to delo razjarjene gorečnosti ni posrečilo kot materijelna reforma, je vendar dosegel viši uspeh in svoj zaželeni učinek: Kristus se je pokazal pred obličjem množice in judovske avtoritete kot Gospodar templja in Sin božji. Prizor je moral napraviti velik odmev. Javni pozor se je živahno obračal proti novemu proroku; ljudstvo ga je potrdilo, toda zadel, naletel, ranil je poglavarje in starejšine, duhovnike in njihove vernike, ravnodušneže in samozadovoljneže, vso to vrsto, ki jo je avtoriteta ali blagostanje ostudila, pristaše obstoječih navad in mirú za vsako ceno, vse te, ki se bliže ali dlje držé oblasti.

Družbe in ljudje so si podobni vselej in povsodi.

Ta prizor označuje v očitnem Jezusovem življenju čas prvega nasprotja, ki se je dvignilo

---

¹⁾ Glej, z ozirom na kronologično vrednost te besede, dodatek *A*: Občna kronologija Jezusovega življenja.

zoper njega. Med njim in narodno pa versko avtoriteto je razpor odslej odprt, je neizogiben in se bode nadaljeval s skrajno silovitostjo. Izgon prodajalcev zapusti tak vtis, da bode skrivnostna beseda Jezusova, ki jo je izrekel ob tej priliki, služila v njegovo obsodbo. Njegovi sovražniki jo bodo krivo razlagali in skušali napraviti iz nje pritožbo, vredno smrti. Zatožili ga bodo, da je hotel tempelj razrušiti kot tak, ki ima moč, ga v treh dneh spet sezidati.

Sicer pa pričujočnosti Jezusove v Jeruzalemu niso več nadlegovali. Bival je tu za veliko noč ob samih prazničnih dnevih. Storil je mnogo čudežev, a zgodovinar te dobe njegovega življenja nam jih ne podá v podrobnostih. To so bile, kakor bodemo pozneje videli, ozdravitve vsake vrste, zakaj Jezus je rad pokazal svoje zvanje z dobrotami. Množica se je trla okrog njega in veliko število je bilo priča njegovih čudežev ter ga imelo za Mesijo; a Jezus jim pa ni zaupal samega sebe ¹⁾, kakor izrecno pripomni evangelist.

Človeka navadno potegne za seboj mnenje, ki je je vzbudil in ki mu pritrjuje. Javno ugodje ga potegne dlje, kakor je hotel; namesto da bi on gospodaril nad njim, ga ono podjarmi in on mu sledi. Hoče biti gospodar nad množico, a ga ta vklene. Méni, da si jo je že podjarmil, a ona je le oslepljena; méni, da je prepričana, a je le zvedava; méni, da je udana njegovi osebi, njegovi stvari, a posluša le svoje koristi, svoj egoizem. Kadar zahteva od nje kako žrtev, se ona umakne, ga izdá, se uprè in v svoji jezi razdrobi tega, ki se je štel za njenega malika.

¹⁾ Jan., II, 24.

Jezus se ji ni udal nikoli niti za trenotek. „On je vse poznal in ni potreboval, da bi kdo pričeval o človeku; zakaj on je vedel, kaj je v človeku.“¹⁾ Ob prvem srečanju presodi to množico: vé, da je nestanovitna in lahkomišljena, hrepeneča po novosti in blagostanju, dá se ustrašiti in zapeljati, vselej pripravljena se razvneti, kadar jo kdo s čim osupne ali se laska njenim predsodkom, še bolj voljna se povrniti, če se ji hoče naložiti nauke resnice in uzdo pravice. On vé naprej, da bode igrača tistih mojstrov, katerim služi. To niso bila tla, pripravna za božjo setev; Jeruzalem mu je vzbujal nezaupanje vkljub ljubezni, ki jo je imel do njega.

Jezusovo delovanje na prvem njegovem potovanju ni bilo omejeno na ljudsko vrsto. Delal je gaz med bogatine, učenike in duhovnike; njegovo ime, njegova ponaša in besede so morale biti predmet živahnih razprav in gorečih razlag.

Tisti, ki razburijo množico, pusté redkokdaj njene učenike ravnodušne. Bog ima povsodi svoje izvoljence: toda tisti, ki jih resnica razsvetljuje na službenem polju, nimajo vselej taiste odkritosti, ne taiste ognjevitosti kakor priproste duše iz ljudstva. Njihov položaj jih veže, imajo tisoč ozirov in odgovarjajo le z obzirnostjo po glasu svoje vesti.

Tega števila je bil neki Nikodem.

Kot vpliven farizej se je najbrže prišteval velikemu svetu.²⁾ Po Talmudu³⁾ je bilo njegovo pravo ime Bonaj. Bil je duhovnik, je opravljal

¹⁾ Jan, II, 25.

²⁾ Jan. VII, 47.

³⁾ Taanith, fol. 20, 1; Sanhedrin, fol. 43, 1; — Primeri Lightfoot, *Horae hebraicae et talmud.*, in *Evang. Ioan.*

javno službo in je imel nadzorstvo nad vodami in studenci, da je preskrbljeval potrebo tujcev, ki so privreli v mesto ob velikih praznikih. Živel je še za obleganja Jeruzalema po Titu in se je prište val eni izmed treh najbogatejših rodbin stolice. Ko je preganjanje divjalo proti Jezusovim učencem, je bilo njegovo imetje zaseženo in njegova rodbina je prišla v revščino.

Nikodema so prijeli nauki in posebno čudeži Jezusovi. V priprostosti svoje porajajoče se vere se je hotel razsvetliti in poučiti iz ust samega Učenika. Poprosi ga za skriven pomenek ¹⁾ in ga pride iskat po noči, poudari zgodopisec, brez dvojbe, da bi ne vzbudil proti sebi sumničenja. Približati se Jezusu v tem trenutku, bi se reklo pogubiti se. Vkljub tej opreznosti kaže tak korak pravo srce. Iskati luč, dasi s plašljivostjo, je vselej vredno hvale in spoštovanja.

To, nad čimer so strmeli farizeji in vsi pismarji dobre vere, ob prvem Jezusovem razodetju, je bil povrat in vzbuditev proroškega duha. Jezus ná-nje ni napravil vtisa kakega pismarja, učenika ali hagadista, ampak vtis proroka. Njegova beseda se ni opirala na nič, ne kakor beseda vseh učencikov, ki so skozi štiri veke učili ljudstvo o črki zakona in o človeških izročilih; bila je neposredna inšpiracija. Prorok! Nobeno ime v ustih farizejev ni bilo bolj laskavo in veliko kakor to.

Nikodem dá to ime Jezusu in ž njim začne pogovor:

„Vemo“, pravi, „da si učenik od Boga prišel; zakaj nihče ne more teh čudežev delati, katere ti delaš, če Bog ni ž njim.“

¹⁾ Jan., III, 1 id.

Jezus, katerega pogled je čital v dnu te neodločne duše, odgovori naravnost na vprašanje, ki je vznemirjalo in se bavilo z vsemi nabožnimi duhovi, z vsemi Nikodemovimi sovrstniki:

„Resnično, resnično ti povem, ako kdo ni vnovič preroben, ne more videti božjega kraljestva.“

Preroben, ta globoka beseda, ki skriva ves nauk Jezusov o duhovnem kraljestvu in Mesijevi službi, je zmêdla Nikodema, zadela je naravnost ob vse njegove predsodke. Bil je izmed tistih, ki menijo, da se lahko govori o prerobenju pagana, grešnika; a ima-li pravi sin Abrahamov, Izraelec čistega rodú, goreč farizej, potrebo pretvoritve? Ni-li vreden že po svoji krvi in svoji vernosti nebeskega kraljestva? Hoteč tedaj Jezusovi besedi dati povse materijelen pomen, odgovarja, ne brez zvijače in nekake ironije, ki slabo zakrije njegovo zadrego: „Kako more človek rojen biti, ko je star? Ali more v telo svoje matere v drugič iti, in preroben biti?“

Jezus ponovi svojo trditev in jo pojasni:

„Resnično, resnično ti povem, ako kdo ni preroben iz vode in iz svetega Duha, ne more iti v božje kraljestvo.“ Krstna voda, kakor jo daje Janez, pripravlja prerobenje, toda samo izliv svetega Duha, obljubljenega mesijanskim časom, more prerobenje izpolniti.

Da zavrne namah vse predsodke njegovega rodu, mu pove Jezus, da je enako nizko, nevedno, onemoglo, kar ni Bog in njegovo kraljestvo.

„Kar je rojeno iz mesa, pravi, je meso“, pod kakeršnim že imenom, privilegijem ali rodom. „Kar je rojeno iz Duha, je duh.“

Med mesom in duhom je prepad. Duh se more razodeti nad mesom, meso pa, samo ob sebi, se ne more vzdigniti do duha. Kdorkoli hoče vstopiti v kraljestvo Duha, mora biti rojen od Duha.

„Ne čudi se torej“, pristavi Jezus, da sem ti rekel: Vnovič morate rojeni biti.“ Duh je skrivnost in prost liki veter. „Veter pihlja, kjer hoče; in glas njegov slišiš, pa ne veš, od kod pride, ali kam gre; tako je slehern, kateri je rojen iz Duha.“ On je neprodoren kakor Bog, iz katerega izhaja, kakor Bog, h kateremu se vrača.

Nikodem ostrmí, obledí, išče razumeti to skrivnost, h kateri mu farizejska vednost ni dala ključa:

„Kako“, odgovarja, „se more to zgoditi?“

„Ti si učenik v Izraelu“, odvrne Jezus, „in tega ne veš?“

Proroki so v resnici povsodi napovedovali izliv Duha ob mesijanski dobi, izliv, ki prinese Izraelu sveto ljudstvo in prestvari v njem ono novo življenje, o katerem Jezus govori Nikodemu: to je bila duša njihovega nauka in njihovih upov. Toda gotov pogoj se nalaga: verna pokorščina besedi poslanev božjih. To poslušnost zahteva Jezus od svojega pogovarjalca; kdor veruje, razume, kdor pa se zadela za človeško vednostjo, ostane v temi.

Ko se torej Jezus pridruži vsem trumam prorokov, katerih veljavo Nikodem ne more zavreči, zakliče:

„Resnično, resnično ti povem, da kar vemo, govorimo, in kar smo videli, spričujemo; in ne sprejmete našega spričevanja. Če vam pozemeljske reči pravim“, to se pravi pogoje, ki se nalagajo človeku, da more vstopiti v božje kraljestvo, „ne verjamete; kako bote verovali,

ako vam bom nebeške pravil?“ to je skrivnosti božjega kraljestva.

Nikodem je umolknil.

Jezus je čutil, da je očitaneje privedlo zaupanje. Odkril mu je tedaj božji svet, ki ga nihče ne spozna razun Sinú človekovega, zakaj „nihče ni šel v nebesa, kakor kateri je prišel iz nebes, Sin človekov, kateri je v nebesih.“

„In kakor je Mojzes“, pravi, „povišal kačo v puščavi“¹⁾, pred obličjem ljudstva, da so bili ozdravljeni, kateri so jo pogledali; „tako mora povišan biti Sin človekov“, pred obličjem ljudstva, da ga pogledajo in verujejo vanj, „da kdorkoli vanj veruje, se ne pogubi, temuč ima večno življenje“, življenje Boga samega.

Jezus daje videti vseobsežni načrt Mesijev v taistem žarku, v kateri se izliva slava in trpljenje Sina človekovega in v katerem se trpljenje zakriva v slavi. Vsa skrivnost tega načrta ima svoj neuganljivi vir v božji ljubezni. Zavoljo te ljubezni „je Bog poslal svojega Sina na svet, ne da bi svet sodil, temuč da bi bil svet po njem vzveličan. Kdor vá-nj veruje, ne bo sojen; kdor pa ne veruje, je že sojen“: obsodi se samega sebe. „To pa je sodba“, to je ura vzveličanja in „krize“: treba je, da pride v tir.

Vprašanje nastane pri pogledu na to izbéro človečanstva okrog Sinú človekovega. Eni verujejo in pridejo, drugi ne verujejo in so zavrženi. Zakaj? — „Luč je prišla na svet“, pravi Jezus, „in so ljudje bolj ljubili temò ko luč; zakaj njih dela so bila huda. Sleherni namreč, kateri hudo dela, sovraži luč, in ne pride k luči, da niso svarjena

---

¹⁾ IV. Mojz., XXI, 9.

njegova dela. Kdor pa dela resnico, pride k luči, da se razodenejo njegova dela, ker so v Bogu storjena.“ To, kar pride od Boga, se povrača k Bogu.

To srečanje Jezusovo s farizejem Nikodemom je prvo pisano razodenje Učnikovega nauka. Ohranil nam je je četrti evangelist v nekaterih izrekih, ki na kratko povedó in pokažejo velike poteze in globokost.

Vidi se, da je božje kraljestvo udeležitev človeka samega božjega življenja. Vidi se, kako je doseže po drugem rojstvu, katero naredi iz človeka novo bitje, ne meseno, ampak duševno. Opazi se, da je pogoj tega rojstva krst vode in Duha. In vé se odslej, da je treba v dosego te skrivnosti vere v besedo božjih poslancev in tistega, ki jih vse vlada, Sina božjega. Jezus slika samega sebe kot senco, kateri bodo naslednji dogodki dali svitlobo. On je veliko znamenje, postavljeno v sredi stoletij in narodov, — znamenje bolečin in sijaja, liki križ, s katerim zmaguje in na katerem bode umrl kot obsojenec.

To, kar je govoril na uhó nekaterim Judom v tisti spomina vredni aprilovi noči med zidovjem male obednice, je razsvetlilo ves svet. Sv. Duh diše vselej, kjer hoče. Po njem zadete duše se prerodé, in to, kar je meso, postane duh: to je veliko dejstvo duhovnega življenja. Sin človekov, doslej nepoznan, se je dvignil odslej v odprto nebo, ki razsvetljuje človeštvo; vse oči ga gledajo in ga bodo gledale. Tisti, ki ga gledajo verno, so utelešeni ž njim v večnem življenju, drugi se valé v mesu in krvi, pogreznjeni v temi in smrti. Vsaka Jezusova beseda žarí brez konca, njegove besede ne minejo. Resnice, ki jih je go-

voril, ostanejo nespremenljive liki podnebje, časovi jih le pojasnujejo, namesto da bi jih izbrisavali, ponesó nas v nov svet. Noben učenik, ne pred njim ne za njim, ni govoril takega jezika: niti grški niti rimski moralisti, niti judovski rabini, noben filozof, noben reformator. To niso prazne suhoparnosti in zapovedi, ampak oživljajoče besede, ki kažejo najgloboča dejanja vesti in ki jih sama vest more uresničiti, — ako ima srčnost, poskušati Boga v veri in požrtvovalnosti.

Kakšen učinek so imele Jezusove besede na Nikodema? Evangelist ne pové tega. Lahko slutimo, da take razodetje, izšle iz takih ust, donšajo luč v dno farizejeve duše. Postal je učenec Gospodov, eden izmed skritih učencev, no vselej pripravljen, ga braniti. Pozneje bodemo zvedeli, kako je povzdignil glas pravice pri nekem burnem prizoru sinedrija in učenikov, njegovih tovarišev, sklenivših Jezusa prijeti, zaklicavši: „Ali obsodi naša postava človeka, ako ga poprej ne zasliši?“¹⁾ In ko se je judovskemu sovraštvu posrečilo Kristusa obsoditi, sledi njegova zvestoba Učeniku tjà v smrt. Pridružil se je Jožefu Arimatejskemu in drugim učencem, da dá zasramovanemu Križanemu dolžni pogreb, in mazili njegovo telo, in prinesel je zato bogato zalogo dišav, „zmes mire in aloe, okoli sto liber.“²⁾

Jezus ne podaljša svojega bivanja v Jeruzalemu. Po končanih praznikih ostavi mesto s svojimi učenci in gre, da se ustanovi v Judovski deželi.³⁾ Ta nedoločni izraz nam ne dovoli, da označimo izbrani kraj. Prehodil je v raznih smeréh

¹⁾ Jan., VII, 51.

²⁾ Jan., XIX, 39.

³⁾ Jan., III, 22.

to deželo, ki je tako sprejela pred Samarijo in Galilejo prvine njegovega apostolata. Nikak spomin nam ni ostal od tega potovanja; ne najdemo nobene sledí niti v Betlehemu, niti v Karimu, niti v Hebronu, niti v Engadiji, niti na mejah Idumeje. Sveti Janez sporoča samo, da je bila cela Judeja napolnena z njegovim glasom in da je iz vseh vasij in vseh mest prihajala množica, da gre za njim in ga posluša.

Oznanujoč evangelj po Judeji je bil pokoren potrebam svoje uloge, zakaj Judeja je bila glavno središče vsega proroškega in mesijanskega delovanja. Ali se ni moral poslanec božji ustanoviti v tej deželi, ki je izmed vseh najsvetejša, ki nosi tempelj, ki hrani najslavnejši rod in ki je varovala najgorečnejše, najčistejše národno in versko življenje? Božja previdnost je dala tukaj roditi Jezusa; Judovska dežela je bila pod tem naslovom njegova prava domovina; v njeni puščavi je Janez napovedaval njegov prihod; svojemu ljudstvu se je Jezus moral pokazati.

To bivanje v Judeji je trajalo več mesecev. Ostavil jo je, da se povrne skozi Samarijo v Galilejo, štiri mesece pred žetvijo, to se pravi v decembru leta 781. od ustanovitve Rima.¹⁾ Neka beseda četrtega evangelja nam podá vkljub svojemu lakonizmu dragoceno naznačilo, da označimo to dobo oznanovanega evangelja po Judeji. „In je krščeval“, pa ne on, ampak njegovi učenci²⁾; „glej ta krščuje, in vsi gredó k njemu.“³⁾ Očitno je, da je Jezus hotel posvetiti prve čase svojega očitnega življenja in pripraviti sam ljud-

¹⁾ Jan., IV, 35.

²⁾ Jan., III, 22.

³⁾ Jan., III, 26.

stvo na to, da sprejme njegovo besedo in se poda njegovemu delovanju. To, kar je Janez Krstnik s trdom poskušal, ne začnja iznova, ampak popolnuje in potrjuje. Zdi se, da je vsa njegova pridiga obsežna v dveh potezah, katere nam je evangelj sv. Marka verno ohranil.¹⁾ On že ne reče kakor Janez: „čas se bliža“, on pravi: „čas se je dopolnil.“ Ako proglašá, kakor njegov Predhodnik, potrebni zakon predrugačenja in pokore, pristavi, da „se je nebeško kraljestvo približalo“ in zahteva „vero v evangelj“, v oznanilo, katero on prinaša in uresničuje. Pusti svoje učence krščevati kakor Janez, in pripravlja na ustanovitev krščanskega krsta, ki bode vidno znamenje duševnega prerojenja človeštva. Privlačnost njegove besede in njegove osebe je mogočna; vsa Judovska dežela je pokonci vsled te novice in množica hiti k njemu; vleče jo čarobnost njegove kreposti in njegovih čudežev.

Ena izmed gospodujočih idej, ki v tem trenutku vzbujajo množico in njene učenike, mnogobrojne učence Janezove in Jezusove, je očiščenje, ki je potrebno, da je kdo vreden božjega kraljestva.

Značilno dejstvo razodeva to stanje javnega menenja.²⁾ Gre se za prepír med enim ali več Judi in med Krstnikovimi učenci, vzlasti o predmetu očiščevanja.

Kaj je bil povod prepíru? Ali se je šlo za odnosno veljavnost predpisanih umivanj po zakonu, ali za novo ustanovljeni obred Janezov ali za tisti krst, ki so ga izvrševali Jezusovi učenci? Nič

---

¹⁾ Mark., I, 15.

²⁾ Jan., III, id.

nas ne pooblašča v poročilu četrtega evangelja, da bi odstranili ta dvom. Odločilna podrobnost, ki nam jo kaže zgodovinar in katera edina je važna, je nezaupnost, katero kažejo Krstnikovi nasledniki do naraščajočega uspeha Jezusovega.

Vsled teh pogovorov, ki so jih vzbudili, poiščejo svojega mojstra, kateri je nadalje krščeval množico in katerega naloga se je imela končati nekoliko pozneje. Bil je v Enonu, v neznatnem kraju, znamenitem po izobilju svojih studentov, katerih imena in sledi so se poizgubile. Sv. Jeronim ga postavi, po Evsebiju, blizo Salema v Jordanski dolini, na desnem bregu, osem milj proti jugu od Scitopola. Mogoče, da je takrat spadal k ozemlju Judovske pokrajine. — „Učenik!“ rekó Janezu njegovi učenci, „tisti, ki je bil s tabo onkraj Jordana, glej tisti, o katerem si ti dal spričevanje, krščuje; in vsi prihajajo k njemu.“

Nevolja in zavist sta dihali iz teh besedij. Uspeh Jezusov je jezil te, ki so se zbirali okrog Krstnika. Zdelo se jim je, da slava njihovega učenika zahaja, da ga prekosi drug, nov učenik. Niso se mogli sprijazniti s tem porazom, v kateri so zašli.

Zatajevanje je redka čednost, ena najtežavnjših. Posamičnik je izvršuje časih; stranke, šole nikoli. Poglavarje vidimo, da je počasté, toda ne posreči se jim, navdihniti ž njim skupno njihove učence. Velika duša Janezova je to skušala. Vkljub svojemu vplivu, vkljub temu, da je junaški pozabil samega sebe pred Kristusom, vkljub ponovljenim trudom, da bi mu zbral duhove, ni prišel do tega, da bi dal Jezusu vse te, ki ga kličejo učenika. In Janezovci so pod imenom Mendajitov postali ločina, ki se je nadaljevala skozi dolga stoletja.

Tožba učencev je izzvala od Janezove strani novo spričevanje o Mesiji. Osebna odpoved je dobila redkokdaj bolj odkrito in dostojno, bolj ponižno in nežnejšo besedo; nikdar se ni navdušil v gotovem slučaju s podobno hvalo tistega, kateremu se je umaknil.

„Čemu ta zmešana in prazna razpravljanja?“ govori Janez Krstnik. „Človek ne more nič vzeti, ako mu ni dano z nebes.“¹⁾ „Če sem bil glas v puščavi, mi je to Bog dal. Jaz nisem drugega, kakor za kar me je Bog naredil. Sicer pa mi vi sami spričujete, da sem rekel: Jaz nisem Kristus, temuč da sem pred njim poslan.“

„Kdor ima nevesto, je ženin; prijatelj ženinov pa, kateri stopi in ga sliši, se silno veseli zavoljo glasa ženinovega. To moje veselje je sedaj dopolнено.“

Razumel je, da je svoj namen dosegel, in odpovedujoč se s krotko in trdno dušo, pristavi: „On mora rasti, jaz pa se pomanjšati.“

Do cela ga je zagrnila misel o Mesiji, v kateri je povse živel, odkar se je prvič srečal z Jezusom onstran Jordana. Pregleduje jo in pre-mišlja. Naše navadne človeške ločnice ne zadoščajo, da bi narisali, kako jo je on videl. Da pa govori o nji, iznajde novo govorico.

„On je tisti, ki pride od zgoraj“, pravi, ozirajoč se na besede Čaharije, svojega očeta, ki imenuje Kristusa tistega, „ki se izhaja iz visokosti.“²⁾ On je nad vsemi, zakaj vsi drugi prihajajo od zemlje; „kdor pa je od zemlje, je od

---

¹⁾ Jan. III, 27.

²⁾ Luk., I, 78.

zemlje, in o zemlji govori.“ Toda on „je od nebes prišel; in kar je videl in slišal, to pričuje“ v nebesih, kjer je resnica kot neizpremenljiva, neskončna luč. On daje spričevanje o tem, kar je videl in slišal. Toda ozrši se na svoje učence pristavi: „Njegovega spričevanja nihče ne sprejme. Kdor pa je njegovo spričevanje sprejel, je zapečatil, da je Bog resničen.“

„Zakaj, katerega je Bog poslal, božje besede govori; ne more se zmotiti, ker Bog mu je dal Duha nad mero.“

Pojav krsta se pokaže pred njegovimi očmi. — „Oče“, pravi, „ljubi Sina in mu je vse v roko dal. Kdor veruje v Sina, ima večno življenje; kdor pa Sinu ne veruje, ne bo življenja videl, temuč jeza božja ostane nad njim.“

Ta beseda — poslednja, s katero je rotil svoje učence, da se pridružijo Jezusu, — je oporoška velikega proroka.

Božja jeza se povrne na ustnice Janezove kakor ob začetku njegove službe. To je bila takrat jeza pravice, s katero je pretil trdovratnežem, da se uklonijo pokori. Sedaj straši oslepljence, ki se upirajo klicu Mesije, z jezo nepriznane ljubezni.

Odslej utihne.

Nima več povedati o svojem Mesiji. A videli ga bomo pozneje, kako skuša z največjim trudom, iz kota svojega zapora, primorati Gospoda samega, da nagovori in prepriča njegove uporne učence.

Hrup vsled Jezusovih uspehov v Judovski deželi pride na ušesa farizejev, ki so se razvneli. Ljubosumno tekmovanje Janezovcev je moralo

podkrepiti porajajoče se nasprotstvo, ki se je pojavilo že v stolici. Jezus je to opazil. Njegovi učenci, katerih več so bili Janezovi učenci in kateri so delali stalno zvezo med Janezom in med njim, so mu sporočali dogodke, ki so se pokazovali. On ni maral dati prehudega povoda do sovraštva njegovih sovražnikov. Njegovo delo se je komaj začelo in on se je v svoji modrosti umaknil boju: umikanje miri razpore.

Jezus je ostavil Judejo, vzel sabo svoje učence in se je podal na pot v Galilejo, odpotovavši skozi Samarijo.

Šesto poglavje.

Jezus pri Samaritanih.

Samarija dolžuje svoje ime svoji stolici: ta je vzela ime od griča „Kamerona“, na katerem jo je sezidal izraelski kralj Omri devet vekov pred Jezusom. Grič sam se je tako nazival od „Kamora“, sina Kanaanovega.¹⁾

Tu najdemo vzgled neminljivosti imen in izročil na tem nespremenljivem izhodu, kjer se človek, potem ko je toliko upal, samo še spominja.

Samarija je bila po odstavi in prognanstvu Arhelajevem del Judovske pokrajine ter je kazala naravnost rimske oblastnike. Mična deželica, presekana z dolinami in gorami, je zaprta med Judejo in Galilejo, se razprostira od Saronske ravnine do Jordanske, meji jo od severa Jézreelska ravnina in od juga Vadi Luban. Jožef Flavij²⁾ hvali njeno rodovitnost, njene sadeže, njene pašnike, mleko njenih čred in izobilje njenih zajetnih studencev.

Še dandanes hrani Samarija, vkljub opustošenju vse palestinske zemlje, manj mračen pogled, ki nasprotuje Judeji, pusti in trdi kakor njena skalovita tla.

¹⁾ Gen., X, 18.

²⁾ Antiq., VIII, 12, 5.

Poteze pogorja so mehke, griči zaokroženi, doline široke, vode žuboreče. Oljka, katere potrpežljivi obraz pomnožuje žalobnost Judeje, se v Samariji predrugači, debla in veje se vzpenjajo kvišku, listje daje svitlo, srebrno barvo.

Samaritani so bili od strani vseh prebivalcev Palestine, Galilejcev in Judov, predmet globokega sovraštva, katero sega več stoletij nazaj; čas ni pomiril, ampak pomnožil to sovraštvo. Prvi izvor tega je bila ločitev deseterih rodov, ki so raztrgali edinstvo Davidovega kraljestva; za tem pride prognanstvo in razpad Izraelskega kraljestva. Ko je bila Samarija opustošena po pregnanstvu, naselili so se v nji, da bi deželo obljudili, na ukaz Salmanasorjev tuji naseljenci iz pokrajine Babel, Kutra, Ava, Hamat in Safarvajm. Kri Efrajмова se je pomešala s krvjo teh paganov, in dasi je Mojzesova vera ostala gospodujoča pri Samaritanih, so se Izraelci branili jih spoznavati za brate in so pridevali zaničevanje k staremu sovraštvu. Imenovali so jih „Kutejene“ po imenu nekega paganskega rodú, v katerem so se ženili.¹⁾ Ko so judovski naseljenci prišli iz Babilona, pod vodstvom Zorobabela, in nameravali zopet sezidati Jeruzalem in tempelj po nagovarjanju Esdre in Nehemije, so zavrgli z nevoljo sopomoč Samaritanov. Užalitev je bila trda. Pozabili je niso v Samariji dve stoletji pozneje. Manases, brat velikega duhovnika Jaduve, je izkoristil to zastarano sovraštvo in je sezidal z dovoljenjem Aleksandra na Garicimu tempelj, ki se je skušal s templjem v Jeruzalemu.²⁾ Ta bogoskrunski napad je po-

---

¹⁾ Dej. ap., IX, 14.

²⁾ Antiq., XI, 8, 2.

dvojil napetost pravih Judov proti krivovercem in ločencem. Garicimski tempelj je razrušil Azmonejec Janez Hirkan leta 129. pred Kristusom. Razvaline so še in gora, oropana svojega svetišča, ostane za premagance mesto molitve. Redki preživenci te judovske ločine jo imenujejo še danes sveto, blagoslovljeno. In kakor Judje gledajo ob uri molitve proti Sionu, obračajo Samaritani svoj obraz proti Garicimu.

V prvem stoletju, o času Jezusovem, odnošaji med Judi in Samaritani niso ničesar izgubili na svojem skrajnem sovraštvu. Vse je trdo in se pomnožuje v tem upornem rodu. Ni bilo brez nevarnosti, prehoditi Samarijo, če je šel kdo v Jeruzalem. Mnogo Galilejcev je krenilo v stran, da so se je izognili, in so šli skozi Jordansko dolino ali po Saronski ravnini. Samaritani so osvetili zaničevanje s silo in so zametali gostoljubnost.

Zadeti po tej osamljenosti skozi več stoletij, so ostali popolnoma tuji vsemu verskemu razvoju Izraela. Zadovoljili so se s Pentatevhom in morda s starimi proroki; toda nikak farizejski uk ni imel pri njih pristopa. Edina zveza z Judi ob tem času je bila ta, da so pričakovali kakor oni Mesijo, velikega proroka, napovedanega po Mojzesu. ¹⁾

Ta up je bil izključno verski; nikaka politična častihlepnost, nikake pozemeljske sanje ne spremené njegove čistosti. Veliki prorok ni bil vesoljni gospodovalec, kakor pri Judih, ampak poslanec, podoben Mojzesu, zakonodavec, reformator, katerega uloga je bila povse moralična in duševna.

---

¹⁾ Deut., XVIII, 25.

Niso samo zametali izročila in šeg učenikov, tudi poznali jih niso. Nič ne more pokazati zaničevanja, ki so je imeli učeniški, strogi pravoverci, do tega narodiča, ostudnega v njihovih očeh. Izogibali so se ga imenovati: skrajna užalitev v njihovih ustih ni bil pridevek pagana ali mitarja, ampak pridevek Samaritana.

Jezusu ga niso prizanesli. ¹⁾

Jezus je ljubil te izobčence Samaritanske ²⁾, nikakor, da bi se udeležil čustev in predsodkov teh sovrstnikov. In če je zapustivši Judejo hotel iti skozi njihovo ozemlje, je to zato, ker je vedel, da bode tu našel pripravna tla za sprejetev svoje besede v tej okolici, ki je bila zaprta vplivu svojih sovražnikov.

Njegovo pričakovanje se ni varalo.

Vsa ta stara kanaanska zemlja je bila polna spominov. Najsvetejši spomini se zbirajo okrog starega Sihema. To mesto, ki je prejelo svoje ime od nekega glavarja od rodú Hevejev, je stalo med Ebalom in Garicimom, na križpotju dveh cest. Ena teh je vezala „veliko morje“ ³⁾ z Jordanom in onstransko deželo, druga pa Mezopotamijo in Kaldejske ravnine z Egiptom in zahodom. Ne daleč od tod je hrastovi log Moreje, koder je Abraham taboril in koder mu je Bog rekel: „To zemljo bom dal tvojemu zarodu.“ V spomin te prikazni je oče verujočih postavil na tem kraju kamen Jehovi. ⁴⁾

---

¹⁾ Jan., VII, 42.

²⁾ Luk., X, XVII.

³⁾ Izraz, ki so ga upotrebljali hebrejski pisci za označenje Sredozemskega morja.

⁴⁾ Gen., XII, 7.

Jakob je na svoji povrnitvi iz Mezopotamije, koder je služil dvakrat po sedem let svojemu stricu Labanu, tukaj razložil svoje šatore in je tudi postavil kamen, da na njem daruje Vsemogočnemu Izraela. Očak je kupil neko polje blizo Moreje in je tam izkopal globok vodnjak za potrebe svoje družine in svojih čred.¹⁾ Ko je Jožef umiral v Egiptu, je prosil, da ga tu nekega dne pokopljejo. Mojzes se je spomnil poslednje volje velikega moža, ko je bežal iz Egiptovske dežele. Nesel je njegove kosti do Kanaanskih tal²⁾ in Jozve jih pokoplje na pristavi, katero je Jakob kupil za sinove Hamorja, Hevejca.³⁾ Tukaj tudi, ob podolju Ebala in Garicima, je Jozve razdelil dvanajstere rodove in razglasil blagoslove in prokletstva, kakor se čita v peti Mojzesovi knjigi.⁴⁾

Sihem je rasel, je postal glavno mesto Izraelskega kraljestva, toda njegov sijaj je kmalu preminil.

Za časa Jezusovega je imela pokrajina Samarija za stolico novo mesto. Sezidal je je Herod na zahodu starega glavnega mesta, na griču, ki gospoduje nad Saronko dolino, in se naziva Sebast, po imenu Avgusta, njegovega vsemogočnega samodržca. Toda Sihem je ostal častitljiv po svojih spominih; njegova ugodna lega blizo dveh cest, ki delata glavne zvezne črte med izhodom in zahodom, med severom in jugom, mu daje veliko trgovsko važnost; Judje ga imenujejo prezirljivo Sihar.⁵⁾

¹⁾ Genes., XXIII, 18.

²⁾ Exod., XIII, 19.

³⁾ Jozve, XXIV, 32.

⁴⁾ Deutor., XXVII, XXX.

⁵⁾ Ime Sihar ali Sikar kaže biti res žaljiv priimek, ki so ga dajali Judje v gotovem času mestu Sihemu. Iz-

Ko je Jezus stopal po taisti poti, po kateri sta hodila Abraham in Jakob, in se vračal iz Judeje v Galilejo, se je ustavil opravičeno blizo Sihema, zaničevanega mesta, na pristavi, ki jo je Jakob dal Jožefu, svojemu sinu, in ob robu vodnjaka, ki ga je očak izkopal.¹⁾ Truden od pota sede na rob. To je bilo o zimskem času, v sredi decembra. Bilo je opoldne, ob šesti dnevni uri po orientalski štetvi. Učenci so šli v mesto nakupit živil, pustivši Jezusa samega.

Zdelo se je, da nekoga pričakuje.

Neka žena iz Samarije pride vodo zajemat.

Jezus ji reče: „Daj mi piti!“

Toda ona ga spozna po jeziku, da je Jud, in se brani.

„Kako“, mu reče, „ti, ker si Jud, mene piti prošiš, ki sem samarijska žena? Zakaj Judje se ne pečajo s Samarijani.“

Jezus ji odgovori: „Ako bi poznala dar božji in kdo da je, kateri ti pravi: daj mi piti, bi bila ti njega morebiti prosila, in bi ti bil dal žive vode.“

Ta ugibajoča beseda iznenadi Samaritanko in vzbudi njeno radovednost. „Gospod“, mu reče, „saj nimaš s čim zajeti, in studenec je globok; odkod imaš tedaj živo vodo? Ali si ti veči kakor naš oče Jakob, kateri nam je dal studenec, in je iz njega pil on, in njegovi sinovi in njegova živina?“

---

vaja se lahko iz hebrejskega *sequer*, laž, ali sikor, pijanec. V prvem slučaju so se nanašali Judje na bogočastje Samaritanov, pomešano s paganstvom; v drugem slučaju so kazali na splošno napako, ki je bila menda pri prebivalcih Efrajimskega pogorja. Več mest v zgodovini govori o Efrajmskih pijancih (Izajija, XXVIII, 1. 3.)

¹⁾ Jan., IV., 1 id.

Jezus, sledeč njeni misli in hoteč misel žene dvigniti, ji odgovori: „Sleherni, kateri pije od te vode, bo zopet žejen; kdor pa pije od te vode, ki jo mu bom jaz dal, ne bo žejen vekomaj: ampak voda, katero mu bom jaz dal, bo v njem studenec vode izvirajoče v večno življenje.“

Žena, bolj še radovedna kakor razsvitljena, mu reče živahno: „Gospod! daj mi te vode, da ne bom žejna, in da ne bom hodila semkaj za-jemat!“

Jezus vé dobro, da Samaritanka ni razumela pomena njegovih besedij; da bi odprl njene oči resnici, je hotel prodreti v njeno vest: semkaj se je treba obrniti, da se duša odpre in razume Boga.

„Pojdi“, ji reče, „pokliči svojega moža in pridita semkaj!“

Beseda je zadela. Ona se je hotela izviti z dvoumnim odgovorom, ne marajoč, niti udati se niti zlagati: „Nimam moža“, pravi. Jezus odvrne: „Prav si rekla: nimam moža; zakaj pet mož si imela in katerega zdaj imaš, ni tvoj mož; to si prav rekla.“

„Gospod“, zavpije žena, čuteč se premagano, „vidim, da si ti prorok.“

Kmalu se njena misel povzdigne. „Naši očaki“, pristavi ona, kažoč na Garicim, „so na ti gori molili; in vi (Judje) pravite, da v Jeruzalemu je mesto, kjer se mora moliti.“

„Žena, verjemi mi, da pride ura, ko ne bote ne na ti gori, ne v Jeruzalemu molili Očeta. Vi (Samaritani) molite, kar ne veste; mi (Judje) molimo, kar vemo, zakaj vzveličanje je od Judov. Pride pa ura, in je že zdaj, ko bodo, kateri prav molijo, Očeta molili v duhu in v resnici; tudi Oče namreč hoče, da so taki, kateri ga molijo.“

Bog je Duh, in kateri ga molijo, ga morajo v duhu in resnici moliti.“

„Vem“, reče žena, ponovivši poljudno postalo idejo, „vem, da Mesija pride.“

In vsa pripravljena, poslušati ga v priprostosti svoje vere, pristavi:

„Kadar tedaj on pride, nam bo vse naznanil.“

Jezus, uvidevši to odkrito dušo, se razodene.

„Jaz sem (Mesija)“, ji reče, „ki govorim s teboj.“

To srečanje z ženo pri Jakobovem vodnjaku, ta prošnja za požirek vode, ta pogovor, ti tako navadni pripetki življenja so dali Jezusu priliko, da ganljivo in vzvišeno razodene samega sebe.

On je Kristus, tisti, ki pride in ki ga pričakujejo Samaritani in Judje in vse človeštvo. On govori to grešnici, katero je njegova pričujočnost predrugačila, katero je njegova beseda posyetila za večno življenje. Imenuje se dar božji. Kdorkoli ga prosi, mu priobči Duha, katerega imenuje živo vodo, vzemši ta simbol od vode same, za katero je prosil Samaritanke.

Kateri je ta Duh? Odkod pride? Kam gre? Nepredoren sam v sebi, se dá spoznati samo po svojih učinkih, zakaj on postane v duši verujočih živahen studenec, kateri edini potolaži žejo njihovih neskončnih željâ. Kakor zemeljski studenci, katerih izliv je v taisti višini z izviro, tako izhaja živa voda Duha iz globin božjih, žubori v vesti in se poizgubi v Bogu. Dati to živo vodo, to je osobita služba Mesijeva: on je prvi Jakobov vodnjak, izkopan po Bogu samem na križpotih cest, po katerih gredó človeške karavane. On ustanavlja tako večno vero, bogočastje v duhu in

resnici. Odslej ni več Jeruzalem, ni več Garicim; on je edini tempelj in ta tempelj je v vsaki duši, v kateri sv. Duh prebiva in ki moli Boga v tem Duhu ljubezni in resnice: to je njegova cerkev in njegovo kraljestvo.

V tem, ko je Jezus Samaritanki evangelj ozna-
noval, so se vrnili njegovi učenci iz mesta. Ostrmeli so, zagledavši Učenika v takem pogovoru. Judovska šega je ravnala z žensko nekako prezirljivo; mož je ni pozdravil, niti se ni pogovarjal očitno celo s svojo ženo. Rabini so še pretiravali ta strogi običaj¹⁾, niti učiti jih se jim ni vredno zdelo. „Vrzite raje besede zakona v ogenj“, rekli so z zopernim napuhom, „kakor da jih priobčujete ženskam.“ Učenci Jezusovi so morali biti polni teh predsodkov, zato so ostrmeli. Toda toliko je bilo njihovo versko spoštovanje do Učenika, da si ni nihče izmed njih upal pokazati svoje začudenosti in ne pristaviti kake male opazke. Celu radovedni niso bili, vprašati ga, kaj je govoril s to Samaritansko ženo.

Jezus je pokoren mnogo višemu zakonu. Na veliko pohujšanje farizejev se ne meni za človeška izročila in se ne pomišlja, jih teptati z nogami vsakikrat, kadar nasprotujejo njegovemu delu. Po viši inicijativi, bodisi, da govori, bodisi da deluje, v najpriprostejših okoliščinah življenja, ne beži samo pred svojo okolico, ampak tudi gospoduje nad časom. Nikoli ne zapazimo v njem Juda z njegovimi omejenostmi in njegovim partikularizmom. To je Sin človekov, ki se kaže v večni lepoti in resnici. Njegova dela ukazujejo nove šege, njegove besede bogaté pamet z nadčloveškim

---

¹⁾ Joma, fol. 240, 2.

razsvitljenjem in jo uvajajo v nepredorne skrivnosti božje.

To srečanje na robu Jakobovega vodnjaka z žensko, in to s propalo žensko, ostane najganljivejše spričevanje Kristusove dobrotljivosti in usmiljenosti. Le se kaže kot dober pastir, ki vodi izgubljene ovce. Vse to, kar je slabo, zmotljivo, zablojeno, je določeno, da postane njegova čreda. Revščina je vzrok, da se ji pridruži. Kdo bi to povedal, kako je Gospod žensko povzdignil in počastil v tej Samaritanki, katere se ni sramoval poprositi jo za vodo in s katero se je pogovarjal o tej skrivnostni vodi! Ta voda ugasi žejo tistim, ki čutijo kakor ta ženska, v svoji bolečini tem hujšo žejo po večni tolažbi.

Po dohodu učencev se Samaritanka oddalji, pustivši za pokrepčanje popotnikov svojo polno posodo. Vsa prevzeta od tega, kar je slišala, hiti v mesto. Žena ima potrebo, sporočiti to, kar jo je vznemirjalo, in vsem povedati. Jezus je dobro vedel, da se bodo njegove besede ponavljale v Sihemu.

„Pridite in pogledjte“, pripoveduje vsem, katere je srečala, „našla sem ob Jakobovem vodnjaku človeka, kateri mi je vse povedal, karkoli sem storila; ali je on Kristus?“

Misel, da utegne biti tu veliki prorok, je vzburla mesto. Kdor pozna izhod, zmerom tako spremenljiv, tako radoveden za verske novice, se ne bode čudil nad učinkom, ki ga je napravila priprosta ženska beseda. Prebivalci Sihemski so se vzdignili in se napotili proti očakovemu vodnjaku.

Med tem časom je Jezus še zmerom sedel ob vodnjaku. Kazal se je zatopljenega, ne toliko po

utrujenosti pota kakor po misli na delo, ki se je imelo dopolniti in ki je je previdnost njegovega Očeta zastavila v Samariji.

On ni jedel.

„Učenik, jej!“ so učenci prosili Jezusa.

On se je branil.

„Jaz imam jed jesti“, pravi, „katere vi ne veste.“

Niso se upali siliti ga, in ne sluteč notranje misli Jezusove, govori na tihem drug drugemu: „Mu je li kdo jesti prinesel?“

Jezus jih odvrne od zmote.

„Moja jed je“, pristavi, „da storim voljo tega, kateri me je poslal, in da dopolnim njegovo delo.“

Čim više se človek povspne, tem bolj ubeži trinoštvu potreb. Telo živi od zemlje, a duša se hrani od Boga; po njem nasičena vzdrži in dviga oslabeledo telo. Cut dolžnosti, v svoji najvišji in najčistejši obliki, je bil v Jezusu z vso svojo silo. Glas njegovega Očeta, govorečega v njem, je bil njegova vest; njemu biti pokoren je bilo njegovo življenje. Človek se prevari vsako uro, je raztresen, negotov, nestanovit, se umika svojim nagonom in se upogiba pod žrtvijo; božja volja pa zahteva od Jezusa herojičnih žrtev, in žrtev je njemu hrana. Toda v tem trenutku je volja Očeta polna milobe; po prvih težkočah, na katere je naletel v Jeruzalemu in Judeji, vidi v Samariji, zapuščeni zemlji, kako se celo mesto vname in pride k njemu.

Res, ko je on govoril o tem, kaj ga živi, se obrne proti Sihemu. Prebivalci se mu približajo.

On nagovori svoje učence:

„Ali ne pravite vi, da je še štiri mesece in žetev pride? Glejte! vam povem: Povzdignite svoje oči in pogledajte polje, da je že belo za žetev.“

Ta samaritanska množica se mu je zdela liki zrelo polje; veselja se je tresel, ko jih vidi prihajati.

„In kdor žanje“, pristavi, „prejme plačilo in zbira sad v večno življenje, da se vkupaj veselita, kateri seje in kateri žanje. Zakaj v tem je pregovor resničen: drugi seje in drugi žanje. Oče je razdelil to ulogo. Jaz sem vas poslal žet, česar niste obdelali; drugi so obdelali in vi ste v njih delo stopili.“

Jezus s tem kaže na očake in proroke, katerih beseda, vržena kot božje seme na zemljo, je spala dolgo stoletij in ki postane naenkrat na njegov glas in po njegovem vplivu zrela žetev, pripravljena, da pade pod srpom učencev.

Sihemci so ga sprejeli navdušeno in prosili, da ostane pri njih. Njihovi sovražni predsodki so izginili. Jezus se udá njihovi prošnji in pride v Sihem, koder ostane dva dni.

Skupno poročilo sv. Janeza nam ne podá nikakih podrobnostij o tem oznanovanju evangelja v Sihemskem mestu. Uspehi so bili nenavadni. Na samo spričevanje žene jih je veliko verovalo v Jezusa; toda ko so slišali njega samega, je še večje število spoznalo v njem pričakovanega Mesijo. Tu ne rešuje vprašanje o znamenjih in čudežih kakor v Jeruzalemu in Judeji. Ta zaničevani rod, ti izobčenci Judov, ne potrebujejo drugega, kakor da Jezusa slišijo, pa se mu pridružijo. Verjetno je, da jim je razodel kakor Samaritanki, skrivnost svojega poslanstva in svojega kraljestva, v katero je poklican vsak človek, brez razlike rodú, pod samim pogojem, da veruje v njegovo besedo. Dvignil jih je iz stoletnega zaničevanja, v katero so jih Judje potlačili; kakor so verovali v Moj-

zesa, verujejo v proroka, katerega prihod je Mojzes napovedal, in vidijo v njem Vzveličarja sveta.

Ta apostolat v Samariji je napolnil Jezusa s svetim veseljem. Ne naleti na nikako nasprotstvo, ne zadene na nikako ograjo predsodkov ali praznih naukov, človeške zvedavosti ali zakonitosti. Nikaka nezaupna oblast ne zahteva od njega opravičenosti poslanstva. Noben farizej ne postavlja nasproti njegovi besedi premetenosti svoje ošabne vednosti. Nobena pretirana in nezadovoljna množica ne izziva čudežev.

On je moral videti naprej bodočnost, pridržano njegovemu nauku, kateri bode nekega dne odstranil ozke meje Judovske in se razlil po celem paganskem svetu. Ta mala žetev je bila predigra velike žetve, zakaj on je vedel, da bode njegovo kraljestvo kraljestvo ponižnih in razdedovanih, malih in ubogih, lačnih in žejnih. Čim več se trpi, tem laže se pride vanje.

Sam bode to izkusil v svojem kratkem torišču. Samarija ga sprejme boljše kakor Galileja, Galileja boljše kakor Judeja, Judje na deželi boljše kakor v stolici, ljudstvo boljše kakor učeniki, učeniki boljše kakor duhovništvo, nevedni boljše kakor izobraženi, grešniki boljše kakor tako zvani pravični, pagani boljše kakor Judje. To je zakon v velikem delu Kristusovega vzveličanja, se nadaljuje in zmerom uresničuje v zgodovini: čim bolj človek ugaja samemu sebi, svoji moči, svoji znanosti, svojim napačnim čednostim, tem bolj postaja uporen uplivu Jezusovemu. Mora ga poraziti bolečina, mora potlačiti čut uboštva, da se podvrže in spozna v Jezusu, liki Samaritanka, pravega Odrešenika sveta.

Od mesta, koder je Jezus evangelj oznanoval, je ostala le borna vas z imenom Balata. Od Vespazijana sem se je Sihem prenesel bolj proti zahodu in je postal mesto „Flavija“, dandanes „Naplus“. Toda nepretrgano in splošno izročilo je ohranilo spomin na Jožefov grob, na Jakobovo pristavo. Vodnjak, ki mu je pogovor Jezusov dal več slave kakor očak, stoji še zdaj, globok in o zimskem času na pol napolnen z vodo. Skoro razvaljen obok ga zakriva in daje videti prvotno odprtino; razvaljena groblja ga obdaja; le pet granitnih stebrov, potrlih, razdejanih, zakopanih v gramoz in zadelanih z visoko travo, spričujejo vero in pobožnost prvih kristijanov, ki so hoteli častiti kraj, kjer je Jezus rekel: „Pride čas, ko ne bodete molili Očeta ne na Garicimu, ne v Jeruzalemu, ampak v Duhu in resnici.“

Košček zemlje, kjer so bile te besede izgovorjene, jih ni ohranil. Niti z Garicima niti z Ebalom ne odmevajo več v tej mrtvi, od luči zaliti prirodi. Muzelmani, ki gredó mimo izsušenega vodnjaka, ne poznajo tistega, ki je sedel neki dan tukaj in osvobodil njihove prednike na izhodu in njihove tovariše na zahodu od sužnosti, pod katero sami še zdaj zdihujejo. Da tu zopet najdejo Jezusove besede, treba jih je sem prenesti po verujoči duši iz zahoda, kamor so zbežale.

Gospodove besede so Duh in življenje, ne morejo biti omejene po času in prostoru; vesoljstvo jih je poslušalo in jih še posluša, boljše kakor Samaritanka in Sihemci. Prestopile so ozko dolino, zarito med Ebalom in Garicimom, in so preplule zemljo. Na milijone tistih, ki molijo Očeta v duhu in resnici, so vzbudile, takih, kakeršne Oče hoče.

Po tem dvadnevem postanku Jezus nadaljuje svojo pot proti Galileji. Vere polni sprejem pri teh tujcih, teh pol-paganih, ga je omečil in ganil. Vračujoč se v svojo deželo, mej svojce, koder mu je ukazala delovati njegova mesijanska naloga, je mislil naravno na težave, ki so ga pričakovale, na odpor, ki ga bode izzval in katerega trdobo in silo je že skusil v Jeruzalemu. V svoji žalosti je primerjal Samaritane, ki jih je zapustil, z Judi, katere je šel iskat, in je izrekel do svojih učencev besedo, katera je prišla večkrat na njegove ustnice: „Prorok v svojem rojstnem kraju nima časti.“¹⁾

V tem pa Galileja ni ostala tuja in ravnodušna do naraščajočega glasú Jezusovega. Blesk njegovega razodenja v stolici, uspehi njegovega apostolata na deželi Judeje in sredi ljudstva, nenavadna znamenja, ki so podpirala njegov upliv in njegovo delovanje, vse je pripomoglo, da je postal sloveč pri svojih sodeželanih. Sicer je veliko število videlo na svoje oči njegovo moč čudežev v samem Jeruzalemu in na obrežju Jordanovem. To je posebno ganilo te duhove, ki so bili željni čudovitega.²⁾ Jezus je trpel na takem stanju duše, je zavračal to nagnenost, to silno privlačnost do čudežev, je videl v tem skrit egoizem, neumestno zahtevo, nedostatek zaupanja, napačno radovednost.

„Ako ne vidite“, pravi jim z očitajočim glasom, „znamenj in čudežev, ne verujete.“³⁾

V tem pa so ga Galilejci blagohotno sprejeli vsled glasú, ki je šel pred njim.

¹⁾ Jan., IV, 44; primeri Mat., XIII, 57; Mark., VI, 4; Luk., III, 24.

²⁾ Jan., IV, 45.

³⁾ Jan., IV, 48.

Mala karavana se je ločila. Učenci se vrnejo vsak v svoj kraj, eden v Kano, drugi v Betzajido in Kafernavm. Kar se tiče Jezusa, se ne zdi, da bi se bil povrnil v Nazaret. Izognil se ga je, kakor ob svoji prvi povrnitvi; iz kakšnih razlogov, ne vemo. Umaknil se je v Kano, koder je morala bivati njegova mati pri svojih sorodnikih in prijateljih.

Na hvalo razpršenih učencev se je glas Jezusovega prihoda hitro razširil po vseh pokrajinah in posebno v mestu Kafernavmu, kjer je Peter prebival. Odličen dogodek je pomnožil slavo Galilejskega proroka in nesel njegovo ime tjà na dvor Heroda Antipa. ¹⁾

Eden izmed tetrarhovich oficirjev je imel sina bolnega v Kafernavmu. Ko je zvedel, da je Jezus na povratku iz Galileje, v Kani, pride k njemu in ga prosi, da gre doli v Kafernavm, da bi ozdravil njegovega umirajočega sina.

Obveščanja, obiski, poslanstva na izhodu se vršé vselej z gotovo slovesnostjo; visoka oseba, ki se je Jezusu predstavila, je morala imeti svojega spremljevalca; s tem je stopil oficir v bivališče prorokovo.

Jezus precej ni maral uslišati njegove prošnje. Dobro je čutil, da ni prišel iskat v njem Mesije, ampak človeka, ki dela čudeže in ozdravlja skrajne bolezni. Taka vera ga je malo ganila. Ne da bi se ozrl najprej na boleost prosečega očeta, ampak kot pravi Vzveličar hoče vselej poprej ozdraviti dušo kakor telo:

„Kakšna je vaša vera?“ zakliče, „ako ne vidite znamenj in čudežev, ne verujete.“

---

¹⁾ Jan., IV, 47. id.

Ta očitajoči glas je pomnožil bolest očetovo. „Gospod“, mu reče usiljivo, „pojdi doli, predno moj sin umrje.“

Jezus se dá ganiti.

„Pojdi“, mu reče, „tvoj sin živi.“

Jezusova beseda se je končala vselej s tem, da je prodrla v dušo.

Tu se posebno očitno vidi, s kako umnostjo je znal izzvati popolno zaupnost. Ljubil je priproste ljudi, ki pridejo k njemu prostovoljno, predno so videli njegova znamenja, in mu prinesó začetke svoje vere. Pod takim pogojem pripusti delovati svoje božje moči. Da bi svetovalca Herodovega privedel do zaupanja, mu zatrdi, da je njegov sin zdrav; ta pa veruje v to, kar je Jezus rekel, predno se je prepričal, brez obotavljanja in brez zadržka; ima vero, popolno vero in se oddalji.

Ko je bil na potu v Kafernavm, že vidi prihajati naproti svoje služabnike, ki niso strpeli, da bi ne naznanili srečne novice: njegov sin živi. Hotel je vedeti, ob kateri uri je bil sin ozdravljen.

„Mrzlica ga je popustila včeraj ob sedmi uri“, mu odgovori ljud.

Oče je tedaj spoznal, da je bilo tisto uro, katero mu je Jezus rekel: „Tvoj sin živi.“

Cela družina tetrarhovega oficirja je verovala v novega proroka. Čudež ni bil, da bi ne imel mnogo odmeva. To, kar se dogaja v množici, ne pride vselej do velikašev in se poizgubi v nejasnosti ljudstva; kar pa se dotakne velikašev, vzbudi uvažanje in ugled pri teh, ki jih obdajajo.

To ozdravljenje od daleč je človeško nemo- goče, toda je božje dejanje. ¹⁾ Človek, ki presoja to poročilo po meri izkušenih močij, je zametava; ta, ki je presoja po tem, kar je, po meri Boga, je sprejme kot spričevanje njegove neskončne oblasti. Prvi je omeji in popači, drugi izgine sam na sebi pred vsemogočnostjo, ki vse vlada, in je poveča. Ta čudež je prvi izmed tistih, ki jih je toliko storil v tej galilejski deželi, ko je prišel tja ustanovit svoje bivališče. V tem, ko je čudež v Kani storil zdržno in skrivno, je ozdravil sina tega oficirja Antipovega s sijajem. V resnici je bilo na tem, da se je javno menenje pripravilo polagoma na delovanje, katero je Jezus izvrševal. Nič se ni temu bolj očevidno prikladalo, kakor ta božja dela, v katerih se je pokazalo tesno, popolno združenje Jezusa z njegovim Očetom. V človeškem pomenu besede obeta on nekaj nemo-

---

¹⁾ Ta čudež, ki predpostavlja v čudodelcu nadčlo- veško spoznanje in moč, je seveda racijonalistična šola zavrgla kakor vsa dejstva te vrste. Zanikati je lahko; toda zanikanje še ne razloži pripovedi, ki so jo nam listine ohranile. Bajeslovna teorija Straussova ni našla nič vero- jetnega, kar bi dalo podlago tej legendi po kaki slični pripovedi iz starega zakona. Spominala je v ta namen na to, da je Elija ozdravil od daleč in ne da bi zapustil svoje bivališče, nekega Naamana, gobavca, ukazavši mu, da se gre sedemkrat v Jordan umit. To se pravi zlorabljati pri- prostost čitateljevo in zahtevati od njega več vere, kakor jo zahteva čudež.

Weiss je hotel videti v tej pripovedi priliko. Listine se mu ustavljajo. Nič ne more pozakoniti podobne razlage. Kar je res, je to, da ima pripovedovani dogodek tipičen značaj kakor vsi evanĝeljski dogodki. Ta kafernamski pagan je podoba nevernega sveta, ki je čutil, dasi ni videl Kristusa kakor Judje, najvišji upliv njegovih božjih moči.

gočega, in uresničuje nemogoče za tiste, kateri po vzgledu Kafernavmca verujejo v njegovo besedo.

Bivanje Jezusovo v Galileji na njegovem drugem potovanju se je podaljšalo od meseca decembra leta 781. pa do praznika, katerega četrter evangelisti ne imenujejo, toda mislimo si ga lahko za praznik purim.¹⁾ Ta se je slavil meseca Adar-ja, ki odgovarja našemu mesecu februarju, dva meseca pred Veliko nočjo. Jezus, katerega središče delovanja je bilo še v Jeruzalemu in v Judeji, se je podal o priliki tega praznovanja v stolico. Popolnoma neznane so nam podrobnosti o teh delih pred njegovim potovanjem. Verjetno je, da je takrat obiskal večkrat svoje učence v Betsajidi in v Kafernavmu, in da se je razodel z več znamenji. Tu imamo prazno stran in ker nedostaje listin, ne moremo je popolniti s podmenami. Niti ne vemo, kdo ga je spremljal v Jeruzalem. Vse, kar moremo povedati po spričevanju sv. Janeza²⁾, je to, da je bil novi prihod Jezusov v sveto mesto odločivne važnosti v razvoju njegovega poslanstva.

---

¹⁾ Glej dodatek A. Občna kronologija Jezusovega življenja, II. Začetek očitne službe v Galileji.

²⁾ Jan., V.

Sedmo poglavje.

Jezus — Sin božji.

Prvo bivanje Jezusovo v Jeruzalemu in njegov apostolat v Judeji sta napravila pomenljive posledice.

Obvestile so se celemu narodu, ljudstvu in duhovništvu, ravnodušnim in gorečim za Zakon, neukim in modrim. Množica je bila v obče ganjena po njegovih čudežih in ga je imela za proroka. Več celó, med tistimi, ki so proučili sveto pismo, naprimer Nikodem, se jih ni moglo zdržati, da ne bi videli v njem poslanca božjega in Učenika.

V tem pa je pomniti, da se ime Mesije v hrupu množice ni imenovalo. Pogled na galilejskega delavca komaj odgovarja domišljavim sanjam ljudskim in predsodkom farizejske vednosti. Sicer pa se je Jezus z nekako skrajno opreznostjo izogibal vsaki besedi, vsakemu dejanju, ki bi utegnilo nekatere razdražiti in drugim se laskati.

Močna užalitev, ki jo je povzročil v templju z izgonom prodajalcev, razodeva ga duhovnega reformatorja, katerega gorečnost božja razjeda. On ni samo kakor Krstnik glas vpijočega v puščavi ljudem, on je oblast, ki posreduje v sami preustrojni teokracije. Javne oblasti so jo čutile na prvi hip, in s tem inštinktom, ki težko prevari tiste, ki menijo, da se jim grozi, slutijo v Jezusu moč, kateri se je treba podvreči, katero

je treba ulomiti ali zatreti. Toda nikoli se ni posrečilo zavreti to, kar mora biti, zvijači in silovitosti človeka, njegovi kratki vednosti in njegovi mimogredoči moči, njegovemu kovarstvu in njegovemu razrušnosti.

Pri tem prvem srečanju z verskimi poglavarji Jezus še ni razodel samega sebe. Izbral si je stališče, katerega trdnost jih preseneči in katerega sveta srčnost jih osupne. Močan v svoji pravici pri delu, katero se že priporoča s čistejšim čutom do vere in pravičnosti, ni hotel imenovati svojega imena. Umaknivši se, bežeč pred množico, kateri ne zaupa, razsvetluje duše dobre volje in pusti duhovništvo, katero strmi, zasleduje in že grozi.

Deset mesecev pozneje se pokaže v Jeruzalemu.

Dasi je bil še zdržen in oprezen v svojem očitnem delovanju, je njegova moč zažarela od daleč. Ako bi kedaj njegovi sovražniki započeli misliti, da ga morejo prezirati, bi njegov naraščajoči vpliv skoro razgnal tako omamo. Trenotek je nastopil, da pové to, kar je bilo, da razjasni svojim nasprotnikom samim svoje božje poslanstvo, da dokaže svojo pravico pred versko veljavo. Jezus začne pojasnovati celo veličje svoje verske naloge.

Povod k temu je bil čudež, katerega povedane podrobnosti¹⁾ moramo poznati, zakaj to so podrobnosti, na katere so Farizeji kazali z grenkostjo in katere so privedle k novemu spoprijemu Jezusa z glavarji naroda.

V Jeruzalemu, blizu Ovčjih vrat, je bila kopél²⁾, obdana s peterimi lopami, katero so Judje

¹⁾ Jan., V.

²⁾ Glej dodatek E. Kopel v Bethesdi.

imenovali Bethzdo¹⁾, nekako bolnico, ki je služila po dnevu za pribežišče bolnikom pred vetrom, solncem in dežjem. V nji je ležala množica bolnikov, slepih, kruljavih in suhoudnih. Pripisavali so kopelni vodi nadnaravno moč. V trenutku, ko jo je skrivna moč zazibala, je zapljivkala, in tisti, ki se je prvi zagnal v penečo se kopel, je izstopil zdrav in nepokvarjen, katerokoli bolezen je imel.

V sredi teh nesrečnikov je bil torej človek, ki je bil mrtvouden še osemintrideset let.

Jezus stopi k njemu in vedoč, da je bil že dolgo časa bolan, ga vpraša:

„Hočeš ozdravljen biti?“

„Gospod“, odgovori bolnik, „nimam človeka, da bi me, kadar se voda skali, v kopel djal; zakaj predno pridem, drugi pred menoj vanjo stopi.“

„Vstani“, mu reče Jezus, „zadeni svojo posteljo in hodi!“

In tisti človek je zdajci ozdravel, je vzel svojo posteljo in je hodil.

Ta dan pa je bila sobota.

Ko Farizeji vidijo bolnika nesti svojo posteljo, zavpijejo, pohujšajoč se: „Sobota je, ne smeš svoje postelje nositi.“

Toda tá odgovori, ne da bi se zmedel: „Kateri me je ozdravil, mi je rekel: Zadeni svojo posteljo in hodi!“ Oni ga vprašajo: „Kdo je tisti človek, kateri je rekel: zadeni svojo posteljo in hodi?“

Ta pa ni vedel; zakaj Jezus se je umaknil za množico, ki je bila na tem kraju.

---

¹⁾ Beth-Hesda, hiša dobrodelnosti.

Nekaj časa potem Jezus sreča v templju bolnika, ki ga je ozdravil.

„Glej, ozdravljen si“, mu reče; „nikar več ne greši, da se ti kaj hujšega ne zgodi.“

Organična hiba je več kakor simbol, je lahko učinek moralne nerednosti, zakaj bolezni imajo večkrat svoj vzrok v grehu. Pregreha, ki zmede dušo, porodi tisoč slabostij, katere zadevajo funkcije življenja, jih razkrajajo, jih zadržujejo, jih pospešé, jih otrpnijo. Fizična bolečina postane taka kazen božja. „Kdor greši pred očmi svojega stvarnika, bo prišel zdravniku v roke¹⁾“, govore navdihneni modreci Izraelovi. Od Jezusa ozdravljeni bolnik je bil brez dvojbe eden teh krivcev; Jezus ga je spomnil na to. Potem, ko mu pa je dal zdravje, ga je hotel vzbuditi, razodeti in očistiti njegovo vest; zakaj njegova božja moč se je dotaknila telesa zato, da je zadela in rešila dušo.

Ko je mrtvoudni spoznal svojega dobrotnika, se je vzdignil poln hvaležnosti, povsodi oznanujoč Jezusovo ime. Ni slutil, da utegne vzbuditi zavist in sovraštvo Farizejev, ako jim razodene tega, od katerega je prejel zdravje. In res je bil to povod novemu preganjanju, katero označuje drugi pojav prorokov v Jeruzalemu.

Iskali so ga in zasledovali. On pa se takrat ni odtegnil, zakaj on je nastopil svoj poklic, da se bojuje do usodnega trenutka s svojimi sovražniki, da jih poskusi prepričati, in ako se mu to ne posreči, da konča s tem, da jih osramoti. Prebil je svoje dneve v templju, pogovarjajoč se,

---

¹⁾ Sir., XXVIII, 15.

učech in množech svoje dobrote. Njegovo ime ni bila več skrivnost; njegova prisotnost razburja zmerom bolj in bolj ljudstvo, ki se ne spušča v razpravo, ne razsoja in se podvrže radovoljno čarobnosti vsake osebnosti, ki je sposobna, da očara njegovo domišljijo. Noben človek ni tako globoko vplival kakor Jezus; v tem je treba iskati prvi vzrok naravne antipatije, ki jo najdemo v judovski aristokraciji. Naj so ga pustili iti ravnodušno, njega in njegov nauk, naj so ga pomešali s tolpo mitarjev in grešnikov, naj so ga tudi izpostavljali zaničevanju, — no on je deloval, je potegal ná-se: to je bila njegova krivda.

Kar je grozeča oblast napadala in zoper kar se je borila, je to, da je v višem bitju njegovo delovanje; vse drugo je le pretveza. Vrhu tega je vse v Jezusu jezilo zastopnike oblasti in učenike, prevračalo njihove predsodke in žalilo pretveze národne ošabnosti ali nestrpne pobožnosti: njegovo galilejsko pokoljenje, nizkost njegovega stanú, predrznost njegovega nastopa, njegovo preziranje vseh farizejskih izročil, samostojnost nauka in besede, ki ne razodevajo nobenega mojstra in se ne opirajo na nobeno človeško veljavnost. Po skrivnostnem načrtu je božja previdnost odtegnila Jezusu vsak pojav, ki bi utegnil s pozemeljskega stališča laskati se javnemu menenju. Celó takrat, kadar se pokaže v svojih besedah ali svojih delih, je redko, da bi v teh ali onih kaka podrobnost ne užalila šege ali strankarskih naukov kake ločine. Tako torej on razsvetljuje in slepi, uči in pohujšuje. Prava srca ga spoznajo, pretvezni duhovi ga zametajo.

On je na odličen način zakrito bitje, kar dokazuje vse njegovo življenje.

Kraljeve in Davidove krvi je, a njegova družina je padla. Rojen je v Betlehemu, a imeli so ga za Nazarenca. Govori kakor ni govoril noben učenik, a nima nikakega šolskega naslova. Množi znamenja svoje mogočnosti, a to niso tista, ki jih Judje zahtevajo. On ozdravlja, a večkrat na sobotni dan. Imenuje se Mesijo, a ne da bi prevzel pozemeljsko ulogo, kakeršno učenički hočejo. On ustraja z močjo naraščajoče trditve na svojem božjem sinovstvu in se jednači z Bogom, a ravno to božje sinovstvo žali verske poglavarje in je zanje največe bogokletstvo. On ustanavlja božje kraljestvo in proglašá zakon, a to kraljestvo in ta zakon sta konec judovske moči in zakona. Mojzes je preminil, Izrael se mora prestrojiti ali umreti.

Ko so judovske oblasti zvedele za ozdravljenje mrtvoudnega v Bethesdini kopeli, celó niso mislili občudovati tega, kar je bilo čudovitega. Kakor vsi predsodni, ozkosrčni in zlovoljni ljudje, kažejo na podrobnosti, ki jih žalijo in se jezé, užaljeni v svoji prazni veri. Da Jezus ozdravi mrtvoudnega človeka z eno besedo, to ni nič pri njih. On je zdravil sobotni dan, ukazal človeku nesti svojo posteljo na zaničevanje zakona o sobotnem počitku: to je pohujšanje. Samovoljne naredbe, človeška izročila, šolske določbe, uboga kazuistika: to je zánje bistveno. Kdorkoli se ne upogne pod tem jarmom, je krivec, je grešnik, je upornik: treba ga zasledovati in prijeti. Nič ni bolj neizprosnega in trdosrčnega kakor duhovi, ki se udajo te vrste verskim zmotam. Človek, ki ljubi Boga in ki ga moli v resnici, je krotak; toda tisti, ki ljubi samega sebe pod versko odejo, je vselej zopern in silovit. Prava pobožnost je vrhunec milobe; na-

pačna vrhunec hinavstva in surovosti. Velika večina udov hierarhije, Saduceji in Farizeji, so osobito prevrgli Mojzesov zakon; ta zastarana prevrženost jih je oslepila in ponižala, jim je morala zapreti resnico, in jih je navdala do Jezusa s tako zopernostjo, da je ni moglo nič premagati.

Farizeji so tedaj Jezusa zatožili, da je oskrunil soboto.¹⁾ Ali je bila ta zatožba juridično dejanje? Ali je moral Jezus prikazati se pred sodiščem, katerega naloga je bila, soditi verske prestopke? Je mogoče. Morebiti, da ni sinedrij posegal vmes tako daleč in so bili samo nekateri udje poslani do Jezusa, da mu očitajo, češ da zaničuje zakon. V vsakem slučaju se mora Jezusov odgovor proučiti od blizo, v obsegu, kakor so ga nam ohranili četveri evangelji. Ta odgovor je bil za Jezusa ugodna prilika, da točno in slovesno pojasni to, kar je bilo; da pokaže sinedriju ali njegovim odposlancem, v čem obstoji njegovo versko delo, in da se sklicuje na neualjive naslove, na katerih temelji njegovo javno delovanje.

Očitanje, ki je veljalo Jezusu, se ne opira v ničemer na Mojzesov zakon; opravičiti bi se dalo le s samovoljnimi naredbami in otročjo natančnostjo, s kakeršno so ga pismarji in učeniki obtožili. Toda ti malenkostni predpisi so jih bolj zanimali kakor Zakon sam: dodatki, prazni dodatki so jih pustili pozabiti bistveno; njihove ubožne ideje so zaprle prostor besedi božji. Oslepljeni po črki in tuji po duhu, so zatrli to besedo, namesto da bi jo prodrli. Eno teh posebnih pravil je prepovedovalo izrečno, da se ne sme z enega

¹⁾ Izraz ἐπίωκον, ki ga Vulgata preloži z izrazom persequabantur, se lahko tolmači v pomenu, da je bil Jezus tiran pred sodišče.

kraja v družega prenašati niti najmanjših predmetov sobotni dan, ako ni skrajna sila.¹⁾

Jezus v svojo opravičbo ni maral v tej okoliščini pokazati tožnikom praznosti in ničevosti njihovih šeg in ukazov, on ima tirjati višo pravico. Ne sklicuje se proti farizejskim natančnostim na čisti Mojzesov zakon, ne potega se za neizogibno svobodo, delati dobro, česar ne more ovirati nobeno človeško razpoloženje; ne spušča se v razprave, on zatrjuje, se sklicuje na božjo pravico samo kakor na svojo in na vzgled svojega Očeta, ter govori v popolni zavesti svojega božjega sinovstva:

„Moj Oče do zdaj dela, in jaz delam.“

Bog ne pozna počitka, on je delavnost sama; njegova moč se ne utruji nikoli in le po njegovi delavnosti reči bivajo in živé, po njej vstrajajo in se gibajo. Prenehanje njegovega vpliva bi bilo uničenje vsake stvari, katero njegova vedno živa beseda nosi,²⁾ hrani, razvija in vodi k sebi.

Človeka vlada v njegovem prostem gibanju njegova vest in njegova negotova pamet, ki mu narekuje zapovedi in sestavlja zakonike; Jezusa pa vlada v njegovem življenju le volja in vzgled njegovega Očeta. On ga posluša in gleda; dela njegovega človečanstva so le izvršitve te izrekljive volje in posnemanje tega večnega vzgleda. Kakor nobena človeška oblast ne more oslabiti božje oblasti, ne more oslabiti njegove; njegova pravica delovanja je enaka pravici božji. Oče dela brez prestanka za zveličanje človeštva; to delo je stano-

---

¹⁾ Talmud, Schabbat, fol. 6, 1.

²⁾ Hebr., I, 3.

vitno, napredno kakor njegova ljubezen, ne prenese nikakega prestanka, nikakega premirja.

„Karkoli On dela“, pravi Jezus, „to tudi Sin tako dela.“

Katera sobota more odpraviti zvezo božjo z vsem stvarstvom?

Tak odgovor potrjuje točno božanstvo Mesijevo in Jezusovo poslanstvo.

Ti dve resnici, ki obsegati ves evangelj, sta podlaga sama Učnikovega dela, prevevati vse njegove govore, razjasnjevati celo njegovo življenje, sovraštvo in črtenje, ki je je vzbudil, tragično razvozlanje, ki je je končal, in čudoviti vpliv, ki ga izvršuje vzlasti po smrti.

Judovski učeniki in udje hierarhije so tako ali tako obe resnici tajili v svoji trdovratnosti.

Pozabili so stanovitni nauk prorokov, so opuščali njihove najvzvišenejše nauke, vsi prevzeti z obredoslovnimi in pravoslovnimi vprašanji zakona, so jih mešali s političnimi in národnimi predsodki, so vezali Boga v njegovem edinstvu, katerega skrivnost niso spoznali. Nikoli niso hoteli v svoji večini spoznati osnovno pravo mesijanske osebnosti, pravo, ki edino more pojasniti njegovo službo. Pripisavali so mu vse prednosti: vesoljno sodbo, vzveličanje, preroditev sveta, ustanovo božjega kraljestva, zmago nad vsemi sovražniki, večni sedež na desnici božji, udeležitev njegove moči in slave. Toda zavrgli so trdovratno njegovo božanstvo in v svojih vsakdanjih molitvah niso nehali govoriti: „Poslušaj, Izrael, Jehova je naš Bog, in Jehova je eden“; ta obrazec so tolmačili v edinostnem zmislu, kateri izključuje v Bogu pravo sinovstvo.

Vendar pa se je več učenikov izogibalo te zmote mesijanskih idej in se je varovalo, svetost Jehove nasproti postaviti božanstvu Mesije. Pisci apokrifov in sibilinskih knjig gotovo niso bili deležni teh šolskih zmot; tako jasna spričevanja Janeza Krstnika o Kristusovem božjem sinovstvu tudi niso ostala brez odmeva.

Toda naslov Sina božjega je točno edini naslov, ki ga Jezus potrebuje kot Mesija. In taka je bila sila predsodkov teh pismarjev, učenikov, duhovnikov in glavarjev, da jih je Jezus, ker je sprejel ta naslov, moral pohujšati in nakopičiti zoper sebe vse sovraštvo njihove goreče vere.

Jezus ne odneha, on dokazuje to brez dvoumnosti in brez potajitve. Vsakikrat, kadar je imel pred sabo zastopnike vede in oblasti, jim je govori brez prilik, v jasnih izrazih, ki jih ne zakriva nikak zofizem. On tudi ne čaka na priložnost, on jo napravi. Tako zatrjuje povodom farizejskega praznovanja sobote svoje božje sinovstvo, in se odkrito izdaja kot Bogu enakega.

To je prva slovesna izjava, ki jo naletimo v njegovem življenju.

Odposlanci sinedrija se razvnamejo in pohujšujejo:

„Ni le sobote prelomil“, so kričali, „temuč je tudi Boga imenoval svojega Očeta, in se Bogu enakega delal.“¹⁾

Od tega časa se jim je Jezus zdel bogokletnik, ki ga je treba umoriti; in slišal je lahko mrmranje okrog sebe, da mu preté s smrtjo.

A ta, ki se ne boji odkrito nastopiti proti predsodkom, se tudi ne dá zastrašiti s sovraštvom,

---

¹⁾ Jan., V, 18.

kakeršno so njegovi nauki morali provzročiti. Volja njegovega Očeta vlada povse v njem. Kaj mu je umreti, ako ga ta volja pokliče na smrt? Čemú je na tem svetu, ako ne za to, da daje spričevanje resnici?

Povzame bolj slovesen in zatrjevalen glas; in ne da bi pomanjšal to enakost z Bogom, katera mu očita bogokletstvo, jo še raztegne in pokaže v vsi svoji moči.

Obrazec, vodilni zakon njegovih del ni nič stvarjenega, nič človeškega, je Bog sam, je delavnost Očetova.

„Resnično, resnično vam povem, Sin sam od sebe nič ne more storiti, zunaj kar vidi Očeta delati; zakaj karkoli on dela, to tudi Sin tako dela.“

Človek ne vidi Boga in ne more samega sebe tako povzdigniti, da bi Boga vzel za obrazec svojega življenja. Toda Oče ljubi Sina, taisti Duh ljubezni dela neizrekljivo zvezo mej obema, in Oče pokaže Sinu vse, kar on dela. Med obema je taista luč, taista neskončna oblast; enakost je popolna, združitev absolutna: tu je vsa skrivnost narave in delavnosti Mesijeve.

„Dela, ki jih je Sin pokazal zajedno z Očetom, so majhna“, pravi; „še večja dela kakor ta mu bo pokazal, da se bote vi čudili.“

Jezus je tu razodel svoj mesijanski poklic; to ni dogmatičen nauk, to so dejstva božjega reda, ki ga zatrjuje. On ne govori kot učenjak v suhoparnem jeziku, on odpre svoje srce in spričuje to, kar vidi, in to, kar je.

„Oče“, pristavi, „mrtve obuja in oživlja, on je začetnik življenja; tako tudi Sin oživlja, katere hoče. Oče tudi nikogar ne sodi, temuč je vso

sodbo Sinu dal, da pokliče tega ali tega, da vzame enega, da pusti drugega, da izbere, da razdeli, da vsi časté Sina, kakor časté Očeta. Kdor Sina ne časti, ne časti Očeta, kateri ga je poslal.“

„Kdor mojo besedo posluša, in veruje njemu, kateri me je poslal, ima večno življenje, in ne pride v sodbo, temuč je prišel iz smrti v življenje.“

Vsa mesijanska uloga je v tem delu življenja. Že proroki so govorili o njem s prikritimi besedami, za katere so učeni morali vedeti. Ali ni polje, polno suhih kostij, ki je je videl Ecehijel, pričalo mrtvega človeštva? ¹⁾ Glas božji je govoril tem suhim kostem: „Jaz bom duha v vas poslal, ter bote oživali“, — ali ni bil ta glas Sina človekovega, Mesije? Ko je Izajija klical: „Oživali bodo tvoji mrtvi, moji pobiti bodo vstali; vzbudite se in hvalo prepevajte, ki v prahu stanujete! Ker rosa svetlobe je tvoja rosa, in deželo velikarov boš potegnil v pokončanje,“ ²⁾ — ali ni Izajija takrat videl dobe Kristusove? Celu rabini niso tega prezirali. Narodi paganskih deželâ, učili so, nimajo življenja, ³⁾ in suhe kosti so človeški otroci, ki niso prejeli rose zakona.

Ako je Jezus tako zatrdil svoje poslanstvo pred jeruzalemskimi učeni, jim ni govoril nezaslišanega jezika. Odprl jim je le knjigo, katere ključ so mislili, da imajo in katere globokega pomena njihova oslepljena vednost ni mogla uganiti.

Te trditve se jačijo in postajajo silnejše po tej meri, kakor jim govori; toda zmerom trdovratnejši poslušalci se upirajo.

¹⁾ Ecehijel, XXXVII, 1—13.

²⁾ Izajija, XXVI, 19 id.

³⁾ Ketubb., fol. 3, 2.

Vi pričakujete to vstajenje mrtvih, napovedano po prorokih, o prihodu Mesijevega. Dobro torej, „resnično, resnično vam povem, da pride ura in je že zdaj, ko bodo mrtvi slišali glas Sina božjega; in kateri bodo slišali, bodo oživel.“

„Ne čudite se temu.“

To je le prva ura in prvo vstajenje, vstajenje mrtvih duš in izsušenim kostem podobnega človeštva. Pride pa ura, ob kateri bodo vsi, ki so v grobeh, slišali glas Sina božjega. In bodo prišli, kateri so dobro delali, v vstajenje življenja, kateri so pa hudo delali, v vstajenje obsojenja.

Razločujoč ti dve skrajni točki svojega dela, je Jezus dal vstajenju vso svojo obsežnost, je dal videti, da objema vse to, kar je tostran in onstran grobov, je razpršil mešanico, ki jo je storilo veliko število, med dvema vstajenji, eno moralno, skrivnostno, skrito na dnú vesti, drugo materijalno, sijajno, odločilno, ob sodnem dnevu. Prvo se je že izvršilo po besedi Jezusa, Sina božjega, skritega v nepriznanem Sinu človekovem; drugo je ostalo v daljavi, polno upanja in strahú, veselo za té, ki niso zavrgli glasú Mesijevega, strašno za té, ki so se upirali njegovemu poklicu.

Da boljše razumemo te pogovore, se moramo otresti predsodkov, kakor bi bile listine, ki te pogovore donašajo, kaki stenogrami, in se moramo privaditi, da jih smatramo kot raztresene in posnete spomine.

Misel Jezusova o Mesijevega božanstvu, o njegovi splošni ulogi in njegovem delu je vselej in povsodi taista; oblika je različna po okoliščinah, vsebina je taista. Naj razlaga svoj uk v intimnem pogovoru s farizejem, učenim kakor je bil Nikodem, z neomikano žensko iz Samarije; naj ga raz-

grne v sovražnem krogu kakor je bil ta, ki ga zdaj toži, — vselej ohrani svoj bistveni znak: božanstvo osebe in božanstvo poklica. Človeku ni mogoče, izpolniti tako nalogo, kakeršna pristoji le Bogu.

Kristus je vir življenja, ne materijelnega in mimogredočega, pozemeljskega in umskega življenja, — tako življenje je primerjati senci in smrti, — ampak duhovnega in večnega, nebeškega in božjega življenja. To življenje poteka iz Njega liki potok, liki reka, prepluvajoč človeštvo. Da je dosežemo, je treba poslušati njegovo besedo; kdorkoli veruje v Sina božjega, prestopi iz smrti v življenje, in kdorkoli se upira njegovemu klicu, ostane v smrti.

Tako osvobojeno vsakega judovskega elementa, odgovarja mesijansko delo vsemu temu, kar so napovedovali proroki, in se pokaže v svoji čisti lepoti, v svojem večnem veličji. Ne laska se predsodkom oslepljenega in zavoženega naroda, ampak najde odmev v vesti človeški in njegovih najvišjih težnjah.

Človek vé, da je v moralni revščini in v smrti, toda on čuva nagon svojega božjega zmotra, najgloboče ponižan v svoji naravi po hudem, ima glad in žejo po življenju, katero napolnuje njegove neizmerne želje z resnico, popolnostjo, večnostjo. Sin božji mu namreč govori, da se mu razodene, da ga vzbudi in oživi.

Jezusa so Judje poslušali vkljub svojemu praznoverju o edinosti božji, vkljub svoji hudovoljnosti in sovražni nasprotnosti, vkljub svoji mogočni ošabnosti in visokim pretvezam. Moral je ojačiti, ne morda njihovo občudovanje, ampak njihovo molčanje in pazljivost.

Najtrdovratnejši se pokoré čarovitosti človeške besede, kadar je tá v službi resnice in čednosti. Beseda Jezusova je imela neustavljiv vpliv. Nalagala je in čarala, ponižavala in razodevala, odpravljala jezo in sovraštvo, gospodovala nad množico in budila strmenje v tistih, ki so mislili, da nekaj vedó. Prehitovala je skrito očitaje, uganila najintimnejšo misel pogovarjalcev; bila je ostrejša kakor vsak na obe strani ojster meč in je segla do ločitve duše in duha, tudi sklepov in mozga, in razsodi misli in namene srca.¹⁾

Jud ni mogel brez trepeta slušati govora svojega Mesije. In kateri učenik, kateri prorok je kdaj tako govoril kakor Jezus? On odgrne vse zavese, odstrani vse podobe, kaže resnico brez sence in brez zamolka, priprosto in golo, čuvajoč le skrivnost nje globokosti.

Ko je Jezus pojasnil Judom, prišedšim ga zatožit, božanstvo Sina božjega, svojo enakost z Očetom in veličje mesijanskega dela, je dobro čutil, da se bodo, ako sprejmejo njegov nauk, — brez ozira na človeka, v katerem je ta nauk našel svoj izraz — uprli misli, da je on ta človek. Njegov nauk je mogel njihove misli vžaliti in nasprotovati njihovim predsodkom; toda njegova oseba jim je bila v pohujšanje. Nauk je razburil njihova menenja; toda oseba jih je poniževala, zadevala ob njihovo samoljubje. Kaj, Galilejec, nepoznanec, človek iz ljudstva, grešnik, naj bode Mesija naroda! Nič ni teže, kakor postaviti se nasproti užaljenemu napuhu kake vrste ali kakega ljudstva. Menenja se ublažijo in večkrat poravnajo;

---

¹⁾ Hebr., IV, 12.

toda užaljen napuh oslepi duha in zaprè srce, je trdovraten in ne odpusti.

Jezus se je vse svoje življenje upiral temu zadržku na svoji poti; ta zadržek mu stopa nasproti v vsi svoji oholi sili, in ako zatrjuje On svoj poklic, je to zato, da odstranja ta zadržek.

Sama trditev je lahko zadoščala priprostim dušam, ki se dajo potegniti od razsvetljenja in ki ne zamudé, da bi ne okušali sadov v svojem srcu, odkrivajoč se resnici. Toda za duhove, ki se v svoji pretveznosti ustavljajo, se prepirajo, se zanašajo na svoje lastne ideje, za take duhove vzbuja ta trditev zaničljivo očitiranje. Kdor sam sebi daje spričevanje, nima pravice, da se mu veruje; pravičnost hoče spričevanje tretjega in pamet hoče dokazov.

Jezus, ravnodušen proti sovražnosti in hudovoljnosti svojih nasprotnikov, odgovarja, sodeč samega sebe, ne tako kakor tisti, ki jih potegne osebno častiljubje ali lastna volja, da igrajo gotovo ulogo in da sprejmejo kako poslanje.

„Kakor slišim, tako sodim“, pravi..., „ker ne iščem svoje volje, ampak voljo Njega, ki me je poslal.“

„Ako jaz sam od sebe spričujem, moje spričevanje ni resnično. Drugi je, kateri o meni spričuje“, da potrdi mojo besedo, „in vem da je pričevanje resnično, ki ga od mene daje. Vi ste poslali k Janezu, in je pričeval resnici“, on je spoznal pred vami moje dostojanstvo in mojo službo. „Jaz pa od človeka ne vzamem pričevanja; temuč to rečem“, iz blagohotnosti do vas, „da bi bili vi vzveličani. On je bil goreče in sveteče svetilo. Vi pa ste se hoteli nekaj časa nad nje-

govo lučjo veseliti“, kakor se veselé otroci nad plamenom.

„Jaz pa imam večé spričevanje, kakor je Janezovo“, to so dela, ki mi jih je Oče dal izpolniti. „Dela namreč, katera mi je Oče dal, da jih delam, ta dela, katera jaz delam, pričujejo o meni, da me je Oče poslal. In Oče, kateri me je poslal, on je pričeval o meni; nikoli niste slišali“, pravite, „njegovega glasu, ne videli njegovega obličja“; in vendar, ali me ni proglasil v vpričo Janeza in ljudstva ob krstu za svojega Sina, na katerim ima dopadajenje? „Toda njegova beseda ne prebiva v vas“, vi se zapirate njegovi luči, „zakaj, katerega je on poslal, njemu vi ne verujete.“

„Vi preiskujete pisma“, a ne ostanite pri črki, ampak prodrite v pomen in duhá, „ker menite, da imate v njih večno življenje“, katero mora Mesija prinesti; „in ona so, ki o meni pričujejo. In nočete k meni priti, da bi imeli življenje“, katero vam prorokujem.

Dokazovanje je bilo ostro in neovržljivo. Vse to, kar je moglo prepričati najvernejšega in najrazsvitljenejšega, najupornejšega in največ zahtevajočega Juda, je bilo naštetó in opomneno: proroška veljava Jezusova, ki je še živela in katere neodvisnosti in čednosti nihče ni mogel ovreči; sijajna znamenja, s katerimi je Jezus potrjeval in opravičeval, da je v njem božja moč; naposled sv. pismo, ta knjiga, ki dela zakon, ki zapoveduje misli in življenju, ki je bila za ves Izrael večna in neizmotljiva beseda.

Dasi se je Jezus oborožil z vsem spričevanjem, ni se mu posrečilo premagati in prepričati te trdovratne učeníke. Zametali so Janeza, ki jih je bičal

s strogo besedo; zanikali niso čudežev Jezusovih, toda pripisavali so jih moči hudega; niso zametali sv. pisma, toda branili so se, je razumeti, zahtevajoč od njega, da potrjuje njihove zmote in posvečuje vso njihovo materijelno vero. Nič ne ukroti prostega bitja, ako je to zaverovano samo v sebe; ima strašno pravico, upirati se resnici, pameti, razvidnosti, klicem dobrotljivosti, prisegam ljubezni, čaru lepote, vsemu sploh, tudi Bogu samemu.

Ta nepremagljiva trdovratnost, na katero je Jezus naletel, je bila v načrtu Očetovem in v njegovi lastni določbi. Skuša jo takrat v njeni grenki resničnosti; in kdorkoli je do te stopinje to skušal, je opazil, da je največa britkost življenja pogled na odrevenelega človeka, ki zameta resnico in mrè v krogu svojih zmot in svoje revščine.

Z žalostjo, pomešano s sladkostjo in pretitvijo, izreče Jezus zadnje besede na odposlanca sinedrija: „Ne mislite, ako se izdajam za Sina božjega in vas silim, da se priklopite moji besedi, da iščem časti pri ljudeh. Ali poznam vas, da nimate ljubezni božje v sebi. Jaz sem prišel v imenu svojega Očeta, in me ne sprejmete; ako kdo drugi v svojem imenu pride, brez povabila in brez ukaza, ustrezajoč vašim predsodkom, ga bote sprejeli. Kako morete vi verovati, ki drug pri drugem časti iščete; in časti, katera je od samega Boga, ne iščete?“

Nikar ne mislite, da vas bom jaz zatožil pri Očetu; Mojzes, v katerega vi zaupate, on je, ki vas toži. Zakaj ako bi Mojzesu verovali, bi morebiti tudi meni verovali; zakaj on je o meni pisal. Ako njegovim pismom ne verujete, kako bote mojim besedam verovali?“

Jezus je dal liti na te zaprte oči poslednje žarke svitlobe. Spomina jih očevidno na dve mesijanski mesti o Mojzesu, na prorokbo Jakobovo, ki označuje čas prikazanja Mesijevega in čas odvzetja Judovega žezla,¹⁾ in na prorokbo Mojzesa samega, ki gleda od daleč prihod velikega proroka, podobnega njemu, in ki preti tistim, kateri ga ne poslušajo, da bodo iztrebljeni iz ljudstva.²⁾

Jezus se umakme svojim sodnikom, ne da bi se vznemiril, in jih zapusti v njihovi oslepljenosti, vedoč, da se ima vsega bati od njihovega sovraštva.

Skrivnost človeške nevere je zakrita v konec teh pogovorov, in se nadaljuje skozi dolga stoletja človeštva, taka, kakor se kaže tu v lopi Salomonovi. Evangeljska zgodovina ni kakor človeška, se ne začena vedno iznova, se nadaljuje, vselej istovêtna sama s sabo, neizpremenljiva v tem mrtvem in spremenljivem svetu. Sin božji se pojavi nad vsem, priznan po spričevanju velikih duhov, ki ga spoznavajo, velikih močij, ki ga molijo, dela njegovega življenja ga spremljajo, spričujoča moč, katere je poln. In sv. pisma, ki so govorila o njem, predno je bil, ostanejo odprta knjiga, v kateri se pokaže edini med ljudmi kot zaželjenec vseh vekov. Velikaši, glavarji, učeniki misli se zapirajo liki judovski farizeji pred temi sijajnimi naslovi; prezirajo in tožijo edino bitje, ki je poslano, da daje večno življenje, katerega poželi človeška duša.

Zakaj? Ne ljubijo Boga, ne ljubijo ne resnice, ne dobroti, ljubijo same sebe. Upornost duha ima svojo koreniko v samoljubju; tá, ki se ljubi,

¹⁾ Genes., XLIX, 10.

²⁾ Deutor., XVIII, 15—18.

vidi le sebe in to, kar se mu laska, se predpostavlja Bogu, je bog samemu sebi. Zameta vse to, kar ni on, sprejme le to, kar se prilega njegovim teorijam in njegovi koristi.

Čudno to! Vsi ti egoisti so zvezani z vzajemno laskavostjo, se nazivajo hinavski drug drugega kot prvaka in mojstra, toda vsak se ima samega sebe za prvaka in mojstra. Vsi imajo svojega Mojzesa, — to je, kar se dandanes imenuje znanost ali čisti razum; — toda vsak ga razlaga po svoji volji, kakor judovske stranke, in nihče neče videti, da po svojem načinu znanost in čisti razum dajeta, kakor Mojzes, spričevanje o božjem Sinu. Ta edini daje zadnjo besedo o početkih, katerih znanost ne more prodreti, in zadnjo besedo o namenu, o katerem je bil čisti razum vedno tako negotov.

Ta prva doba Jezusovega življenja, med prvim poklicem nekaterih njegovih učencev in med tem drugim potovanjem v Jeruzalem, razodeva junaka in otvori vse njegovo evangeljsko delovanje. Razodetev je sijajna, otvoritev odločivna.

Jezus se proglasi za Sina božjega in začne svojo službo v samem Jeruzalemu, pred obličjem ljudstva in oblasti. Tu v Jeruzalemu je ves narod, je središče, iz katerega se iztekati dve sili, katerima je vse pokorno: javno menenje in oblast. Vé se, kdo je, vé se, kaj hoče; povsodi, kamor ga odslej ponesó njegove noge, bode nad njim pozornost ljudstva in oči glavarjev.

Učinek je dosežen. Od severa do juga, od Hermona do Idumejskih mejá, od zahoda do izhoda, od „velikega morja“, kakor se je imenovalo sredozemsko, do prostranih ravnin arabskega kraljestva Arete, je bila Palestina obveščena, da se

je pokazal velik prorok, imenujoč se Sina božjega, dokazujoč svoje poslanstvo s čudeži in zahtevajoč vero v svojo besedo. Palestina ne vé, da so se duhovi razdvojili v svojem predmetu, da on potega ná-se množico, da pa so mu v proglašenem nasprotju glavarji ljudstva, z zelo malimi izjemami, učeni in starejšine, aristokracija bogastva, duhovništva in vednosti, veliki duhovniki in sinedrij.

Ti vidijo v njem krivega proroka, brezbožnika, bogokletnika; nadzorujejo ga, zalezujejo in se bojé, da bode zapeljana množica ubegla njihovi oblasti; sklenejo, dvigniti se in postopati proti Jezusu z vso strogostjo, s katero zakon grozi tistim, ki zapeljujejo ljudstvo in proklinjajo Jehova.

Tako se je Jezusu posrečilo v Jeruzalemu zbrati v množici nekaj priprostih in odkritih duš, si pridobiti v viših vrstah nekaj nepoznatih, zdržnih prijateljev, kakor sta bila Nikodem in Jožef Arimatejec, ki so izzvali v uradnem svetu, kot čuvaju izročil in zakona, nepremagljiv in grozeč upor.

Neprijaznost duhovništva proti Jezusu bi bila lahko od prve ure njegovo delovanje zadržala, omejila in celó uničila. Toda Bog brzda moč hudega in strahuje napetost njegovega sovraštva. Po drugi strani Jezus pozna točno mero nasprotstva, katero more odmotati, ne da bi bilo na kvar njegovemu delu; in ker njegova ura še ni prišla, ima modrost, da beži pred nevarnostjo, kadar je ta preveč grozeča.

To je tista modrost, v kateri je treba iskati zgodovinski vzrok, zakaj on zdaj zapušča Judejo in njeno stolico ter gre iskat v Galilejo mirnejšega in gostoljubnejšega kraja, kateri mu dovoli ustanoviti delo svojega kraljestva. To je bila iz-

voljena zemlja. Ko ga Judeja zapodi, se on umakne v Galilejo, da uresniči besedo proroka, ki je šest vekov pred njim že popisal njegovo življenje. „Vender ne bo zmerom temno, kjer je zdaj stiska. Prvi čas je bila dežela Zabulonova in dežela Neftalijeva zaničevana, poslednji čas bo češčeno primorje¹⁾ takraj Jordana v Galileji narodov. Ljudstvo, ki je po temi hodilo, je ugledalo veliko luč. Prebivalcem v okrajini smrtne sence se je luč prikazala.“²⁾

Velik verski dogodek, ki je provzročil globoko gibanje v judovskem narodu, je obvestil Jezusa, da je prišel čas, da dá svojemu delovanju ves polet. Bog vodi tiste, ki jih pošlje. Dejstva njihovega življenja, dogodki v okolici, uloga, ki so jo dolžni izvršiti, vse to se ujema med sabo; okoliščine se urejajo same po sebi pod nevidno roko, ki vse vodi; in zaželjeno delo se izpolni dostikrat na vkljub in proti volji tistih, ki je hočejo zadušiti.

Janeza so zaprli v ječo.³⁾ Srčni in neugnani prorok, pravice lačni in grozitive polni spokornik proti pregreham svojih sovremenikov, tisti, ki je razkrinkal vsako hinavstvo in ni prizanesel nikomur v svoji sveti jezi, se ni obotavljal, da ne bi ožigosal kraljevega pohujšanja. Njegov glas, ki se je poblašil ob Jezusovi prisotnosti, je našel vso svojo silovitost, da osramoti in obsodi vedenje Heroda Antipe. Četrtnik, posnemajoč brezbožne vzglede svojega očeta, je zapodil svojo ženo, hčer Arete, arabskega kralja, da bi vzel za ženo

¹⁾ Galilejsko morje.

²⁾ Izaj., VIII, 22, IX, 1, 2.

³⁾ Antiq., XVIII, 5, 2; Mat., XIV, 2; Mark., VI, 14; Luk., III, 19.

kraljičino svoje krvi, Herodijado, ženo svojega brata Heroda Filipa. Proti tej prešestni zvezi so se uprli vsi pravi Judje. Janez je bil maščevalec užaljene národne vesti: v božjem imenu je očital Herođu to pregreho.

Četrtnik bi bil morda na tihem požrl ponižanje, ki mu je je prorok napravil; bil je boječ duh in neodločen značaj. Herodijada ga ne more prenesti. Vladohlepna kreatura je vplivala brez truda na človeka, ki ga je navdala slepe strasti, orožja svojega sovraštva.

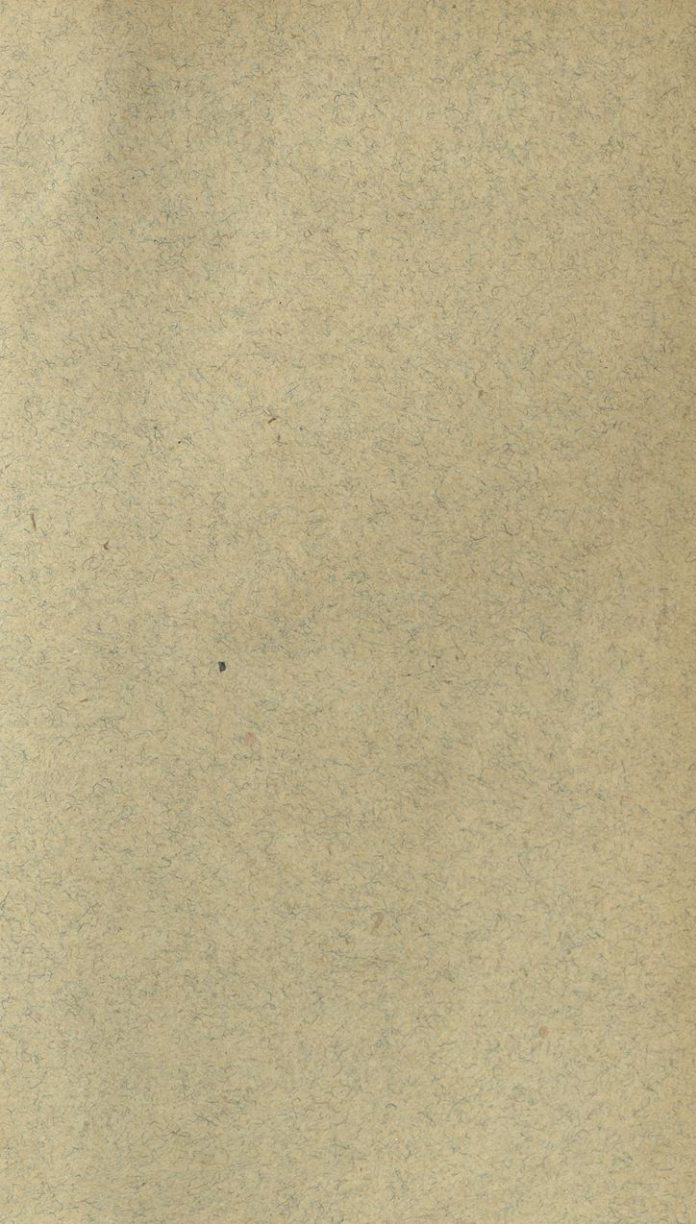
Pod pretvezo potrebe, čuvati nad javnim redom, kakor vselej, se je domišljevalo, da vidijo nevarnost v množici, katero je Janez potegnil ná-se: njegov zapor je bil odločen. Treba je bilo zadušiti ta neprijetni glas. Herodovi vojaci so dobili ukaz, da primejo Janeza in ga povedejo na mejo Pereje in Arabije, v trdnjavo Maherus, na samotne in strme goré Moabske.

Njegova naloga je končana, božji mož izgine, zapustivši tem, ki imajo priti, prosto polje; Janezova naloga je izpolnena: pota so odprta, duše pozorne. Predhodnik lahko utihne, Kristus pride govorit in delat.

COBISS eE284

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000174391

